

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

—PRETUL LEI 40—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

IOAN ADAM

SYBARIS

ROMAN

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivanr.ro/ro/1901-1932/

Biblioteca Centrala
L086061160
Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

Omagiu de stimă

D-lui Spiru Haret

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA"
— SIBIU —
INVENTARIAT 1999

20 FEB 1986

49167 71

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Nicolae Iorga
1925

SYBARIS

I

— Aşa, frumos, stai cu mine sara asta... uite ici lângă fereastră dată'n lături, — nu vezi câtă 'nprospătare e'n noaptea de vară!...

— Stau domniţă, stau... da n'aprindem lampa?

— Nu... să ne aducem aminte de demult, de atunci... ştii, de pe când îmi spuneai poveşti prin întuneric...

— Cum vreai.

— Nu'nţeleg, Gano, ce se petrece în sufletul meu, dar mi-i bine, Gano...

— Da? — ţi-i bine?

Ochii bătrânei slugi s'aprind de nelinişte. Simina în loc de răspuns strânge pleoapele într'o tremurare voluptoasă şi'nviorându-şi faţa ca un copil alintat, face încet din cap.

— Atât de bine...

— Lasă mamă să mai fie ş'aşa, că destul ai fost cufundată în neînţeles şi întunecare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Acum răsar din trecutul meu, cum răsare luna din noapte.

— Numai de-ar fi strălucirea veşnică!

Simina fereşte ramura plopului din golul ferestrei şi-şi îneacă privirea în cuprinsul înnourat. Bucureştii, în neastâmpărul înserării, se svârcolia jos pe povârnişul colinelor. Din catul al treilea al palatului, se vedea ca o fumegare de lumină împrăştiată. Clocotul înăduşit al mulţimei cu sbucnirile pâlpâitoare ale becurilor aprinse, cercau să străbată înălţimea, dar noptea apăsa greu, strângea ca 'ntr'o plasă sbaterea murdară a amestecului. Oraşul covârşit gemea, se chinuia ca un bondar monstruos închis într'un ulcior.

Bătrâna ţigancă urmăria prin îngânarea întunericului toate mişcările de pe faţa fetei. Nu ştia ce să creadă de schimbarea dragei domniţe. Intinsese capul mult, aproape, îşi grămădise toată lumina în ochii ei mărunţi şi'n clătinarea cercetării, mai să-şi atingă nasul sbârcit de obrazul alb al stăpânei. In mintea ei era învălmăşeală şi'n suflet frică.

Simina rămăsese cu gândurile şi privirea duse în cuprinsul învăluit de nouri învrăşmăşiţi.

Baba tuşeşte în sec, prefăcându-se jicnită oarecum că rămâne neluată în samă; dreptul însă era c'ar fi vrut să-şi smulgă stăpâna din înlănţuirea unor simţiri periculoase. Simina tresare ca dintr'un somn liniştit şi zâmbind desvinovăţitor îi caută mânile prin întuneric.

— După potopul de căldură de azi, răcoarea de-acum' e ca o rouă căzută la timp de secetă.

— Timpul e potolit.

— Improspătarea nopţii îţi răcoreşte ş'aprinderea gândurilor şi răsuflarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ndr1901-1932

Ţiganca simte că fata se'nstrăinează cu vorba, ca şi cum s'ar fi răsgândit s'asculte ceeace la început era gata să spuie. Oftând cu înţeles, îşi lasă capul pe spătarul sofalei:

— Altă dată îţi eram de încredere...

— Gano, de ce vorbeşti aşa!... Imi eşti mai scumpă decât oricând şi dragă mult, mult...

Baba se ridică cu stăpânire.

— De ce ziceai că ţi-i bine?

Simina sbucneşte în râs copilăros.

— Pentru că-i linişte şi împăcare...

— Ce-ai să-mi spui de mă ţii aici sus?

— Vreau să-mi mai amăgesc gândul că trăim amândouă ca demult... Ţi-aduci aminte? N'aşi fi putut să dorm singură! La sânul tău, Gană, mult dragă, închideam ochii ca'ntr'o legănare de îngeri şi visam frumos şi mă treziam cuminte şi fericită. Am trecut prin începutul vieţii mele ca printr'o livadă cu fructe coapte. Bucuria mea erai tu şi lumea mea erau braţele tale. Nu m'apropiam de nimeni, dar nu-i vorbă că nici nu era alt cineva să mă iubească!...

— Nu vorbi că-i păcat — boerul-mare te are ca pe un dar ceresc...

— Da... moşului îi sunt dragă, dar ce folos dacă-i în stăpânirea altora! — Nu vezi că mă caută într'ascuns şi cu teamă...

— Il stăpâneşte femeia... Aspasia e fiica diavolului...

— Dar să lăsăm restul lumei şi să ne aducem aminte de noi... De câţi ani eram când ne-am despărţit?

— De doisprezece.

— Ce nebunie şi cât de proastă am mai fost!

Simina se porneşte pe-un râs nervos.

— Iţi aminteşti cum mă prinsesem de poala

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ta și plângeam și mă strângeam pe după trupul tău și nu mă lăsam dusă la școală cu nici un chip.

— Numai sufletul meu știe cât suferiam că mi te răpiau... noroc de boerul mare...

— Inimă rară, a înțeles că-mi ești totul și ne-a dus pe-amândouă la pension.

— Eu îți făceam patul în dormitorul cela lung și rece, ți-l încălziam cu pipăitul brațelor... și mă duceam pe urmă plângând să dorm singură în chilia de jos, acolo, în rândul slugilor...

— De cât sprijin nu mi-ai fost!... In serile moleșitoare de repetitor, între foile deschise ale cărții, vedeam capul tău bătrân și dornic, căutai la mine blajin, îmi surâdeai dulce și timpul trecea... A doua zi nu știam nimica, profesorii mă dojăniau. Unul... ți-aduci aminte, cel slab și pleșuv, rău de spaimă, mă'ntreabă aspru: —

— „Ce-mi faci, d-ta, în orele de studiu...?" Eu înfricoșată, pornesc în plâns și 'ngân tremurând: — „Stau la sfat, așa în gând, cu Gana". Fetele au râs și dânsul ș'a strâmbat buzele vinete, a rânjit ș'atunci eu m'am pus mai cu temei pe bocit. Mai târziu a venit să mă ogoaie, m'a desmerdat cu mânile lui uscate și reci și mi-a zis cu răutate: — „Nu s'ar putea ca tot așa în gând să-ți spuie Gana, și lecțiile?"... M'am agățat de vorba asta, ca de-o scândură de scăpare în mijlocul valurilor... Sara, pe când nu s'auzia decât întorsul mătăsos al filelor, sub cercetarea înpunsă a pedagoagei de pe catedră, eu mă cufundam în mine, deschideam cartea și urmărind rândurile, ascultam cum îmi citești tu gândurilor, cum îmi șoptești urechilor mele minunile din cărți — ș'așa a mers mult... Vezi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaflacara.ro/mdrr1901-1932

chiar azi am amăgiri în auz care aduc cu graiul tău...

— Eu mă topiam într'o parte şi tu chinuiai într'alta...

— Şi eram doară aşa de aproape, sub un acoperământ....

— Numai răutatea celor mai mari ne despărţia!.. Ce-ar fi fost dacă mă lăsau să stau şi eu lângă tine, jos, nu pe bancă... mi-aş fi aşternut un capăt de velinţă şi'aş fi şezut aşa cu ochii la tine, fără să mă mişc măcar....

— Săraca Gana!..

Simina ajunsă de înduioşare, îşi sărută sluga şi'o desmeardă iubitor...

— Dar când te-ai căţărat pe fereastra de dinafară şi te uitai din noapte pe geam în sala de repetitor? Eu ţi-am zărit numai scânteerea ochilor care jucau pe sticla înegrită de întuneric.

— Dacă nu da paznicul de mine, să mă tragă depe prichiciu, eu rămâniam până la sfârşit.

— Fetele te-au făcut bufniţă, da şi eu le-am spus că-s nişte obrasnice...

— Ai ajuns pe urmă mare şi n'ai mai luat în seamă pe-o ţigancă nebună. Acum eşti la Universitate şi mâine ca doctoreasă nici n'ai să mă vezi!...

— De ce vorbeşti aşa Gano?

Simina îşi cuprinsese faţa în îmbrăţişarea mânilor şi se uită la ea cu milă şi dragoste. Bătrâna clipia din ochii ei mărunţi, cercând să nu-i scape din gene boabele de lacrimi. Clătinând din cap, îşi înghiţia plânsul podiditor, strângându-şi mai mult creţii sbârciturilor, în sforţări de stăpânire.

— Şi când mă gândesc că la urmă tot am să te las.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Invinsă de obidă, baba își scăpă fața din mânile domniței stăpâne și îngropând-o în cojile ei negre, se lasă așa pe spătarul de catifea, în sguduirea unui plâns covârșitor. Simina respectă solemnitatea momentului și sprijinind cotul drept în privazul ferestrei, cată în noaptea neagră.

Sgomotul monoton al orașului în svârcolire, se tăia de deșirarea continuă și scăpărătoare a trăsurilor depe calea Victoriei. De sus se vedea cum luminile străzilor năzuiau în învăluire fumurie, să străbată întunericul greu, și cum fumegarea împrăștiată, rămânea înecată în negură, ca un caer de lână țigac scărmănat în fugă și aruncat așa în neregulă. Bâzâitul înăduşit se întârta la răstimpuri, ca să cadă câte odată în gemăt de moarte. Bondarul obosit și amețit abia se mai ținea în sbaterea lui muncită, își pipăea în rotirea apăsată a nopței, locul de odihnă.

Simina s'a descurcat repede cu mintea din mreaja fermecată a trecutului, ca să se avânte iarăș în strălucirea momitoare a simțirilor de acum. In gândul și sufletul ei nu se alesese încă o stare limpede; era amestec și grijă tulburătoare. Singura ei călăuză în tot sbuciumul de nehotărâri, erau ochii aceia mari și umezi... Ori unde, nu vedea de cât tremurarea neagră a luminii lor aprinse, ochii aceea care râdeau înaintea feței și care-i prevestiau pe așteptatul ei. Cu pripa pictorului urmărit de o privelişte, ea-și sfârșia în minte chipul drag. Trecea de la sprâncenele îmbinate și bătute care-i ocrotiau bucuria ei, la fruntea întinsă inundată în colțul stâng de curgerea închisă a unei pale de păr. Fața smeadă se lungea energic, ca să-i încheie chipul într'o bărbie cam cărnoasă. Buzele că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1932

rămizii înrourau veşnic sub presărarea neagră a unei mustăţi adusă nervos la colţurile gurii mari. In totul vedea gingăşie şi îndrăsnială. La început nici nu-i da atenţie, cu toate că el se aşeza veşnic într'un pupitru cu dânsa. A lovit-o întâi surâsul lui luminat cu dinţii albi şi tari. Pe urmă cursurile i să păreau mai cu atragere, până când a sfârşit prin a-l dori.

Numele „Pralea" îi urmăria auzul.

Desmerdarea rece a babei a făcut-o să tresară.

— Tu eşti Gano?

— Dar cine putea să fie?

Şi neliniştea aprinde din nou ochii ţigancii.

— Nu... vrau să zic... te-ai liniştit, ai?„ Trecutul cela, bată-l norocul, e trist dar... e şi atâta farmec în el!...

Bătrâna s'apropie iscoditor.

— La ce te gândeai, mamă, spuse Ganei tot ce te îngreuie la inimă...

Fata sileşte un râs copilăros şi prinzând în mânile ei ferbinţi capul boţit al slugei, îl acopere de sărutări şi şoptiri alintate.

— Mă gândiam... ce nebună!... zău, tot să râzi... ţi-aduci aminte?... mă'ncolăceam pe după tine şi strigam cât puteam: „Dacă vreţi să mă daţi la şcoală, daţi-mi şi pe Gana, că şi ea vă face silă aici... Gana e... mama... mama!„

Simina rămâne cu ochii mari şi cu vorba înecată în gât. In ameţeala neorânduelii din suflet s'a lovit de cuvântul acesta ca de o grindă neobservată. Intinsese mânile ca după un sprijin. Ţiganca o apucă blând.

— Ei da, Gana ţi-e ca şi mamă... Ce te neliniştesti?

— Mama mea!... totuşi ea trebuie să fi fost!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bătrâna era încurcată c'au căzut peste gândul acesta şi nu ştia cum s'abată drumul...

— Dă, ce să-i faci, pe lângă viaţa e şi moarte! Azi unul, mâine vine rândul altuia şi hai cu toţii, ştii ca la moară, după cum ni-i scris...

— Nu zic alta... dar ea... ea cine-a fost şi cum m'a făcut?...

Vorbele acestea le ţipase, nu le vorbise. Părea că şi le smulge desperat, ca pe nişte spini învechiţi dintr'o rană care ameninţă...

Baba sbucneşte în plâns sguduit, acoperindu-şi ochii cu dosul mânilor...

— Ce ţi-a mai venit prin minte!

Simina, stăpânită, o apucă hotărît de braţe şi i le smulge de la ochi.

— Eu am înţeles de mult că s'ascunde ceva cu mine, că's străină în casa unde m'am trezit, dar n'am întrebat pe nimeni de ce eu nu sunt a nimănui. Mă ţinea în loc frica de a nu afla mai mult decât bănuiam... O! e îngrozitoare frica aceasta!...

— Dar eu ce sunt? Nu ţi-s deajuns. Te-ar fi iubit alta mai tare?

— Tu eşti mult, mult, — dar nu eşti totul... Şapoi stăpânindu-se.

— Atunci eram crudă, mă temeam de multe... m'am mulţumit cu dragostea ta şi cu mine... Eu mi-am fost îndeajuns întotdeauna... m'am închis în mine ca într'un turn întărit... nimic nu mă atingea şi căutam să n'ating pe nimeni... Am trecut prin cei douăzeci de ani singură, semeaţă, încredinţată că sunt tare, că sunt a mea... dar azi... azi...

Infrânarea Siminei s'a desfăcut ca un zăgaz rupt de mânia valurilor, lacrămile au podidit-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc

înecător şi curmându-se la sânul ţigancei, s'a lăsat în sbuciumul plânsului.

Cu greu a putut bătrâna să-i potolească sbaterea.

— Ce-i? — Ce s'a 'ntâmplat?

— Nici un rău... mi-aşa de bine... mă doare de bine ce mi-i... Mi se pare că mi-i prea slab sufletul pentru-atâta bine...

— Da? — Cum?

— Azi nu-mi mai sunt deajuns eu... şi nu-mi pare rău, pentru că mi-i dulce aşa... azi sunt învinsă şi nu mă simt umilită... Azi iubesc, iubesc...

Plânsul nervos s'amesteca în incuiri de bucurie. Plângeau amândouă şi se sărutau,şi se giugiuliau cu dragoste şi-şi vorbiau blând şi desmerdător.

— Spune-mi de o dată atâta numai, — nu-i nimic ruşinos în începutul meu. Pot să spun lumii păcatul naşterii mele, fără să roşesc?

— Nimic... nimic... te-ai născut din curăţenie, cum se naşte ziua din revărsatul luminei...

— De ce mi s'ascunde atunci ivirea, de ce şoptesc tainic în de ei când se pomeneşte de începutul meu? — Cei ce mă urăsc, de ce-şi schimbă căutături înveninate şi spun vorbe cu înţelesuri atunci când vroesc să mă înfrunte? — De ce toate acestea?

— Pentru că toţi sunt nişte proşti!...

Simina se lasă moale.

— Ai dreptate! Oamenii sunt stupizi şi slabi, nu pot face un pas din mocirla prejudecăţilor ş'a convenţiunilor, se bălăcesc ca nişte muşte căzute în cleiu, se sbat ei, se 'ntind să scape. dar degeaba...

Simina se înflăcărează tot mai mult şi-şi întartă vorba.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu-i așa? — trebuie să fie la mijloc o dragoste... o simt eu... ș'acum înțeleg câtă putere are sentimentul acesta... Altădată n'aș fi priceput bine, dar acum iert dragostei totul...

— O dragoste mare și rară...

— Bănuiam!.. Sărmana mamă!...

Mi-a lăsat cu limbă de moarte să-ți spun totul, când vei ajunge să 'nțelegi și să poți erta...

— Te-ascult... întunericul și singurătatea ne ocrotește... spune...

— Noi, neamul nostru, am robit din strămoși la voi, ș'am robit cu credință. Dar nu era jug, robia noastră, era supunere și stăpânirea voastră nu era biciu, ci desmierdare caldă. Eu pășesc peste-al optzecilea an și vă știu pe toți așa pe viță până departe în trecut. Dintr'ai noștri au murit mulți peutru voi și eu am apucat de la ei credința în stăpân. S'a ridicat robia de mult, dar eu am ținut să rămân roabă ție... Uite, poți să tai din carnea mea și eu n'am să ridic nici cuvântul în potriva ta, dar vai de acel ce ți-ar muta un fir din capul tău!...

— Îți mulțămesc!...

— Amândouă au crescut pe mânele mele — mama ta, domnița Casandra și cu soră-sa. Le-am purtat întâi în brațe și mai târziu am trăit și ne-am jucat la un loc. Casandra era leită tu, așa năltuță, mlădioasă și cuminte. Soră-sa, domnița Zulnia, era mai șubredă, tușia sânge. Fratele lor, Petru, un brad de domn, învăța prin lume. Atâta odraslă era la ușa vornicului Bogdan-Mușat din Piatra. Nu știu ce s'a petrecut pe-atunci... Bunicul tău a dat parale la cărți în Franța, s'a mai încurcat în datorii și-a pierdut averea. Tot pentru el ș'a dat și partea lui, boerul-mare, unchiul tău de azi. Știu că s'a mântuit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu bunul lor, de par'că-ar fi luat Dumnezeu cu mâna. Când s'a întors în țară, n'am mai cunoscut stăpânul, așa se schimbase. Nevastă-sa a murit curând de scârbă ș'a treia zi pe mormântul proaspăt s'a stins și boerul-bătrîn. Petrea, feciorul lor s'a prăpădit prin străinătăți, că n'am mai auzit de el; — unii spuneau că s'ar fi călugărit, dar cine mai știe. Au rămas fetele singure, fără avere, numai c'un capăt de moșie, partea ta de azi... Dacă s'au văzut sărace și fără nădejde de măritat după rangul lor, au intrat în mânăstire.—Eu m'am dus cu ele, că n'aș fi putut trăi departe. Plângeau sărăcuțele și plângea norodul tot ca după mort... Domnița Zulnia, la anul, moare... Am rămas numai cu mamă-ta, domnița Casandra, cea mlădioasă ca unda și mândră ca o creangă de crin... Abea-i încăpea părul sub comănac, iar capul îi răsăria din rantia de șiac ca un măr crețesc din ramuri. Era delicată la mișcări și se ținea departe de celelalte maici. O urau cu toatele, deși era bună ca un miez de pâine.

— Și ea a suferit de goana răutății lumești!..

— Nu se uita la nimic însă, că nu s'avea de cât pe ea judecător, trecea fără să se feștelească, cum ar trece o lebădă curată printr'un băltoc murdar... Nu mă pot uita la tine, fără să nu mă gândesc la dânsa. Sunteți ca doi galbeni scoși din acelaș tipar. Ea era oleacă numai mai plină de sânge, tu, dă, cu cartea... și cartea mănâncă pe om... N'avea însă în fruntea părului smocul argintiu ce-ți leagă coroana ta de întuneric...

Simina creștea de bucurie. Pe față-i fulgera lumină după lumină și-și aprindea ochii în para închipuirilor. Vedea pe măsa ridicându-i-se în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minte ca un nufăr din unda clară. Își răzimase tâmpla dreaptă în podul mânei sprijinite de pervaz și urmăria cufundată, șirul povestii triste.

— Ș'a fost mult stăpâna ei?

— A trăit curată de ori-ce ispită până-a trecut de patruzeci de ani. Stam amândouă, împărțiam totul; odată n'a șovăit pe calea credinței! Ziua muncia deavalma cu mine, dacă n'avea slujbă și sara îmi citea din cele sfinte, — târziu de tot ne culcam...

— Câtă liniște în simțiri și gânduri, retrase acolo în pacea unei căsuțe de țară, în preajma mănăstirii...

— Versul ei umplea biserica de mirodenie sfântă, era o îngânare de înger părăsit...

— Dorita mea mamă!...

— Starița o pismuia. Maicile o urmăriau cu ura. O goniau din toate părțile. N'a rămas hulă să nu i-o ducă... Vestea ajunge până la Iași, la mitropolit. Ea rămânea nepăsătoare, nici numi pomenia de toate astea, de parcă nici n'ar fi fost vorba de dânsa. Într'o iarnă o chiamă mitropolitul s'o certe. Ne-am dus amândouă cu sania. Ajungem sara și tragem la o rudă a voastră de departe. A doua zi s'a-mbrăcat frumos și s'a dus singură la Sfinția-sa. Ce-o fi vorbit nu știu, că s'a întors acasă în friguri. — Să plecăm repede de aici... mi-a zis... N'am așteptat nici masă, nu ș'a luat măcar rămas bun de la gazdă. Am dat biciu calului, ș'o fugă am ținut tot drumul. A plâns mult, așa cum... plângeai tu sara asta... Când te auziam pe tine, îmi aduceam aminte de dânsa, îmi bociau în urechi suspinele ei...

Simina se ridicase în podul palmei, plecân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1931-1932

du-se să culcagă șirul mai de grabă, atâta neliniște și grijă îi aținase povestea.

— Ce-a fost? — Ce se 'ntâmplase?

— O 'ntrebam și nu-mi spunea nimic. Somnul îi era neliniștit, săria și se trezia plângând. Slăbia văzând cu ochii și cu cât se trecea, cu atât părea mai frumoasă și mai îmblânzită... N'am înțeles taina de cât vara târziu. Intr'o sară cade la mănăstire un archiereu dela Iași. Printre maici era mișcare. Singură Casandra nu-și ieșia niciodată din voiea ei, măcar să fi venit oricine... A doua zi s'arată archiereul la chilia noastră. Maică-ta torcea. Când l'a văzut pe fereastră, s'a făcut ca turtă de ceară și'a scăpat fusul din mână. Archiereul era voinic, cu ochii negri, barba îi era încărunțită și pe față avea o duioșie curată. Venia poticnindu-se în mers. Eu i-am lăsat singuri, dar ei n'au stat mult și s'au despărțit tot cu lacrămi. M'am pus ca o mielușea pe lângă domnița mea Casandra, ca să mă dumeriască și pe mine de tot ce se petrecea cu dânsa. Mi-a spus că archiereul, fecior de boer de mâna 'ntâi, a cerut-o de soție la moartea părinților. Ea n'a vrut s'asculte pe nimeni, că se știa săracă și nu vroia să se mărite din mila bărbatului. El însă o iubea mult, cum n'ar fi putut dânsa să bănuiască. Și pe când ea se călugăria la Varatic, dânsul îmbrăca rantia la Iași, că n'a vrut să se mai însoare cu alta. Și'au înmormântat amândoi tinerețele, când ar fi putut trăi într'atâta dragoste. Casandra a aflat de asta când cu dusul ei la Iași. Mitropolitul pusese pe archiereu să iee știrea maicei și archiereul când a dat cu ochii de ea a rămas trăsnit... Pe urmă cică i-a zis râzând: — „Acum când suntem bătrâni, pot să-ți mărturisesc totul!!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar ea sărmana, lipsită de dragostea lumei, când s'a regăsit comoara pierdută, n'a mai fost a ei. Tinereţea irosită a tresărit cu toată aprinderea înăduşită atâta vreme şi viaţa ei s'a schimbat în vâlvătae sbucnită...

Bătrâna rupe povestea surprinsă: Simina plângea încet şi cu stăpânire, dar un plâns obiditor.

— Lipsită de dragostea lumei!...

Ridicând hotărît capul îşi scutură lacrămile şi-şi lasă mânile pe umerii ţigăncei.

— Dar ce-i iubirea lumii, pe lângă dragostea acea de dumnezeeiască renunţare... Să iubeşti într'atâta încât să-ţi simţi legat rostul zilelor de dragostea ta...

— După vr'o săptămână, într'o sară, vine dela biserică sglobie şi 'nbujorată. — Să-mi schimbi patul, că dorm cu mirele meu... M'am uitat la ea încrucită. Râdea nebunatec şi se căuta în oglindă. — Nu-i aşa că sunt încă tânără? Ce, crezi c'am să mă trec ca un fruct uitat între frunze? Trebuie să-mi trăiască strămoşii prin mine... Işi pipăia şoldurile, căuta sânul ei pietros încă şi se 'nvârtia prin casă ca un scopil scăpat de dadacă... Au dormit noaptea împreună... In zori însă dânsa a fugit ruşinată în codru... El i-a spus să lepede rasa şi să se iee amândoi, dar dânsa s'a recules din păcat şi n'a mai vrut să dea ochii cu el... Am lăsat mănăstirea şi neam întors la moşioară... Casandra a murit din naşterea ta...

— Am făcut eu atâta rău? — Mi-am început zilele printr'o crimă!...

— Ba i-ai făcut bine... şi crima ta a fost deslegarea unui păcat...

— Nenorocita mea mamă!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1901-1932

— A fost o inimă aleasă...

— Dar tata? — ştii ceva de el?

— Pace bună, n'am mai avut cum afla nimic..

— Câtă rânduială ai pus în sufletul meu şi ce mult mă simt înălţată după cele auzite. Greul bănuelilor s'a împrăştiat ca o negură în bătaia soarelui. Nimic nu mă mai poate înfrunta. Am răsărit din pornirea cea mai castă. Sunt tare de-acum, aduc numai flori parfumate pe altarul vieţii, pot să-mi încing fruntea în cunună de lămâiţă şi să-mi privesc cinstit mirele în ochi...

— Bine cuvântată să fii...

— Şi pe urmă?

— Te-am crescut eu, că tocmai atunci cumpărasem o capră cu lapte... Dă, să nu te ruşinezi... da 'nvăţasem capra de se întindea jos liniştit şi eu te ţineam de sugeai... şi uite că te-ai făcut frumoasă şi 'nţeleaptă... Ridica capra din când în când capul speriat, îl întorcea aşa peste trup şi behăia la tine de par'că ţi-ar fi vorbit... O fi 'nţeles şi dânsa în mintea ei de dobitoc c'ai rămas fără mamă... Ba după un timp n'o mai puteam ţinea la păscut, dacă nu te-ar fi văzut în braţele mele... Odată, pe când dormiai pe prispă în albiuţă, eu m'am luat nu ştiu cum cu treburile pe-afară, când să m'apropii de casă, capra mea se ridicase cu cele două picioare de dinainte pe prispă şi-ţi lingea mânile ca la o stăpână respectată...

— Doamne, doamne... cât m'ai ocrotit!...

— La anu, vine boerul mare, moşul tău, să şadă vara la moşie cu toată casa lui. Intr'o zi dă peste mine în crama de la vie, unde ne-am fost aşezat noi cu statul. Eu i-am spus lui toată întâmplarea de-a rămas uimit. Ne-a luat pe urmă cu el, aici la Bucureşti. — Ş'acum iată eşti fată de măritat...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iți mulțumesc pentru toate... nimic din ceea ce aș putea eu face pentru tine, nu cântărește cât devotamentul tău, — numai cel de sus te poate răsplăti...

— Răsplata mi-i că te văd fericită...

— Pentru mine ești sfântă...

Simina s'a aplecat iute și i-a acoperit mânile cu sărutări și lacrămi.

— Ce faci?

— Mă-nchin icoanei mele...

— Tu? — mie?

— Știu eu cât prețuești... du-te de te odihnește, că mijește de ziuă... Cruță-ți sănătatea ca să mă bucur mai mult de tovărășia ta...

Baba nu mai putea scoate o vorbă de mișcată ce era. Să cerca s'aleagă un cuvânt din înecul plânsului, dar graiul i se strivia în incuiri chinuite. Clătinându-și mersul ei obosit, mergea mai mult dusă de subsuori de Simina. Umbrele lor șovăitoare se conturau întunecat, în revărsatul care pătrundea prin fereastra dată'n lături. La ușă sluga credincioasă s'a oprit să-și mai vadă stăpâna dragă. Ochii îi sticliau în lacrămi. Intinzându-și mâna secată de ani, o cuprinde pe după gât și se înalță de o sărută pe frunte.

— De când erai mică, eu n'am îndrăsnit să te mai ating cu buzele... acum mi-am luat plata pentru tot ce am putut face...

Când să tragă ușa după dânsa, Simina o mai ține în loc tremurând de neliniște.

— Gano... nu ți-am făcut nici un rău?... ce vrei, minte de copil... ș'apoi dacă le știam pe toate câte am aflat acum, înțelegi tu, dar așa. dă...

— Tu să faci rău? — Tu, din neamul Mușatin?

Tu mi-ai făcut mult bine..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1301-1332

— Nimic n'ar fi prea mult...

— Pentru-o roabă, mărită stăpână, orice e de prisos...

S'a smucit ca ruşinată din mânile domniței ş'a închis uşa repede. Paşii săi s'au perdut în sala înfundată unde-i era odaia.

Dimineaţa îşi ridica cu 'ncetul pleoapele grele. Nourii tot mai încurcau seninul cerului. Aerul era răcorit. Bucureştii dormea pe coline. Numai câte o trăsură răsleaţă mai scăpăra în goana stradelor.

Simina s'a rezemat în pervazul ferestrei şi-şi purta ochii peste faţa oraşului amorţit. Improspătarea din cuprins îi stâmpăra cu 'ncetul răscoala din suflet...

Jos în grădină ciripiau prin stufişurile copacilor pasările trezite. In colo muţenie şi oboseală. — Bondarul monstruos năucit cu totul, căzuse din bâzâitul lui rotit, ca să se trezească târziu cu puteri noi de sbor şi sbatere...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Indesara de vară era răcoroasă. Cerul se 'nhorbotase într'o fumurare spălăcită de nouri scămoşiţi. Teii înfloriţi înecau cuprinsul de parfum.

Erau singuri în toată grădina înprospătată.— Vranda, aşezat pe-un scăunel de catifea, îşi împreunase mânile pe genuchii lui strânşi şi plecându-se din când în când mult înainte, vorbia plictisit şi cu oboseală, după ce-şi sugea mai întâi gura după fie-care cuvânt. Aspasia, strălucind de sănătate sub coroana albă şi bogată a părului strâns în creştet, îl privea cu milă şi triumf de după evantaliul închis, legănându-se nervos în scaunul rotat.

— Iată-te dar iarăşi printre noi...

— Fericit că-mi pot vedea stăpâna visurilor mele de demult. Te doriam tare...

— Nu m'aşteptam să vii aşa de urît. Un ambasador, dă, ar trebui să strălucească mai mult... La plecare, mi se pare că erai mai deosebit, acum ţi-a rămas titva aşa de golită şi uscată, de par'că ar fi un bostan degerat şi cojit de primăvară...

— Tot răutăcioasă...

— Şi nasul sfârcos şi exagerat... uf...

— Ce vrai? Aniil... Ş'apoi depărtarea de...

— Când te-am cunoscut cu părul stufos şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista transilvania, anul 90, 1932

mustața energic ridicată, părea că ai capul de vultur, dar acuma în locul ciocului de oțel îți înfloreşte în față nasul sbârcit, de crezi că ți-a crescut sub ochi un ardei de ceia învârtiți...

— A venit timpul...

Aspasia râde cu acelaș aer de milă și triumf, punându-și provocător picioarele unul peste altul și întorcându-se în lături își rotunjește mult șoldul drept, sfidând înadins vorba *timp*, care se părea că pentru dânsa nu trece. Conturul ei sănătos și plin, se schița indiscret sub rochia de casă învoltă și din una. Un bumb dela piept se desfăcuse ca s'arate ușoara scufundătură dintre sânii marmorii și'ncă tot plini, de deasupra corsetului alb de mătasă. Ai fi zis că's resfrângerea a două petale de crin în desfacere.

— Faceți prost că luați vremea în samă...

— Te ia dânsa, dacă uiți tu, — nu'nconjoară ea pe mulți, cum te ocolește pe tine...

— Eu îmi trăesc viața...

Vranda strângea des din ochi, clipia pripit, ca și cum ar fi vrut să-și atâțe luminile ce amenințau să se stingă.

— Pe mine m'a ruinat mult și exilul pe care mi l-ai impus. Puteai să-mi găsești ceva aicĭ în București, aș fi putut să te văd măcar. Dar m'ai proscris că să nu-ți încurc aventurile, ai vrut să rămâi singură...

— Ce idee!...

— A doua zi după punerea mea în disponibilitate... a nu, pardon, după retragerea mea la pensie... m'ai concediat și tu...

— Drept să-ți spun, nu te puteam suferi în haine civile, mi se părea că ești un pui de bodaproste, așa pârlit și plouat te-arătai. — In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uniformă de general, nu știu cum, impuneai mai mult...

— Zi mai bine că-nbătrânisem...

— Poate!...

— Și te-ai coborît pe urmă la un sublocotenent!...

— Prinț însă...

— Pe care sper că nu l-ai trecut prin toate gradele?

— A ținut numai până la căpitan...

— Și l-ai și scos la pensie?

— Sărmanul... l-am trimis atașat la Berlin...

— Gurile rele spun că tu ai mai multe rânduri de pușci în disponibilitate, decât armatele cele mai vechi...

— Cu mine iese cineva repede din luptă.

— Atunci eu am fost cel mai norocos?

— Nu-s toți Vranda — și'apoi erai și cea d'intâi cădere a mea...

— Al Madridului...

— De-aceea te-am și trimis acolo reprezentant...

— In fiecare dimineață când dam ferestrele în lături și-l vedeam tolonit sub ochii mei, îmi aduceam aminte de noi și oftam ca după o bucurie sburată pentru totdeauna... Mai bine mă duceam la Sofia, decât să trăesc c'o amintire atât de chinuitoare...

Aspasia strânge genele și îngână ca de după zarea trecutului:

— Noi continuam voiajul de nuntă, eram în a treia lună... de miere. Veneam dela niște băi, nu-mi mai aduc aminte s'am sosit într'o sară. Știu c'a fost cea d'intâi supărare a mea din viața de căsnicie. Bărbatul meu, nepăsător asupra etichetei ca'ntotdeauna, s'a înscris la hotel ca un simplu *domn* burghez. Mă umilise îndea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

juns până atunci, văzându-l cum se strecoară cu mine neobservat de parcă mă furasc. M'am dus ca o furtună ş'am făcut să se noteze titlul nostru de *print* şi *prinţesă*, că nu mă măritasem doar' cu el numai pentru mutrele dumisale democratice... Noaptea am plâns. Ziua întâi nu i-am vorbit, iar seara ne-am împăcat, cu condiţiunea că'n străinătate să ne dăm titlul, iar în ţară să-i fac gustul lui... La urmă ce-mi păsa mie de ţară, dar acolo în lumea mare, cine ne-ar fi luat în seamă aşa ascunşi numai sub simplele nume... Irimia... Bogdan... Muşat... ha-ha-ha... El credea c'o să se 'nfioare spaniolii la auzul acesta, cum tresar nespălaţii de aici... Tu, ocupai a doua jumătate a apartamentelor de sus, în faţa noastră... Când te-ai întors dela vânătoare, patronul s'a apropiat de masa noastră unde luam cafeaua şi ne-a zis într'o franţuzască mai mult cântată: — „Mai este un print român aici la noi..." Bărbată-meu s'a-nroşit ca vinovat, iar eu am tresărit ca regăsită... La început el îţi tăgăduia titlul, spunea că n'a fost nici o familie stăpânitoare cu numele de Vranda, pe urmă a uitat de asta. El s'a bucurat c'am să am cu cine mă lua... Tu erai locotenent, mi se pare, nemulţumit de domnul Cuza.

— Scârbit, mai bine... să servesc eu sub un parvenit!...

— Totuşi te-ai mulţămit să iai numai concediu...

— Ca să-l pot răsturna mai uşor...

— Şi cu asta ţi-ai aşternut drumul către frunza de stejar dela chipiu, dacă nu mă-nşel...

— Drumul mi l-am făcut cu spada, doamnă...

— Să lăsăm prostiile... Apropos... el era mi se pare pe terasă, dădea un consult portarului, când tu te-ai năpustit desperat în budoar pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când îmi făceam părul şi trântindu-mi sabia la picioare, ai îngenunchiat şi mi-ai strigat că eşti sclavul meu. Recunoaşte c'am făcut o murdărie amândoi, adică mai mult eu... La dracu, trei luni numai dela cununie şi eram încă şi grea cu singurul meu copil... Dar ce puteam face, mi-ai părut măreţ, în poza ta de cavaler medieval...

— Şi de atunci viaţa mea a fost o poveste spusă frumos... bine înţeles până m'ai pus în disponibilitate...

Vranda, strângând mult pleoapele şi sugându-şi gura ca după o doctorie, vorbia cu acelaş aer de silă şi plictiseală, căscând adesea şi îndoindu-se din când în când pe braţele lui strânse pe genunchi.

— Acum par'că-mi resimt trecutul...

— In totul?

Aspasia râdea cu batjocură, potrivindu-şi ataţător rochia involtă pe întinsul pulpei. Deschisese evantaliul şi-şi făcea vânt, ca să dea mai mult sgomot sbucnirei ei oprite. Pe Vranda nu-l atingea nimic, rămânea neschimbat în trăgăniala obosită a vorbei şi a mişcărilor. La întâmpinările care l-ar fi supărat, nu răspundea, ci trecea nepăsător şi greoiu la altă vorbă.

— Răul e c'am pierdut averea...

— Dacă te-ai pus să uimeşti străinătatea!...

— Ce vrai, prestigiul ţărei... Şi apoi cum m'aş fi consolat de depărtarea ta?

— Bietul om!...

— Să nu-ţi pară lucru de glumă... Pentru tine eu am rămas neînsurat, mi-am sacrificat rasa, Am voit să rămân numai al tău...

In ochii Aspasiei a licărit fulgerător o tresărire de triumf.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1901-1932

— Dar eu, oare nu mi-am jertfit onoarea pentru tine?

— La tine templul e mai plin de zei, poate prea mulți...

— Dar tu m'ai momit întâi — căci dacă nu cădeam la început, poate rămâneam castă...

— „Poate" acela e tare vinovat în lumea asta...

— Să crezi... bărbatul meu era cel mai frumos tânăr al timpului, voinicul voevod, cum îl numiau prietenii de atunci și'a rămas și azi un bătrân în putere...

Vranda tușește în sec și apoi căscând desgustat se curmă iarăș cu coatele pe genunchii strânși.

— La Madrid, în poziția mea, înțelege, a trebuit să mă instalez somptuos... Apoi recepțiile, serbările dela curte, facerile de bine...

— Auzi? — te-au convertit catolicii la milă...

— Cu prilejul unei bătăi cu flori, am plătit un buchet primit din mâna reginei, c'un cek de cinci sute de mii de franci... a doua zi, natural, mi-a trimis prin mareșal o scrisoare de mulțumire...

— Ce risipă și câtă onoare...

— Intrat în grațiile curței, am căutat să-mi țin locul... echipaje, lachei, grajduri pentru curse și baluri la ambasadă... Gândește-te, nu se putea altfel, sunt prinț și-mi reprezentam țara și pe regele meu...

— Câtă mândrie!...

— In primul an, la o serbare de familie a curții, pe când regina se pregătia să se ducă cu suita la catedrală, oamenii mei tocmiți anume și'nșirați în lungul drumului, au așternut ca prin farmec toată calea numai cu petale de trandafiri albi...

— Ce feerie!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poporul spaniol, exaltat de această minune, striga înebunit de entuziasm: *„Trăiască prinţul valah"*... Un moment dat nu se ştia cine stăpâneşte Madridul, eu sau regina...

— Ce gest!... Mi te revăd ca-n timpurile bune...

— Am dat nobilului popor să bee şampanie din belşug, iar copiilor le-am svârlit sferturi de napoleon...

— Ce fericit ai fost!...

— Vezi bine, dar toate acestea nu se potriviau cu micul meu venit de opt sute de mii de franci anual... Guvernul n'a vrut să-nţeleagă că lucram pentru ridicarea patriei; şi nu-mi trimetea decât nimica toată pentru reprezentaţie... Ş'aşa mi-am vândut domeniile şi tot ce-am avut...

— Dar, bine zici... ce-a fost cu ministrul Franţei, am cetit c'ai fi avut un conflict şi gazetele de aici au fost cam aspre...

— Nişte mojici... hm! gazetarii noştri, ce-nţeleg ei, când e vorba de onoare...

— Aţi avut ş'un duel mi se pare?...

— E un simplu *monsieur*, care scrie mi se pare chiar şi istorie... înţelegi acum cu cine am avut aface... La ambasada franceză era bal, m'am hotărît să merg, cu toate că ministrul se purta cam grosolan cu mine, râdea adesea de nobleţă, tu ştii, ei sunt republicani şi de aici gelozia... S'a indignat că m'am dus cu metresa mea, o fată foarte nobilă... de caracter... Eu n'aş fi luat-o, dar ea a plâns şi s'a rugat. N'ai idee ce înclinare la femeile acestea de a şti ş'a se vârî prin toate... Am cheltuit două sute de mii de franci cu gătirea ei, dar era adorabil pusă... Mă hotărîsem s'o prezint drept sora mea. Ministrul însă a cunoscut-o şi când să pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trundem în sală, franţuzul nervos şi nebun strigă la mine: „România are locul său aici, dar metresa ambasadorului să iasă afară"... M'am iritat, ea a prins să strige şi femeile acestea sunt foarte rele la mânie. Ş'a aruncat diadema, a asvârlit cerceii, ş'a smuls părul, îşi asvârlea fustele până când a scos-o lacheii afară pe braţe...

— Oricum, n'ai făcut bine...

— Ne-am bătut pe urmă... din trei porniri m'am ales c'o sgârietură la nas... de aceea ţi se pare ţie aşa urât...

— Din duel?... a, ce erou, să mă ierţi! Rana din duel e mai mult decât un cordon franţuzesc...

— Nu puteam să las nespălată o insultă... era vorba de prestigiul ţărei, — înţelegi tu...

De data asta ş'a supt gura mai prelung şi cu poftă, fără să mai strângă pleoapele, se părea că amintirea îi aprinsese îndeajuns privirea.

— Ş'acum vrai să părăseşti lumea aceea de miracole, ca să te afunzi în monotonia asta proastă de-aici din ţară!...

— Trebuie! Acolo am datorii, pe creditorii de aici cel puţin îi pot da afară când m'or plictisi cu vizitele...

— Ai de plătit mult?

— Mm... un moft, câteva milioane, dar cum sunt strimtorat, e cu neputinţă să fac faţă...

— Cu ce ai mai rămas atunci?

— Cu leafa mea de general în retragere...

— Ş'are să te mulţumiască viaţa stearpă de pensionar?

— Nici nu mă gândesc... mie-mi trebuie ac-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tivitate, n'aș putea să stau degeaba... înțelegi tu, energia...

Ș'aici trece peste suptul gurii, ca să s'arate vioi.

— Totul depinde de tine, e vorba să m'ajuți. Primul ministru, care după cât înțeleg poate prea mult, respectă pe Bogdan, nu-i refuză nimic, să te pui pe lucru și să faci pe bărbatu-tău să ceară pentru mine prefectura de Constanța...

— A, ți-e dor de mare și liniște...

— Mi-au recomandat și doctorii. — Pe urmă, acolo, ca prefect învârteşti multe...

— Îți făgăduesc.

— Atunci pot să-mi și fac cărțile de vizită...

— O, nu așa degrabă, mai rămâi cu noi, ești ca un întors dela luptă, ai multe minuni de povestit...

Vranda-și strânge ochii desgustat, căzând iarăși în îngăimiala lui obosită, de om sătul de toate.

— Mi-i așa de bine aici în tovărășia ta, Pazo dragă... uite...

Ș'aici cască odată îndelung.

— Nicăeri n'am fost mai în toane și mai fericit...

— Eu, îmi aminteam adesea de noi...

— Apropos... dar bărbatu-tău ce-i acum?...

Pe chipul Aspasiei trece un nour de întristare.

— Simplu *Președinte al Camerei*...

— Inainte îi erau rezervate *Externele*, cum să face de-a dat îndărăt.

— Prostia lui... Nu-l știi cum le toarnă el boacăne, nu se poate opri niciodată să nu se facă de râs... un om blestemat să rămâie în umbră... Acum cinci ani, la Zece Mai, s'a dat un festival la Ateneu. Era și regele cu tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901 1932

corpul diplomatic. Vorbia un profesor universitar. A ridicat pe rege, a pomenit de mândria noastră națională, a spus de toate, așa cum sunt înjghebate sosurile acestea de ocazie. Știu că încheiase, comparându-ne c'un Hercule, care se odihnește pe trofeele lui... Mușat se scoală tremurând — eram tocmai în loja din fața regelui — și-ndreptându-se către mulțime, începe-a tuna: — „Eroul abia s'a început întreprinderile, nu-i timpul de odihnă, are nevoie mai mult decât oricând de încordare... Zece Mai trebuie să fie zi de îmbărbătare... Basarabia, pielea de leu, a fost smulsă cu nerușinare din spatele eroului, iar inima lui e sfâșiată de vulturul Sfântului Ștefan... Să nu se uite, că Bucovina, cununa noastră de măslin, e pângărită"... și ecetera... Sala a sbucnit în urale, un sfert de ceas a fost un delir...

— Pricep totul, diplomații au făcut din asta o chestiune politică...

— Și de-atunci eu trebuie să sufer tutela doamnei prim-ministru, s'o cercetez măgulitor... Și-nțelegi, când dumneaei vrea să treacă prea de spirit, cam cum îmi cade...

— Și numai ca să-ți poți asigura retragerea simpatiilor...

— Bine că mi-am adus aminte... Bărbatul meu zice, că pot să cer favoruri, dar cu deosebire pentru Dobrogea, că-n restul țărei e mai greu — de ce asta?

Vranda ține de data asta mai mult suptul gurei, strânge pleoapele ca pentru o mai mare concentrare și'apoi întinzând capul sentențios, respică vorba în chip de doctrină:

— Acolo oamenii nu se prea ocupă de poli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tică, ştii tu, musulmanii cu fanatismul lor... în restul ţărei sunt însă stăruinţi locale...

— Aşa?

— Da Irimia tot mai ţine catedra dela Universitate?

— Ţi-ai găsit să se lase!... E neobosit... Mai aleargă şi la trei spitale — Gândeşte-te ce împovorare ca să mai facă şi politică...

— Tot fără plată?

— S'ar putea alt-fel? — Pentru *mamaea lui patria*... e în stare să facă şi pe gardistul...

— Nebunie, uită că-i aristocrat....

— Pe urma lucrurilor astea, s'a luat vânt poporul, de nu-ţi mai dă respectul s'ascultarea antică...

— Vremuri triste!...

— Munceşte el din zori!... Acum doarme în bibliotecă, stă închis cât n'aleargă pe-afară, scrie şi citeşte la vrâsta lui, să'nfundă-acolo între cărţi ca un mag... Şi eu sunt tot mai neglijată...

— Curată osândă....

— Cât a trăit Alfred, singurul meu dor, aveam o mângâere, dar pe urmă...

— Bietul copil, mort în duel aşa de tânăr!...

— Şi ucis de-un bastard din nobleţa lui Napoleon, mh...

— Cel puţin, să fi fost un aristocrat de pe timpul regilor...

Pe când Aspasia îşi rotunjise mult şoldul drept, ca să priviască întristată în lături, Vranda o ţinea din ochi, sugându-şi gura ca dinaintea unor dulceţuri întinse pentru gustare.

In timpul acesta s'apropie feciorul respectuos.

— Doamna e aşteptată la masă.

Aspasia sare ca dintr'un vis urât şi recule-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

gându-se, dă mâna lui Vranda, silind să pară dispusă.

— Mănânci cu noi, nu-i aşa?

— Fie...

In mers era sprintenă ca o fată. Prin tremurarea involtă a rochiei de casă, i se conturau sănătos şi plin formele indiscrete. Era răpitoare sub strălucirea albă a părului bogat strâns în creştet.

Grădina rămâne în singurătate. Cuprinsul era înecat de mirosul teilor înfloriţi. Inserarea se răcorise de tot. Hobotul fumuriu al nourilor, vuia de rostogolirea tunetelor îndepărtate...

Din prag Aspasia se întoarce, să mai priviască grădina căzută în întuneric. Făcuse ochii mici, ca să străbată mai uşor prin umbrele înoptării şi respira lacom aroma irosită.

— Ce aer înbălsămat!

Vranda o întrerupse repede, fără să iee în seamă extasul ei.

— Dar micuţa Simina, tot posomorîtă?

— Acuma-i mare domnişoară... şi-o obrasnică încăpăţânată — urmează medicina...

— A intrat în Universitate?

— Oho... e în ajunul doctoratului.

— Hotărît, nobleţa noastră se rătăceşte, auzi? — acolo în rând cu gunoiul popular...

— Iţi închipui ce educaţie şi câtă morală va duce în casa lui bărbatu-său!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

— Numai beat trăeşti adevărata viaţă...

— Bravo Floareş, să ne'mbătăm atunci, — băiete, înc'un rând...

— Beţia-îţi amorţeşte grijile şi-ţi întartă simţirile. Intâi încep a-ţi părea toate mai bune, pe urmă cazi în inconştienţă... şi inconştienţa este desrobirea sufletului... atunci ierţi şi iubeşti pe toţi...

— Hai să trăim, — în ciuda celor treji...

Floareş a sorbit paharul cu lăcomie, ar fi vrut par'că să-nghită şi sticla, aşa-şi îngropase gura în băutură. Incinsese vorba încă de cu sară cu un coleg dela o gazetă foarte răspândită, un suflet bun ş'un vestit om de petrecere.

Cela zice râzând:

— Păcat că eu nu mă pot îmbăta niciodată.

— Nu-i nevoie să cazi... Dar şi tu nu te simţi mai ridicat, mai îmblânzit? — Când faci cele mai multe prostii?

— Tot dela pahar...

— Dobitocii n'au nevoie să se-nbete, ei le spun şi le fac pentru că-s inconştienţi din naştere. Prostia este isvorul marilor bucurii, numai proştii sunt fericiţi, ei cred totul, sunt mulţumiţi de toate, pentru că sunt inconştienţi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsiv.ro/mdr1901-1932

Noi, pentru ca să ne dăm amăgiri de mulţămire, trebuie să ne îmbătăm, să ne prostim...

Pe lângă dânşii mai era şi un străin venit de afară.

— Băiete... cred că nu te dai înlături, nene... cum ai spus că ţi-i numele?

— Octavian Popescu, domnule Şerban, primar la...

— A-da, mi-am notat, îmi amintesc, — dar mai ciocnim, ai?...

— Cum nu, comandaţi ce poftiţi...

Provincialul acesta venise la Bucureşti să se plângă că serveşte ţara de douăzeci de ani şi n'a fost încă decorat. S'a întâlnit cu gazetarii pe la Ministerul de interne. Căzuse între ei ca din cer. Se uita nedumerit şi nu-nţelegea nimic. Ştia numai că-s oameni învăţaţi şi poeţi şi mai citise el cândva că poeţii trebuie să fie beţivi şi săraci, dacă vor să scrie frumos. Amintirea aceasta îl mulţumia, altfel cine ştie ce ideie şi-ar fi făcut de jurnalişti. Cum se cam trecuse cu băutul, era gata să plătiască orice. Gândul c'au să vuiască a doua zi gazetele de meritele lui cetăţeneşti, aşa cum mai citise el de alţii mai gogomani ca dânsul, îl înflăcăra mai mult. Sorbia paharele cu uşurinţă, le ducea la gură ca pe nişte cireşe, se pierdeau în pântecele lui respectabil ca-ntr'un butoi de umplut. Totdeauna când trebuia să răspundă ceva unuia dela masă, se ridica puţin, coborînd vocea în semn de respect. Ţinea mult să nu-şi treacă marginea faţă de nişte oameni atât de cu trecere în lume. Îşi păstra stăpânirea în mişcări, ca 'n faţa unui subprefect în inspecţie.

— In sănătatea dumitale, d-le Octavian...

— Incântat domnilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La masă se îndesau reporterii de toate nuanţele; mirosiseră ei că le venise o gâscă de departe.

— Eu aş mânca ceva... o şuncă băiete...

— Mie rocfort.

— Ş'o pereche de crenvirşti.

— Numaidecât... vine...

— ...aşa-i Şerbane, nenorocirea noastră a multora e că suntem prea deştepţi, vedem prea pătrunzător în jurul nostru şi triumful zilnic al nulităţei ne aruncă în tristeţă, ne ofileşte. Dacă am fi o rasă mai răsboinică, ne-am revolta, am lovi, dar aşa ne învingem pe noi înşine, distrugem în noi pornirea şi ne mulţumim să despreţuim şi să dăm abătuţi din cap... Suntem cu toţii nişte resemnaţi... Dacă am fi proşti, am fi îndrăsneţi, nimic nu ni s'ar părea prea mult, ş'am năzui la toate... Dar excesul de conştiinţă, controlul acesta sever asupra noastră înşine ş'a altora, ne face să roşim şi să dăm înapoi... Ne cuprinde un fel de ruşine când ne gândim că trebuie să ne amestecăm gălăgioşi în gloata proastă a celor care dau năvală la mărire ş'atunci aşteptăm înfrânaţi ca bunurile să vie ele la noi şi bunurile trec pe alăturea şi noi ne stingem comoara de energie, ne vestejim sufletul, blestemând...

— Băiete, mai adă pâne...

— Schimbă şi paharele, nu vezi că vorbesc eu aici?

— O jumătate de brânză.

— Numaidecât... casa. — plata la masa patru...

Consumatorii se răriau tot mai mult că trecuse mult după miezul nopţii. Rămăseseră mesele stinghere de tot. Ici numai un căpitan ruinat stătea la târg c'un fluture de noapte.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1931-1932

Dincolo două, gîgiuliau un bătrân conrupt. Mai într'un colţ cinsteau doi mitocani întârziaţi. La răstimpuri trecea câte-o fată singuratecă, cercetând cu ochii obosiţi printre mese. Acum venea câte-un lăutar cu scripca sub jachetă şi căuta numai din uşă, întrebând aşa din privire pe cei ce-l zăriau.

Florăresele mişunau.

— Ş'apoi suntem şi prea pripiţi în toate actele noastre, nervoşi şi neîngăduitori, consecinţe ale excesului de cultură grăbită ş'a inteligenţei precoce. Nu ştim s'aşteptăm, nu înţelegem că trebuie să călcăm nişte trepte, pentru a ne ridica undeva. Păşim în extremităţi, vroim ori—ori... Din sărăcie şi neluare în seamă, cerem prisos şi închinare... De-aceea nu ne înţelegem cu stăpânitorii şi trecem de mojici şi pretenţioşi.— De bună seamă că s'a petrecut şi-n sufletul nostru aceeaş ruptură, acelaş salt, ca şi cu schimbarea noastră socială... Căci la urmă de ce-am fi atât de pretenţioşi?

Noi, blazaţii, suntem mai toţi ridicaţi de jos. Am trăit în lipsă ş'am suferit de multe. Mama avea mulţi pe cap şi-abea ajungea să ne cuprindă. Tata era beţiv şi nu lua nimic în samă. Eu, oricum, câştig de trei ori cât tata şi sunt singur şi dator, de nu mai ştiu cu cât.—De unde instinctul acesta de risipă, pornirile acestea aristocratice?...

— Se trezesc în noi strămoşii...

— Eu, vezi, am lăsat dreptul ş'am să rămân veşnic robul condeiului, slugă la cei ce se ridică prin noi. N'aş fi putut fi avocat, prea eşti de vânzare şi ca magistrat aş fi înebunit aşteptând anii să trec prin toate gradele, ca s'ajung ramolit acolo unde e bine să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

străluciască vigoarea... Napoleon s'ar fi distrus singur, dacă se năştea într'o vreme liniştită... Şerbane, printre noi sunt eroi... Să vie numai o împrejurare aşa pe neprevăzute şi'ai să te îngrozeşti de turbarea mâniei ce s'ar putea ridica din apa aceasta stătută, din mulţimea adormită a celor obosiţi...

— Crezi-tu?

— Bătrânii spun că-i secetă intelectuală şi că s'a stins generaţia uriaşilor. N'au dreptate. Niciodată n'a fost o înflorire mai bogată de talente. Se gândeşte şi se simte mai mult decât oricând. Geme în scoarţa noastră socială un codru în germene. O ploaie caldă şi vlăstarii strânşi de neinteresul mulţimei, au să se ridice în rânduri dese şi trufaşe. Dacă continuă atmosfera aceasta de nepăsare, cu cuprinsul înecat de năduşală, are să moară întreaga încolţire ca o otavă bătută de brumă, şatunci se va săvârşi cel mai păcătos asasinat moral... Bătrânii stăpânitori ai zilei sunt prea departe de cei resemnaţi; în mulţimea treburilor ei nu se lovesc decât de gloata obrasnică a inconştienţilor... Sunt prea mari şi gravi, ca să mai cerceteze prin umbră, acolo unde-s retraşi aleşii, şatunci îngrabă ei se-nconjoară de cei care li se vâră mai în suflet şi-i conrup cu linguşirea şi îndrăsniala...

— Şi crezi că dacă resemnaţii s'ar apropia de...

— Bătrânii i-ar primi plângând de bucurie, s'ar veseli ca de întoarcerea unui copil pierdut...

— Da ştii că'ncepi a vedea frumos lumea?...

— Pentrucă sunt beat... vezi, acum mi-s dragi oamenii, le iert toată grosolănia, aş strânge pământul la sân şi chiar peste murdăria aceasta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Bucureşti, oraşul pierzării ş'al neghiobilor, aş întinde mâna în semn de împăcare...

Provincialul ajuns de somn nu-şi putea stăpâni neliniştea şi ar fi dat mult să se vadă în cumineţenia odăii lui, scăpat din tortura unei discuţii din care nu înţelegea decât cuvintele atingătoare. Unii din cei strânşi în jurul mesei ascultau, alţii fumau nepăsători, sătui de trăncănelile colegului. Unele din fetele rămase s'apropiaseră de grămadă şi plecau urechea peste umerii celor atenţi. Una dădea târcoale provincialului, dar cela pufnea de neastâmpăr şi silă, întorcându-se dela ea, ca dela o altă ameninţare.

— Lasă-mă madamă hăi, că eu am copii acasă....

— Nici o bere nu-mi dai?

— Da ia-ţi ş'un butoi, numai fugi de aici...

— Şi mie una, nu-i aşa?

Ş'au făcut loc cu toatele printre gazetari — era ultimul lor refugiu, când nu puteau pune mâna pe nimeni.

— Voi sunteţi băieţi buni, voi depe la jurnale, păcat că n'aveţi bani...

O alta îngână cu gura plină:

— Trăesc şi ei tot ca şi noi...

Uşa se deschide şi intră o veche cunoştinţă a berăriilor de noapte, Fanny, odată o nebunatecă, dar de un timp mai cuminţită. Floareş îşi răzămase fruntea de marginea mesei şi stă aşa. Fanny s'apropie şi-l clătină încet.

— Tu eşti?

— La ce te gândeşti?

— La tine şi la mine...

— Cum aşa?

— Cea de colo, nu ştiu cum îi spune, ne-a asămănat pe noi gazetarii cu voi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Căci toţii vindem ce ar trebui să respectăm mai mult...

— Dar totuşi rămânem curaţi?...

— Ne muncim s'o credem cel puţin...

Floareş se luminează şi se-întoarce către grămadă.

— N'aveţi ideie cât cinstesc eu pe jidanca asta...

— Tu care scrii şi la „Crucea"?

— Eşti un gogoman, închide gura, mucosule...

— Mi-i dragă aşa cum e... Ochii spălăciţi, şterşi de neodihnă şi viţiu, păr roş şi încâlcit, o faţă feştelită ş'o gură spurcată, — mă mir că-i dă cineva ceva...

Fanny stătea nemişcată şi palidă ca'n faţa unui judecător nemilos.

— Atunci ce-ai găsit la ea?

— Minte şi suflet — a vrut să-şi bată joc soarta de neamul jidovesc, când a ridicat-o dintre ei... Nu-i vorbă că-i şi urăşte... Nu-i aşa, Fanny?

— Sunt cu toţii numai instinct de conservare...

— Auziţi judecată? — eu de multe ori prind dela ea, spune câteodată lucruri uimitoare. I-i greu de traiul acesta şi-i ruşine de obârşia ei... Odată mi-a spus că s'ar duce şi după un măturător, numai să nu fie jidan...

— Să trăeşti făcând bine şi să-ţi cinsteşti casa!...

— Când n'are unde dormi vine la mine... Odată ş'a pus amanet cerceii ca să-mi pot scoate eu nişte haine dela o gazdă...

— Nu mergi?

— Du-te şi te culcă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Când s'a întors să plece, ochii îi erau în lacrimi. In uşă s'a ciocnit c'un scripcar rebegit de alergare. Floareş cum l-a văzut, a sărit înviorat.

— Hai ţigane, uite o băncuţă...

Şi i-o şi pune pe colţul mesei.

— Zi unul aşa de alean...

Ţiganul îşi propteşte bărbia în vioară şi după ce-o încurcă puţin prin strune, întinde capul aşa tremurător înainte şi oftează mai mult decât cântă:

Hai să bem să ne-nbătăm,
Să vedem ce minte-avem...

Floareş iritat mai mult de înţelesul vorbelor decât de strâmbatul viersului, împinge desgustat în scripca ţiganului.

— Fugi, că miorlăeşti, apucă-te de altceva, lasă arta... avem noi destui motani în poezie, nu mai e nevoie şi de tine.

Cei dela masă se răriseră. Şerban moţăia de somn, pe când provincialul adormise cu capul răzemat de perete.

— Băiete... o băutură aici, că ceilalţi au căzut din rând...

Floareş trântise halba goală de masa marmorată, aşa că Şerban a tresărit speriat.

— Adormiseşi?

— Mă gândeam la vorbele tale — n'ai dreptate...

— Unde anume?

— Resemnaţii nu sunt nişte învinşi? Nu s'au încercat şi ei să pătrundă în rândurile celor chemaţi? N'au bătut pela uşe, n'au umblat pe urma puternicilor? Şi atunci când s'au văzut atât de insultător neluaţi în samă, negreşit c'au trebuit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1901 1932

să geamă și să se înfrângă — asta o știu cu mine...

— Mh!... insultător neluați în samă!... Vezi că nu trebuie să-ți pară nimic insultător... Nu te primește? — bate-a doua oară, a noua, un an, zece, o viață... Te scuipă? — șterge-te. Te ia în râs? — zâmbește umilit... Incurcă-te veșnic în picioarele lui, să te vadă pretutindeni... Și când se va apropia în urmă și te va cunoaște, va roși și te va respecta...

— Dar cine poate face asta?

— Toți acei care-i vezi că biruie azi...

— Nu noi însă...

— Noi suntem niște nenorociți... Așteptăm fără să cerem, ne frământâm și amenințăm fără să fim văzuți... — Pentru că nu trebuie să uiți... și cei mari își au slăbiciunea lor, simt nevoia de a fi lingușiți. Inconjurați veșnic de stăruitori, lingușirea ajunge o trebuință organică. Aproape nu înțelege că ceva s'ar putea da, fără să-l tragă de mânică o ceată de rude și influenți. Ș'apoi nici n'au când să se mai intereseze prin ei de cei necunoscuți, dânșii nu mai gândesc decât prin alții. — Aceștia sunt puternicii din naștere și rămășițile generației trecute... Când venim însă la cei improvizați, atunci e o groază, nici un animal nu-i mai periculos decât parvenitul... El umilește, te torturează cu gravitatea, insultă, — pentru ca să se răsbune... Se ridică ca o furie, când ar vedea vr'un stăruitor mai puțin plecat, de cum s'a înjosit el s'ajungă acolo... Incepe a crede sincer că târîrea intră între actele de admis la o stare cerută... Își aseamănă trecutul cu-a tuturor celor ce-l milogesc... Și faptul că vede și pe alții cum a fost el, îl spală în ochii lui proprii... De

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

altfel, aşa este parvenitul, oriunde ar fi el pus...
— Ş'acum înţelegi... că unul de-al de noi când se duce demn şi respectos ca să ceară omeneşte, apare ca un neînţeles sau obraznic...
— Poate să fie şi asta...
— Ascultă-mă pe mine, aşa-i... — Băiete...
Uşa de din faţă se deschide cu sgomot.
— Bravo Pralea, aşa mă!... trimiteţi pieptul tău lat înainte şi să râzi întotdeauna, că-ţi stă bine...

Pralea gătit ca oricând, cu garoafă în piept şi bucuria în obraji, s'apropie surâzând, ca să-şi arate parcă înadins dinţii lui sidefaţi şi buzele înrourate.
— Uitasem să-ţi spun...
Şi Floareş se întoarce la Şerban.
— Ca să ajungi, îţi trebuie să mai fi voinic şi frumos, uite aşa, ca amicul... Căci nu trebuie să uităm pe femei — ele sunt o puternică pârghie de înălţare...
— Dar ce-a spus, Şerbane, că mai trebuie să fii?
— Dobitoc...
— Cum, Floareş, adică eu...
Cela se încearcă îmblânzit să dreagă lucrurile:
— Minte, inconştient, nu dobitoc...
— Ce mi ţi-i una...
— Inconştient, pentru ca să poţi fi şi obraznic, tu însă eşti obraznic cu conştiinţă, ş'atunci e artă...

Pralea-şi râde râsul lui frumos, leapădă pardesiul şi jobenul şi potrivindu-şi pala neagră de păr, căzută în colţul stâng al frunţii lui netede, s'aşează la masă.
— Ce bei, Floareş?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Desigur că vrai să strecori iarăşi vr'o notiţă...

— Am prezidat banchetul „Tovărăşiei"...

— Bravo fericitule... Atunci putem să ne lipsim de domnul... Băiete, plata aici...

Floareş scutură din umăr pe provincialul adormit.

— Scoală, domnule, că se face ziuă...

Străinul sare ca pişcat şi caută speriat în lături, cercând să se şteargă la ochi.

— Suntem la Bucureşti.

Desmeticit îşi pipăie inconştient buzunarele, apoi ca stropit cu apă rece, se luminează şi luându-şi poziţia de respect şi stăpânire de sine, se-nclină zâmbind cu gingăşie silită.

— Să mă iertaţi, mă rog... comandaţi ce poftiţi...

— E vorba de plată, trebuie să ne ducem de acum...

Provincialul se-ndreaptă către chelnerul care aştepta cu tăbliţa în mână.

— Cât face?

— 98 şi 55...

— Pe ce atâta?

Cu toată înfrânarea impusă, n'a putut să-şi stăpânească indignarea. Şi pe când chelnerul ridica dispreţuitor din umere, Floareş se'ntoarce răutăcios către provincial.

— Pentru vorba mea de cu sară — crezi că nu face? Cine te-a pus să dormi...

Recules, provincialul întinde grabnic o sută de franci şi se scoală.

— Restul pentru bacşiş...

— Uitel aşa-mi placi nene, îmi eşti drag, păcat că trăim pe lumea asta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Şi apoi, luându-l de mâna bolovănoasă, îl întreabă desmerdându-i-o trist:

— Domniea-ta ce zici de *Nirvana*?

— Ce mâncare-i aceia?

— Nu ştii?

— Habar n'am...

— Du-te atunci şi te culcă... Foarte bine faci că nu ştii...

Şerban îşi pusese şi el pălăria.

— Pleci şi tu?

— Am treabă mâine.

Inainte de a porni, provincialul ţine să-şi mai amintească durerea:

— Douăzeci de ani neîntrerupţi pentru ţară, n'am fost nici suspendat şi s'au schimbat atâtea guverne...

Lui Floareş mai să-i scape ochii din orbite de uimire:

— Mare merit, domnule, — eşti un geniu... du-te...

— Şi când te gândeşti că şi gardiştii capătă distincţiuni, s'au decorat chiar bucătarii...

Când s'a închis uşa pe urma lui, Floareş cade sdrobit pe scaun. Pralea îl privea cu ironie şi frică.

— Dacă va căpăta şi acesta decoraţia, apoi să ştii că n'a mai rămas nici un dobitoc neeticheţat, în mica dar mănoasa mea ţară...

In berărie nu mai erau decât ei şi un grup de ofiţeri la o masă dintr'un colţ. Floareş şi-a îngropat gura în halbă cu setea desperatului care ia otravă.

— Până la nimicire, iată scăparea...

Şi trântind sticla golită de marmora mesei, rămâne nemişcat, ca plumbul sleit din curgere,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privind mai mult în propriul lui suflet, decât înainte.

Floareș se văzuse învăluit de trecutul lui, ca de-o apă mare, ce l-ar fi cuprins din toate părțile. Vedea și retrăia multe. Mai întâi i s'a arătat maică-sa, o femee mică și neodihnită. Acu la treabă, acu printre copii. Nu-și aduce aminte s'o fi văzut dormind. Intr'una învârtind și resbătând câte-ceva, o adevărată martiră! Tată-su luase darul beției și de frica nevestei s'abătea rar pe acasă. — „Ce vrai, Catrină, toate ne vin dela Dumnezeu"... In zori, înaintea luminei, maică-sa îi cărăbănia în car, așa buimăciți și mâna la câmp. Făcuse de-ale merindelor și scăldase pe cei mai mici.

Ziua frământa pământul pe nerăsuflate. El era mai mare; până la vremea școalei a muncit și dânsul. — „Să știu că rămân într'un tulpan, dar am să mi-i dau la carte, că destul canon duc eu cu prostul meu"... A trecut prin primele clase de frică, mai pe urmă a prins la minte ș'a învățat cu silință. Liceul l-a făcut la Craiova, găzduit de-o bunică a lui într'o mahala. In ultimii ani, avea meditații și făcea poezii la o foaie politică de acolo.

Citea ca un desperat, vânturase bibliotecele profesorilor lui și urmăria orice mișcare din țară. Cusurul lui pentru toți era că prea-i socialist... Umbla cu părul mare și-și murdărea hainele. Un om politic de-acolo, l-a recomandat la o gazetă mare din București, când a fost să vie la Universitate. In primul an și-a făcut cursul cu oarecare rânduială. Numele lui se impusese în literatură, căci făcuse de toate și continuu. Confrații l-au luat în triumf. Mai pe urmă s'a convins că socialismul e o născocire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901_1932

a străinilor pentru ca să slăbească puterea de coeziune națională, ș'atunci s'a pus să apere biserica strămoșească și să propage întărirea neamului. A scris și pentru parale. Simpatiile l-au înfierbântat ș'a început să petreacă. Monstrul distrugător de forțe și visuri, îl prinsese în rostogolirea vălătucului nivelator... Bucureștii îl convertise la marea viață... Împlinise zece ani de iluzii ofilite. — Își aducea aminte de Universitate cu ironie...

Pralea se uita la el cu acelaș sentiment de frică și batjocură, modelându-i cu privirea conturul înmărmurit, de par'că ar fi fost plumb sleit în turgere. — Păcat că-i bețiv și răutăcios... gândea el.

Il cunoscuse de-acum cinci ani, de cum venise la București. El trecea prin redacții ca pela niște birouri subalterne, era politicos cu toți, se lăsa luat în râs și răspundea la fiecare cu surâsul lui cuceritor, desvălindu-și înadins par'că podoaba mărgăritarelor lui bine rânduite. Era sufletul tuturor mișcărilor studențești, ș'un vorbitor neobosit. Pe cât s'arăta de stângaciu în conversațiile particulare, pe atât era de îndrăzneț în fața unei mulțimi. — „Nu-l mai cunoști"... ziceau până și cei mai înverșunați. — „Spune prostii, sbiară, se sbuciumă, dar e drăguț"... A condus cele mai variate manifestațiuni. Gazetarii zeflemiști îl mușcau mereu așa între ei, când era însă să vorbiască în jurnal din: simpatic, energic și om de viitor, nu-l slăbeau... In țară era cunoscut și adorat numai din citite. Era par'că o înțelegere mutuală între toți ca să-i aștearnă un drum. — „Și la urmă e băiat inofensiv"... încheiau mai cu toții, când se porneau să-l scarmene în familie...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Floareș îl iubea chiar, adesea îi căuta tovărășia și-l iubea pentru că nu i se opunea niciodată în vorbă, asculta și le primea pe toate de bune. Găsia mai ales că-i omul potrivit timpurilor noastre de neorânduială în moravuri. Pe tema ideilor acestora scrisese mult. Și el își iubea eroii cu patimă.

Odată l-a întrebat de ce nu-și ia licența: — „Tu ți-ai trecut examenele și ești băiat care crezi în viitor"... Pralea i-a răspuns aproape inconștient de ce spune: — „Ca student sunt veșnic aureolat de misterul unei perspective, pe când dacă intru în lume s'alege repede cu mine... Când voiu face o lovitură frumoasă, când m'oiu simți stăpân pe o situație, atunci îmi iau teza subsuoară, — că o am tipărită de doi ani, — și trec licența într'o după masă"...

Lui Floareș i s'a părut planul acesta infernal și inteligent. Nu-i vorbă, Pralea câștiga din agitațiile și societățile studențești, mai mult decât i-ar fi produs avocătura sau magistratura.

Ca să facă curte studentelor și să se găsească veșnic în mișcările tineretului, se înscrisese și la medicină...

Și nu mulți puteau face casă cu Floareș. Intâi pentrucă prea vorbia, te pisa nu alta, și-apoi pentrucă nu cruța pe nimeni, mergea până la brutalitate cu injuria, te strivia cu vorba, dacă-ar fi surprins numai o mișcare de opunere.

Când a tresărit Floareș din înmărmurire, Pralea a și bătut în masă nervos.

— Băiete! schimbă halba domnului.

El abia o atinsese pe-a lui, îl stăpânea un gând și bunele toane a lui Floareș aveau să-i fie de folos.

Cela tresare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi la urmă, de ce atâta părere de rău?

Băuse berea şi acum se întorsese către Pralea, ca şi cum şi ar continua o vorbă începută întâi în mintea lui.

— Ce are să se aleagă din toată isprava noastră? — Să zicem c'aş fi muncit, serios şi aş fi scris lucruri bune... N'am să mor? Intrucât au să mă încălziască în mormânt laudele posterităţei? Numai pentru vanitatea de-a fi pomenit, pentru asta să renunţi la bucurii pe care le poţi simţi direct? Şi apoi n'are să se sfârşască şi pământul odată? Ce-mi faci cu vanitatea? In ce au să se prefacă bibliotecile într'o viitoare închegare de constelaţiuni? — Tu faci bine că-ţi trăeşti zilele, aşa cum ţi le-a sorocit întâmplarea... Să te duci înainte, măi, să fii dobitoc, voinic şi frumos...

— Domnilor... e ziuă, se schimbă chelnerii...

— Mai umple-mi-o odată de plecare...

Floareş împinge paharul gol în lungul marmorat al mesei.

— La „Union" oare a deschis?

— Cred...

— Hai cu mine să-mi scriu foiletonul.

— In starea asta?

— Acum gândesc eu bine. Noaptea vorbesc cu toţi derbedeii, îmi răscolesc sufletul şi 'n ziuă îmi limpezesc simţirea în rânduri liniştite.

— Credeam că mergi să dormi la mine.

— Tu nu poţi face şfarţ bun şi tu ştii că şfarţul e chiagul gândurilor...

Pe drum Pralea era încurcat, nu ştia cum să înceapă vorba. Floareş îl simte şi-l scapă din greu.

— Aha... apropos — ce-i cu *„Tovărăşia?"*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A serbat o lună dela înfiinţare şi eu preşedinte activ, am prezidat banchetul...

— Am uitat! Ce-i cu societatea asta studenţească?

— Pentru ajutorarea fraţilor noştri oropsiţi din Macedonia...

— Ho, că nu eşti la întrunire, — mie vorbeşte-mi frumos...

Floareş dă să-şi scoată carnetul.

— Nu-i nevoie, am pregătit...

Şi Pralea roşind uşor se 'ncurcă în zelul lui de-a se arăta politicos, aşa c'abea a dat peste hârtia făcută în patru şi pusă în buzunarul de sus al redingotei.

— Tot la banchetul acesta, am ales în unanimitate pe Irimia Bogdan-Muşat ca preşedinte de onoare...

— A, hoţule, ţi-ai pus ochii pe nevastă-sa...

Pralea s'a ruşinat de par'că l-ar fi prins cu mâna într'un buzunar străin.

Floareş se opreşte înainte de a intra la *Union* şi trece cu ochii peste foiţa de hârtie satinată.

— ...„la urmă, preşedintele activ al societăţei, d-l Pralea, a propus în aplauzele entuziaste ale asistenţei ca să se încredinţeze preşedenţia de onoare venerabilului Luptător pentru cauza sfântă naţională"... — Ce dracu, nu vezi că-i harababură întreagă?... Ş'apoi de ce-ai scris luptător cu literă mare?

— Ştiam eu c'ai s'o revezi tu...

Floareş se îmblânzeşte şi se întoarce voios către el.

— Dar înaintea *„preşedintelui activ"* nici un *„simpatic"*, un *„inteligent"*, la dracu, de când atâta modestie?

— Singur eu să scriu? — dacă crezi tu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Altfel nici nu merge, mi se revoltă cititorii...

Floareş sprijinise piciorul în dunga ziduluı şi luându-şi creionul albastru, descurcă notiţa complectând calificativele.

— ...„ la urmă „neobositul şi distinsul preşedinte"... hei, ce zici?

— Dacă crezi c'aşa-i opinia publică!...

— Mh...

In gestul lui Floareş era dispreţ şi transfigurare.

Au intrat într'o cafenea şi s'au aşezat la o masă din fund, masa obişnuită şi la care consumatorii erau deprinşi să vadă pe Floareş scriind.

— Băiete, cele ce trebuie...

Chelnerul aduce hârtie şi cerneală.

— Măi, Irimia Muşat e un om mare ş'un suflet rar... E cel mai cinstit politician dela noi, — deşi nu mai scriu la gazeta lui...

— Tu ai fost în casă la el...

— Şi dacă eram altfel, ajungeam departe.. Acela când vorbia de ţară, tresăria, acela doreşte o prefacere sinceră în moravurile noastre, păcat că e prea bun şi nu-i destul de hotărît. Dacă n'ar împărţi activitatea şi cu medicina, ar putea face mai mult. El zice că până la vindecarea noastră socială — şi dânsul crede încă în asta — vrea s'ogoaie durerile individuale. — E un om care ştie să renunţe şi se 'nchină datoriei... Dumnezeu însă i-a trimis pe cap pe nevastă-sa, ştii cum îşi râde bunul nostru părinte de orânduiala lumească... O femeie ignorantă şi pretenţioasă, un pachet ambulant de nervi, o babă nebună şi romanţioasă, dă ochii peste cap şi vorbeşte de trubaduri şi de nobilii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

evului mediu... Mie-mi era greață, când o vedeam că-mi taie calea și s'agață numai de artă. — „Ah! poezia"... ș'atunci își strâmba ridicol capul și ofta... S'a batjocorit cu toți care au trecut prin casa aceia, acolo unde locuește un apostol... Și el, bătrânul vizionar, pare că-i mai presus de orice atingere, n'are ochi decât pentru a despica viitorul, ai crede că nu vede nimic din jurul său. Eu am fugit din casa lui pentrucă nu puteam să mă mai îmbăt și de sila femeii aceleia respingătoare... Când m'ajungeau gândurile unei căderi posibile, aveam impresiunea că fac un sacrilegiu, că necinstesc un altar... Eu respect până la adorare pe Irimia Bogdan-Mușat...

Pralea, sprijinit cu tâmpla în mâna dreaptă, îl urmărea cu aprinderea unui barbar german, care ascultă pe-un mercenar întors, vorbind de minunile Romei. Se'ndreaptă apoi pe scaun și întreabă repede mustrat parcă de vorbele din urmă.

— Dar nepoata lui?

— E cea mai nenorocită ființă din lume, trăește acolo ca o captivă, e-un semn de întrebare pentru toată lumea aceia seacă... Oaza ei răcoritoare e numai moșu-său, dar el o vede rar, pentrucă-i ocupat veșnic.

Pralea-și strânge fruntea cu mâna stângă, vroind să-și fixeze mai bine o hotărâre și sculându-se își ia pardesiul și jobenul cu stăpânire.

— Te duci?

— Vrau să fac un duș, căci la 10 trebuie să prezint președintelui diploma de onoare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniaromana.ro/mdrr1901-1937

IV.

Pralea aştepta nerăbdător în colţul Bulevardului terminarea cursurilor. In mâna dreaptă avea o crenguţă cu doi trandafiri roşi. Cu stânga îşi potrivea nervos mustăţile, apăsând la răstimpuri şi asupra obrajilor lui aprinşi.— Lipsise înadins dela Universitate ca să se facă mai dorit. Dacă ar fi stat o oră lângă dânsa, l-ar fi moleşit înfăţişarea ei impunătoare. Acum însă se simţia stăpân pe el şi mai îndrăsneţ decât oricând.

Trecuse zece minute peste oră şi studenţii tot nu se iviau.

— De bună samă că profesorul s'a întins iar cu vorba.

Inainta necăjit câte puţin în lungul trotuarului, spionând printre frunzarii pomilor s'apoi se'ntorcea repede iară după colţ, ca să poată ieşi grăbit la apropierea ei, fără să dea de bănuit c'ar fi aşteptat înadins.

Tuşia să-şi dreagă vocea, căci, se simţia înecat, cu tot curajul ce-şi făcuse. In gând limpezia vorbele cu care trebuia s'o întâmpine. Se pusese bine, şi era bărbierit din proaspăt. Cu toată cumineţenia solemnă şi naturală care încununa orice mişcare a Siminei, Pralea înţelesese că-i stăpâneşte sufletul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Era siguranța omului frumos și un miros instinctiv. — Se hotărîse să s'arate energic. Știa el că'n dragoste ca și la războiu se cere repeziciune și surprinderi în acțiune. Pe femeie trebuie s'o învingi. El le compara cu vitele nărăvașe, care n'ascultă decât când simt că-s duse de-o mână viguroasă. Cu cât or trece de mai pudice și grave, cu atât să fii mai nerușinat și obraznic...

Valurile zgomotoase de studenți în revărsatul, îl surprinsese în mijlocul acestor alcătuiri. Prin rariștea unui castan sub care se feria, a zărit-o cum înainta mândră în sprintenia mersului ei grăbit. S'a retras neobservat după colțul stradei și când a crezut el că s'a apropiat mult, pornește liniștit și nepăsător.

— A... crinul nostru sălbatec!...

Când a văzut-o roșind și mișcată, ș'a înflorit mai cutezător surâsul lui mărgărintat.

— Eu?

— Imi dați voie să complectez buchetul...

Și c'un gest sigur și curtenitor, îi întinde crenguța de trandafir. Ea a luat-o fără să știe aproape ce face și-n încurcătura bucuriei și a neînțelesului ș'a prins-o din mers în cingătoare.

— Nicăeri nu le-ar fi stat mai bine și nimic nu v'ar învioara mai mult.

— Mulțămesc...

— Și ei trebuie să se înfioare de fericire...

— Nu știu ce v'ar face să credeți...

Mergea și-i răspundea aproape fără să-l priviască. Amestecul gândurilor o amețise, trecea grăbit printre trecătorii indiferenți, ca luată de vârtej.

— Ce bine când se fac astfel de potriviri!

— Cum?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ansilvania ro/mdr 1901-1932

— Florile puse lângă floare.
— O floare care păleşte în umbră.
— Care străluceşte, poate...
Ea-i răspunse c'un aer de oboseală:
— Cum vreţi să credeţi...
— Nu totdeauna au noroc florile...
Simina se'ntoarce la el îndurerată.
— Da, domnule, sunt trandafiri striviţi în picioare de dobitoace.

Pralea s'a ruşinat ca de-o mustrare. Nici nu luase în samă când a trecut de „Teatrul Naţional". Simina căzuse în abatere tristă. Era îmbrăcată simplu şi corect. O pălăriuţă moale închisă abea-i ascundea întunericul părului bogat. Pralea, stingherit de mutenie şi'n căutarea unei ieşiri, sileşte tăcerea.

— La ce vă gândiţi, domnişoară?
— La crinul sălbatic...
— V'a supărat vorba?
— Nu, dar m'a încredinţat de un adevăr.
— Care?
— Că lumea mă împovărează de-o vină pe care n'o am.
— Cum?
— Crede că-i port ură şi mie mi-i dragă, cu toate că nu-mi întinde braţele...
— Cine-ar putea să nu vă adore...
— Eu nu i-am greşit nimica şi dacă nu m'apropii de ea, e ca să nu-i cad silă.
— Cât vă înşelaţi!
— Ce bine-ar fi să ne fi înstrăinat, numai pentrucă nu ne-am cunoscut la timp...
— Vă asigur.
— Atunci când aş întrezări un surâs de împăcare, m'aş arunca la sânul ei ca un copil ce-şi recunoaşte mama.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu pricep de ce întârziaţi...

— Pentrucă nu văd decât prefăcătorie şi pizmă...

— Aşa înţelegeţi d-v. iubirea ce vă înconjoară?

Pe buzele Siminei luminează un zimbet de nesfârşită amărăciune:

— Iubirea se simte — nu-i nevoie să fie pricepută.. Copii nu-şi dau seama mai de nimic din ce-i împresoară şi totuşi bat uşor din mâni la apropierea dragostei lor...

Pralea tot timpul spionase orice mişcare, căutând să se potrivească cu apele gândurilor ei. Când a văzut că prea s'a înglodat în locuri depărtate, ş'a adus aminte de Floareş şi de ce spunea el despre Simina. S'a prins de ideile lui, ca de-un colţ mântuitor de stâncă. El descurca lucrurile mai mult cu puterea unui instinct de inteligenţă, decât cu ajutorul înţelegerei conştiente.

Prefăcându-se cufundat în păreri de rău, oftează dus, crezând că va smulge interesul Siminei. Dar ea mergea tristă şi mândră, privind numai înaintea visurilor ei. Văzând că nu-l întreabă nimic, ridică el capul compătimitor.

— E nenorocit omul care trăeşte neînţeles de ai lui. Să treci aşa prin lume ca un semn de întrebare!... D-v. sunteţi captivă în societatea noastră de azil...

— Aşa dar sunt ochi cari să mă vadă?

— Şi poate suflete cari vă înţeleg...

— E aşa de simplu ceeace vreau eu, cer atât de puţin oamenilor, că mă cuprinde mirarea văzându-i porniţi...

— Inrăutăţire pământească...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— Să fii cinstit, curat la suflet şi să munceşti pentru potolirea durerilor din lume...

— Cum face unchiul d-v...

— El e un om desăvârşit, eu îl preamăresc...

— Singura oază unde vă puteţi răcori aşteptările...

— In pustiul acesta de simţiri...

Pralea tresări de un gând nou.

— O, cât face tovărăşia sinceră, chiar a unui singur om... îţi poţi alcătui o lume, numai din apropierea lui...

Din curatul senin cu soare, încep a cădea picuri mari şi repezi. Un moment rămân ca la o răspântie, nedumeriţi, apoi el se foloseşte de zăpăciala ei şi'apucând-o înfierbântat de mână, se ocrotesc în gangul dela „Splendid"...

— Nu cred să ţie mult.

Drumul se pătase de punctarea stropilor grei şi negri. Pământul copt de soare, sfârâia par'că sub cernerea apei. Cuprinsul mirosia a prăjit.— Simina îşi pierduse rostul stăpânirei de sine; înviorată şi tremurând de strângerea caldă, se sbătea ca-n prinderea unui laţ nevăzut.

Cerul se înnourase ca prin minune, s'auzeau tunete sgomotoase şi'n depărtare a pârâit deslănţuirea unui trăsnet.

— Doamne, ce mă fac...

— N'aveţi grijă, nu sunteţi singură.

In vremea asta trecea prin ropotul ploaiei o trăsură în alergare slobodă. Pralea ieşi repede mai în faţă.

— Birjar, liber?

Fără să mai răspundă din pelerina lui muiată, vizitiul întoarce trăsura. Mulţimea umpluse gangul şi Simina se simţia tare stingherită.

— Nu puteţi întârzia mult aici...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi fără s'aştepte răspuns, îi trece braţul drept pe după talia subţire ş'o strânge uşor din vântul alergării, ridicând-o iute de subsuori sub poclitul ridicat. Toate s'au petrecut ca 'ntr'o tremurare de vis. Numai când trăsura s'a pus în mişcare, s'a desmeticit ea din dulcea înfiorare.

— Cum şi dumneata?

— Indrăznesc să vă conduc...

Pralea s'a plecat şi ridicându-se pe după umărul birjarului, îi şopteşte poruncitor: — La şosea...

Stropii băteau bubuitor în poclit. Inainte se vedea săgetarea albă a picurilor deşi. Ploaia, în cădere, părea că-i atârnarea resfirată a unui scul argintat. Pe laturile stradei se umflaseră părae înspumate, care ameninţau să se unească într'o apă întărtată. Caldarâmul fierbea de forfotirea stropilor sfărâmaţi în ochiuri de cristal. Prin dreptul gurilor de canal s'auzia frângându-se prăbuşirea vijelioasă a scurgerilor în mânie.

Strâmtoarea trăsurii, îi dăduse prilejul să se apropie prea mult de răsuflarea speriată a Siminei. Trecându-şi mâna dreaptă îndrăsnet, pe după mijlocul ei, începe cald ca şi cum ş'ar continua vorba întreruptă de ploaie.

— Ş'atunci ce-ţi pasă de restul oamenilor... Când se va arăta craiul închipuit în ceasurile de castă reverie, când îl vei vedea venind cu mersul lui de făt-frumos, totul se va pierde sub zăbranicul uitării şi nu va rămânea decât el în cadrul de lumină a strălucirii lui...

Simina încătuşată de strângerea tulburător de viguroasă a braţului voinic ş'a oprit sbaterea învinsă. Se muiase ca o pasăre învăluită din sbor de sbucnirea unei aripi de foc. Pieptu-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

era în sbucium. Rezemase capul de dosul trăsurei și arzând în frigurile primei iubiri, tremura în tresăriri voluptoase.

Pralea se pleca tot mai mult în aprinderea răsuflărei ei fecioreînice, strivindu-i sânul stâng în apropierea lui prea cutezătoare.

— N'ați visat niciodată pe acel mire nobil, care să nu trăiască decât pentru... *tine* și patrie...

Ea a deschis ochii mari albaștri și zâmbind prin respirarea deasă, s'a luminat ca la auzul unui bucium de bătaie.

— Da... da... e singura amăgire pe care o mai aștept...

Ingânase vorbele ca prin vis. Pralea îmbărbătat, o inbină cu stăpânire pe brațul lui stâng și întorcând-o înfierbântat la piept, o strânge cu înfiorare, acoperindu-i gura cu sărutarea înnecată a buzelor lui arse.

— A...

Era strigătul leoaicei biruite. Se frământa în cătușe cu desperare. C'o mână se proptise în bărbia lui, iar cu cealaltă apucase marginea poclitului. El, printr'o ușoară încordare, o apropie din nou la piept, trosnindu-i dulce încheieturile și-i șoptește cald în urechia stângă.

— Mireasa mea dorită...

I-a dat drumul ca dintr'o deslegare.

— Ce vrei să faci din mine!?...

Și întorcându-și capul în ungherul trăsurii, a sbucnit într'un plâns podiditor. Se sguduia în spasmul bocetului ca o pânză bătută de vânt. Pralea surâdea cu triumf sub mustața lui neagră și adusă nervos în colțurile gurii.

Ploaia încetase și cuprinsul strălucia de soare și împrospătare. Șoseaua se lungia prin înși-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rarea copacilor uzi. Foile înrourate sclipeau ca niște solzi de argint. Prin frunzarii scuturați de sbor, cântau păsările înviorate. Și-n tot întinsul acesta de sănătate și bucurie, plutia mirosul teiului în floare, ca o mirodenie sfântă cadelnițată de mâna bună și nevăzută a celui a toate stăpân.

Simina se smunceşte brusc din plâns.

— Dar unde suntem noi acum?

Genele-i erau grele de lacrămi, iar ochii umeziți se 'ngroziseră de neliniște. El îi ia blând mânile și vorbește cu duioșie.

— Afară, în templul curat și plin de parfum al naturii... Ne-am legat sufletele în logodnă nevinovată, departe de răutatea oamenilor...

Ea privea pierdut în jur, nu credea ochilor ce vedea. Pădurea și soarele tânăr o făceau să se gândească la poveștile copilăriei.

— Nu te spăimânta, e numai împăcare în jurul nostru, pasări care ne binecuvintează și singurătatea ocrotitoare...

Ca reculeasă, Simina se 'ntoarce îmblânzită, surâde trist și plecându-și fruntea pe umărul lui, pornește iar în plâns încet și tremurat.

— Nu mai sunt a meal...

— Suntem ai noștri, a amândorora...

El o ținea de mijloc și se uita la dânsa lacom, ca la o pradă așteptată.

La capătul șoselei, Pralea se ridică și face semn birjarului nepăsător să întoarcă 'napoi.

Șirul teilor parfumați rămân în urmă, scânteind în declinul soarelui voios. Pe trotuare erau ciucuri de floare bătuți de furia ploaei și stropiți cu noroiu împroșcat. De pe la vile plecau și se întorceau din întârziați. Bicicliști murați

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de apă și noroiu, se întorceau cu grabă și curmați mult înainte. De pe caii uzi și osteniți se ridicau rotocoale de abur. Vizitiul ascuns în pelerină, întindea plictisit la răstimpuri biciul, ca să 'ndemne goana. Cum sta înclinat și posomorât, părea o barză plouată, cucuțată pe-un stog de fân.

Simina ridică capul brobonit de sudoare și lacrămi și continuă a privi la Pralea cu aerul acela de împăcare și blândețe. El își lumină mărgăritarele tari de un surâs dulce. In îngânarea bucuriei de pe chipul lui, jucau undele unei ascunse ironii.

— M'ai iertat?

Ea face trist din cap că da. Pralea își duce pe rând mâinile la gură.

— Cât ești de bună și frumoasă.

— O, te rog, nu vorbi așa...

Pot eu să-mi înăbuș simțirea?

— Sunt vorbe mari, dumnezeești, dar le-au profanat âtâția, că s'au răsuflat farmecul...

— Totuși...

— Pe mine să mă iubești cuminte, după cum te cinstesc eu de cu drag, nu cu vorbe care pot minți, ci cu priviri care se simt...

— Iți jur...

— Nimic alta, te rog mult... Eu nu mă duc la teatru numai de frica dragostelor de-acolo... E oribil cum se 'nțelege amorul de către actori și eu cred că dânșii strică mult apucăturile oamenilor... Imi astupam urechile ca de un scârțâit de scripcă, când se găsea câte un rătăcit cavaler să mă umilească cu curtea...

— Oricum, dar...

Pralea se încurcase rău. Era dezorientat ca luptătorul care vede plesnindu-i în mâini o armă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe care pusese temeiu mult. Declarațiile lui și scenele sgomotoase de dragoste, îi înlesniseră succese de neuitat...

— E atâta înălțare într'o iubire liniștită. Să-ți respecți alesul și să-l dorești până în a-ți confunda rostul zilelor cu dragostea lui. Amorul acesta cinstit, cuminte e și frumos și inteligent...

Vorba din urmă i-a readus în minte spectrul batjocoritor al lui Floareș. Greșise înțelesul vrerilor Siminei. Credea s'o ducă tot într'o pornire. Instinctul lui de-a ghici repede drumul gândurilor, îl înșelase de data asta. Ca să scape din desișul în care se înfundase, sare la altă ideie.

— Azi dimineață mă gândeam cu atâta bucurie, c'am să te pot vedea...

— Păi n'am avut cursuri... și altfel eu nu ies decât rar de tot cu moșu...

— Nu... acasă la d-v...

— In ce chip?

— Când m'am dus să dau diploma de onoare d-lui Irimia Bogdan-Mușat.

— Nu înțeleg.

— L-am ales președinte de onoare la societatea studențească „Tovărășia".

— O, el iubește mult tineretul...

— Ș'ar vrea să-l vadă mai puțin blazat după cum mi-a răspuns la întâmpinarea mea, l-ar dori mai îmbărbătat și scos din toropeala în care se ofilește.

— Ei, câte dorește el!... E un moșneag care visează încă; e din sfărâmăturile ce mai trăesc din marea generațiune...

— Birjar, oprește.

Palatul se ridica trufaș din dosul desișului verde al grădinuței din față. Simina a sărit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

repede jos și, fără să mai privească îndărăt, a deschis portița pripit. S'a năpustit ca alungată de-un biciu aprins, și s'a pierdut pe scara dosnică, ce duce sus în odaia ei mohorîtă.

Când s'a văzut singură în întunecarea răcorită a cuibarului ei, amintirea celor petrecute, a împovorat-o ca o amară părere de rău după un odor pierdut.

— Să nu mai fiu a mea!...

Și'a îngropat palmele în ochi și căzând de-a curmezișul patului, a podidit-o iarăș plânsul acela chinuit. Țremura sguduitor în sbaterea bocetului. Atâția ani tineri lipsiți de iubire, nedesmerdată decât de sluga ei credincioasă, se crezuse osândită să treacă prin viață fără s'o preasască în loc dragostea nimănui. Acum când se 'ntâlnise cu-atâta fericire în față, simțirile desmorțite se revărsau tumultos. Sufletul ei înfrânat sbucnise ca o pară înăbușită multă vreme. Învăluiri calde îi treceau în jurul trupului, iar mijlocul și'acum îi ardea pe urma strângerii fierbinți. Respira greu ca și cum buzele i-ar fi într'una coprinse în sărutarea nesfârșită și pătimașă. Mădularele robite păreau că-și dau drumul din încheieturile lor.

Sguduirea plânsului i se îneca în incuiri suspinate.

S'aude un bătut ușor în ușă. Simina se smuncește de plâns și sprijinindu-se numai în mâna dreaptă, se 'ntoarce înspăimântată în spre ușă. Bate din nou mai tare.

— Trebuie să fie Darie...

Nu văzuse pe credinciosul ei profesor de vreo săptămână. Era peste putință însă ca să-l primească în halul acesta. A înduioșat-o îndepăr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tarea dămoală a paşilor lui. Ghicea ea destulă descurajare în mersul acela 'ncet. De multă întărire i-a fost şi devotamentul omului acestuia ciudat.

S'a dus în vârful degetelor, s'asculte la uşă. Treptele dela scară tainică trosneau rar, una după alta.

Simina s'a întins pe sofaua de sub geamul dinspre grădină şi sprijinindu-şi ceafa în copca mânilor, scapă cu gândul în trecut, călăuzită de chipul lui Darie. — Venise profesor la pensionatul lor, pe când era prin clasa a patra. A predat limba română şi mai pe urmă istoria. Inainte fusese profesor la Blaj. Il revede şi acum în stingerea pleoapelor închise: Slăbuţ, nu tocmai nalt şi cu părul inspicat pe-alocurea de ani. Pe faţa lui de copil blajin, erau câteva urme răsleţe de vărsat. Mustaţa îi era ciupită şi când râdea, par'că da să plângă. Fetele cetiau de milă şi-l ascultau numai ca să nu-l vadă îndurerat. Era însă foarte învăţat, punea note bune şi le spunea lucruri în afară de program. A încercat să facă şi poezii, dar gazetele l-au luat în răspăr. — S'au apropiat într'o oră de compunere. Le dase să scrie ceva despre mama lui Ştefan cel Mare. Mai înainte însă, a svârlit el câteva lumini asupra Muşaţilor din Moldova. Vorbia entuziasmat şi ridica mult rolul lor în trecutul nostru. Simina s'a sculat atunci, mândră, şi-a întrerupt cu bărbăţie: — Eu cobor din Muşatini, domnule"... Dânsul a plâns şi i-a sărutat mâna, că iubea nebuneşte trecutul şi ţara.

De-atunci n'a mai slăbit-o din vorbe bune şi atenţii.

Pe urmă i-a adus cărţi, vorbia toate orele li-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Ardealului (Cluj) 1924-1932

bere cu dânsa „şi-i dădea jurnale literare. A pus multă hotărîre în sufletul ei chinuit. De când era la Universitate, venia adesea s'o vadă şi să-i deie câte vreo tipăritură nouă. Acum însă e îmbătrânit şi închis la vorbă. Stă mut pe scaun, o pipăie ocrotitor cu privirea, tresare la vederea ei ca un câne credincios ce-şi zăreşte stăpânul...

Iubirea asta ciudată o măgulia şi-o întrista în acelaş timp: — „Numai de atâta simţire să am eu parte în lume? — o babă cam sărită ş'un nevolnic..."

Dar reamintirea trufaşă a lui Pralea, îi răsare ca o tremurare de flamură mântuitoare. Sufletul astâmpărat un moment, se resvrăteşte din nou. Trece cu gândul în sbor vertiginos prin tot timpul, de când îl cunoaşte.

•A fost o continuă buimăcială tot cursul acestui început de dragoste. Deodată nici nu l-a luat în seamă: Un tânăr cochet, cu mişcări şi căutături acum modeste, acum obraznice, trecând uşor dela supunerea umilă a omului care caută să se strecoare neluat în seamă, la manifestări sgomotoase care sar în ochi. La cursuri şedea lângă dânsa. Ceilalţi studenţi, ca şi cum ar fi fost înţeleşi, îi respectau locul atunci când el întârzia. Dacă lipsia — şi'n primele timpuri asta se petrecea cam des — rămânea singură toată ora. La început o stingheria această urmărire îndărătnică, mai târziu n'a luat nimic în seamă ş'acum o făcea fericită... O batistă ridicată grabnic de jos, un creion împrumutat la timp, o uşă deschisă politicos înainte, toate întovărăşite de surâsul acela provocător, iată primii lui paşi...

Ea trecea mândră în mersul ei hotărît, învăluită veşnic de hobotul întristărei. Studenţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o ţineau de fudulă şi-i făceau necazuri. Unii îi imitau mersul asvârlit, strâmbându-i mişcările. — „Da 'nţepată-i prinţesa la călcătură... — Umblă ca pe teluri... — Atâta zestre are şi ea... — Nu-şi priveşte decât vârful nasului când merge pe drum... — Ba mai vede şi pe Pralea de-un timp..."

Intreruperile acestea străbătiau prin hohotul salei ca nişte săgeţi rătăcite 'n vijelie. Studentele celelalte pismaşe se uniau în răutate cu mulţimea. Simina care sosia exact la începutul orei, cădea de multe ori în tumultul acesta, ca 'ntr'un păinjiniş. Surprinsese totul şi ce nu auzise, simţia aşa din aerul otrăvit. Sgomotul se potolia la ivirea ei, rămâneau numai pufniri înfundate şi unele frânturi de vorbă şi tuşiri cu înţeles.

Se aşeza frumos în primul pupitru şi 'ntorcând uşor faţa ei înourată asupra mării de capete, îşi umbria buzele şterse de un zâmbet iertător, mai mult ghicit decât surprins.

Purtarea ei era o dezarmare pentru toţi. Dela un timp au început a se ruşina de necuviinţa lor. Ura s'a schimbat în respect. Numai fetele şi cu câţiva mojici înrăutăţiţi mai căutau s'aprindă vrajba.

Numele ei în locul ironiei, era pomenit cu stimă. Nu intra cu nimeni în vorbă, dar răspundea omeneşte când era întrebată. Se înroşia de orice atingere, părându-i-se c'a înfruntat, pe cei din jur şi atunci cerea frumos iertare şi trecea falnic şi cuminte prin valurile mulţimei date în lături. Era superbă în haina ei simplă şi corectă. Colegele înzorzonate şi cu siliri în apucături, făceau o nepotrivire isbitoare pe lângă dânsa. Un poet tânăr, student şi el, a com-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

parat-o c'un gest de mândrie. Cei ce desemnau, îi făceau profilul. Privirile în timpul orei se plimbau dela catedră la dânsa. Se discuta mult asupra ei şi unii se încercau s'o interpreteze în faţa celor proşti.

Simina a trecut prin toate cu resemnare, a înţeles ş'a uitat totul... Ştia dânsa că pentru popor trebuie să fii sau stăpân, sau să cazi mai jos decât el. Pe cei străini lui nu ştie decât să-i respecte sau să-şi bată joc de ei, dar trebuie deprins cu gândul unei tovărăşii demne. Ea a învins cu timpul mulţimea, ş'acum mulţimea aceea întârtată odată, cerca s'o înbuneze cu prisos de luare aminte.

Dar ea iubia mulţimea aceasta înrăutăţită. Ş'apoi nu de-acolo s'a ales făt-frumosul ei, aşa cum răsare soarele din împrăştierea neagră a nopţii?...

Pe când ea moleşită de oboseală adormise pe sofa, odaia se 'nmormânta tot mai în înserare. La vremea mesei, intră Gana încet şi or-băcăind prin întuneric, o găseşte scăldată de sudoare şi tremurând în frigurile somnului.

— Scoală, mamă, că-i timpul mesei.

— Lăsaţi-mă lui...

— Ce băigui domniţă?

— Ha?

— Eu sunt, Ce visai?

Simina trezită bine, sare voioasă şi se şterge la ochi.

— Ştii... se făcea... par'că căzusem prinsă... nu ştiu cum, că nu erau oameni... Mă chinuiau rău... îmi prinsese mânile în mreajă veninoasă şi subţire şi mă strângea, de nu puteam să mă mişc... Cuprinsul era înecat de un aer puturos şi eu mă 'năbuşam când dam să respir... O,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum mă închipuiam!... Pe trupul meu desgolit se suiau şopârle şi broaşte reci buboase... Pitici scârboşi, râdeau pe nodurile picioarelor lor strâmbe şi mă priveau rânjind... Eram captivă... Dar... să vezi tu Gano, a venit el, Ionică al tău din poveşti; avea calul alb şi la cingătoare buzduganul cel fermecat... M'a văzut şi mi-a surâs cu dragoste. Ce dinţi albi şi tari luminau sub musteaţa neagră!... A ucis piticii, mi-a desfăcut ţesutul veninos şi... aici n'a făcut bine Gano... m'a sărutat; s'atunci aerul mi-a părut ca după ploaie... Pe gângăniile cele mici le-a strivit sub călcâiul lui de oţel... M'a luat pe urmă pe calul înaripat şi m'a furat din locurile blestemate. Eu leşinasem de mulţămire la sânul lui viguros şi mergeam, însă nu ştiu cum, atât că m'am trezit departe, tare departe, într'o pădure cu miros de teiu înflorit şi cântec de păsări...

— Păreri de prin somn...

— Nu... era chiar el şi mi-a dat şi flori de trandafir...

— Cine?

— Făt-Frumos...

— Fă-ţi cruce, mamă, c'o fi fost sburătorul...

— O, nu, îl am şi'acum în întunericul orbitelor când strâng pleoapele tare...

— Alungă-l din ochi...

— Să-ţi respecţi alesul şi să-l doreşti până în a-ţi confunda rostul zilelor cu dragostea lui... In colo să fii cinstit, curat la suflet şi să faci bine oamenilor...

— Hai, că ne-aşteaptă masa, — afară ai să te răcoreşti de somn.

Gana o târa de mână mai mult cu de-asila, ca s'o scoată din noaptea odăii. In sala luminată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrl901_1937

slab, bătrâna slugă se 'nalță să și privească stăpâna.

— Ai plâns?

— Ce mai vorbă!

— Ești galbenă, suferi...

— Și totuși mi-i atât de bine...

Apoi zâmbind de-o amintire, se pleacă iute și-și scoate crenguța cu florile din cingătoare...

— Mă duc singură jos, nu te mai coborî, pune-mi trandafirii aceștia într'un pahar cu apă..

— De unde-i ai?

— Mi i-a dat el, Ionică din povești, nu ți-am spus?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

Sărbătoare...

Clopotele bisericilor umpleau aerul cald al dimineţei de îngânare înălţătoare. Vibrările sfinte se împrăştiau în cuprins ca o ploaie de înviorare trimisă sufletelor însăcetate. Soarele ridicat mult, scutura din pletele lui aprinse, raze împăcate şi semn de blândă iertare. — Sub revărsarea aceasta de bucurie şi binecuvântare, Bucureştii îşi clocoteau viaţa în deslănţuirea încurcată a stradelor.

Calea Victoriei, între Bulevard şi Palat, era o apă amestecată de oameni în mişcare. Prin îndesarea îndărătnică a valurilor pestriţe, treceau trăsurile în salt grăbit, duduind pe pardoseala de lemn. Vizitiii păreau nişte catarge frânte a unor corăbii luate de vârtej.

— Păzeşte...

In răspântia teatrului, gardistul înăduşia strigând şi ghiontind mulţimea năvalnică. Prin bluza de doc străbătuse ochiuri de sudoare.

— La pas...

In colţul „Hotelului Continental", în jurul felinarului, se strânsese o ceată de *giovini*, spilcuiţi şi gălăgioşi. Erau studenţi, gazetari şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

băieți de bani gata. Se numiau pe ei, *Micul stat major* și treceau ca de obicei în Bucureștii în revistă. Umbra caselor se întindea încolo departe, făcând o răcoare ce înfiripa. Rostogolirea talazului arunca între ei așa numai pentru o strângere de mână ș'o vorbă, pe câte-un ofițer mai tânăr.

— Rămâi cu noi, mon chèr, e-o plăcere...

— Mă vede vr'un superior...

— Ce oameni nenorociți, un pas nu pot face, afară de reglement...

Un cățeluș prins între picioarele mulțimii, schelălăia de să te-asurziască. Tramvaiul oprit la „Cooperativa" își lăsa pasagerii printr'amândouă părțile scaunelor.

— Uite una...

Tineretul face rând, ș'o segetează cu ochii înflăcărați.

— Ah, ce șolduri, măi dragilor...

— Ș'un picioruș...

— E bună... că prea ridică rochia să-și arate fusta roză de mătasă.

— Mă duc după dânsa, parole d'honneur...

Era cel mai ferches dintre toți, grăbise pasul s'o ajungă prin mulțime, înecându-și în batistă o tuse cu înțeles.

— Are să se căpătuiască, ticălosul dracului...

Se înălțaseră cu toții în vârful picioarelor și căutau curioși peste apa de capete.

— S'a prins...

— Auzi?

— Nu vezi că-i vorbește?

— A dracului secătură.

— Norocul lui.

— Un parfum de violete îi trezesc pe toți la postul lor. Foșnetul mătasei, trecuse de ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tiii... asta a scăpat...

— Dar ce ceafă albă sub ridicătura bogată a părului.

— Clasa I, nu-i marfă de iarmaroc, aici nu merge cu una cu două...

— Alta băieţi...

Fata roşeşte de departe.

— Dar ştii că eşti nostimă, puicuţă?

Dânsa se întoarce mustrător.

— Las'o că-i încă la şcoală.

Hohotul se ridică din mijlocul lor, de s'acopere sgomotul duduitor al trăsurilor.

Şerban s'opreşte şi el cu *băieţii*.

— Lăsaţi, măi, lumea 'n pace... cucoanele-s revoltate pe voi...

— Da lumea la ce se 'ndeasă pe-aici, dacă nu-i place gluma?

— Uite, asta e o idee. — Dacă i-i de plimbare, să se ducă pe bulevarde, nu aici în strâmbătura asta de stradă.

— Eu mă ştiu pe mine, până nu m'oi boţi zilnic oleacă în înghesuiala de aici, nu dorm liniştit noaptea.

Un sclivisit umblat, intră'n vorbă.

— Şi să nu credeţi că-i numai la noi asta; fiecare oraş mare, are strada lui de întâlnire şi bosolială. De obiceiu tot înguste şi întortochiate, ca să aibă norodul cum să se ciocnească şi să se steargă în de el.

Şerban adaugă râzând:

— De bună seamă că e o nevoie fiziologică acest masaj în gală, e un fel de descărcare prin pori a unor forţe nebănuite de savanţii noştri.

— Cu condiţiune ca să nu fie omogenitate de trecători.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsikeana.ro/mdr1933-1937

— Ce vrei, teoria contrarietăţilor...

— Ssss... tăcere, trece regina castităţei...

Se pornesc din nou pe râs cu toţii. Fata, ruşinată un moment, s'apropie pe urmă zâmbind murdar sub albul cojit al pudrei groase.

— Pândiţi ca tâlharii la răspântie de codru.

— Şi ce prăzi... tot *damicele* sprinteioare...

— Aş, vorbă, prăpădiţi timpul şi vă stricaţi inima, încurcând drumul oamenilor, — că la urmă tot noi ridicăm greul...

— Voi sunteţi mântuirea neamului.

— La ce vă prăpădiţi atunci vremea aici?

— Ce să facem altceva, viaţa-i scurtă...

Unul o iea obraznic:

— Fugi de-aici, ţi-ajunge, ne strici reputaţia.

Fata roşeşte jicnită şi ca să nu-i fie retragerea o goană, se 'ntoarce prefăcută către unul tinerel şi slab.

— Apropos, Mişule, spune-i lui Vasilescu că m'am supărat pe el, — ştie dânsul de ce...

S'a 'ndepărtat făcând ameninţări din deget. Cel care se rupsese din grămadă la început, venia acum gâfâind, cu pălăria în mână şi ştergându-şi fruntea de sudoare.

— Ei, cum e solia?

— Am pus totul la cale...

— Bravo, berbantule.

— E întreţinuta unui inginer bătrân.

— Atunci e pe gratis?

— Să-i plătesc numai camera, dar lasă, îi trag eu clapa, s'ajungem la capul lunei.

Un strigăt subţire spinteca sgomotul.

— La mine, coconaş...

Piaţa teatrului înegrià de îngrămădirea trăsurilor sclipitoare. Caii nerăbdători îşi zuruiau tacliturile cu neastâmpăr, scăpărând copitele în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bocnele de piatră așternută. Muscalii graşi şi catifelaţi, se înălţau cercetători pe caprele lor, momind pe cei cari s'apropiau.

— Aici liber...

In poarta hotelului Continental își face loc un provincial burtos.

— Un *cauciuc* aici...

Din trei părţi s'au prăbuşit trăsurile să-l iee, amenințând să strivească pe trecătorii prinşi între cai...

— Ho, măi, sunteţi turbaţi?...

Clopoţelul dela tramvaiu ţingănea străbătător.

— Circulaţi, domnilor...

O doamnă gătită ca o podoabă nouă, înaintează falnic şi graţios.

— La post, copoilor, că-i bucăţica bună.

Grupul scoate un aaa... prelung de admiraţie.

— Ptt...

Indrăsneşte cel slăbuţ şi fără mustaţă. Doamna se 'ntoarce dispreţuitoare, şoptind cu batjocură.

— Te admir, juneţă...

— E nevasta ministrului de...

Asmuţă un agent secret de pe urma ei.

— Holeoo...

— Ne-am dus!

— Nu vă potriviţi, numai eu ştiu vreo câţiva care trăesc din sfărmăturile bunei ei voinţi.

— Suntem în familie atunci...

— Băieţi, Floareş.

Obosit şi cam în neorânduială întorcea colţul dela „Continental"...

— Voi tot nu vă lăsaţi de crailâcuri?

— Stai cu noi, dacă vrai să râzi...

Şerban se 'ntoarce către el...

— Nu te-am mai întâlnit... Ştii provincialul cu decoraţia de-atunci noaptea... primarul dela...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aha — da...

— Când am ieșit cu el afară, pe drum, de tot pe capul meu să-i spun numai decât cine-i *Nirvana*... Am dat eu să scap, aș, că se poate să nu știe și dânsul ce l-ai întrebat?... — „Măi române, a vrut să glumească... — Nu că nu se glumește c'un străin, să-i spun, c'altfel pleacă supărat din București". Eu râdeam în mine de să mă strâmb și nu știam cum să-l dumeresc mai bine, dacă i-aș spune. La urmă tot el m'a scăpat, că se 'ntoarce tainic și încurcă vorba cu oarecare silă: — „Dau eu cu mintea cam-ce trebuie să fie, dar de ce să nu-mi spui dumneata?"... Ce crezi?... fac eu curios. — „Ce să fie, dragostea, bat-o pârdalnicul... După ce m'am săturat de hohotit, i-am zis prin lacrămi: — „Ai ghicit, e-o femee"... — „L-o fi lăsat, că prea-i place băutura și femeia, dă, are nevoie de multe"...

Floareș râdea ca'n timpurile frumoase și cu dânsul râdeau toți, cu toate că nu știau de ce-i vorba.

— Nu te întrista însă, ai să-ți găsești pe *Nirvana*...

— Cum?

— Face el o publicație în comuna lui... Știu că mi-a zis cu interes: — El de ce nu 'ntreabă prin *Monitor*, că nu-i mare lucru, câte vite scăpate nu se găsesc așa... Eu din partea mea, atât cât mă privește, în comuna mea, am să-mi îndeplinesc datoria...

— Fericit om!...

O trăsură care venia depe strada Regală, s'a întâlnit c'o alta care trecea la vale, calea Victoriei. Dacă nu opriau la timp vizitiii, s'ar fi sfărmat caii capetele, așa mergeau de prăpăs-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tios. Făcuseră amândouă un unghi fugit în lături, încurcându-şi oiştile în hamuri.

— Nu ştiţi că trebuie să lăsaţi în pas la răspântii?

Înghiţindu-şi înjurătura şi fulgerând mânios din ochi, gardistul se mulţămeşte să ia numerile dela trăsură.

Un tânăr palid, spânatec şi cu pletele linse, s'apropia melancolic prin îngrămădirea trecătorilor.

— Cine-i tipul acela?

— Un poet decadent...; să vedeţi scenă... a, e un juvaer, monchèr... — Ce mai faci, Nicolaescule?

— Mi-i greaţă...

— Şi de ce?

— Nu vedeţi ce figuri grosolane, ce aer de gâşte ghiftuite, nu găseşti un profil mai nobil... Mi-i dor de un chip palid, obosit ca o lună care apune... Şi ce mâni! — uf... Unde-s mânile prinţeselor din Bizanţ, albe ca petalele de crin şi delicate ca două aripi obosite de columbă...

— Da unde ai văzut tu de-astea?

— In adevărata artă, — de sigur că nu în templul profanatorilor ei...

Şi el se uită pe sub gene la Floareş, cu care avea o socoteală veche.

Unul s'apropie râzând:

— Ce zici tu de ce se scrie azi?

— Maculatură... murdărie... sacrilegiu.„

— Nimic mai de samă?

— M'am încercat să fac eu, dar vulgul nu pricepe adevărata artă, e prea prost şi ignorant, şatunci m'am mulţămit să n'o mai scriu, ci s'o simt — rar dau amicilor câte ceva.

— Nimeni altul nu-ţi mai place?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cu Baudelaire s'a stins rasa poeţilor geniali...

Floareş se uita prin mulţime şi nu lua nimic în seamă.

Aţiţăturile nu încetau:

— Dar te văd abătut Nicolescule, ce ai?

— Sunt bolnav dragă şi desgustat. — De patru ani eu nu iau la prânz decât lapte şi un corn, am un stomac ca vai de lume...

— De ce nu-l trezeşti cu vr'un chef?

El dă înduioşat din cap.

— Nu mai pot lua nimic în gură... alcooluri mai cu seamă nici vorbă, să nu văd...

Floareş rânjeşte batjocoritor.

— Asta nu te împiedică ca să ne ameţeşti în poezie, aşa *rar*, cu beţiile dumitale de haşiş, opium, absint şi nu ştiu ce bazaconii de prin orient... şi toate sub zidurile Bizanţului...

— Sau Constantinopolul de azi...

— Eu, dumitale nu-ţi răspund...

Poetul îşi pusese în segetarea ochilor îndreptaţi ca un blestem către Floareş toată ura *deosebirei de şcoală* care-i învrăşmăşise de mult. A plecat înfierbântat ca din Sodoma condamnată.

— Păzeşte...

— Loc domnilor.

— Zece bani, distracţia americană.

— Plicuri numai cu cinci parale.

— Contesa oarbă, — douăzeci de bani dela cinci lei.

— Lollo, băieţi...

In trapul unui echipaj de casă, trecea o doamnă tânără, c'o pălărie enormă şi încărcată, legănându-se visător. O mână delicată, încărcată de pietre scumpe, îi atârna leneş şi 'nadins pe marginea trăsurii. Cu cealaltă îşi ţinea um-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

breluța deschisă. Un *saint-bernard* sta în picioare de-acurmezișul trăsurii și privea trufaș în jur, atârnându-și clătinător limba în respirarea lui gâfâitoare.

— Vezi ce înseamnă să fii metresa unui director de bancă și a unui ministru milionar?

Din mulțime își făceau o fală ca s'o salute până la pământ.

— Ce cap frumos!

— Ține o franțuzoaică numai pentru ca s'o coafeze — are un păr de minune.

— Ș'un norod de slugi.

— Dar casele ei!

— Dacă-i dă mâna!

— Și când te gândești că-i fata unei spălătorese!

Un mocan încurcat printre trăsuri și grăbiți, da de colo-colo, cu căciula'n mână și scuturându-și pletele de sudoare. Râdea singur și-și căuta drumul cu bățul.

— La mare strâmtoare ai căzut, moșule...

Floareș îl urmăria înveselit.

— Poi, am picat și eu aici, domnișorilor, ca un câne pierdut în iarmaroc...

Și clătinându-și pletele inteligent și șiret, da îndrăsneț prin toate, ciocnind cu bățul în așternutul de lemn.

— Ați auzit ce comparație frumoasă?

— Dar spectacolul mi se pare caraghios.

Floareș tot îl mai urmăria din ochi cu înviorare.

O fetișoară sprintenă și cu priviri obrasnice șoptește unuia din cei strânși.

— Diseară te-aștept.

— Negreșit, cum ne-a fost vorba.

Cu toții se 'ntorc mirați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri/1901-1932

— Cum şi tu Petrescule? — însurat de-o lună şi...

— Vorbă să fie, pot eu renunţa aşa deodată la viaţă! E o petrecere, să ai *combinaţie* şi'n oraş... Să vezi farmec! Nevastă-mea e o naivă de şaptesprezece ani, am scos-o eu dela călugăriţe... Dar ce neştiutoare, şi'aşa de candidă!... Crede orice-i spun, toate minciunile, da de celea boacăne. Odată i-am spus că mi-a recomandat doctorul cură de preumblat seara. Ea, că să mă întovărăşască... Da eu: Mţ... nu aşa dragă, cura trebuie s'o fac singur, că altfel n'are leac... Şi dânsa crede, ah, ce naivă!... De-un timp tot zice ca să-i aduc pe văru-su Leonardo, un mucos din anul întâi la filosofie, ca să-i ţie de urât... Când mă 'ntorc în ziuă, îi găsesc tot vorbind şi ea m'aşteaptă cu masa, cu patul făcut şi nu 'nţelege nimic... Nu, moncher, e de scris, n'am auzit încă de o aşa naivă...

— Noroc de văr, că altfel s'ar plictisi...

— Tot sunt buni de ceva, verişorii aceştia nevinovaţi...

— Ca şi prietenii din copilărie...

— Bravo Petrescule, tu aminteşti pe strămunii noştri romani... familia este baza statului, uraaa...

— Hei, lasă-lasă împunsăturile, că nu fac numai eu aşa, sunt oameni mari şi mai sănătoşi la cap decât tine. — Ce vrei să mă prostesc acasă? Ce să facem amândoi veşnic? Ce poate să-mi spuie dânsa? Eu înţeleg altfel traiul... M'a îndopat cu destul piano în prima săptămână...

— Puteai să rămâi singur... uite ici în colţul străzii,... cu fete uşoare, cu mofturi...

— Da, dar toate astea n'aduc zestre, dom-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

nule Floareș și eu nu mă compromit să mâs-gălesc hârtie...

Răspântia se umple de curioși. Grupul din jurul fanarului mărit cu oaspeți noi, se ridică în vârful picioarelor.

— Ce-i acolo?

Un cotiugar încărcat sus de tot cu lemne, abia era ținut de-un cal slab, pe povârnișul străzii Teatrului. Gardistul se pusese înainte și nu lăsa să înainteze.

— Nu știi că n'ai voe pe Calea Victoriei?

Calul sprijinit în opintirea picioarelor de dinnainte, își umflase în încordare mijlocul întins pe coaste și răsufla greu pe nările deschise și însângerate.

— Domnule, vreau să trec pe Strada Regală, tai numai de-a curmezișul Calea Victoriei...

— Nici s'o atingi măcar.

— Pe unde s'ajung altfel, doar n'am să sbor cu cal și cu căruță peste ea.

Tremurându-și picioarele de dinainte, calul se clătină să cadă'n genunchi. Își purta privirile rugător ca după un ajutor.

— Lasă-l, bre omule, că n'are prin altă parte loc.

Floareș intrase în vorbă indignat.

— Da vezi c'așa zice...

Apoi luându-și de seamă și cunoscându-l că-i de cei dela gazetă, face îndouplicat din cap.

— Fiindcă zici dumneata... hai să-ți fac un hatâr...

Șerban și Floareș au împins de dinapoia lemnelor ca să treacă priporul la loc mai drept. Când a intrat căruța în Strada Regală, calul care respira acum mai în slobod, se 'ntoarce blând către cei doi necunoscuți și, înfiorându-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901_1932

buzele de-un nechezat dămol, se 'ncerca parcă să le mulţămiască.

Floareş face râzând către grămadă.

— Fericită ţară unde oricine poate face un hatâr... Bine că am trecere măcar pe lângă gardişti...

— Nu mai ştii nimic de Nataliţa, Olimpio?

Fata are timp să ridice numai din umere, luată de valurile strânse, a celor din urmă.

— Bibico, nu ţi-i urât singură?

— Obraznicule...

— Rău ne-a mers azi... dar tăcere, vine alta...

O coconiţă grăsulie, frântă mult înainte de mijloc şi c'un botişor semit cam prea afară din faţă, mergea ţanţoş, de parcă-ar fi călcat pe sloi.

— A... ce ochi îngereşti!

— Şi ce picioruşe!

— Aţi greşit adresa, domnilor...

S'a întors înţepat doamna.

— Dar tu, Şerbane, nu zici nimic, că pe Floareş îl ştim prea ortodox când nu e vorba de... băutură.

— Eu am îmbătrânit, măi băieţi, acum mă mulţămesc că vă pot privi pe voi.

— De când atâta cuviosie?

— Sunt vreo câţiva ani.

— Dar ce s'a întâmplat?

— Ascultaţi, dacă vă pot fi de învăţătură.— M'am bucurat şi eu pe vremuri de ocrotirea unui ministru. Mă duceam cu multe nevoi la dânsul ş'am fost ajutat adesea. Nevastă-sa mă văzuse trecând prin sălile lor, dar eu n'am avut niciodată prilej s'o cunosc de-aproape. Ministrul mă vorbia pe semne de bine ei, că se interesa de câte ori mă duceam acolo — mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ales că pe vremea aceea publicam și poezii...— Intr'o seară, măi dragilor, cum se face văd o doamnă îmbrăcată simplu trecând grăbit prin dreptul palatului. Eu am crezut c'am dat peste noroc și dau de-o ajung din urmă... — „E așa de liniștită seara aceasta, frumoasa mea necunoscută"... Ea tace. — „Mutenie și farmec"... Dânsa râde șiret și se 'ntoarce cu vorba: — „De bună seamă, d-l e poet..." Eu prind la inimă: — Dar cine nu s'ar inspira alături de-o fee ca d-v"... Mergem fără să mai zică nimic. Cotim pe străzi lăturalnice. Credeam că-i nevasta vr'unui Bucureștean cu stare și-n mintea mea încălzită, înjghebau romanul din viitor. Intr'un timp, întrerupt. — „Cât de fericit sunt că vă pot ținea tovărășie, păcat numai că astfel de potriviri nu pot dura viața'ntreagă... —„Ați ținea mult?..." Mă'ncurcasem, acum mă temeam să nu fie vr'o nenorocită care să-mi cadă pe cap... — „Cum nu, încă foarte mult, dar cine poate fi fericitul..." Ea incuește de râs, eu mă'ncurc mai rău. Vedeam în toate ale ei ironie și curiozitate, dar în sfârșit trebuia s'o duc până la sfârșit... — „Pot să nădăjduesc că mă veți primi chiar sara asta?..." Dânsa mi-a răspuns prin lacrămi stăpânite: — „Se poate vizite la timpul acesta? Ș'apoi bărbatul meu trebuie să se fi culcat..." — „Cu-atât mai bine, doamnă, vom fi siguri, numai cu visele noastre"... — „Eu am și copii, domnule, că-i țin cu mine, cu toate doicele și dadacele pe care le plătesc, că eu vreau să mi-i cresc cinstit și'n deaproapea sânului meu de mamă... M'am rușinat singur și nu mai știam ce să spun. Dânsa continuă așa răutăcios: — „Seara asta am întârziat la soră-mea, are un bolnav în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

casă, n'am luat pe nimeni dela mine şi n'am vrut să-i rup nici oamenii ei dela treabă, că-mi place să fac curse pe jos; drumul e aşa de sigur şi mai ales când ai şi norocul să 'ntâlneşti *cavaleri* aşa de devotaţi..." Mă simţeam umilit, vroiam să-i sărut mâna şi să fug pe urmă ca un păcătos. Când am văzut că intram în strada ministrului meu, mi s'au tăiat picioarelor şi'am uitat că am şi glas în gură. Rămăsesem puţin în urmă şi aşteptam desnodământul cu inima strânsă. Cum am văzut de departe porţile înalte, mi s'au prins ochii într'un păinjiniş nestrăbătut. Mergeam condus de urma paşilor ei. Ce să vedeţi în poarta ministrului s'opreşte şi 'nălţându-se peste gard, se uită la cabinetul de lucru care era tot luminat şi se 'ntoarce iute: — Bărbatul meu, *domnule Şerban,* nu doarme, dacă ţii să-l vezi, haidem, va fi foarte încântat de... gentileţele dumitale... N'am avut timp să zic nimic c'a pierit repede în grădinuţă. Imi vuieşte numai şi azi în urechi, hohotul umilitor cu care a intrat în casă... Ei, da aceia-i femee demnă, ştie pentru ce trăeşte şi bărbatu-său o respectă...

— Dar cu ministru?

— Nu m'am mai dus pe acolo şi l-am înconjurat totdeauna când aş fi putut să-l întâlnesc,— cu toate că sunt încredinţat că nu m'a spus...

— Şi de-atunci ai renunţat la viaţă?

— Dacă aceia ce faceţi voi, merită acest nume!...

— Ei, monchèr, dar e o plăcere, nu vezi...

In grup se face o mişcare.

— Vine Pralea, măi...

— Vivat, viitorul ministru...

Pralea, mândru şi strălucitor, s'apropie surâzând şi întinzând mâna la toţi cu gestul acela

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

de superioritate şi ocrotire a deputaţilor care se găsesc în mijlocul alegătorilor lor.

Floareş în toată vremea din urmă vorbise mai în colţ cu profesorul Darie, se cunoşteau de mult, dar nu se vedeau decât rar de tot.

Pralea s'a apropiat de Floareş fără să dee atenţiune lui Darie.

— Te-am scăpat în gura lăcomiei, criticule, mi te-ai dat azi la ungher aici, ca să-ţi pui ochiul pe noroc...

— Bine c'ai venit şi tu. Vezi aici între voi, mi se pare că-s pe-o movilă de gunoiu, de unde privesc prostia omenească mişunând la picioarele mele... Ş'alături de mine, aş vrea s'aduc ca să se uite şi domnul... A! dar nu vă cunoaşteţi, mi se pare, d-l profesor Darie...

— De d-l Pralea, eu am mai auzit.

— A, d-l Pralea e universal.

— Mă persecuţi, amice...

— Pe tine? N'ai cetit pesemne articolul de ieri...

— In gazetă una şi'n faţă...

— Ce-ţi pasă ţie de opinia mea personală, nu eu am să te pun în capul naţiunei, aceştia ce trec, mulţimea, care te caută din ochi...

— Ssss... lăsaţi vorba, că uite Vranda.

Grămada sbucneşte în râs.

Fostul ambasador şi general, se răsturnase grav într'o trăsură hodorogită de stradă. Ca să-şi deie amăgirea timpurilor înflorite, îmbrăcase servitorul în nişte haine vechi şi punându-i în cap un cilindru afumat cu şireturile argintate al valeţilor de curte, îl suise alăturea de birjar.

Lumea se uită lung şi se boldea.

— Un fericit... Suspină Floareş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

— De ce?

— Pentru că-i inconştient.

— Cum?

— Nimeni în Bucureşti nu-i mai mulţămit azi decât dânsul...

— Crezi?

— Işi apropie orice situaţie, închipuindu-şi-o într'o lumină schimbată, potrivită năzuinţilor lui. Să vedeţi stăm în aceeaş casă. Dânsul ocupă rândul al doilea tot, dar de sigur că n'are să plătiască chiria... A vârît în sperieţi pe toţi din strada aceia. Gazda, o babă simplă, e foarte emoţionată şi face totul ca să nu supere pe prenţul... In uşă ş'a bătut coroana cu armele unui fost domn fanariot cu care se rudeşte prin alianţă. Stă mai toată ziua în casă de-şi cârpeşte hainele şi-şi curăţă unghiile. Se uită în oglindă mult şi-şi netezeşte chelia. Creditorii când vin, întâlnesc pe neînblânzitul servitor în haine roase de lacheu. — „Le prince ne reçoit pas..." E un mulatru îndrăcit care te sperie cu ochii; l-a adus din Spania şi-l serveşte cu credinţă. Imi spune minuni de stăpânul lui, nu l-ar părăsi pentru nimic, căci i-a făcut un bine mare, l-a scăpat dela un pericol grozav,— dar pe care nu vrea să-l spună niciodată. Mie mi-i drag să sfătuesc cu el. Vorbeşte o franţuzească stricată, dar ne 'nţelegem... E omul tuturor treburilor. Ii spală rufele, mătură prin casă, găteşte mâncare la maşină, — aici însă cu ajutorul tacticos al stăpânului. Il serveşte după toate regulele etichetei, stă gata la spatele lui şi-i înţelege orice vrere... Masa ţine câte un ceas, cu toate că tot ospăţul e un ou fiert ş'o bucăţică de carne opărită... Servitorul atunci e în mare ţinută, pentru ca pe urmă să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se desbrace frumos în cămașă să curățe vasele, să-l văcsuiască sau să-i coasă vr'un năsture. Când sună cineva, servitorul trebuie mai întâi să se puie în haine de lacheu, ș'apoi încet și marțial să s'arate la ușă. Tii s'auzi numai cum vuiește casa de strigătul său. — „Le prince est chez lui... Le prince est sorti... Le prince a du monde"... Cu toate că în casă nu-i decât lăptăreasa venită după parale. Dar spaniolul dracului are miros de prepelicar; știe el pe cine să primească și cui să-i facă vânt... Și vedeți, om fericit, are un sprijin moral, tot fastul acesta falș, toată comedia aceasta ridicolă, îi umple zilele, îi potolește așteptările și trăiește...

— Pare poveste tot ce spui tu.

— Singura pe care o putem vedea.

— Dar pensia lui?

— Joacă cărți ș'o pierde în prima zi. Pe urmă să cumințește și umblă cu împrumutatul. Mie are să-mi dee zece franci...

De prin dreptul lui Riegler, mulțimea făcea loc respectos unei perechi: Irimia Bogdan Mușat împreună cu nepoată-sa Simina veniau pe jos dela „Domnița Bălașa". Sprijinit în toiagul lui înalt, mosneagul voinic își îndoia puțin în mers trupul bine legat. Pletele albe îi cădeau pela tâmple în clătinare continuă. Barba rotunjită mic părea tăiată în argint. Răspundea domol închinărilor din cale. Alături de el mergea mândră și nepăsătoare Simina. Cât era de sprintenă, grăbia ca să se ție de bătrân. La cingătoare purta doi trandafiri proaspeți.

Pralea salută cu lingușire.

Mulțimea se 'ndreptase toată pe urma perechii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarsivana.ro/mdrr1901-1932

— Degeaba te 'ndeși, Pralea, asta-i fata superioară...

Floareș era în toane rele azi.

— Ei, și?

Darie, galben de emoțiune, s'apropie de ei, potrivind urechea.

— Am auzit eu că-i tai drumurile, dar nu se prinde, e prea deșteaptă ca să se 'ndrăgostească de tine...

Pralea îngână cu răutate.

— Nu sunt femei nici prea deștepte, nici caste ca să nu cedeze. Totul atârnă de împrejurări... Eu am văzut proști încurcând mintea celor mai deștepte fete, dar n'am întâlnit femee să iubească veșnic pe-un bărbat prea inteligent... Amorul are ridicolul lui și'o femee se stingherește să fie caraghioasă în fața unui om care prea vede...

— Oricare, dar Simina e prea deșteaptă... trebuie să fie cineva om distins ca să-i opriască visele, altfel moare fără iubire...

Pralea-și stăpânește o tresărire de triumf.

Soarele se 'ntărise și 'n ridicarea lui vălvătăioasă mânca mereu din umbra caselor, înăbușind răcoarea înputinată. Mulțimea se risipia și sborul trăsurilor ajunsese rar și potolit.

— Băieți, căldura ne trăsnește, *micul statmajor* se poate retrage...

— Dar cine face cinste?

— A, o țuiculiță ce bine ar veni...

— Eu n'am lescaie...

— Aseară am cheltuit tot ca un nesocotit — dar ce brună!...

— Ultimii gologani mi i-a luat spălătoreasa în zori...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dracul m'a pus pe mine la bacara? un nenoroc, mon chèr...

— Nădejdea toată e la Pralea...

Intrerupe Floareș împăcat — când era vorba de băute. Cela s'apropie tainic, cu oarecare încurcătură și-i șoptește încredințător, numai lui, ca și când restul nu l-ar interesa de loc.

— Dragă, n'am para chioară, să...

Floareș îi oprește jurământul pe buze.

— Te cred, lasă că mai sunt zile.

— Un zece bani uitați nu știu cum într'un buzunar mic, i-am dat pe clematita dela piept, altfel...

Șerban scoase cinci parale înegrite și cătându-le între degete, respică cu dărnicie:

— Eu pun la bătaie un napoleon... în doliu.

Floareș ș'aduce aminte de Darie, care rămăsese mai deoparte înlemnit.

— Voi puteți să plecați, că eu mi-am găsit aperitivul...

Il luase prietenește de după spate și da să intre în colț.

— Cred că nu-i fi și dumneata tinichea, ca toate haimanalele acestea fercheșe...

Darie rușinat și atins, se 'ntoarce cu milă la grupul rămas în uimire, ca după o comoară nebănuită.

— Pot să dau și domnilor, dacă vor să primiască...

— Uraaa! Mai întrebi? Ești o grădină... de prune...

Tineretul spilcuit după modă, apucă pe sus pe timidul dascăl ponosit și 'nbătrânit, ducându-l la băcănie ca pe un trofeu scump.

Floareș desmjardă cu înduioșare mâna uscată a lui Darie și îngână cu compătimire:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

— O *sancta simplicitas*...

Un birjar strigă poruncitor din năvala trăsurei:

— Păzește...

Soarele scutura asupra orașului încropit lumini aprinse. Căldura se lăsa în segetări arzătoare. Se părea că Dumnezeu, revoltat, strânge într'o strecătoare boțul de foc, împroșcând asupra pământului stricat, filoane de argint topit.

Viața Bucureștilor slăbia sub toropeală.

Clopotele de pela biserici sunau terminarea slujbei. Vibrările sfinte se înălțau în cuprinsul pârlit ca o rugă de îndurare. Turlele ce sclipiau în scânteiere, păreau frunțile unor mucenici ce îngenunchiaseră pentru mântuirea oamenilor păcătoși...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI.

O după masă grea de vară. In odaie, răcoare ş'o lumină adormită. Prin stolul lăsat, roşia arşiţa înăduşită de afară.

Simina sta pe un scaun la masă, plecată mult asupra crenguţei cu doi trandafiri trecuţi, dintr'un pahar de cristal. Era numai într'o bluză uşoară de casă. Părul ei desfăcut se revărsa peste umere şi spate, într'o curgere neagră dé întuneric vântuit. Ingropa faţa între florile obosite, sorbind prelung în respirarea ei ţinută, parfumul întâiului vis de dragoste. Mirosul curat îi răcoria gândurile, astâmpărându-i neînţelesul din suflet.

— Pralea, dragul meu ales...

Strângea paharul într'amândouă mânile, sărutа petalele ofilite, apropiind la sân toată comoara aceasta scumpă. — In cuminţenia casei. simţirile ei s'alegeau domol, împăcate, ca ridicarea unei miresme de tămâie pe-o vreme blândă.

Vorbele şi le spunea mai mult minţei, mărturisindu-se ca unui tovarăş vechiu şi de credinţă.

— Mergeam prin viaţă ca 'ntr'o noapte nestrăbătută. Nu ştiam pentru ce-mi duc povara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

zilelor şi trăiam fiindcă m'am pomenit mare în lume. Răutatea celor care m'au împresurat, m'a făcut aspră şi tăcută. N'aşteptam nici o mântuire şi nu vedeam de unde mi-ar răsări vreo lumină. De iubire aveam groază, ca şi de oamenii care au pervertit-o. Sub acest acoperământ am privit multe. O femee vanitoasă, stupidă şi conruptă a batjocorit veşnic pe-un om desăvârşit. Ce puteam să mai aştept eu, când însuşi virtutea a fost atât de ordinar murdărită. Intre toţi printre care am trecut, n'am întâlnit nici unul căruia să-i închin visele tinere, pretutindeni nestatornicie şi silă... Mică, credeam în poveşti; mare, mi-am pierdut şi'amăgirea dulce a feţi-frumoşilor cinstiţi şi voinici. Când m'am surprins străină şi singură, într'atâta neorânduială şi decădere, am înţeles că trebuie să fiu numai a mea...

Noaptea nestrăbătută în care dibuiam cu pleoapele strânse, s'a înmuguruat însă de o lumină cerească; lumea poveştilor a tresărit în amintirea mea şi Făt-Frumos s'a arătat voinic şi cinstit. Acum ştiu pentru ce 'nvăţ şi respect viaţa, fiindcă în ea pot face bine... Când noi, mulţimea, atomii marelui organism, vom înceta de-a ne urî şi fura, împărţindu-ne demn sarcina pământească, atunci se va statornici bucuria printre oameni şi marea făptură se va simţi bine... Prin iubire se poate rescumpăra fericirea. Ea poate să dee rost zilelor noastre, orientându-ne dezordinea moravurilor de astăzi...

Săruta şi respira trandafirii trecuţi, răcorindu-şi faţa între petalele parfumate.

— Pralea, dragul meu trimis...

Se ridică leneş de lângă masă, îmbrăţişându-şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grumazul în cuprinderea caldă a mânilor şi clătinând întunericul vântuit ce i se revărsa din creştet peste umere şi spate, se 'ndreaptă încet spre oglinda mare din uşa dulapului de haine. A stat mult aşa gânditoare, privindu-se întreagă.

In noaptea părului ei din belşug, trecea în tremurare argintie, o şuviţă albă; plecată în curgere chiar de deasupra frunţii, străbătia ca o deslănţuire de fulger valurile negre.

Naltă şi mlădioasă, formele i se conturau uşor şi corect. Faţa albia ca printr'o oglindă de păcură în cadrul buclat. Ochii albaştrii închişi luminau ca două limpezişuri de cer într'o beznă. Intre sprincene se ridica spre susul frunţei o încreţitură oprită, semn de hotărîre în porniri. Bărbia plină modela gingaş capul ei frumos şi distins. Peste tot chipul estompa eteric o nuanţă vie de intelectualizare şi stăpânire.

In lumina adormită din odaia cuminte, totul se schiţa în clar-obscur. Prin stolul lăsat roşia năduful încropit de-afară.

Rămasă dinaintea oglinzei mari, Simina desface mânile în jos, suspinând tresăritor. Apa părului clătinat se taie de ivirea umerilor ridicaţi, înconjurându-i în valuri de noapte, ca pe nişte ostroave întâlnite în curgere.

S'ar fi părut că şopteşte o rugăciune:

— Pralea, dragul meu aşteptat, sunt eu vrednică de tine?... Toată iubirea mea înălţătoare, cu închinarea şi supunerea viselor şi voinţei mele, răsplătesc îndeajuns năzuinţele care te-au pribegit în spre mine?... Nu m'am gândit niciodată la frumuseţă... Acum, doamne, mi-i ruşine... vreau să fiu frumoasă, pentru că-i frumos şi el... Nu ştiu cum, dar mi se pare că mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

prostesc tocmai acum... Imi socot mintea în de neajuns, ca să stau alături de firea lui deosebită... Eu numai cu virtutea și devotamentul, sper să mă pot înălța până la cinstea de a-i fi mireasă... *Să nu trăiască decât pentru mine și patrie*... Câtă noblețe și ce har trimis iluziilor mele gata de moarte... Vorbele acestea m'au redat lumei ș'au să mă sprijine în viață... Iți mulțămesc doamne de ocrotirea ta sfântă!...

Ia pieptenele lat și 'ngropându-l în revărsarea de întuneric, își strânge părul numai într'o gâță învârtită, făcându-l coc deasupra cefii. Șuvița albă părea că-i o legătură de argint, în care era prins un enorm diamant negru.

S'aude un ciocnit fricos în ușă. Simina tresare îmbucurată, la gândul c'are să-și vadă pe vechiul său profesor. Avea nevoie de o tovărășie dragă, ca să-și mai ușureze depe inimă din cele care o cam nelinișteau. A deschis ușa ca pentru întâmpinarea unei zile frumoase.

— Dumneata ești, d-le Darie, îmi era dor...

— De vreo săptămână a fost cu neputință să te pot găsi câteva momente, pari atât de ocupată...

Simina a roșit ca și cum ș'ar fi bănuit aflată taina din suflet.

— E drept, sunt cam împovorată, în toamnă trebuie să-mi trec doctoratul...

— De ce atâta grabă, era vorba par'că...

— M'am răsgândit, aș fi vrut să mă fac mai stăpână pe materii, dar acuma vezi... Ș'apoi, la un spital oarecare, departe în provincie, muncind serios, poți folosi mai mult...

— Ai de gând să lași Bucureștii?

— O, da, fug ca din Gomora, aici am su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

ferit mult atâta timp. Până nu știu când, m'am crezut înmormântată de vie...

Darie, palid și 'n frigurile chinului, se ridică în spre ea, ca pentru a prinde un cuvânt dintr'o osândă citită repede:

— Dar azi?

— S'a făcut oleacă de bine în sufletul meu...

— Cum?

Simina s'a speriat de privirea lui și atunci întoarce vorba:

— N'am dreptul? Mântui școala, intru în lume, stăpână pe mine, am să trăesc fără să mă 'mpiedic de alții în casa mea...

Darie se îmblânzește.

— Ai avut zile amare cu mătușa dumitale... Dar oricum, să părăsești Capitala? Și eu n'am să te mai văd...

Simina se deprinsese a privi dragostea lui numai ca o înclinare de bătrân pentr'o nepoată cuminte. Privindu-l cu milă, încurcă o vorbă de mângâiere:

— Ce are de-aface, doar nu ies din lume, știi zicătoarea: munte cu munte nu se 'ntâlnește.. dar om cu om... Ș'apoi, la urmă fatal, tot ne vom depărți...

— La urmă!

Simina se 'nbujorează de o curiozitate venită pe neașteptate și nu știe cum s'o iee mai pe departe...

— Mi se pare că trăești în București cu mama dumitale?

— De ce mă 'ntrebi?

— Așa... Și dac'ai fi singur, te-ar ține mai ieftin traiul, de bunăsamă...

— Din potrivă...

— Se poate? — sunteți doi, nu unul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

— Ce se mai cunoaşte, unde mânâncă o bătrână!

— Dar dacă ar fi tânără?

— Tot acolo am ajunge. Ea cheltueşte ce mi-ar lua birtaşii mai mult. Unde pui curăţenia, calitatea, timpul...

— Dar dac'ai fi însurat, te-ar ţinea mult tare?

Darie face o mişcare plină de îndurerare:

— Eu însurat?

— Şi de ce nu?

— O ruină de casă neisprăvită!... Eu însurat?... Mă risipesc fără să fi adumbrit pe nimeni între zidurile mele... Sunt întocmai ca o clădire bizară ridicată până la acoperământ de un maestru nebun, care-şi rupe gâtul înainte de a-şi termina opera. Ş'acum urmaşii râd batjocoritori de dărmătura ciudată, căci nu s'aseamănă cu nici o casă din prejur... E hei, dacă era să fiu un om terminat!... N'aş fi semănat nimănui, dar era să fiu eu, aşa cum eşti dumneata... Dar aşa, nu sunt ca nimeni, fără să fiu cineva... Eu să mă fi însurat?... O ruină de casă neisprăvită, pe care s'a oprit o clipă o columbă alungată!... Asta mă împacă cu tot răul pe care mi l-au făcut oamenii...

— Cât eşti de bun!

— Să rămâi singură, dacă vrei să fii tare... Nu-i nimeni în jurul dumitale cu care să-ţi poţi măsura umbra...

Simina se pleacă ca după un ajutor, fără să-şi dea seamă ce spune:

— Dar de Pralea, ce zici?

Darie se îndreptă trăsnit, ca la descoperirea unei crime mult cercetate:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ziarstransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Pralea e... o gentilă nulitate... o secătură modernizată...

Simina s'a sprijinit de spătarul scaunului înţepenită de durere, ca după o lovitură de moarte primită în moalele capului. Darie stăpânindu-şi lacrămile, îi apucă mânile tremurând, înecându-şi vorba în plâns:

— Să nu te măriţi... Viitorul te poate întâmpina cu multe supărări neprevăzute... Sunt vicii pe care nu le poţi ghici în fierbinţiala iubirii... Deosebiri de caracter, greutăţi... Te rog rămâi, n'aş vrea să rătăcesc singur în nişte gânduri pe care credeam că le împărtăşeşti... Ar fi ca o desminţire a întregului meu trecut... Şi mi-ar fi milă de viaţa mea irosită poate fără nici o noimă...

Simina se simţia sdrobită de lacrimile şi vorbele lui Darie. Cerca să se scape din înlănţuirea unui vis urât. Nişte paşi grăbiţi ş'o lovitură îndrăsneaţă în uşă, a scăpat-o din tortura ucigătoare.

— Cine-i?

Strigă ea stăpânindu-se. Feciorul întredeschide uşa şi 'ntinzându-i o carte de vizită respică cu solemnitate:

— Domnul student Pralea, întreabă dacă-l primiţi.

— Să vie, cum nu, şi încă numai decât...

In furtuna neînfrânată a talazurilor din noapte, a scăpărat lumina unui far apropiat. S'a îndreptat setoasă şi aprins. Deschizând uşa larg, uită un moment de toate şi 'n pornirea dorului de mântuire, strigă nesocotit în lungul salei întunecoase:

— Domnule Pralea, vino, eu sunt aici...

L-a primit sgomotos şi cu lacrămi, fără să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

observe că'n uitarea tulburătoare a întâlnirii. Darie s'a retras sdrobit ca din faţa unei nenorociri de neînlăturat.

— Dar ce-i?

Dânsa se reculege şi fără să-şi iee mâinile depe umerii lui, caută în jur cu spaimă.

— Nu-i... s'a dus... a fost necuratul sub chip de om, ca să mă înstrăineze de singura bucurie lăsată sufletului meu văduvit... Venise slab şi 'nbătrânit, urât ca un păcat şi c'un obraz de gutapercă veche... In faţa curăţiei tale a pierit ca dinaintea unei cruci... Mă chinueşte de mult, mă 'ndepărtează de lume, îndemnându-mă să urăsc pe oameni, pentru ca iadul s'aibă parte de sufletul meu... E egoist şi bolnav... Dacă se vede ruinat şi părăsit, vrea s'arunce şi'ntre ceilalţi sămânţa urii s'a distrugerii...

— Cine?

— Ha?

Buimacă se uita holbat în jur, scotocind cu privirea tot largul odăii.

— El.

— Care?

Trezindu-se din zăpăcială, duce mâinile obosit la ochi şi apăsând tare peste globii acoperiţi pe pleoape, se lasă pe umărul lui Pralea într'un suspin cu plâns.

— Ce-a fost?

Limpezindu-se din ameţială, se stăpâneşte şi caută să-l amăgească c'un surâs alintat, ruşinată par'că de slăbiciunea ei.

— Un vis... ştii somnul greu de după prânz... ce proastă şi fricoasă...

Il aduce pe sofaoa de lângă fereastră şi căutând cu tremur la el, îi ţine mânile, vorbind cu înfrigurare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

— Dar mă iubești, nu-i așa?... Mă iubești mult... cum îi vrea, nu mai zic nimic, dar să știu eu că ți-s dragă... Ș'apoi nici nu s'ar putea, eu te-am cunoscut și înțeles, ești nobil și bun... Cum ai fi putut să m'amăgești!... Ar fi prea frumoasă minciuna ș'atunci cum ar fi trebuit să te arăți cinstit?... Cât îmi ești de la proape și ce vijelie de simțiri nebănuite răsvrătite în sufletul meu!... Acum înțeleg de ce unii ucid și urăsc din dragoste...

— La ce-a trebuit să te mai gândești!

Ș'o apropiase de piept și legănând-o la sân o săruta și-i surâdea dulce!

Simina frângea cuvintele în spaima răsuflării:

— Să fugim departe de-aici, încolo la munți, într'un oraș dosit, vom munci amândoi, vom îndura și ne-om bucura dintr'un greu ș'o mulțămire... Cum spuneai, ne vom face o lume din doi... Toți ne vreau rău... Nu ne vom coborî între oameni, decât ca să le facem bine, să n'așteptăm nimic dela nimeni...

— Ce copilării! Se pot alcătui atâtea ș'aici în București!...

— In ce chip?

— E nevoie să ne ducem departe? — Provincia ucide valorile. Energia trebuie să rămâie în luptă... Viitorul ne face semn înaintea noastră... Eu am... un nume, tu-mi aduci dragostea — de care simt atâta nevoie — apoi sprijinul lui moșu-tău. — Unde mai pui zestrea ta...

— Ce-i aceea?

— Moșultău par'că n'are să-ți dee nimic? Te iubește și-i bogat...

— De unde să-mi dee? — și pentru ce?

— Tot nevinovată rămâi... să-mi taci ca un copil cuminte... ce-mi știi tu de-ale lumii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— Nu-i așa că sunt proastă? o văd eu acum... Dar să mă iubești, pentru c'am să te respect... Spune-mi că-ți sunt dragă, așa cum vroiai să-mi spui când m'ai sărutat întâi... vorbește orice, ascult și tresalt de toate care vin dela tine...

— Nu ți se mai par nimicuri vorbele dulci?

— Atunci nu le 'nțelegeam bine, pentrucă tot nu te iubeam, cum îmi ești de drag acum. Sunt atât de fericită așa proastă ca acum...

— Adormi mai bine în legănarea brațelor mele, e așa de moale și ușor somnul la sânul celui drag...

Simina închisese ochii, strălucind de fericire în purtarea înceată a brațelor voinice.

Pralea căzuse pe gânduri din entuziasmul primelor lui visuri. Pierduse curajul la ideea că Simina nu l-ar putea înălța acolo unde năzuise dânsul.

Un mers apăsat răsună prin sală și'apoi s'aude vorbă tare:

— Dar prea sus mi-ați suit-o și la atâta întuneric...

— Uncihul? Niciodată nu s'a ridicat la mine...

Simina sare din brațele lui Pralea, trage repede stolul și când să se ducă să deschidă, ușa se dă în lături înainte și bătrânul Irimia Bogdan-Mușat s'arată 'n gol sprijinit în cârja lui de abanos.

— Te-am găsit, vezi?

— Dumneata? — Aici?...

— Te-ai ascuns ca o floare sălbatică...

— Sălbatică? Cu? Și pentru dumneata unchiule?...

Bătrânul caută cercetător în jur:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Atâta simplicitate... ar trebui să zic sărăcie chiar, — cum se face?...

Moşneagul îşi întoarce trupul voinic, ca să privească bine la toate şi dă trist din cap rând pe rând:

— Nu se 'ngrijeşte nimeni de tine şi tu ceri atât de puţin...

— Îmi ajunge oricât...

— E o virtute să fii modestă, — dar e păcat să fii aşa de neluată 'n seamă...

Când ajunge în dreptul lui Pralea, bătrânul tresare.

— A... domnul Pralea...

Simina, în pripa surprinderei, apucă vorba înainte:

— Dumneata îl cunoşti, nu-i aşa... Urmează medicina şi a venit să mi-aducă nişte veşti dela Universitate...

— Dacă-l cunosc!... Eu am avut bucuria să-i strâng mâna... dar e o ţară întreagă care-l stimează, fără să fi ajuns să-l poată vedea măcar...

— E adevărat?

— Tu nici nu ştii atunci pe cine ai la tine,— ar trebui să te mai uiţi şi prin gazetele politice...

— Nu m'am gândit, dar...

Pralea îngână încurcat vorba, prefăcând mai mult, un fel de stinghereală.

— Câtă atenţie... nu ştiu dacă merit atâta... un simplu visător, care face ce poate...

— Omul are timp să facă mult, dacă vrea... In tineretul nostru timid şi bolnav sufleteşte, dumneata eşti o voinţă frumoasă, munceşte înainte...

Gestul din urmă era ca un ultim cuvânt, a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

vea el totdeauna ceva terminat în vorbă, când vroia să se despartă de cineva.

— Mulțămesc, voiu păstra amintirea acestei întâmplări ca un îndemn de întărire în greaua luptă începută...

Pralea s'a retras încet, aruncând din prag o căutătură mincinoasă înapoi.

— Vă las cu bine...

— Cu bine, domnule Pralea...

Simina cât p'aci să se repeadă pe urma lui, dar reculegându-se, l-a întovărășit numai cu gândul și c'un surâs blând.

Bătrânul se pusese lângă masă și continua a cerceta mișcat încăperea goală și mohorîtă.

— Un dulap, masă, un pat ș'un Crist deasupra căpătâiului... Ce simplu și sărăcăcios... Eu nu m'am gândit la astea, atâtea treburi, dar socotiam...

Aici s'a oprit ca 'n fața unui stâlp, răsărit în cale pe neașteptate, dar strângând pleoapele hotărît, întreabă respicat:

— Aspasia vine la tine?

— Adeseaori.

— Și vede toate acestea?

— Cred.

— Nu zice nimic?

— Pipăie totul c'o privire în care se citește triumful ș'apoi făcând gură mică, zice mai mult în batjocură. — „Ce modeste mai sunteți voi studentele"...

— In gând însă vrea să spuie: — „Cât de săracă și singură ești!...

— Câteodată gândul e strigător, țișnește prin ochi și prin toată fața ei biruitoare...

Bătrânul căzuse într'o abatere întunecată ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sdrobit. Simina atinsă s'apropie şi-i mângâie pletele lui lăsate pe la tâmple.

— Dar eu mă mulţămesc cu atât, nu doresc nimic mai mult, mă jicneşte numai intenţia umilinţei, încolo trăiesc şi 'ntr'o colibă...

— Tu eşti bună şi mândră — cei ce te 'mpresor ar trebui să înţeleagă şi să te respecte mai mult...

— Pe mine? dar mata?...

— Eu sunt... Ei nu pot ajunge cu respectul până la mine, după cum nu m'ating cu batjocura lor... Tu însă eşti o copilă...

Simina se ridică mândră:

— Dar nepoata lui Irimia Bogdan-Muşat...

Moşneagul nu-şi poate opri spasmul plânsului ş'o apucă de mâni ca pe un sprijin, căutând veşnic la dânsa prin lacrămi. Simina, palidă, rămăsese tot în picioare, privind rigid şi hotărîtă într'o parte. Se părea că un leu bătrân plecase genunchii îmblânzit, sub trupul crud şi asvârlit al unei flori de crin.

— Tu eşti încoronarea unei rase care va trebui să se stingă...

— Nu... nu... nu....

— Şi cu toate acestea, sfârşitul nostru e fatal. Trist e că murim atât de mizeraibl, întocmai ca o pădure de stejari atinsă de gândaci... Ne vor distruge puricii moderni, când ar fi trebuit să ne desfacem de despicarea trăsnetelor prăbuşite...

— Mai sunt încă vlăstare demne...

— Se vor veşteji toate... O singură nădejde mai este pentru scăpare: Ridicarea unei înfloriri sănătoase, din stratul profund al poporului... Tineretul acesta viguros, ajutat la timp ca să nu se sdruncine în sforţări nerodnice, poate să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ne curăţe atmosfera înecată, dacă va fi educat cinstit şi cu temei. Se va revărsa atunci în valuri proaspete prin grajdul puturos al lui Augias şi va spăla murdăria şi molima ucigătoare.

— Să ridicăm zăgazurile...

— Pentru aceasta mai trăesc... — Din feciori de casă şi băieţi de prăvălie pripăşiţi nu se creiază o nobleţă demnă. La oamenii aceştia totul e afectat. Gestul la ei este aroganţă, iar mândria obrăsnicie. Trăiesc numai din vanitate şi ignoranţă. Imi fac impresia unor caricaturi, în care se exagerează până la ridicol unele trăsuri caracteristice, pentru ca s'aducă cu originalul oarecum... Şi'n mijlocul acestor anomalii, a înbobocit în timpul din urmă ciocoismul îngâmfat al aristocraţiei democratice, ntocmai ca ivirea unei ciuperci într'o movilă de gunoi plouat...

Simina sta tot în picioare şi'asculta dusă, de par'că i-ar fi venit vorbele din depărtare.

— Toate, dintr'o insuficienţă sufletească...

— Şi dintr'o lipsă de educaţie morală...'

— Se înrăutăţesc prin imitaţie, reciproc, într'o dureroasă înţelegere mutuală.

— Pentru că n'au în ei un sprijin sufletesc al lor, le lipseşte personalitatea şi'atunci trăesc din exagerarea celor văzute şi numai pentru ca să fie văzuţi...

— O, să te ridici deasupra convenţiunilor şi'a prejudecăţei!

— La ei pervertirea a intrat în sânge, se moşteneşte ca şi boalele. Apucăturile şi le ţin cu îndărătniciea unor credinţi superstiţioase...

Şi'apoi pregătindu-se ca pentru o mărturisire:

— Stai jos... uite-aşa...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

O apucă de subsuori ș'o așează în fața lui pe un scaun.

— Să vezi cum m'am amăgit eu de-am căzut în mocirla aceasta. După ce-am dat partea de avere fratelui meu ruinat, bunicul tău, mă hotărîsem să nu părăsesc Parisul niciodată. Eram asistent într'un spital și câștigam cât îmi trebuia să trăiesc. Mă închinasem cu tot sufletul studiilor. Un puternic de-acolo, mă stima mult și-mi pregătea un loc de agregat la facultate. In țară n'aș fi mai putut veni, căci mă durea știindu-mi mormintele strămoșilor în pământuri streine... Intr'o zi, pe când ieșiam cu profesorii dela consultație, îmi spune o infirmeriță că m'așteaptă în cancelarie un român... Am avut atunci o tresărire de neplăcere, ca la trezirea unei răni vechi... Mă duc și găsesc pe d-l Guvidi, tatăl Aspasiei, un fost vichil al bătrânilor noștri, arendaș în urmă la noi ș'apoi stăpânul tuturor bunurilor... M'a întâmpinat zâmbind... Eu aveam poftă să-l pălmuesc, aflasem cum ne furase ca s'ajungă mare... Bătrânii increzători îi luau toate socotelele de bune. Ierna mii de vite de strânsură printre ale noastre, fără să bănuiască nimeni. Vindea pe urmă ca ale lui, pe cele mai frumoase din turmă și lăsa stăpânilor ciurucurile cumpărate pe nimica. Il trimitea cu pânea la Galați și el venia acasă numai cu jumătate din preț, stârnind toate depe lume. In schimb, umilit, săritor și se plângea veșnic că n'are să aibă nici comând. Noi eram în străinătate, când ne-au murit bătrânii și moșia cu toate bunurile a rămas în seama d-lui Guvide. Ce s'au făcut banii strânși de părinți, n'am știut niciodată, ne-a venit veste numai că vechilul, stâlpul casei, n'a fost plătit de doi ani...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/an-1901-1932

Fratele meu mai mare s'a întors în țară, a tocmit el lucrurile așa, încât să rămâie tot domnul Guvidi povățuitorul treburilor la moșii. Eu eram mic, nu știam nimic din toate. Frate-meu era prea nepăsător și cheltuia mult. Domnul Guvide semăna cât poftea, tăia pădure de unde voia, îl bătea piatra și-l ardea seceta când avea gust...

In sfârșit, povestea-i scurtă. Când frate-meu a fost strâns cu ușa de ruină și amenințat rușinos, a trebuit să vândă tot și-n vremea aceea nimeni nu s'a găsit cu bani gata, decât domnul Guvidi, cel ce se temea c'are să moară fără comând... Capătul de moșie ce ți-a rămas e din zestrea bunică-ta... — Înțelegi acum de ce m'a cuprins furiile, când am dat cu ochii de domnul Guvidi, tatăl Aspasiei mele nobile de azi... M'am recules însă, el continua să zâmbească murdar. A scos două medalioane vechi legate în aur crestat cu briliante. Erau părinții mei în anul când s'au luat. Am plâns și i-am sărutat. — I-am găsit în pod prin niște vechituri rămase... a îndrugat el la urmă, cu acelaș aer de batjocură... Un moment am uitat de ură și am simțit un fel de recunoștință pentru această atenție!... M'a poftit la masă în oraș. îl urmăream fără să vreau, ca pe o umbră de care se legase amintirea scumpă a celor care mi-au dat viață... Pe drum s'a oprit ca dintr'o desmeticire: — „Titi... am uitat că nu sunt singur, fata mea m'așteaptă la otel, am adus-o și pe dânsa să vadă Parisul. Ne-am dus s'am găsit-o spășită și silind un fel de cuviosie de negustoriță pudică. Era frumoasă și eu o luam atunci ca prea nevinovată. In timpul mesei se uita la mine pe sub gene, provo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cător şi ruşinos totodată. Eu nu bănuiam nimica, mâncam în sală şi vorbiam puţin. Guvidi mi-a spus cum sunt recoltele, ce e prin ţară şi păcat că un om mare ca mine se prăpădeşte printre franţuzi. In urmă mi-a povestit cum şi-a pierdut pe nevastă-sa, o femeie cuminte şi harnică. Oftând odată prefăcut, se uită lung la faţă: — „Am rămas numai cu ea, îi las totul, păcat că-i prea cuminte şi cu dragoste pentru casă"... S'a pus să-mi înşire cum şi prea marea vrednicie ucide pe om... După masă i-am purtat prin minunile Parisului, iar seara ne-am dus s'auzim muzică... A doua zi, şi a treia, o săptămână întreagă, le-am fost într'una cicerone şi tovarăş de masă. Mie mi-a plăcut fata tocmai pentru că era simplă şi supusă la toate. O stimam mult şi-mi ziceam că un om destoinic, poate face o minune din sufletul ei neştiutor. Când mi-a propus însă grecul s'o ieau de nevastă, m'am revoltat. Cum, după ce ne-a furat bunurile, acum să ne răpiască şi numele? Credeam bună fata pentru oricine, nu însă pentru mine... Mi-a vorbit însă de curţile noastre, mi-am adus aminte de biserica strămoşilor şi de mormintele lor... Fata mi-a apărut atunci ca un înger trimis spre mântuire. Dragostea neinteresată dela început s'a prefăcut acum într'o iubire caldă şi'un respect nemărginit... Ne-am căsătorit, dar din primele zile am înţeles că luându-o de soţie, mi-am vândut viaţa fără nici o clauză de scăpare... Apa liniştită şi mincinoasă dela început, s'a tulburat ameninţătoare. N'am găsit în ea decât nervi şi mofturi. Din spăsită s'a făcut neruşinată şi cuviosia de negustoriţă pudică, s'a schimbat în pretenţiune proastă de mahalagioaică boicrită... Deşertăciunea a dus-o

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la orgoliu şi de aici a căzut în conrupţiune. Să ştii tu, isvorul uşurinţei la o femeie este vanitatea şi vanitatea vine dintr'o insuficienţă sufletească, cum ai zis şi din lipsa unei educaţiuni morale... Femeia trebuie să facă ceva în viaţă, ca să-şi justifice trecerea prin lume... Cele de jos muncesc şi cresc copiii, aşa în inconştienţa lor instinctivă. Şi dacă greşesc, o fac pentru bani. Cele de sus, neavând treabă şi lipsindu-le tăria sufletească s'un ideal cast în viaţă, s'aruncă nebuneşte în lucruri mici ca să piardă vremea. Se urăsc, îşi caută spiţa nobiliară, fac intrigă, vorbesc nimicuri şi... se prostituiază...

— Unchiule!...

Simina duce mânile la ochi cu scârbă.

— Nu trebuie să te ruşinezi, află-le pe toate, sunt rupte din lume şi noi facem medicină doară... Femeele noastre îşi măsoară valoarea, după roiul de pierdevară care le fac cadru, acesta le este nimbul lor sfânt... Poţi să le spui orice, dar să nu le părăseşti... Vanitatea de-a fi înconjurate le silesc mai întâi să facă mici renunţări: o strângere de mână, o privire necurată, un schimb de cărţi poştale ilustrate, un zâmbet cu înţeles şi când simt că aluatul acesta nu-i de ajuns ca să le ţie coeziunea aurolei de fluturi, atunci... cad... Odată prima treaptă lunecată, rostogolirea devine vertiginoasă... Viţiul se preface în sport ş'o noapte dată unuia, pentr'o atenţie, li se pare un preţ de nimic...

— E îngrozitor ceeace spui...

— La început m'am încercat s'o îndrumez către mântuire pe Aspasia mea. Când vorbiam de modestie, ea-mi ţipa că-i prinţesă. Şi de-i spuneam să se lase de nimicuri, îmi îngâna că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

n'are ce să facă altceva. Am voit s'o cultiv, ea s'a ridicat indignată c'o umilesc ș'o cred proastă. A ajuns îndărătnică, n'a mai vrut s'asculte nimic și striga desperat, numai când ar fi simțit că sunt gata să-i spun ceva... In străinătate, nu puteam să intru în legătură cu vreo familie, ca să nu mă facă de râs oriunde. Vorbia numai de nobleță și de moșiile ei. Toți o priveau ironic. De mă 'ndepărtam, surprindeam cum i se aruncă aluziuni răutăcioase. Se strâmba ca o pisică alintată când vorbia cu vr'un aristocrat și cu cei mai mici era mojică și neglijentă. Pe chelneri îi brusca și nu-i plăcea nimic ce-i serveau... Eu roșiam și cei de față mă compătimeau din ochi... Ca să răpiască amantul unei cunoscute, ar fi cerșit... Și orice înfumurat, o avea pe-o vorbă bună spusă la vreme... E ucigător, să nu te poți îndepărta odată de casă, fără să nu ai deplina încredere că cinstea ta e batjocorită în urmă...

— Și le-ai răbdat pe toate!

— Pentru *ei,* pentru morminte... Nu m'am vândut?...

Fruntea bronzată a bătrânului se broboniše de sudoare.

Simina îl șterge blând cu batista. El rămâne supus, închide ochii, ținând o mână pe masă și cu alta sprijinindu-se de cârjă.

— Ce bine îmi faci și cât mi-i de răcoare...

Simina îngână ca prin vis:

— Cât ai fost de singur...

— Dar am rămas tare, pentru c'am avut încredere în mine și mi-am fost îndeajuns ca să înfrunt toate...

— Ce fericiți ar fi oamenii dacă ar ajunge stăpâni pe ei înșiși. Să se stabilească echilibrul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori-1901-1932

între suflet şi carne ş'atunci se face liniște în toate. Omul e al lui, se ridică deasupra tuturor celor ce ar zice ceilalți...

— Încrederea conștientă în sine, e scăparea noastră morală...

— *În tine e mântuirea ta, Sioane.*

— Atunci ești personalitate cu voință şi contur.

— Cetățuie întărită, în care nu pătrunde vanitatea.

— Deşărtăciunea cu îngâmfarea sunt un fel de mascare a neîncrederei în sine, întocmai ca şi actele acelea de îndrăsnială desperată a fricoşilor strâmtorați...

— Sărmanii oameni slabi!...

— Nu-i aşa că-s de plâns? De ce să te atingă dar loviturile lor?

Bătrânul rămâne în luare aminte. Din grădină veniau hohotiri sgomotoase.

— Ce-i?

— Îi auzi?

— Pe cine?

— Colo jos în grădină...

— Râd şi pierd vremea cu flecării...

— Dânsa e înconjurată acum de toate haimanalele fără treabă şi fără nici un ideal. Trăesc viața zi cu zi ca şi nenorociții care beau şi mănâncă seara tot ce-au câştigat de cu vreme! N'aşteaptă nimic în viitor, strică o mulțime de energie fără nici un rost ş'au să moară sterpi, fără mângâierea unui gând măcar urmărit, dacă nu dus la desăvârşire... Dar eu m'am îndepărtat mult cu vorba... Venisem la tine să-ți cer un sfat. Nu ştiu dacă ți-a spus vr'odată cineva aici: — Noi am avut în primul an un copil, singura mea odraslă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Un copil?

— Dânsa însă mi l-a stricat cu apucăturile ei. A ajuns mare, plin de fumuri și păcate. Ea nu mă lăsa de loc să m'amestec în călăuzirea lui. N'a trăit decât la Paris și a făcut acolo prostii și cheltueli spăimântătoare. A fost însă ucis într'un duel...

— Mort!

— Acolo scosese din minți pe fata unui cismár sărac. Din dragostea lor a rămas o fetiță.

— Biata copilă! E mare?

— A împlinit optsprezece ani...

— Ș'așa de singură!

— Am ținut-o veșnic într'o mânăstire din Paris, unde-și face educația. Eu aș fi adus-o aici, dar Aspasia s'a împotrivit, zice că-i sătulă destul dânsa de țara aceasta proastă. Era vorba s'o mărităm după un urmaș al nobleței Franței, un ginere găsit de nevastă-mea. Azi însă am primit dela un însărcinat al meu socoteala datoriilor viitorului mire și nu trece mult peste trei milioane...

— Era să facă o nelegiuire...

Aspasia cât pe ce să se învoiască la plată, dar i-am adus aminte că nu i-ar mai rămânea mult pentru traiul din viitor. A plâns ca în urma unui mort și după mult oftat cu suspine, mi-a dat împuternicire s'aduc fata în țară mai în spre toamnă.

— Cât mi-i de dragă!

— Și tu poți face mult pentru nenorocitul vlăstar. Trebuie s'o învățăm românește, să cunoască literatura noastră și puțină istorie.

— Voiu face totul pentru ea.

— Nu tu, am să-i ieau un profesor, e vorba numai să m'ajuți la alegere...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Simina se 'nroşeşte de-un gând îndrăsneţ, la amintirea lui Pralea.

— Ce zici de domnul Darie, n'ar fi bun?

— O nu, lasă, am eu pe un altul mai cult... Nu trebuie să ne grăbim, până la toamnă e timp încă...

— Tu o vei avea în pază şi o vei feri şi de urât...

— O doresc de pe-acum. — Cum îi zice?

— Suzana.

— Ce nume curat!

— E o fată blândă şi cumpătată la vorbă— aş putea zice chiar simplă...

— Şi bună, nu-i aşa?

— Ca o soră blajină.

— Şi mătuşa s'o îndepărteze!

Bătrânul sprijinindu-se numai în cârjă cu amândouă mâinile, se pleacă tainic, clătinându-se mişcat:

— Tu poţi să mă râzi, dar eu cred şi într'un fel de fatalitate care ne apasă. Neamul ei a căzut asupra noastră ca un păcat. Nu ne-a sărăcit tată-su? Ş'apoi, ca un fel de goană distrugătoare, a venit să mă piardă şi pe mine şi cu mine să ucidă ultimul bărbat din Muşatini — căci nu mai e nimeni. Petru, un copil al lui frate-meu, s'a pierdut în lume... Aspasia, când a simţit că-i grea din primele săptămâni, turba de mânie, purta sarcina ca pe o povară desgustătoare... Pe urmă, să mă ierţi dacă-ţi spun, dar mă înnecă... lua tot felul de măsuri ca să ucidă în mine o rasă care poate ar fi trăit...

— Taci, unchiule, te rog... înnebunesc...

— Acum ar fi vrut să piardă pe Suzana, dând-o în braţele unui degenerat şi nu ştiu dacă n'ar dori şi pieirea ta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce blestem, doamne!...

Prin creţii vineţi din jurul ochilor, curg lacrămi neoprite din ochii moşneagului abătut. Se ţinea de cârjă, tremurându-şi capul în spazm. Simina se încearcă şi ea în zadar să-şi ţie bocetul. Ingenunchiase doborîtă şi plecându-şi capul pe braţele unchiu-su, plâng amândoi ca doi proscrişi...

Bătrânul tresare din plâns după un timp, ş'apucând c'o mână de subsuori pe Simina, cearcă s'o ridice.

— Destul... Azi m'am răcorit aici... Mă duc,,.

Simina se scoală cu ochii umezi.

— Vom mai vorbi noi de Suzana, gândeşte-te şi tu...

El îşi înalţă trupul voinic, adus puţin şi sprijinit uşor în cârjă, se întoarce sănătos în spre uşă, clătinându-şi în mers părul alb căzut în plete pe la tâmple.

Simina rămâne mult mută în uşa deschisă, ascultând cum se pierd în depărtare paşii apăsaţi. Inchide apoi încet şi rămânând tot cu mâna pe ivăr, îşi îngână mai mult sie-şi, ca după o şoaptă rămasă în urechi:

— *Fatalitatea care ne apasă... Şi nu ştiu dacă n'ar dori şi pieirea ta...*

Se 'nbujorează însă ca de o lumină neaşteptată, strigând mai mult decât vorbindu-şi:

— Dar pe mine mă apără el, Pralea, dragul meu Făt-Frumos...

Indreptându-se în spre masă, cade pe un scaun, se razimă mult pe coate şi 'ngropându-şi faţa în petalele moarte, respiră setos, sărută îndelung şi-şi îngână plânsul într'un râs nervos şi nestăpânit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901_1937

— Pe mine mă apără dragostea şi dragostea e tare ca şi evanghelia...

Râsul sgomotos din grădină se sfâşie de-o voce piţigăiată şi străbătătoare în înserarea proaspătă.

— *Parol d'honneur,* e o plăcere aici...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII.

Zilele erau tot mai calde. Bucureştii înăduşeau sub zăduful verii înecate de soare. Viaţa slăbise mult prin crucişarea întortochiată a stradelor toropite.

La Muşat se vestise ultima zi de primire.

Salonul mare umbrit de stolurile lăsate, se împrospătase cu răcoare şi miros împrăştiat de plante exotice.

Era prea de vreme încă pentru lumea streină:

Aspasia cu ochii închişi, strălucind de sănătate în încoronarea de argint a părului bogat şi alb, sta răsturnată leneş într'un fotoliu legănat. Savin, un sublocotenent tânăr, strâns în tunica lui de roşior, se rezemase cu cotul de spătar şi-i sufla aţâţător puful zulufat din ceafa albă.

— Astâmpără-te...

Infioratâ strângea mult gâtul şi lăsa capul alintat pe spate, de-şi rotunjia bărbia ca o spinare de porumb speriat prins în mână. Savin i se plecase peste umăr şi-i săruta prelung grumazul tremurat,

— Of, ce-mi face...

Işi prinsese ceafa în îmbrăţişarea nervoasă a palmelor şi închinzând tare pleoapele se în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

tindea peste spătar într'o tresărire continuă, clătinându-şi prin rochia involtă genunchii desfăcuţi.

— Imi faci rău!

— Crezi? — dimpotrivă!...

Savin, înăduşit la faţă, cu răsuflarea oprită, îşi potrivea monoclul căzut.

— Cum primesc eu lumea, c'un *tache bleu* pe guşă?

— Ce se potriveşte, până atunci trece...

— Nesuferitule!...

In vorba şi gestul Aspasiei era mai multă desmerdare de cât dojană. Sărise sprinten din fotoliul şi umplând salonul de foşnet, ş'un oftat voluptos, se'ndreaptă c'un fel de copilărie silită în spre oglindă.

— Eşti un răutăcios şi jumătate...

— Parol d'honneur, e o plăcere.

— Pentru dumneata...

— Pentru amândoi...

Vorba lor piţigăiată supăra înţepător liniştea răcorită. Se luase curtenitor pe urma ei, învârtindu-şi cu mâna stângă brăţara de aur din dreapta. Era înalt şi subţiratec, cu formele conturate în vată.

— Nu te-astâmperi?

— Eşti atât de poftitoare!

— Abate-ţi gusturile aiurea...

— Când eşti aşa de aproape!

Şi Savin îi suflă uşor în ureche:

— Mmm... şezi că mă'nebuneşti...

Aspasia strângea din ochi, sprijinindu-şi tremurul în întinderea braţelor înfiorate.

— Vino în fotoliu...

— Eşti nebun?

— A te-am înţeles, nu mă mai iubeşti...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mh...

— Vezi... eram sigur, am bănuit-o de mult și eu nefericitul...

Își strânsese pumnii ca și cum s'ar fi amenințat singur, pe când Aspasia sbucnind într'un hohot sgomotos, se lasă râzând pe capătul unei canapele.

— Mă'nfrunți...

— Nu, acum râd.

— Pe când inima mea sângeră...

— Da?

Savin se'ndreaptă grav.

— Doamnă, e vorba de onoarea mea, eu am să-l provoc...

— Pe cine?

— Pe țivilul acela obrasnic care a mâncat azi aici...

— Care?

— Pralea, — un impertinent.

— Dar cât de frumos!

— Îl voiu ucide.

— Ar fi păcat!

— Puteai cel puțin să nu mă inviți la masă și pe mine, ca să nu-mi văd singur pierzarea...

— Vroiam să fac o comparație.

— Mh, c'un particular!

— De data asta par'c'ar merge...

— Și mărturisești singură. — Of! doamne...

Căzuse și dânsul teatral în celălalt capăt de canapea îngropându-și fața îngrozită în cuprinderea mânilor.

— Trădat!

Aspasia triumfând în încoronarea argintată a părului ei alb, se pleacă șiret și-i netezește cărarea pomădată ce-i tăia creștetul într'o dungă largă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/?dm1900-1932

— Ce gogoman!

— Da, sunt, pentru c'am iubit prea sincer...

— Uf! — pune-ţi monoclul, că eşti urât fără el...

— Pardon... a căzut...

Savin surprins se grăbeşte să-şi prindă monoclul din clătinarea şnurului întins.

— Se poate să te duci cu mintea la asemenea lucruri?

— Şi e cu putinţă — prea-ţi vorbia îndrăsneţ şi nu te vedeam de loc jicnită de laudele lui insultătoare... Auzi? — un amant ţivil!... N'ajunge că vă măritaţi cu dânşii?

— Prostule, dar n'ai văzut cu ce ochi îl privea Simina?

— E drept, dar el se uita mai mult la tine.

— Ce gânduri! Şi'apoi el va fi profesorul Suzanei Muşat şi Simina l'au luat acum la şosea tocmai ca să-i propuie... Domnul Pralea poate se va însura cu Simina...

— Un motiv mai mult, ca să cauţi să i-l furi...

Aspasia se'ncruntă ca şi cum ar fi fost dată pe faţă de-o crimă tăinuită.

— Haide-hai, nu vorbi prostii...

— Ştiu eu, te'nţeleg... Pe mine nu m'ai fi dorit niciodată, dacă nu vedeai că s'a'ndrăgostit nebună de mine, miliardara ceea din America, lasă...

— Ah! Ostandal...

— Acolo mi-am legat sufletul de tine.

— Se împlineşte anul şi par'c'ar fi fost eri.

— Atât de puţin să ţie amorul nostru!

Aspasia se plecă iar înspre el cu prefacere, îi pune mânile gingaş pe umere şi căutându-i dulce în ochi, îngână protector

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce gogoman!
— Pentruc'am ghicit la timp, înțeleg...
— Nu, dar pentru că ești prost.
— Doamnă...
— Vreau să spun naiv...
— Adecă prea încrezător.
— Nici asta, dreptul e că prea so:oți toate păsările care sboară bune de mâncat.
— Cum?
— Dumneata știi cine-i domnul Pralea?
— Mh, o vede oricine, — un...
— Crezi că pot iubi orice studențaș care mi-ar cădea sub ochi?
— De, știu eu...
— Nu uita, domnule, că sunt prințesă...
Aspasia s'a ridicat trufașă, aruncându-și rochia în urmă c'un admirabil gest de mândrie.
— O, îți mulțămesc:..
Savin îngenunchiase umilit, sărutându-i mânile cu recunoștință și înfocare.
— De data asta te iert...
— Ce bine ai spus, sunt un dobitoc...
— Ridică-te și hai să vorbim de Ostanda.
Luându-l grațios de mână, se'ndreaptă în spre un peisaj dintr'un perete.
— Îți amintești?
— Primul meu pas. Ai spus numai din treacăt că-ți plac priveliștile de nord ale Flandrei și eu ți-am și trimis o atenție.
— Ș'atât de frumoasă! — Haymanns e un peisagist de samă.
— Eu nu știu cum îl chiamă, dar am întrebat pe paznicul expoziției, în fața cărei pânze te-ai oprit mai mult.
— Un dar inteligent după cum spune Irimia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

dar făcut din iconştienţă, cum ar adăoga nepoata-mea...

— Simina vorbeşte adesea fără să se gândească ce spune.

— Bănuesc numai, dar n'a zis nimica niciodată.

— Cum îi spune îndrăgostitului care-ţi făcea curte pe vremea aceia?

— Eu n'am memoria numelor.

— Un deputat cu faimă, dacă nu mă'nşel.

— Dar dintr'o familie mare.

— Eu mântuisem abia şcoala, plecasem în străinătate să mă mai limpezesc de greul studiilor.

— Nu stăm jos?

— Dacă ţii...

Aspasia se trânteşte provocător într'un fotoliu pe când Savin potrivindu-şi mai bine monoclul se lasă pe un colţ de scaun, silindu-şi încheeturile în strângerea hainelor întinse.

— In primele zile, nici nu mă luai în seamă.

— Erai aşa de urât în jacheta ceia cenuşie!

— Când am apărut însă în balul de gală, cu uniforma noastră strălucită de roşior...

— Nu mi-ai mai părut aşa lepădătură.

— Regele Belgiei s'a oprit şi m'a admirat...

— Militarii ceilalţi străini păreau că-s îmbrăcaţi în saci legaţi cu şiret.

— Oho... ce armată se poate compara cu a noastră!...

— De atunci am început să te am drag.

— Dar Americana? — ce mutră!...

— O nesuferită.

— Cine nu mă privea atunci?

— Eu nu vreau să-mi aduc aminte de cât de mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sărmanul!

— Să vezi ce ochi a holbat când l'am lovit provocător peste umăr și când l'am chemat încruntat de-o parte. — „Domnule, știi să mânuești o spadă?". El să făcuse mic și tremurând fricos plângea mai mult vorbele: — „Dar de ce, nobile, militar?". Mie-mi venia să bufnesc de râs, dar luându-l în aprinderea ochilor ca'ntr'o furcă de foc, i-am pironit respicat în urechi vorbele următoare: — „Pentru că prea te învârtești pe lângă prințesa Mușat". Ai fi crezut că l-au prins frigurile...

— Haide hai, că prea o faci și tu...

— Parol...

— Când vă puneți voi militarii s'o trageți de păr, apoi vai de biata minciună.

— Dar a doua zi n'a plecat ca din pușcă?

— Se convocase o seziune oxtraordinară, s'a dus la bărbatu-meu atunci...

— Vorbă să fie, un cavaler nu dezertează, dar el a fost un fricos de rând.

— Cu atât mai bine, am rămas noi și cu iubirea noastră.

— Ce timpuri de neuitat!

— Dar acum nu suntem fericiți?

— Tu te duci în curând la țară s'acolo eu nu te pot urma...

— Gustul lui Mușat — am fi putut să găsim răcoare și în străinătate...

— Și de ce rămâneți atunci?

— Nenorocirei....

Aspasia căzuse într'o tristeță covârșitoare.

— Ce fel, nu înțeleg.

— Toamna asta aducem de la Paris pe nepoată-mea Suzana.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgri 1901-1932

— Cum, n'o mai măritaţi acolo, după cum era vorba?

— Nu...

Aspasia frânsese vorba ca să nu sbucnească în plâns.

— Şi ce are de-aface?

— Bărbatu-meu ţine să-i complecteze educaţia c'o îndrumare în trecutul şi literatura românească, s'o naţionalizeze sufleteşte, după cum spune dânsul.

— Avem noi o literatură?

— Se zice...

— Din lumină la întuneric, mh, trist...

— Săraca mititică, va duce şi dânsa crucea pe calvarul nostru

— Şi'acum trebue s'o aşteptaţi aici în ţară?

— In mormântul acesta înăduşit.

Soneria zuruie răsunător. Tresar amândoi.

— Incepe-a veni lumea — să fim cuminţi...

Aspasia se ridică maestos, pe când Savin retras lângă-o statuietă din colţ, îşi potriveşte monoclul cu mâna stângă, pe când pe dreapta o scutura ca să-şi coboare brăţara de aur.

Lacheul deschise uşa solemn, strigând ceremonios numele celor care sosiau:

— Doamna Duduia Vanghelie.

In cadrul uşei lăsată în lături s'arătă o bătrână ajunsă de ani, îmbrăcată în negru, tristă, covârşită par'că de o îndepărtată căinţă.

— Tot abătută?

— Cât voiu fi încă în viaţă, ce pot face altal?

— Odată însă...

— O!...

Şi'a ferit uşor capul ca din faţa unui spectru chinuitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Câtă pocăinţă! — dar ai dreptate, acum când ai rămas singură în lume...

— E unicul bun poate pe care aş fi îndrăsnit să-l mai aştept dela cel de sus...

— Ori cum, bărbatul tău...

— A fost rătăcirea mea cea mai josnică, — o Pazo, ce păcătoşi suntem...

— Pe tine te roade o amintire.

Duduia tresare, dar reculegându-se din vârtejul părerile de rău. se însenineză de un nou gând:

— Unde e Simina?

— Eram încredinţată că aşta are să-ţi fie prima vorbă.

— E o fată care nu-şi va risipi zilele în vânt.

— Ce umbre triste sunteţi amândouă!

— Să fi avut eu stăpânirea ei, ce bine era de mine...

— Una poartă doliul unui trecut neînţeles şi alta se'nhobotează pentru durerile din viitor...

— E multă jale în lume!

— Ha ha ha... Se cunoaşte că n'ai întâlnit încă ultima ispită...

Aspasia îşi rotunjise gâtul alb în sbucnirea râsului ei frumos.

Savin iese din umbră şi îngână piţigăiat, frângându-se pe picioarele lui subţiri şi lungi arătând în spre Aspasia.

— Doamna nu ştie ce e suferinţa!...

— Eraţi aici?

Duduia se întorsese surprinsă, roşind de mărturia aceasta neaşteptată.

— Să mă ertaţi, dar...

Soneria zuruie răsunător.

— Domnul Vranda.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri1901-1932

Aspasia întâmpina lumea, strălucind de bucuria aceia veşnică care-i înfloria ochii şi surâsul. Printre frânturile banale de esclamaţiuni, se făceau strângerile de mână şi prezentările.

Pe când Savin îşi usca limba făcând Duduei teoria suferinţei, Vranda se retrăsese tainic împreună cu Aspasia.

— Am mai cunoscut eu pe această doamnă.

— Inainte de a pleca în străinătate.

— Şi dacă nu mă'nşel tot aici la tine.

— Se poate.

— Ştiu că se şoptiau multe pe seama ei. Ducea o viaţă uşoară de tot şi se spunea c'ar fi greşit încă de fată c'un fecior de casă.

— De ce nu zici paj?

— Ca să fim romantici, fie...

— Bărbatul ei Vanghelie, un negustor ridicat de democraţie, a murit mai deunăzi. Averea şa lăsat-o la nişte instituţii greceşti. Ea n'a rămas de cât cu moşia Fastana din Vaslui.

— Cu toate acestea coboară din spătarii Mileşti.

— Averea i-a înstrăinat-o soţul, pentrucă nu era dotală.

— Ca s'o facă pomană străinilor!

— Democraţia dă faliment: Vanghelie fusese deputat, ministru, sărbătorit de partid şi la moarte s'a arătat grec. Să fi văzut gazetele de atunci! — Fastana a fost moşie mănăstirească, după secularizare s'a dat lui Vanghelie împreună c'un scaun în parlament... Pe-atunci cuvântul patrie era la cinste...

— Biata Duduie!

— Sărmana, acum plânge trecutul cu paji i lui...

De-afară vine sgomotul unui cupeu oprit la scară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aspasia înaintează voioasă în spre uşă.
— Domnul Pinat cu familia.

Lacheul a scurtat numirea, fără să-şi poată ascunde sila, pentru un bancher care n'avea alt titlu decât poliţele aristocraţilor noştri. Pinat era scurt şi uscat ca o prună afumată. Spân şi cu ochii mici. Câteva smocuri răsleţe îi făcea toată musteaţa. Faţa îi era crestată de sbârciturі adânci, care curgeau toate în jurul gurei pungite, ca nişte albii de râu seci. Vorbia puţin şi privia iscoditor la toată lumea, fără să aibă aerul că se interesează de cineva.

Sally, nevastă-sa, era încă tânără, brunetă, c'o faţă care jilăvia unsuros, — o frumuseţă umedă, jidoviască.

Un copil mai mărişor i se legăna de falduriі rochiei.

Frte-său Suher, doctor şi dentist din mmerica, râzător şi curtezan, era ridicol în sforţările lui de-a părea şglobiu şi cavaler... Avea buzele roşii şi mari şi se înviorau murdar sub nasul adus.

In lume nu era cunoscut de cât cu numele de Puiu, o desmerdare gingaşă a cucoanelor... Sally l'a chemat în ţară, l'a instalat măreţ şi'a răspândit şoaptă prin saloane că e un îndrăgostit pervers, cum nu e altul în Europa. Doamnele curioasc l'au luat sub protecţie, au învăţat misterile iubirilor sterile şi de-atunci Puiu e un fel de amant în comun al tuturor, o buruiană rară pe care femeile au înţeles că trebuie s'o împartă: Odată taina pătrunsă, fie-care sbura ca o albină încărcată de miere ca să-şi ducă arta acasă.

— La multe se mai pricep Americanii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932/

Era vorba cu care se sfârşeau vizitele la domnul doctor dentist.

Pinat, pe când mulţimea era ocupată cu nimicurile, s'a apropiat neluător în seamă de Aspasia:

— Am dat până acum domnului Savin, două zeci de mii de franci în seama d-v...

— Să nu-i mai dai nici cinci parale.

A rupt vorba hotărît, ca şi când s'ar fi lepădat de ceva supărător.

Pinat s'a îndepărtat cu nepăsare, strângându-şi sbârciturile spânatece într'un surâs greţos. — El împrumuta o mulţime de doamne de sus, să-şi poată duce cheltuielile oprite şi ca dobândă le lua sprijinul pentru căpătarea marilor furnituri şi impământenirilor grase.

Vranda vorbia de duel şi nobleţă cu Savin, pe când Duduea era torturată de Puiu, cavalerul ridicol şi graţios.

— Să renunţaţi aşa la toate!...

— Şi'ncă cu scârbă.

— Pentru ce trăieşte omul atunci?

— Ar avea el pentru ce, dacă s'ar cinsti mai mult trecerea lui prin lume.

— Vorbiţi ca o inspirată...

— Păcat că-i prea târzie retezirea...

— Aţi mai gândit vr'odată aşa?

Duduia caută să se scuture ca de-o omidă căzută din senin.

— Mă rog, n'ai altceva de spus?

Pinat spiona totul dintr'un jilţ.

Aspasia se retrăsese cu Sally mai la un colţ.

— O, e de necrezut, opt copii, de ce nu mai gândeşti şi la sănătate?...

Sally lungia vorba ca pe-o beltea nelegată bine:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu mă pot plânge de dânsa, mulţumesc...
— Dar bărbatul tău ce zice?
— Dacă-i trimite Dumnezeu, las să vie, să nu fie de deochi, numai...
— Dar el nu ştie de dragostele tale?
— Şi ce are de face asta?
— Cum îi vine lui să crească copii altora!
— Eu numai prostii fac cu alţii, dar copiii sunt toţi ai bărbatului.
— Vorbă să fie...
— Cine poate să ştie mai bine de cât mine?
— Şi cu domnul ministru al...
— O, cu el nu sunt de cât de vr'o patru luni.
— Dar celălalt ministru al guvernului trecut, domnul...
— Sunt atâtea mijloace...
— Apropos, nu te-am întrebat, de ce l'ai părăsit, te iubia mult după cât mi-aduc aminte.
— Ce să-i fac, dacă i-a căzut partidul...
— Amesteci şi tu puterea cu amorul!
— Altfel, tu ştii cum e bărbatul meu... ş'apoi nici nu era dintr'o familie bună...

Grupele se formau şi se desfăceau într'una, vânturând micul mănunchiu al nimicurilor de ocazie. Veniseră deputaţi şi miniştri, financiari şi profesori universitari. Din toţi, femeile erau gălăgioase şi mai comunicative, un isvor de banalităţi şi veselie.

Vranda se-ntâlneşte odată la o întorsătură cu Pinat.

— Mi se pare că numele dumitale nu mi-a fost cu totul necunoscut.
— Se poate.
— Ai cumpărat dela mine o pădure, acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rndr1901-1932

vr'o zece ani, eram la Madrid atunci, ţi-am dat-o prin însărcinatul meu dela moşie.

— Eu am tăiat foarte multe păduri...

— Am aflat mai pe urmă c'ai câştigat bine cu dânsa, ţi-ai fi luat de vr'o două ori banii, numai depe furnitură de traverse.

— Nu cred, — dar se poate...

— Se câştigă bine cu comerţul.

— Atârnă de împrejurări.

Cei mai grăbiţi plecau repede, întârziind mai mult ai casei.

Doamna Semiranoff a cărei faţă boţită de ani, nu se cam potrivea cu peruca neagră în bande linse trase pe la tâmple, se silea mult să-şi puie gura cam mare în creţi de cochetărie nevinovată. Venise cu Cocuţa, nevasta lui nepotă-su, directorul băncei „Binelui public", măritată de câţi-va ani şi şovăitoare încă pe drumul mare al păcatului.

Aspasia s'apropie de doamna Semiranoff, privind peste capetele mulţimii. Savin s'apropie de ea mlădios.

— Mă rog, ce-i cu doamna Semiranoff?

— Un tip, nu-i aşa?

— Prea-şi sileşte buzele aristocratic.

— Nevasta unui bulgar înbogăţit. Au venit aici odată cu alipirea Dobrogei. Dânsul ci-că era aman de sgârcit. Munceau amândoi deavalma cu hargaţii depe moşie. Nu plătea nimănui în bani şi hrănia lucrătorii cu mămăligă din porumbul stricat. Nimeni nu ştia de traiul lor. Acum câţiva ani moare bulgarul şi rămâne ea c'o avere mare. S'a trezit pesemne în ea toată viaţa oprită în loc, şi... a tocat mai totul cu fanţii fără rost în lume. Acum a rămas cu fumuri şi datorii. Pentru moment iniţiază pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nevasta unui nepot de soră în marea artă a vieţei moderne...

— Ha-ha-ha...

Râsul străbătător şi inervant de ascuţit a lui Savin, sfâşie un moment tot şopotul grupelor resleţite. Copilul lui Pinat care se ţinea de-un şiret de la tunica roşiorului înveselit, cât pe ce să cadă în mişcarea picioarelor lungi şi subţiri. Sally s'a repezit şi l'a luat drăgăstos în braţe, apropiindu-se de scaunul Aspasiei. Vorbea întins şi cu siliri ridicole de delicateţă:

— N'aveţi idee cât îi plac lui militarii, toată ziua face *unu-doi*... şi deştept, vai ce cap, numai s'ascultaţi...

Şi Sally îl lasă pomuşor în picioare, plecându-se iubitor la el.

— Bubico, stai drepţi, — ce-ai să te faci tu?

Copilul privea cruciş şi lungia cuvintele:

— Eu? — întâi am să mă fac ofiţer şi apoi când am să mai cresc, am să mă fac ministru şi bancher...

Muşat se înfierbântase mult în discuţie. Câteva întâmpinări îl întărâtaseră ca pe-un lup încolţit:

— Proprietatea mare e numai nominal a noastră, valoarea ei însă e în caseta băncilor. Stăpânii fictivi, se mulţumesc să arendeze moşiile unor străini lacomi, cari le muncesc până la sleire, în pripa dorului de îmbogăţire. In vremea aceasta marele popor, ţăranul nostru, se curbează sub povara nevoei şi a străinării din propria lui ţară. La curte se vorbeşte jidoveşte sau mai ştiu eu ce limbă, în primărie sunt bătuţi, la târg nu se mai întâlneşte de cât cu alte neamuri, în armată e umilit, — unde vreţi s'ajungem cu dânsul? Poporul degene-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

rează, sufletul i se oţîleşte, are s'ajungă să se teamă şi de umbra lui. Ce conştiinţă naţională putem cere de la un asemenea neam? Care e patria lui? La ce idee sfântă trebue să-i tresară inima şi să-şi încălzească sufletul? — Un şir de nenorociri, ferească dumnezeu, şi mâine proprietatea noastră mare înglodată, va fi bătută la tarapana pe pieţele străine... Să dăm pământul ţăranului, că el ni l-a ţinut până acum. Aşezarea într'o stare temeinică îl va face să muncească cu spor, îi va oţeli energia şi-n mai puţin de cât socotim, ni-l va plăti cinstit. Atunci se va selecta o casă puternică de gospodari. Traiul bun ne va regenera poporul. Rostul unei vieţi omeneşti îi va aduce bucuria în suflet. Patriotismul va fi un sentiment întins. Poporul va şti pentru ce trăeşte şi ce are de apărat în viitor. Din mijlocul lui se vor ridica vlăstare puternice. Prisosul de vigoare, încălzit de-o pregătire inteligentă, va recuceri oraşele perdute pentru moment, se va implânta acolo conştient şi vom fi noi ai noştri, pe pământul marilor voevozi...

Aspasia se'ntoarce oftând către un grup de doamne:

— In curând ne va sosi Suzana dela Paris... Sărmana fată, nenorocul ei ca să cadă din lumina dëacolo în traiul prost a unei ţări de nespălaţi!

— Biata copilă!

— Eu am făcut tot ce-am putut, dar trebuie...

— Va duce şi dânsa crucea pe calvarul desgustului ca şi noi...

Aspasia încurcă vorba c'un aer de compătimire:

— Dar maică-sa, duioasa prinţesă Béatrice,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce durere ca să se despartă de odorul crescut cu atâta grijă!...

— Incă o preoteasă a jalei...

— Mai ales pentru dânsa, fire aleasă, coborâtoare din nobilii primilor stăpâniri!...

Simina intrigată şopteşte Duduei:

— Cine-i prinţesa Béatrice?

— Mama Suzanei.

— Apoi nu era fiica unui cizmar din Paris?

— Vezi dragă... şi tatăl Aspasiei a început prin a fi fecior în casă...

— Vai, ce lume!...

— Inconştienţă şi amăgire ridicolă...

— Domnul şi doamna Dèmètre.

Vranda şi cu doamna Semiranoff se împrieteniseră bine şi vorbiau cu multă bună voie mai în fund.

— N'am mai văzut până aici perechea asta.

— Ce tovărăşie!

— Dânsul pare cam mitocănos.

— Feciorul unui oare care Toader Dumitru, franţuzist acum în urmă. Ii ştiu toată spiţa, o ţin dela un intim al casei. Tată-său, venit de prin mixtura nealeasă a Balcanilor, a fost zidar de copil, lucra la biserici prin sate. După un timp s'a aşezat brutar într'un târguşor depe malul Dunărei, făcea contrabandă şi împrumuta ţăranii pe camăta. A luat pe urmă în arendă o moşie mare a statului, pentru care n'a plătit niciodată un ban: Schimbări dese de partid, lâncezeală de partea administraţiei nesigure, pune că s'a ales în urmă şi senator, s'a strecurat prin timp, fără să-l supere nimeni. La urmă, pentrucă ajunsese la mare trecere şi cu influenţă, şi-a făcut nişte acte doveditoare că moşia n'a produs mai nimic în timpul acesta, c'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsivarza.ro/index1901-1932

fost inundată şi c'a perdut acolo o mulţime de bani.

— Acesta e fecioru-su?

— Singurul copil, moştenitorul a o sumă de milioane ,deputat, nu ştiu ce pela bancă, în comisiunile de indigenate, la toate prânzurile dela palat, dar sec ca o nucă veche, numai râde şi e de părerea tuturor cu care vorbeşte, ţine însă mult la aristocraţie...

— A, iată o calitate.

— Nevastă-sa e ofticoasă, o nepoată a unui mare politician mort sărac. A luat-o îndemnat de bătrânul *Toader Dèmètre,* care zicea că-n ziua de azi şi influenţa e o zestre bună pentru ce ţi-ai făcut avere...

— Şi nu s'a înşelat.

— In curând va ajunge şi ministru.

Cocuţa s'apropie un moment de Aspasia rămasă singură, aruncând ochii întrebător în spre grupul format de Pralea, Simona şi Duduia.

— Nu găseşti că ţi-i prea aprinsă la obraji nepoata?

— E ultima ei cucerire, o bună pradă, nu-i aşa?

— Frumos şi obrasnic.

— Rămâne ca Puiu s'o mai iniţieze în tulburătoarele secrete...

— Şi cu toate acestea s'arată atât de gravă!

Aspasia rotunjia vorbele batjocoritor şi insinuant:

— Diplomaţie instinctivă...

— Dar cu *profesorul* Darie ce-a făcut?

— Acum a trecut în cursul superior... Darie fusese numai pentru pregătirea abecedarului senzual... O, va progresa mai iute de cât tine, are aplicaţie...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cocuța roșește și râde ca de bucuria unui sprijin în cădere.

— Cine s'ar fi dus cu mintea să-și aleargă ca un bătrân rebegit, ponosit la față și la port, de nici să nu-ți oprești ochii asupra lui.

— Ce vrei, cu chipul acesta putea înlătura mai ușor bănuielile... Un profesor modest și eleva sa...

— Uf...

— Tot mai bine, de cât nimica...

Aspasia ca să fie și mai distrugătoare adaugă compătimitor:

— Ce vrai, vrâsta, draga mea, ea e capricioasă, cere...

— Poate, dar de cât c'un așa, mai bine...

— Apropos, dar tu ce zici de Puiu tău?

Cocuța sa'nroșit până 'n albul ochilor ș'apoi plecându-se, șoptește aprinzându-și privirea.

— Drept să-ți spun. *mais il est un peu trop cochon...*

In grupul lui Mușat aprinderea ajunsese la săgetare. Deputatul Dèmètre îndrăsnește s'arunce și el o vorbă:

— Dar cum împaci dumneata sfărmârea marei proprietăți, cu nevoia unor clase sociale, care e singura chezășie de trăinicie a statului,

Mușat îl privește un moment cu oarecare milă, ș'apoi începe c'un gest hotărît, care întovărășise gândul de a nu cruța nimic.

— Ideea de clasă aduce pe aceia de superioritate și conștiință socială... La noi a încetat de mult așezarea aceea naturală a straturilor sociale. S'au hurducat clasele în ciocnirea cu elementele disolvante venite din-afară și fără să se poată aștepta limpezirea amestecului, în fierberea reacțiunei, *întâmplarea... a improvizat* stu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anul-1901-1932

piditatea şi neruşinarea drept cap, iar valorile au fost trântite nu mai ştiu în ce unghere... Pune încă peste această anomalie şi rodul fulgerat al naivei noastre porniri democratice, cu industrializarea creaţiunei averilor şi ridicarea oamenilor mici... Şi momâia aceasta de paie vrai să ne-o impui nouă drept corp social? — Dar ce, suntem noi ciori, ca să ne speriem de-un şomoiog?...

Duduia şi Simina s'apropiaseră şi ele de-ascultau. Pralea nervos îşi risipea timpul prin toate cercurile distrate, aşteptând să se aleagă într'un fel discuţia, ca să vadă cu cine trebuie să fie de părere.

Doamna Semiranoff pare cu totul cufundată în intimităţi cu Aspasia:

— La început m'am mirat şi eu cum aş putea să mă rudesc cu celebra regină Semiramiza. Dar el s'a pus şi mi-a dovedit negru pe alb că avem acelaş nume... Mi-a făcut un întreg curs de metempsicoză, de-am rămas uimită. O, să vezi ce cunoştinţi are! Ştie limba sancrită, ebraică şi vorbeşte elenește, ci-că întocmai ca şi Pericles. Şi eu îl cred, zău!

— Dar cum l'ai cunoscut pe acest poet bizar?

— E spânatec, semn de superioritate ca rasă, are părul mare şi lins ca mătasea, şi face poezii numai cu zeiţe antice, că le ştie dragă, cum îţi cunoşti tu pisicele...

— In ce împrejurări v'aţi întâlnit?

Doamna Semiranoff pleacă ochii ruşinaţi o clipă.

— Tu ştii cum sunt poeţii, săraci, dar în schimb câtă nobleţă... El a tipărit o carte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

„*Altarul lui Ramses*", şa venit băiatul să-mi vândă şi mie un volum.

— A, avem şi noi, cartea asta lungăreaţă, c'un cap de sfinx pe coperta plină de ieroglife...

Am vorbit nult cu dânsul atunci, tu ştii că eu mă'nebunesc după artă şi...

— Ţi-ai făcut loc pe „*Altarul*...

— Să ştii că e şi dânsul din neamul lui Rames, cea mai veche aristocraţie; mi-a probat că e coborîtor direct din faraoni...

— Aţi putea să alipiţi Egiptul la Asia mică, să faceţi un singur stat...

— Tu râzi, dar ia să vorbeşti cu dânsul, să vezi... Zilele acestea are să-mi aducă nişte cărţi depe atunci şi estampe vechi cu portretele Semiramizei. Pe el l-a lovit mai ales asămănarea unghiilor mele cu ale reginei... O, e un pasionat amant al acestor podoabe, mi-a făcut o mulţime de ode unghiilor...

— E tot aşa de rafinat şi'n iubire?

— O, dragă, dac'ai şti... Puiu e nimica pe lângă dânsul... Nu poate suferi femeile de jos, pentrucă se dau ca nişte vaci... Antichitatea, cu toate perversităţile amorului, e idealul lui... O câte-am învăţat dela dânsul... Păcat că e bolnav de stomac.

Faţa lui Muşat lumina în albul bărbii şi din cadrul clătinat al pletelor, ca şi cum ar fi bătut soarele în plinul ei. Părea un apostol care-şi propagă credinţa. Un moment încetase vorba în salon şi ochii tuturor erau îndreptaţi atent la dânsul.

— Patriotismul e forţa mistică care ne apropie întru apărarea condiţiunilor noastre de viaţă. El ne încălzeşte sufletul şi ne întăreşte la greu. E farul care a conduş popoarele prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ramuri anul 1901 1932

frământarea întunecată a nenorocirilor. Mult timp l-a amestecat cu religia. Patriotismul a făcut eroi şi a înălţat noroadele. — La noi poporul e lipsit de nişte condiţiuni anumite de viaţă, trăeşte într'un fel de provizorat, nici stăpân în casa lui, nici redus la o robie desăvârşită. In asemenea împrejurări nehotărâte, forţa aceia mistică, care ar trebui să-l strângă într'un mănunchiu şi pentru un gând şi a perdut puterea de coeziune, pentrucă lipseşte tocmai cauza obiectului. De-aici dezorientarea din păturile noastre.

Nepăsare şi ofilire în toate părţile. Jos stârpirea unei rase, sus neorânduială în moravuri. In cotro să-şi mai găsească sufletele noastre mântuire? Farul e stins şi pluta noastră socială s'a desfăcut în fierberea talazurilor. Să ne bocim? — dar n'avem timp, că ne înghite vâltoarea poporul... Noi paznicii luminei trebuie să le aprindem scânteia nădejdii. Căci... nu-i nenorocire care să se poată asemăna, cu aceia a omului care n'are nimic de aşteptat. Nici o boală nu oboseşte mai mult, de cât lipsa unui rost în viitor...

Câtă energie pierdută în vânt! De-o parte o lume se distruge prin lux, orgie, conrupţiune, ducând peste graniţă sudoarea de aur a pământului; — iar pe de alta, copiii poporului se istovesc în sforţarea lor de-a se ridica, bătuţi în cap de hărţuelile umilitoare ale nevoiei, îşi silesc sănătatea în sbateri mici, ca s'ajungă între noi bolnavi şi desamăgiţi. O anihilare de forţe cari ne doare sguduitor. O potrivire mai inteligentă în îndreptarea acestor energii şi ce operă de armonie şi izbândă!

Suntem datori să ne reculegem. Trupul nos-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru social sufere. Nu simțim că trecem printr'o îndelungată criză morală? Avem un fel de durere de cap în mare. E ceva stricat în funcționarea organismului nostru.

Noi indivizii suntem moleculele lui, trebuie să ne ajutăm la treabă, că altfel se tulbură cumpănirea totului. — Mai multă cinste și mai puțină lăcomie, să ne respectăm ca între oameni, așezarea meritului în volnicia lui ș'atunci ne vom arăta patrioți conștienți. Mulțimea se va desmorți din abatere, poporul întinerit va chiotì înbucurat, valorile își vor lua locul și va fi împăcare și bine... Iată un ideal ce ne-ar lumina noaptea dezorientăriei în care orbecăim.

— Nu găsești că prea'n multe părți îți așezi idealul mântuirei noastre naționale? — Odată îl găsiseși în căsătorie... Ziceai că mizantropismul și blazarea generației de azi, e din pricina solitarismului întârziat?

Aspasia frânsese vorba triumfând, ca ș'un luptător care ș'a dezarmat potrivnicul din prima încrucișare a spadelor.

— Dacă vrai eu aș putea să mai găsesc un loc idealului nostru... Uite de pildă dumneata, cu mulțimea cucoanelor din lumea mare, în loc să risipiți atâta prisos de bucurie într'o viață fără nici o noimă, v'ați putea preface în mântuitoare de suflete, pentru tăria noastră națională și astâmpărarea pornirilor d-v., de perzarea. Coborâți-vă în straturile de jos ale femeilor, arătați-vă modeste și simple în moravuri, învățați fiicele plebei să facă mâncare bărbatului și să cârpesacă rufele copiilor. Deprindeți-le să vadă că'n cinstea casei e fericirea norodului. Faceți din păpușile boțite și nervoase, soții cuminți și gospodine harnice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Pe voi vă vor asculta ca pe niște sfinte trimise de sus. Câtă mângâere să vă știți venerate până la adoare și ce minunată întrebuințare a timpului. Vă veți întoarce acasă purificate, ca niște preotese care ies din altar. Ș'atunci aveți să știți că trăiți pentru ceva... Tineretul care se'nfioară azi la gândul însurătoarei, va păși la cununie cu încredere, căci va ști că duce acasă tovarășă, nu un pachet de mofturi și de rușine. Statul pentru garantarea consolidărei lui. va putea impune căsătoria mădularelor sale cârmuitoare. El e un trup armonic și pentru ținerea cumpănirei e nevoe ca fiecare moleculă să-și îndeplinească rostul, altfel are dreptul la un fel de autoamputațiune. Holteirea va fi o rușine, luxul ruinător, susținut de către depravațiune va încetă și peste toată murdăria moravurilor noastre de azi, se vor întinde petalele curate ale castității în toate apucăturile... Dar așa ne înrăutățim unii pe alții, femeile de jos vă spionează pe d-v. căci omul are nevoie de-un model în viață, sunt puține individualitățile care să trăiască necopiind pe nimeni. Ca să se poată ținea la modă, torturează bărbatul, sufere și se vinde; — dacă nu-i măritată, lungește trotuarele. Cele mai tari se neurastenizează învățând. Cădere sus și conrupție jos. Nu știu dacă nu e pic de adevăr în relațiunile plenipotențiarului străin, care a spus într'un moment de desgust că Bucureștii e o vastă casă de pros...

— A...

— Nu vă scandalizați, sunt doctor și v'am făcut un curs de higienă socială... Am vrut s'arăt nevestei mele, că omul conștient își poate face un ideal moral din multe lucruri care pot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

părea mici... Chiar dacă ne-am mulțumi să nu dăunăm pe nimeni tot ar fi fost un rost în viață... Nu stricà nimănui, dacă nu te-ajută puterile să dregi... Să nu ne lovim...

— Cât pesimism!

— Mușat al meu totdeauna a fost cioclu, când m'am luat cu el, am auvt un moment tresărirea că duc pe umeri o cucuvea...

— Nu e pesimism aceia ce-am vorbit până acum, sunt încă un vânzător de-un optimism copilăros. V'am inspirat numai niște preventive, pentru înlăturarea molimei care ne amenință. Suntem o națiune tânără și cu toată oboseala timpurie care ne moleșește, eu tot nădăjduesc într'o ridicare prin noi. Anii din urmă ne-am arătat vârtoși, sunt bărbați care știu ce e sacrificiul și eu m'aștept la o scuturare voinică din toropiala care ne omoară. Vom lua doctoria cu bărbăție, căci trebui să trăim. Nu s'au ivit încă vânzători de-neam printre noi și am știut să fim solemni la vreme de cumpănă. Simptomele de destrăbălare politică, care au omorât Polonia, s'au ruinat pe vremuri Spania, nu s'au arătat pe trupul nostru social. Cât ne mai rușinăm încă, vom trăi. Ne vom pune lipitori singuri, fără s'așteptăm pe alții să ne iee sânge. Și sguduirea prin care am trecut, ne va regenera organismul, întocmai ca după o boală îndelungată... Eu cred în toate acestea și sper că veți înțelege cu toții că trebuie să ne ajutăm. La o parte deșărtăciunea unei vieți irosite și să fim sgârciți cu energia noastră și cu timpul — sunt două bunuri care nu se mai găsesc dacă le perdem prosteste...

— Domnul prim-ministru...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— A... de-acum e mai grav, salonul se va preface în parlament și aici noi n'avem loje, nici poftă de plictisit. — Dragele mele, vă propun o partidă de *lawn-tenis*. Haidem în grădină...

— Minunat!

Savin frângându-se pe picioarele lungi și subțiri își îndreaptă tunica lui de roșior, scoțându-și la iveală peptul conturat în vată:

—Parol d'honneur, je n'aime pas du tout la politique...

Pinat înfundat mai la o parte într'un fotoliu, își juca degetele inelate grosolan pe peptul lui uscat. Privea la toți c'o ușoară nuanță ironică, continuând să surâdă dintre creții pungiți în jurul gurii, ca și cum ar fi fost pitit după o movilă de aur. Pralea-și făcuse loc la spatele lui Mușat și părea atent. Numai Puiu strâmtorat se frământă cu neastâmpăr, căutând să-și ție nestinsă dispoziția lui silită și ridicolă de cavaler la modă.

Primul ministru întârziase puțin printre plantele frumoase din întrare. Atenția tuturor era îndreptată în spre ușa deschisă. Marele oaspete s'arată mic în prag, strângând șiret și inteligent dintr'un ochiu:

— Mă rog... lasă-lasă, ce atâta spaimă de discuție! — Se vede că v'a împroșcat iară cu stropi de acid fenic...

Aspasia era nervoasă:

— Atât numai că de data asta doctorul nostru a pus prea multă apă...

— Observ că-i întrebuințezi d-ta antisepticul..

Aspasia măgulită de compliment, își ascunde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înclinarea înconjorată a feței, după o ușoară tremurare mulțumitoare a evantaiului.

Cocuța întâmpină cu gingășie:

— Dar ce-am putea face noi femeile pentru împăcarea lumii!

Mușat sare ca mușcat de șarpe:

— O, de-ați ști cât puteți voi face!...

Și el îi coprinde blând obrajii în mână:

— Vezi, așa micuțe și cu toane cum sunteți... plăpânde și bicisnice la minte... făpturi ușoare și frumoase... Voi puteți face eroi din niște nevolnici și sunteți în stare să ticăloșiți pe cei mai puternici... Voi sunteți termometrul tăriei unei națiuni... Acolo unde femeile sunt virtuoase, acolo e împăcare și bună rânduială în moravuri... O, de v'ați duce voi cu mintea cât puteți face pentru stâmpărarea sufletelor noastre!...

— Dacă nu ne spune nimeni!...

Mușat ridică din umere obosit:

— Hai, du-te de te joacă, jucați-vă cu toatele, faceți înainte ce-ați învățat, e așa de ușor jocul ș'atâta prilej de proastă bucurie!... Aceia ce-ar trebui să fiți e o povară stingheritoare pentru niște firi crude ca ale voastre...

Salonul se răria de cucoane, întovărășite de Savin și Puiu, care respirau ușurați, ca după o bae de aburi tari. Vranda termina o convorbire intimă cu Dèmètre:

— Nu face pentru noi aristocrații...

Bărbații rămași schimbau strângeri de mână și crâmpeie de vorbe obișnuite. Pe când Mușat prezenta primului ministru pe Pralea, ușa din fund se deschide, ș'apare Aspasia strălucitoare sub lumina argintată a părului ei bogat și alb:

— Dar domnul Pralea nu vine cu noi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/1901_1932

VIII.

Dimineaţa era târzie de tot. Printre ramurile sfăşiate scăpătau frânturi de raze aprinse. Pralea întinsese picioarele în lungul unei bănci din Cişmigiu şi apărat de o tufă bătută de arţar, îşi prefira surâzător în minte noaptea de triumf şi voluptate. Răcoarea din grădină îi odihnise mult răsvrătirea simţurilor lui obosite. Nu ştiu a câta-oară îşi arunca ochii îmbătaţi pe-un bileţel roz satinat:

Domnule,

In ultimul moment m'am hotărît să mai întârzii câteva zile în Bucureşti. E un amestec neînţeles în sufletul meu, din care nu ştiu cum ar trebui să mă ridic. Bărbatu-meu şi cu Simina au plecat singuri la ţară. Pe mine mă stăpâneşte amintirea acelei înălţătoare după-amezi, când ne-a trecut atât de dulce timpul. Atunci mi-ai spus vorbe care-mi covârşesc tot mai cald şi mai chinuitor sufletul. Era o lume întreagă în jurul nostru, dar nu mai vedeam odată pe nimeni altul... Înţeleg cu cât trece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai mult vremea, că trebue să ne lămurim într'un fel. Te aştept sara aceasta. Eşti cavaler şi nu cred într'o înfruntare. E atâta neastâmpăr şi întuneric în gândurile mele, că scânteerea unui sfat venit dela o minte aşa de frumoasă, ar pune oarecare lumină şi aşezare în răscoala sufletului meu înlănţuit...

Floarea de edelvais

Pralea sare cu mintea la ziua de primire. Când s'au văzut scăpaţi de strâmtoarea salonului, Aspasia l'a luat fierbinte de mână şi s'au pierdut amândoi printr'o încurcătură de alee. De departe le venia gălăgia cucoanelor care se puneau la cale pentru partida de *lawn-tenis*. Dânsa tremura şi el nu găsia ieşire gândurilor încurcate. A încercat la urmă un compliment şi ea s'a înroşit mult, prefăcând o modestie ipocrită:—„Eu sunt bătrână, domnule Pralea"... L'a privit pătimaş şi ş'a ridicat pieptul frumos într'un oftat provocător. In ochii ei era foc şi patimă. Vibra de doruri bolnave, strălucind de sănătate în conturarea plină a formelor tari. El i-a dus mâna la gură şi pe când dânsa întorsese capul învinsă, silind un fel de sbatere, i-a şoptit dulce în ureche: — „Florile de toamnă au parfumul mai ameţitor"... — „Ce folos dacă vine iarna!"... — *Floarea de edelvais* însă nu moare niciodată"... —

— Ah, domnule, ce vrai să faci din mine!...

S'a auzit însă strigând-o tovarăşele de joc şi'au trebuit să se întoarcă. Aspasia stăpânită spunea morfuri c'o artă rară de-a ascunde totul. N'a bănuit nimeni nimic. Duduia însă l'a privit cam mustrător. Simina s'a uitat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

la el blând, mulțumită c'a domolit ura mătușii-sa.

Alerga prin sfărmăturile amintirei de parcă-ar fi sărit pe niște sloi mișcați. In capul lui era amestec și 'nferbântare. Trecea și revenea prin întâmplări, ca prin niște pământuri cucerite dela vrășmași. Inviorat surâdea singur de minunea isbândelor.

Fuge cu gândul tot înainte:

Seara de întâlnire a fost înădușitoare. Gătit și mișcat, în așteptarea orei de plecare s'a aruncat ochii într'una la biletul satinat deschis pe masa de toaletă, pe când era ocupat cu micele îndreptări ale înfățișărei... Ș'apoi salonul luminat, mulțenia din palat, Aspasia îmbrăcată involt și deschis... Greutatea primelor vorbe l'a sdruncinat ca un hârtop din drumul trăsurei. Ușurința convorbirei și eleganța micelor scene de mai pe urmă, l'au îmbărbătat mult. Câtă stângăcie în apucăturile prefăcute de cuviosie ale Aspasiei. Și ce minciună toate silințele ei de-a părea biruită și naivă. Șampania i-a aruncat mai târziu în neorânduială: el ajunsese brutal și dânsa nerușinată. C'o lăsare îndrăsneață de degete în lungul nasturilor dela rochia invoită de casă, i-a desfăcut peptul până jos tare. Ce înflorire superbă de carne albă și modelări tainice. Inceputul sânului rămas deasupra corsetului de mătase, părea că-i resfrângerea înlături a două petale rotunjite de crin. Strângeri și aplecări rafinate. Vorbe nervoase și armonizări otrăvite. Pe urmă buduarul ei ascuns, cu risipa aceea de atâtări bolnave. Un pat larg cu'n strat imens de petale proaspete de trandafiri parfumați. Perdelele balcachinului în curgeri tremurate de ciucuri... Can-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dela din colţ, adormind în cuprins o lumină mistică... Aerul încărcat de mirodenii lascive... Iar Aspasia păşind tainic peste prag i-a şoptit misterios: — „Aici n'a intrat niciodată Muşat"... Noaptea de voluptate şi nebună uitare i-au boţit ca pe nişte fructe uitate într'o firidă caldă A doua zi au făcut amândoi bae de lapte crud cu apă de colonie, ca să se învioreze. Povestea gingăşiilor nevinovate, cu tot stolul rafinat al desmerdărilor mincinoase l'au îmbărbătat mult...

Zâmbind într'una de bucuria acestei cuceriri, Pralea îşi purta însetoşat privirea beată, pe scrisul mărunt depe biletul de satin roz. În para amintirei, i-au căzut de-o dată Simina ca un fluture zănatic într'o fumegare înecătoare. El a ferit cu milă năvala neaşteptată, scuturându-se ca de-o părere de rău. Scăpat de după colina aceasta străjuitoare, dă cu ochii în vâlvătaia de lumină a viitorului ce-l chema momitor. Nu mai vedea nici un prag în drumul lui. Pretutindeni îndemn şi bine. Mai târziu ajuns sus, îşi va găsi el o nevastă bogată în lumea din jurul lui. — Simina n'avea de cât cel mult o sărmană sută de mii de franci. Ce visuri îşi făcuse dânsul c'ar putea fi înzestrată de Muşat. Aspasia însă a spus curat, că nu-i dă nici cinci parale dela dânsa. Ş'apoi răutatea cu care a încheiat vorbă: — După lege ar putea lua chiar un ofiţeraş, nu-i de tot de plâns... Acum îi părea rău c'a aruncat-o într'o stare sufletească dăunătoare. Avea însă nădejde în puterea de vindecare a femeilor. Şi ca s'ajungă unde era, trebuia s'o jertfească durerii...

Pe celălalt capăt de bancă se aşează o doică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

c'un copil în braţe. Juca drăguţa sarcină pe braţe, dojenind alintător:

— Să fii cuminte, că altfel n'au să te mai recunoască prietenii în viaţă, cum se face domnul dealături, că nu-şi mai aduce aminte de mine...

Pralea se uita la ea fulgerător şi de-o dată roşeşte de gândul unei aevnturi îndepărtate. Căzuse ca dintr'un vis de înălţare. Ruşinat sare în picioare şi se îndepărtează pe sub umbra copacilor.

— Ai prins pe semne la tutun acuma...

Trecutul lui de sărăcie şi umilinţă, l'a învăluit ca o mantie petecită căzută pe umeri:

—Tată-su, fost picher pe vremuri, venit dela ţară într'un oraş sărac de provincie, s'a luptat cu multe în tinereţa lui, până când cu statornicirea noilor legiuiri sub Cuza, a căpătat dreptul de apărător... Mai cu codul, mai cu martori înjghebaţi, ajutat şi de mila judecătorilor, încurca şi el treburile oamenilor, ca să câştige o bucată de pâne. A ridicat şase fete mari şi le-a pus la locul lor, cum a putut şi cu ce a avut. Rămăsese legendar chipul lui de pledare: Odată, în lipsa unui sprijin juridic, s'a ridicat îndurerat dinaintea magistraţilor şi s'a jurat pe ochii lui că împricinatul nu-i vinovat. De altfel ţăran voinic şi'nzestrat cu şiretenia aceia practică, care a ridicat sus pe mulţi din generaţia lui.

La urmă a avut şi'un copil, pe Pralea. Venise în casă ca un musafir nedorit. Erau amândoi soţii sătui de întins nevoia. L'au crescut fără să-l iee în seamă. Şi când a terminat gimnaziul din târgul lui pustiu, tată-su a vrut să-l vâre comptabil la o magazie: — „Pe negustorie,

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

măi băete, că s'a mântuit cu cartea deacum. Mor învăţaţii de foame... Pralea a plâns, s'a dus pe la surori, a bătut pe la cunoscuţi şi'ntr'o săptămână a strâns parale pentru un bilet până la Bucureşti. A dormit prin grădini, a mâncat pâne cu măslinc, până ce i-a făcut loc un ungur bătrân să doarmă într'o bucătărie boerească. Acolo a cunoscut şi pe fata ajunsă acum doică...

Se înscrisese la un liceu şi învăţa lecţiile pe derost. Profesorii îi lăudau silinţa. Intr'o Joi după masă, pe când umbla plictisit în lungul unei străzi, sugând cu poftă dintr'un capăt de ţigară, dat de draga dela curte, întâlneşte un cunoscut din oraşul lui sărac. —

— „Ce faci pe aici tinere?"...

Că-i treacă şi meargă... Cunoscutul era subşef de biurou la un minister. Se însurase de tânăr şi avea vr'o cinci copii unul după altul. L-a dus acasă şi l-a prezentat nevestei, absolventă a externatului, luată din amor, care nu ştia să facă o mâncare, dar în schimb foarte *bine crescută şi de familie*... Din una'n alta Pralea mărturiseşte totul şi mişcă pereche a de gazdă până la lacrămi. L-a oprit la ei. — „Sunt sărac, domnule Pralea, dar pot să te ajut până-i mai scăpa"... Era om muncitor, econom şi sănătos. Nu învăţase carte multă, dar l'ajutase norocul să capete slujbă la vreme. Ţinea două slugi puturoase şi ducea în spinare casa şi morfturile nevestei, cu înfrânarea unui măgar dat cu nevoile... — „Nu m'aş fi însurat, domnule, — i-a spus el mai târziu lui Pralea, — căci, e greu de trăit azi, dar a dat păcatul să se îndrăgostească fata asta de mine. De două ori i-a smuls maică-sa chibriturile topite din mână

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

şi atunci, dacă am văzut că mă iubeşte atâta, am luat-o... Mântuise tocmai şcoala. Tată-su a fost uşier la noi la *minister*... Eu *mi*-am scontat leafa pe două luni, ca să-i cumpăr pantofi albi şi rochie de mireasă"...

Pralea se juca cu copiii şi făcea multe pe lângă casă.

Cucoana însă se uita la el duşmănos. La urmă ca s'o îmbuneze i-a măgulit slăbiciunile: vorbia numai de nenorocirea ei de-a nu fi dat peste un bărbat *mai de neam* şi-i aducea jurnale de modă. Intr'o seară au rămas singuri, a lungit masa până târziu şi dânsa oftând lung, l-a privit cald în ochi. Ş'au căzut în braţe şi ş'au întâlnit pe urmă în ascuns... Doamna s'a îmblânzit, îi spăla rufele şi făcea economii ca să-i cumpere ţigări. Ii părea rău acum că din lipsă de *usage* a uitat franţuzeşte, că ar vorbi fără să înţeleagă *mojicu*. Bărbatul prost muncea ş'aducea acasă, bucuros că nevastă-sa s'a mai potolit din pretenţii şi bociri. — Când a ajuns Pralea la Universitate i-a pregătit o odaie în nişte căsuţe din curte, iar nevasta a dus acolo tot ce era mai de seamă ca podoabă. Era copilul casei şi nădejdea unui ajutor în viitor. Ar fi făcut amândoi orice pentru dânsul. Ş'a trecut anii în casa şi la masa lor, fără să ştie ce e greul. Cu cât îi răsuna numele, cu atât el era mai înconjurat şi mai la îndemână. In timpul din urmă dădea şi el câte ceva *pentru coş*, când avea de prisos...

Nu s'a putut scutura de gândurile acestea de cât când s'a îndepărtat mult de Cişmigiu. Trecuse Dâmboviţa ş'acum se'ncurcase prin stradele dinspre Dealul Spirei. Inlătură din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minte povoara grea și rușinoasă a trecutului, ca să intre trufaș în strălucirea succesului din urmă.

Aspasia îi făgăduise orice-ar vrea, în București. Când i-a pomenit, între două sărutări, de-un loc la o ambasadă, dânsa a surâs batjocoritor: — „Așa de degrabă? — mai așteaptă"... Nu înțelegea de ce a pus atâta ironie în tonul mușcător și răutăcios. Inainta cu mintea în viitor, ca'ntr'o stăpânire ce i se cuvenea. Îi venea să râdă cu milă, de traiul lui de până acum. Funcționarul muncitor și răbdător, cu atențiunile mici ale nevestei, îl făceau să roșească când se vedea în strălucirea care-l învăluise așa pe neașteptate.

Căldura se lăsa tot mai înecătoare. Erau ceasurile unsprezece și dânsul își mâna visurile în spre casa modestă din fumul mahalalei, căutând să se dosiască, prin umbra îngustă a gardurilor ș'a caselor tupilate după pomi.

Pe uliți nimeni. In câte un prag cosiau neveste numai în cămașă. Unii bărbați se întorceau acasă cu câte-o pâne subsuoară. O fată mare a unui gardist, care se ducea la apă, când a văzut pe Pralea de departe ș'a ascuns cochet cofa după spate, prefăcându-se că se plimbă. O femee care călca lut, a luat-o la fugă rușinată și s'a ascuns în casă. Pretutindeni sărăcie, noblețâ și fudulie. Pralea trecea triumfător și nu vedea înainte de cât lumina așteptărilor de demult.

In odaia lui răcoare, miros de flori uscate, cu mirodenii de săpunuri și parfumuri. Pe masă, sub o gazetă desfăcută, a găsit un pachet de țigări bune, ascuns cu grijă. S'a roșit și i-a venit în minte sacrificiile grele ale gazdei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii1901-1932

îndrăgostite. Svârle pălăria, se desface la piept și se lasă obosit în lungul patului. Intâmplările proaspete îl împresoară iarăș, ca'ntr'o învăluire de vis și de lumină. Modestia dinprejur, cu povestea ajutorului din casă, unde a fost ocrotit părinteşte, l-a cufundat într'o toropială de rușine și remușcare.

— Unde ai dormit astă noapte?

Pralea a tresărit surprins.

— *Dumneata* erai?

— Cât sunt de sdrobită!...

Femeca doborâtă de copii și dragoste, îți făcea milă cu înfățișarea ei ruinată:

Ea îngână a plânș.

— Ochii ți-s vineți împrejur și ești ajuns de osteneală. — Nu te gândești că mă poți ucide cu nepăsarea ta din urmă?—Eu nu mai știu ce să mă fac de dragul tău!...

— Te îndoești de iubirea mea?

— Nu mai ai nici putere să minți. Vorbești în silă și nici nu-ți mai aduci aminte, că mă omor singură, suferind aici, părăsită...

— Bănuești ceva?

— Ce mai pot face eu, trebue să mor, ești prea sus acum, ca să-mi mai ridic speranța până la tine. — Dar eu mă sting, eu trebue să mă duc, căci prea sunt legată de amăgirea unui val, care se rostogolește nepăsător în spre largul mării....

— Ce copilă!

— Și câtă durere!...

Pralea o frânge pe genunchii ș'o leagănă în silă.

— Niciodată n'aș putea să te uit..., îmi ești dragă mult...

— Ce bine faci că mă amăgești măcar, e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

așa de dulce să te înșeli singur într'o crezare...

— Ai fost bună...

— Ce folos că nu mai sunt frumoasă!...

— Și ești blândă și...

— Săracă...

— Ce vorbești așa?

Pralea îi prinde gura într'o mușcare înrourată ș'o sărută cu dragoste silită. — O ia în brațele lui puternice ș'o așează de-a lungul patului. Dânsa închisese ochii dusă, tremurând de înfiorarea apropierei dorite.

— Credeai că te-am înșelat?

— Unde-ai fost toată noaptea?

— Tu nu știi câte am eu cu societățile studențești?

— De ce nu lași orice grijă, nu te iubesc eu îndeajuns, ca să fim fericiți?

— Da, dar...

— Leapădă-te de toate, ia-ți o slujbă și trăești aici cu noi, eu uit și bărbat și copii pentru tine...

— Mai târziu, poate, dar acum...

— Mai târziu... atunci când te vei ridica prea sus, atunci ai să mă uiți și eu nu mai pot trăi departe de tine...

— Bărbată-tu a venit dela birou?

— Nu e încă douăsprezece...

De câte ori vroia să scape de prea multele-i desmerdări și încredințări de dragoste, așa svârlea vr'o amintire sguduitoare.

Ea îi stătea tot pe genunchi, cu mâinile încolăcite pe după gât și cu ochii mijiți de lacrămi și dragoste umilită.

— De ce mi-ai ieșit în cale?

— Te căești?

— Când ai să fugi dela mine, eu am să mor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

— Vom rămâne veşnic împreună.

— O dac'ar fi adevărat!...—A! da... ai găsit ţigările?

— Le-am văzut...

— De ce-mi răspunzi nervos şi desgustat?

— Găseşti?

— Azi am economisit doi franci de la nişte târgueli, ai nevoe?...

In depărtarea uliţei înfierbântate de soare, s'aud nişte pocnituri de biciu. Pralea tresare. Femeea îl strânge la sânul ei moale.

— Oho..., spurcaţilor...

Trosniturile biciului ardeau în arşiţa verei. Pralea se repede şi deschide o fereastră. Peste umărul lui se pleacă şi dânsa leneş.

— Tioo... păcătoşilor...

Incins cu curmeiii peste rantia ruptă de călugăr, desculţ şi cu capul gol, nebunul extatic mergea prin mijlocul colbului ferbinte, pocnind trosnind în amândouă părţile, ca şi cum ar arunca nişte blesteme peste oraşul toropit de căldură şi stricăciunii...

— Hoho... a venit vremea deapoi... hoo... vânduţilor... nu credeţi în nimic...

Şfichiul destrămat plesnia răsunător.

— Cine-i acesta?

— Un maniac religios...

— Pe drept fereastra deschisă, nebunul trosneşte biciul în spre casă şi umple odaia cu răcnetul lui ameninţător:

— Huideoo... porcilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX.

Cimitirul tăcut şi trist s'alegea din umbrele revărsatului.

— Mai de dimineaţă de cât mine?

— Eu sunt bătrână, nu mai pot adormi.

Simina se-nfioară de plâns.

— Mama mea!

Incrucişându-şi mânile pe piept, îngenunche la capătul mormântului semănat cu nemuritoare şi-şi lasă lacrămile să curgă în lungul feţei, fără să se miste din rugăciune.

Gana îşi şterge ochii, rămânând cinchită în iarba de alături şi plivind într'una leasa înflorită de nemuritoare.

Cuprinsul tresare de religiositate.

Revărsatul răcorit, pătruns de linişte şi lumină, se trezia cu'ncetul din odihna zorilor amorţite. Imprejur miros de verdeaţă rourată şi monumentele vechi de marmoră la mormintele Muşatinilor. Pe umerii hatmanilor împietriţi ş'a doamnelor moarte, ciripiau vrăbiile deşteptate din vreme.

Mai încolo biserica de piatră înegrită de muşchiu.

Simina se'nchină, sfârşindu-şi rugăciunea.

— Iartă-i, doamne, păcatele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr 1901-1932

Gana îngână prin plâns ca şi cum ar fi vrut să întregiască închinarea:

— Primeşte-o în bucuriile tale, doamne, c'a fost curată...

Şi-şi face semnul crucii tremurând.

Simina apasă asupra pieptului umflat de suspine, încrucişarea mânilor ei albe.

— Mama mea!

— Sărmana, domniţă Casandra!

— Mormântul cel mai trist şi mai sărac!— Nici un semn... Atâta dragoste îngropată aici şi nu-i o vorbă care s'o amintiască lumei...

— Oare crucea cea mai frumoasă, nu eşti tu acum?

— S'a stins, tocmai când am înviorat eu şi m'a lăsat fără nici un îndemn, singură...

— Când a fost să moară, m'a privit rugător prin lacrămi şi m'a strâns cald de mână ş'atunci am înţeles că trebue să trăesc eu în locul dânsei...

— Ţi-ai veştejit viaţa pentr'o străină, când ai fi putut iubi o odraslă a ta...

— Eu sunt sfârşitul neamului meu, cu mine se mântuie un curpen de oameni. Mi se pare că sunt ca şi viţa aceia care se lipeşte aşa de mult de-un trunchiu, în cât cu vremea îşi amestecă mâsga într'o singură curgere. Eu m'am curmat de rădăcina neamului nostru mort ş'acum trăesc prin tine. Mi-am câştigat dreptul de-a mă asvârli în viitor, prin dragostea ce ţi-am purtat. In sângele tău, mi-am amestecat şi eu viaţa. Durerile tale mă dor pe mine. Şi'n buuria ta tresare şi sufletul meu...

— O, îţi mulţumesc...

— N'ai să vorbeşti tu lumei pentru Casandra şi'n numele strămoşilor tăi? Dar tu nu eşti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

închinarea zilelor mele? Şi'n glasul tău are să răsune şi îngânarea desmerdărilor ce ţi-am şoptit din leagăn. Dacă-aş fi trăit prin mine, eram să duc înainte o sămânţă blestemată şi hulită, întocmai ca şi pădureţii sălbatici care fac fructe pe care nu le culege nimeni. Acum însă m'am curăţit prin devotament... Şi pentru jertfa roadelor stârpite în mine, ridic pe umerii mei altoiul strălucit al unui neam care-a cârmuit norodul românesc. Tu, ai ce spune şi de cine vorbi... Eu îmi plec şalele să te ridici tu deasupra ca pe-un anvon şi tremur de fericirea că-ţi pot fi roabă până la sfârşit...

— Cât de bună şi ce înălţarel...

— Toate se întâmplă după cum le rânduieşte cel de sus. Eu am fost aşa, pentru c'a vrut el să trăeşti tu. Omul oricât s'ar înfrânge, tot trebuie la urmă s'asculte porunca lui: — Casandra era o femee sfântă. Ar fi adormit fecioară, atât era de stăpână şi liniştită. Dar D-zeu n'a vrut să ucidă cu dânsa pe Muşatini. Când a văzut el că Irimia s'a vândut unei slugi de-a deavolului ş'a adus aminte c'a mai rămas un vlăstar uitat. Ş'atunci a răscolit viaţa în Casandra cea mândră şi stăpânită. In seara nunţei ei nebune, râdea în lacrămi şi-şi strângea cu mâinile şoldurile verginc, ca şi cum ar fi vrut să înăbuşe acolo strigătele strămoşilor care se cereau la lumină.

— Mama mea!...

Simina sbucneşte într'un plâns nervos, lăsându-şi mâinile proteguitor în lungul stinghiilor.

— Ea a trebuit să moară, ca să-şi răscumpere păcatul de-a fi călcat rantia de călugăriţă...

— Sărmana mea mamă!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaria.silvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar D-zeu a avut grijă să fiu cu la căpătâiul ei...

— Iţi mulţumesc...

Şi Simina îi apucă mânile de-şi . răzimă fruntea pe ele şi plâng amândouă mult, cu lacrimi ferbinţi şi suspinări înecate.

Muţenia se taie de o vorbă răsunătoare:

— A, mironosiţile plivesc mormântul din revărsat...

Irimia s'apropia voinic şi'nprospătat de dimineaţă ,adus puţin de spate şi sprijinindu-se cu mâna stângă de cârja lui înaltă. De sub pălăria mare de câmp, îi atârnau pela tâmple pletele clătinate şi bătrâne. Barba albă lumina o faţă blândă, mâncată până-n obraji de ochii mari şi prăpăstioşi.

— Am venit să plângem pe mormântul cel mai părăsit.

Simina se ridicase mândră, de par'că ar fi răsărit din pământ şi-şi stăpâneşte sbuciumul, înorând între spâncene creţul acela oprit şi hotărâtor. Intunericul părului ei lăsat pe lângă ochi în două unde negre şi'ntoarse, se despica în oglindirea albă a feţei, ca şi nourul îngreuiat de noapte, care se sfăşie de ivirea unui colţ bălaiu de lună. Pe cap avea un zăbranic dat în voe pe spate.

— Vezi Simino?

Şi Irimia arată c'o rotire de mână în spre mormintele cu statui şi cruci de marmoră.

— Aici sunt îngropate câte-va capitole măreţe din istoria neamului nostru.

— Şi pagina cea mai tristă...

Simina îşi lasă privirea pe mormântul mâni-sa acoperit de nemuritoare înflorite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Din care însă a tresărit mândria lui din viitor...

El o apucă blajin de bărbie şi-şi pleacă buzele pe fruntea ei frumoasă.

— Eu?

Simina înclină capul abătută şi murmură încet:

— Cine ştie ce-mi ascund anii!...

— Vremea se va supune ţie, căci tu eşti noi şi trebue să ştii a voi... Vei ţine împrejurările în mână, cum purta Jupiter fulgerile...

— O, câtă amăgire...

— Te cunosc bine, — te simt... Eu am suferit, pentru ca să-mi plătesc bucuria de-a mai putea veni aici, în templul bărbăţiei neamului meu, nu pentruc'am fost ticălos...

— Facă cel de sus, ca să fie bine...

— Haidem cu toţii printre monumente, să-ţi spun ce-am fost noi, ca să-ţi învârtoşeşti sufletul de credinţă...

O apucă cu dreapta de braţ şi rezemându-se în cârjă pornesc prin cimitir.

— Aici zace domnul...

Şi Muşat înşiră nume mari şi fapte de glorie. Ochii lui blânzi s'aprinseseră şi glasul îi vibra pe cuvinte bărbăteşti. Statuele mucezite pe la încheeturi, înmărmureau în feluriteînfăţişări. Erau acolo voevozi împetriţi pe cai spumoşi şi spătari rezemaţi în paloşe. Logofetesce care rupeau fusul dela furcă şi vorniciţe îngenunchiate lângă cruci înegrite.

— A, iată şi crăişorul Ioniţă cu Linora de Medicis...

Un flăcău mlădios şi cu pieptul lat. Plete moi şi creţe îi curgeau pe umere, iar barba lui mică şi răruţă se împrăştie apăsat pe-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

vioară strunită. Cânta dulce şi cu ochii goliţi ridicaţi pe aripe de vise. Peste umărul lui, sprijinită cu mâna într'o mesuţă, desvelită la piept şi'ntr'o pornire sănătoasă şi'nfiorată, Linora cântă aprins o romanţă neauzită, înălţând odată cu vocea ei moartă şi mâna dreaptă într'un gest îngheţat.

— Craiul Ioniţă făcea versuri latineşti şi iubia muzica. Era spiritul cel mai înfestrat depe timpul lui. A trăit prin veacul al XVI şi treubia să urmeze la domnia lui tată-su. S'a dus la Florenţa c'o însărcinare politică de-a ţării. Acolo a uimit pe toţi cu frumuseţea şi deşteptăciunea lui. A rătăcit mult prin saloanele strălucite ale noblеţii romane, împrăştiind fiori şi armonie. Prinţesa Linora, coborâtoare din viţa de Medicis, s'a îndrăgostit de vlăstarul moldovan. El o iubia tare şi întârzierea din Florenţa a fost o reverie înălţătoare. Făceau muzică amândoi şi dânsa îl învăţa sculptura. Când nu ş'au mai putut ascunde dragostea, prinţesa Linora a cerut voie părinţilor să-l iee de bărbat. Papa s'a opus însă la o unire c'un ortodox ş'a silit pe stăpânitorii Italieni, să goniască pe ereticul amăgitor din statele lor. Craiul Ioniţă s'a trezit surghiunit în Veneţia, unde trebuia să se îmbarce chiar în noaptea aceia. Era îndurerat şi nu ştia ce are să-l mai aştepte pe drum. Intunecase de nestrăbătut şi corabia arunca puntea la şchele, ca să primiască pe nenorocitul înamorat. Ploua mărunt şi era lâncezială în port. Prin greul covârşitor al nopţii, s'aud pocnituri de bice şi îndemnuri clocotitoare de surugii în goană: Prinţesa Linora venia după iubitul ei alungat. Fugise de acasă cu ajutorul a zece cavaleri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

Florentini, care se băteau necurmat în duel, neştiind cui ar fi mai dragă înflăcărata domniţă. Trăise în veşnică încăierare şi se ciopleau zilnic cu săbiile. Nu s'au împăcat în de ei, de cât atunci când i-a poftit Linora s'o întovărăşască în căutarea nobilului alungat. Dacă nu-l găsiau în Veneţia, trebuiau s'o aducă până în ţară.

Ioniţă şi Linora s'au iubit mult. Iarna citiau pe Dante şi Virgiliu la Suceava şi vara sculptau şi cântau aici. Ioniţă îi spunea sonete latineşti în gustul lui Petrarca şi ea rotunjia marmora, înfiorată de bucuria dragostei lor.

Intr'o toamnă au fost chemaţi la curtea poloneză.

Petrecerea lor acolo a trecut ca o uitare dulce.

Când se întorceau primăvara în ţară, prin Galiţia, le-au ieşit noaptea nişte tâlhari ruteni înainte. Poştalionul mergea clocotitor. Craiul Ioniţă dormia în fundul faetonului, iar Linora îi desmerda fruntea. Era tocmai prin dreptul unei mănăstiri şi locul venia adâncit şi cu păduri vechi pe dealurile ridicate în lături. Hoţii se zice c'ar fi fost tocmai călugării de acolo, ies ca din pământ, opresc caii, rostogolesc cu împuşcături pe surugii şi un rutean spurcat întâmplă cuţitul în pieptul lat al lui Ioniţă adormit. Linora se ridică ca o mânie lovită şi umple mormântul negru al nopţii cu gemătul ei îngrozitor. Tâlharii o apucă brutal, o dau jos şi neputându-i scoate inelile din mâna stângă, îi taie degetele cu totul, ca pe-o feştilă întrecută dela o lumânare. Ea scapă din amestecul hoţilor şi pe când dânşii cotrobăiau averile, aleargă înebunită prin noapte şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se suie în clopotnița mănăstirei. A început să tragă clopotele numai c'o mână și prin dangătul lor, amesteca jalnic imnul *Ave Maria*...

Numai un moment s'au rupt nourii că să s'arate luna îmbolnăvită de ce-a zărit jos. Linora era o floare desvelită și sănătoasă. Avea părul roș și'nvăluit...

Cu încăerarea hoților se desfăcuse în toată curgerea lui bogată s'aprinsă. În bătaia lunei înlăcrămate de lumină, s'a părut înfățișarea ei c'ar fi subcnirea răsbunătoare a unui sul vântuit de foc. Zangătul *Ave Maria*..., umplea întunericul și mutenia de închinare. Luna s'a ascuns îndurerată și greul nopții neatrăbătute s'a prăbușit în trăsnete și scăpărări răsvrătitoare. Nourii negri și mâniați s'au lăsat într'o ploaie amestecată cu fulgerări. Cerul vărsa groază asupra adâncăturei și cuprinsul sguduit de sughițurile trăsnetelor, se înfiora de versul rugăciunei și de bocetul înăbușit al clopotelor. Dealurile dimprejur, cu pădurile vechi, s'au năruit la vale, târâte de apă și cutremure, îngropând acolo nelegiuirea călugărilor spurcați. În zori, când s'a potolit furia celui de sus, adâncătura cu mănăstire cu tot, erau o amestecătură asămuită de copaci și petre. Numai vârful clopotniței rămăsese deasupra și Linora obosită și plouată, tot mai trăgea încet clopotele și plângea răgușit imnul *Ave Maria*...

Pe locul acela n'a mai crescut de-atunci nimic. Un singur brad amețitor de înalt și veșnic tânăr, își clătina frunza verde pe arsura aceea seacă. — Cotului aceluia îi zice și azi: *La mănăstirea dracilor*...

Lianora de Mudicis s'a întors la Suceava îmbătrânită și câșă de mâna stângă. Ultimele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zile şi le-a trecut săpând marmora aceasta. A murit aici, cu fruntea plecată pe razimul statuei, chiar în seara când a aşezat-o printre celelalte morminte...

— Vai!...

— Tu plângi?

— Pretutindeni dragoste şi nenorocire.

— Bucuria isvorăşte din dureri.

— Se poate iubi, fără să şi suferi?

— De ce mă'ntrebi?

— Nu ştiu...

— Eu nu mi-am iubit de cât ţara şi ştiinţa dar n'am fost niciodată fericit...

— Te-a înşelat şi dragostea lor...

— Când vin însă aici, răsuflu de tot năduful *Eul*... mă întăresc în credinţă şi iert tuturor...

Mușat încoronează cuprinsul statuielor c'o rotire largă de mână.

Oftează ca sub ruina unei năruiri.

— Vezi colo grămada ceia de ziduri afumate, ascunse aproape sub bălării?

Se întorc cu toţii în spre un colţ al povârnişului.

— Acolo era castelul trofeelor măreţe. Clădirea se ţinea din vremea descălecatului: O galerie largă cu bolta gotică şi cu ferestrele dese şi înguste. Piatra cioplită grosolan ţinea piept timpului cu îndârjire. Acolo se strânseseră odoarele bătrâneşti. Pereţii erau groşi să meargă un car în voie pe dunga lor. S'a păstrat tronul şi coroana lui Alexandru cel bun neatinsă. De spătar era răzimată cârja cu pietre scumpe a mitropoiltului Mitrofan. Erau flamure turceşti şi paveze teutone. Pe sus atârnau steaguri rupte şi decolorate de-a regilor unguri şi poloni. Deasupra icoanei unui arhanghel era aninată spada

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir1901-1932

şi ştirbită a lui Ştefan cel mare. In lungul zidurilor surâdeau trufaş din armure, portretele tuturor Muşaţilor. Prin dulapurile de ştejar se îngrămădiau isvoadele scrise de mâna bătrânilor noştri cărturari şi manuscripte bisericeşti din vremuri duse. Se păstra şi un caet gros cu poezii latineşti de-a lui Ioniţă. Pe poliţi se înşirau încercări de statuete modelate de Linora... Numai costumul de curte a lui Miron Costin şi paloşul lui Bogran al III-lea trimis lui de Sultan după închinarea ţărei, trebuie să fie scăpate. Se zice că le-ar fi luat Petru Bogdan nepotul meu pierdut în lume, când a jucat la Iaşi într'o piesă... Unde sunt însă acum, cine ştie...

Eu intram acolo ca'ntr'un templu de glorioase mărturisiri...

Muşat pleacă capul ca frânt. Simîna îl apucă de mâni cu spaimă.

— Şi?

— Intr'o noapte a ars totul... zidurile stau acum grămadă şi afumate...

— Doamne!

Muşat se uită în toate părţile cercetător şi apoi se pleacă cu taină.

— Eram după primii ani de căsătorie cu Aspasia. Venisem într'o vară aici. Eu mă închideam acolo în castel şi'mi pătrundeam sufletul de înfiorări antice. In aerul acela mucigăit şi încărcat de mistere, tresăriam de bărbăţia tuturor privirilor din portrete. Când părăsiam altarul, eram obosit şi înălţat, trecusem în tremurarea gândului şi'a simţirilor, prin tot trecutul vieţilor închise acolo...

Aspasia plângea acasă şi mă măsura cu ură... N'a trecut o săptămână şi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— S'ar putea?

— Nimeni altul n'ar fi fost în stare să facă un sacrilegiu ca acela... N'am mai găsit cheile şi de sub dărămăturile arse, s'au scos tinichelile noastre de petrol, topite în boţuri... In ziua aceia Aspasia a avut friguri, iar a doua noapte râdea şi ţipa prin somn...

— Doamne!...

— Când era mică, spun slugile bătrâne, că săria gardul aici în cimitir şi svârlea cu pietre în monumente. A prins-o stricând cu ciocanul degetele şi marginile subţiri dela statui. Când o scotea de aici, plângea şi bătea din picioare cu ciudă...

Gana cu ochii mari deşchişi:

Fiica necuratului...

Simina înlăcrămată se uită cu jale la moşu-său.

— După ce a profanat totul...

Irimia îngână dus pe gânduri.

— N'a încetat să mă murdăriască pe mine!

Muşat s'a simţit sguduit de ridicarea unei sbucniri de obidă şi întorcându-şi capul umbrit de durere, porneşte înapoi în aducerea mersului plecat cercând pământul cu sprijinul dibuit al cârjei.

Simina dă trist din cap:

— Câtă înverşunare din partea soartei!

Gana atinsă o apucă de mână:

— Să ieşim de-aici, hai să dăm pe la deal, în livadă.

— La mai senin...

Pleacă amândouă grăbit. Simina sprintenă şi frumoasă în saltul pasului ei mândru, iar Gana uscată şi corogită, se cearcă să se'ndrepte în sforţarea călcăturilor fricoase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1901_1932

Livada se întindea în lungul coastei dealului, împrăştiind miros de fructe coapte şi frunze îngălbenite prea de timpuriu. Se ridică amândouă pe drumul larg dintre două rânduri îmbătrânite de meri răriţi şi c'o mulţime de crengi uscate. Cârmesc în urmă la dreapta pe-o potecă mai îngustă, mărginită cu perdele de pruni feluriţi. Calea se deschidea într'o privelişte îndepărtată. Printre răriturile perjilor se vedeau peri scorburoşi, persici frânţi înlături, zarzări încărcaţi cu bulgăraşi de aur galben, scoruşi şi vişini înroşiţi de roade trecute.

Se opresc la o rotunjire din mijlocul potecei înguste. Roata se încheia din tei frumoşi, vrăstaţi cu castani bătuţi. Sub straşina cerculuí de copaci erau scaune săpate în piatră veche.

Simina caută împrejur cu duioşie.

— Pe aici s'au odihnit perechi de'ndrăgostiţi, domniţe care îndrăzneau temător să se gândiască la iubire, şi bătrânii, din neamul nostru fără capăt în trecut...

— Au fost zile de mărire şi bucurii, care n'ar mai putea trăi azi...

Apucă un alt drum deschis iarăş la deal şi înaintează cu greu pe sub răcoarea straşinilor de nuci închinaţi deasupra.

Sfârşitul livezii era închis c'un brâu de zid crăpat pe aiurea.

— Să trecem dincolo, în vie.

— Pe unde?

— Stai, mi-aduc aminte de-o spărtură... a ha, uite-o...

Viţa încordată la harage, umplea culmea dealului cu valuri înverzite de curpeni învârtiţi.

Apucă amândouă pe un hat lărgit.

Simina caută calea altor gânduri:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Viea luptă mai mult la secetă.

— Vezi că dânsa prinde udeală la rădăcină, iar stufuł frunzelor oprește focul soarelui. Și livezile, ai văzut că țin mai bine piept uscăciunii...

— De ce nu seamănă oamenii toate risipiturile dealurilor roase de ploi și înroșite de arșiță cu vii și cu pomi?...

— N'au putere săracii și nici nu știu cum face...

— Nu ți-ai mai strica ochii de înfățișarea stearpă și urâtă a porniturilor din toate părțile...

— E hei odată... pe când erau aici stăpâni boerii noștri, ruina tuturor dealurilor acestea pornite acum la vale, era o întinsoare de pădure. Și era răcoare și frumos și ne ploua la vreme...

— Ș'acum!

— Domnul Guvide, socrul lui Irimia, când s'a văzut îngrijitorul averei Mușaților, a tăiat din pământ tot ș'a trimis lemnul cu trenul departe. Băeții erau prin străinătăți și el le scotea ochii cu temeri ce...

— Câtă batjocorire!...

Ajunsese acum de ceia parte a viei și înaintea lor, se ivia dintre butucii rotați acoperământul unei crame vechi.

Gana grăbește pasul într'acolo, ținând strâns de mână pe Simina.

— Unde mă duci?

— Nu știi că asta e viea ta?

Se opresc dinaintea cramei cu pereții sparți.

— Să intrăm înlăuntru... Aici am venit cu Casandra dela mănăstire...

Gana nu-și poate stăpâni plânsul. Simina

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1902-1932

se'nroşeşte în tremurul unei amintiri care-o trăsnise şguduitor.

— De ce m'ai adus?

Se smuceşte din încleştarea strânsă a ţigăncei şi întunecându-se, strigă într'o pornire desnădăjduită.

— Hai să fugim, mi-i frică...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X

Satul era mort în după amează caldă de vară. Toată lumea era împrăştiată pe lanuri. Casele aţipiau mici şi albe, sub umbra înăduşită a livezilor. Depe deal se vedea cum prin valurile înfrunzite, scânteiau peţalocurea în bătaia razelor arse, întorsături colbăite de drumuri. Turla dela biserică veghea în strălucirea soarelui ca un ochi ocrotitor. Pe sub garduri muşluiau porci slabi şi puşi în jug. Câniĭ dormiau pe prispe. Pe lângă câte-un pom, se învârtiau moleşiţi copii mărunţi şi goi, murdăriţi ca nişte drăcuşori şi pârliţi de vară. Prin unele tinde răcorite dormia câte vr'un bătrân neputincios.

Muţenie şi lumină înecătoare.

Muşat asudat, cu pălăria într'o mână şi sprijinit cu cealaltă de cârjă, tăia satul cu mers voinic şi aplecat. Simina îi ţinea o umbrelă mare de doc şi silia să nu rămâie în urma moşneagului.

— Are să ne prăpădiască Dumnezeu.

— Nu dă ploaie.

— Şi toată nădejdea e în pământ.

Treceau prin potopul de raze, ca printr'o ploae opărită. Ieşise să mai rătăcească afară la câmp. Muşat ţinea curţile şi grădina mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc

bătrânească, moşia o arendase unui fost vichil cu stare.

Pe drum se'ntâlnesc c'o ţigancă rufoasă, care-şi ducea în cârcă un dănciuc numai în piele, negru şi zoios. După dânsa venia un godăcel abia cât un pumn, încârligat de slab şi păros ca un ariciu. Danciul îşi întorcea ochii albi din capul sburlit şi nespălat, petrecând cu privirea pe cei doi străini. Purcelușul se oprea din când în când cu botul în câte ceva din cale.

— Câtă sărăcie!

— Ce neam pedepsit..

Sub poalele unui agud un cârd de copii desbrăcaţi şi feşteliţi, se luptau c'un câne deşirat dela dudele căzute. Nu se mai cunoşteau fetele din băieţi, de mâsgălitura închisă a fructelor trecute. Erau umflaţi în pântece, sfrijiţi şi cu picioarele subţiri.

— Cresc la un loc cu purceii şi pasările, fără să ştie cu ce se nutresc şi pentru ce s'au arătat în lume.

— Câtă viaţă veştejită!

— Şi aceştia sunt armata noastră de mâine...

— Ne mai mirăm de inconştienţa naţională a poporului!...

Poarta satului rămăsese în urmă şi ei pătrunseseră mult printre ogoarele uscate ale ţăranilor. Popuşoii galbeni şi învârtiţi de căldură, dăduseră spicul după trei rânduri de frunze, închircind sterpi în moşoroaele uscate şi fierbinţi. Pe-alocurea se vrâstau cu şuşăniţe spânatice de pâne albă. Spicele joase şi'n câţiva bobi, se resleţau la câte-un pas, de parcă-ar fi fost răsădite cu mâna. Brâele înguste şi întortochiate, se lungiau seci şi covăţite pela mijloc, de atâta şir de ani de stoarcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1901-1932

— S'au pierdut semănăturile, moșiile...

Bătrânul se ridică de cum era rezemat în sapă și se întoarse greu în spre drum:

— Aud?

— Zic, că nu mai e chip de îndreptare de-acum...

— Poate să ploaie și cu lapte, tot degeaba...

— De ce mai muncești atunci?

— Pentruc'așa am apucat...

— Mai bine-ați gunoi locurile?

— Când vrea cel de sus, crește și în piatră...

— Lăsați-le măcar să se mai odihnească, prea le siliți în fiecare an.

— Da pe noi ne lasă cei cu birul să ne mai odihnim?

— Oricum, vezi că tot muncă zadarnică...

— Cearcă și românul, ce să facă alta dacă n'o munci și când se 'ntâmplă să curgă de sus, pune și el pe masă, dacă nu, se duce la boier...

— Da boierii tot fac câte-oleacă de pâne.

— Ehei, cred și eu...

Moșneagul râde cu jind, ca și cum s'ar fi gândit la niște bucate bune și-și șterge fruntea brobonită cu mânica groasă și prăfuită a cămeșii.

Bătrânul prinsese la limbuție:

— Cum să nu facă boerii, au pământ proaspăt, pot să-l lucreze la vreme și pun sămânță de cea nemțească, care asvârle și mai pe seceta. Da noi vai de capul nostru, semănăm după ce am mântuit munca la dânșii, arăm cu vaci slabe și stricăm numai niște timp de pomană... Vedeți ogoarele acestea... le muncesc românii din moși strămoșii lor, an cu an, de unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dracu să mai iasă, când Dumnezeu închide ploile în ulucile de sus...

— Rău moşule!

— Ne-am şi păcătoşit, cucoane, nu se mai duce lumea la biserică, nu crede ca înainte vreme, ne mâncăm între noi ca nişte fărdelege... Dă, cu dv., boerii e alta, aveţi de toate şi puteţi ajuta o faţă bisericească şi duce acolo o jertfă la altar, dar noi prăpădiţii, cine să se roage pentru păcatele unor vânduţi pe mămăligă... Iaca din primăvară par'că s'ar fi arătat oleacă de hrană, ne stropia tot la timp şi inima 'n noi râdea de bucurie, — tocmai când să se întărească mai bine pânea şi să lege, tranc cel de sus trage zăvorul şi ne lasă în văpaia focului, de ţipăm acum ca'n gură de şarpe... A vrut numai să ne arăte de pe palmă că are putere când vrea, da când să ne plecăm şi să vedem minunea, hop că 'nchide mâna şi ne lasă holbaţi ca pe nişte nemernici ce suntem...

— Să ne îndreptăm, moşule, că altfel are să fie tot mai rău.

— Numai dacă n'om deschide ochii prea târziu...

Mușat plecă mișcat.

— Câtă nenorocire şi ce sfântă resemnare!

— Se găsesc tot pe ei nevrednici de sărăcia lor şi iartă totul...

— Fatalitate dureroasă ş'o putere de înfrângere cuminte, care face din noi o turmă supusă, bună de muls... O batistă pierdută pe care o poate pune în buzunar orice trecător... Ne-au muiat umilinţile şi nestatornicia din trecut, acum suntem ca omul bătut şi cu oasele frânte, Avem trup, dar n'avem sprijinul conturului nostru. Intre noi sunt foarte rare voinţele. Ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încurcă personalitatea, orice strănutare obrasnică a unei secături străine. Am uitat de mult să ne cinstim pe noi și nu mai știm să ridicăm fruntea cu încredere. Cei veniți de afară ne-au învins prin nerușinare și îndrăsnială... De altfel vezi că avem o mulțime de valori intelectuale, dar ne lipsesc tocmai caracterele și asta ne face să n'avem un colorit național, întocmai ca și fructele frumoase, dar fără nici un gust, sălcii... Se pare că nu mai așteptăm nimic dela noi. Ne vedem prea bine lipsurile, dar nu ne luăm în seamă calitățile. Așteptăm mântuirea tot de-aiurea. Noi suntem ca și oamenii trăiți prea în de-aproape, strânși la un loc de-o pacoste, cari s'au văzut păcatele zilnic și cari zâmbesc între ei batjocoritor, când văd pe unul de-ai lor, că cearcă să se ridice de-asupra tovărășiei obișnuite...

— Cum se face, c'au mai fost noroade obijduite...

— Acelea au avut tirani care le-au robit. Omul lovit a cercat veșnic să se ridice. Hărțuiala aceasta i-au oțelit. Așa a fost și cu frații noștri de dincolo. Noi însă n'am avut un stăpân care să dea fățiș în noi, ca să ne întărâte. Oficialicește am fost mai în totdeauna liberi. S'a împrăștiat încă printre noi o seamă de paraziți ai puterii. La început neluați în seamă, mai mult supuși de cât stăpâni, s'au vârît în sufletul nostru ca un aer îmbâcsit de otravă. Ne-am trezit încinși ca într'o amețeală. Dușmanul n'avea o înfățișare aleasă, cu care să lupți. Îl simțiam pretutindeni și nu-l puteam prinde de nicăieri. Era un fel de microbizare a organismului nostru social. Am dat un timp din mâni ca omul buimac și'apoi ne-am toropit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

într'o lâncezeală prelungă. Altfel e să te baţi cu un duşman pornit, de cât să cazi înecat de fum. O nenorocire văzută, trezeşte în mulţime sentimentul unei apropieri întru întâmpinare. Lupta îmbărbătează şi întinereşte sufletele. Aşa am fost şi noi înaintea ploaei cu pucioasă. Când duşmanul nostru ne intrase până şi'n răsuflare, n'am mai putut să ne chemăm pe nume şi de-atunci noi nu ne-am mai strâns mânile într'un gând. Suntem cu totul nesolidari. Statul nostru e un sac de prund, care trebue cimentuit de aici înainte, dacă vrem să ne prefacem în bloc de oprit talazurile... Şi dacă bagi de seamă, atmosfera înăduşitoare nu se împrospătează cu răcoare; ne-am apropiat organizmului pe levantini, dar azi aerul cade de greutatea altor otrăvuri mai dăunătoare... Mai pune acum în urmă şi adierea ofilitoare a cerinţelor moderne de viaţă, cu pătrunderea luxului pretenţios şi'a convenţiunilor impuse, că vezi că am fost pedepsiţi să luptăm tot cu golul necuprins...

— Ce trist blestem...

Ajunsese pe culmea ogoarelor. S'au oprit puţin să mai respire din larg. Satul rămăsese jos de tot, încropit de soare şi singurătate. Prin arşiţa de vară se vedeau ţăranii plecaţi la muncă, risipiţi pe clinul costişei cârpite cu semănături proaspete.

In depărtare se ridicau munţii înegriţi.

Pletele lui Muşat se lipiseră de tâmple în curgerea sudoarei, Simina în haina ei simplă albă, ţinea umbrela ocrotitor, înălţându-se drept şi sprinten lângă moşneagul voinic şi adus puţin, de par'că-ar fi fost un semn uşor de mândrie lâng'o întrebare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dealurile se înşirau uscate şi cu dărămături scobite de ape. Ici şi colea câte un cârd sărăcăcios de oi. Rar se vede vr'un arbore, îmbătrânit în noduri şi cu pletele încâlcite şi rupte. Peste toată stârpirea aceasta de viaţă apăsa plutitor lumina aprinsă a verii, ca un genunchiu îndesat pe-un piept ofticos.

— E o mare întreprindere de îndreptări de făcut în ţara noastră.

— Ne trebuie inimi pregătite şi împrăştiere de dragoste.

— E o răspundere grea în faţa viitorului.

— Nădăjdueşti într'o ridicare?

— Incep a s'arăta semnele de pe acum.

— Sunt câţi-va bărbaţi care se gândesc şi la asta, prin mulţimea treburilor...

— Am să văd ce fac la toamnă cu proectul meu...

— Doamne ajută-ne...

— Să întărim iarăşi răzeşii, acei cu care străbunii noştri au ţinut în loc duşmanii.

— O regenerare a rasei printr'un traiu mai rânduit şi prin patriotism...

— Omul are nevoie de apărat ceva, după cum trebue să şi respire. Dacă nu-i o ameninţare, instinctul acesta naţional, ca să-l numesc aşa, se schimbă în întrecere pentru tocmirea traiului. Progresul e fructul acestui sentiment de mai bine...

Luase drumul din lungul culmei. De-o parte şi de alta se lăsau vrâstele de ogoare. Pe zare îndemnă o adiere mai răcorită. Se simţiau înviorăţi, prin desmierdarea uşoară a zefirului proaspăt. Colbul greu şi cald, se răscolia de mersul lor, în rotocoale forfotite, de par'că ar fi fost nişte spuză purtată cu cleştele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din dosul umbrit a unui snop pus în picioare, vine plânsul răguşit şi stins a unui copil. Intră amândoi în miriştea uscată şi s'apropie de scâncitul obosit. Intr'o covăţică din strângerea scutecilor flenduroase, se vedea căpuşorul pârlit şi încreţit de plâns a unui copilaş crud. Guriţa îi era acoperită de-o spumă albită. Il bâzâiau muştele şi mişca buzele în chip de a prinde ţâţa, înecându-se de orăcăit şi sughiţuri seci.

Simina îngenunchează şi leagănă albiuţă. Muşat rămăsese mut, plecat asupra odraslei flămânde. In vremea asta s'apropie ş'o femee înegrită de praf asudat şi curs în şiroae pe faţă şi pe sânul desfăcut şi slab. Trecuse secerea peste un umăr acoperit de nodul cârpit a unei cămăşi numai trenţe. Părul îi era murdar şi puţin strâns sub o grimea peticită.

— De ce nu dai ţâţă copilului?

— Apoi plodul ar vrea să sugă toată ziua.

— N'auzeai cum plânge?

— Amorţeşte el dela o vreme, ce să-i fac...

— Nu te gândeşti că are suflet?

— Nu ne lasă şi pe noi alţii. Ia să mă vadă vichilul că mă ţin de copil, să vezi cum îmi mai plesnesc şalele de încolăcitura biciului. Până oiu mântui zilele la curte, are să mai postiască mititelul, c'aşa ni-i dat nouă...

— Păcat, creştină hăi...

— Mata să mi-o spui asta? — dar trebue pâne şi altora de acasă.

Muşat a lepădat cinci franci în covăţică şi s'a îndepărtat îndurerat. Simina tăcută şi mândră, păşia alături, strângând cu hotărîre îndoitura dintre sprincenile înbinate. Sufletul ei se întărise. Se gândea la Pralea şi la viaţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor de sacrificiu: uşurarea durerilor din lume prin dragoste.

Intrase în lanul boeresc. Tăiatul era pe mântuite. Din postatele muncitorilor mai rămăseseră numai câte-o margine. Se-auziau din toate părţile foşnituri rupte de seceri agere.

Soarele şters în orbirea aprinsă a luminei, asuda năduf asupra pământului încropit.

— Sunt multe de meremetisit la căsuţa noastră...

— Tu încă nu poţi vedea toate stricăciunile, căci prea ai fost închisă în ea. De-afară însă se arată mai bine ruina. Un străin mai ales ar rămânea crucit de slăbiciunea noastră. Eu când m'am întors după un şir de ani în ţară, m'am ruşinat de halul în care trăim...

— Şi când te gândeşti că s'a pierdut atâta entuziasm mai în anii din urmă cu doctrinile cosmopolite.

— O adevărată neînţelegere a dragostei de oameni. Ne-am zăpăcit şi noi un timp cu minciuna aceasta înălţată la modă. Nu poate fi o apropiere universală, fără întărirea naţiunilor. Ar trebui mai întâi un fel de nivelare în pregătirea popoarelor. Cine îşi iubeşte neamul, poate păşi în urmă şi la vecini. Odată, la noi se credea inteligent şi nebarbar, ca să te laşi de ai tăi şi să întinzi masa celor veniţi. Spiritele şirete care ne-au cunoscut bicisnicia noastră sufletească, au ridicat la cinste felul acesta de-a înţelege umanitarismul. Ai noştri naivi şi sinceri s'au dat încrezători coadă de topor. Străinii au profitat de această imobilizare sufletească. Ne-a fost ruşine un timp să pomenim de naţionalism... Atunci ne-am pus cu aprin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1937

dere să ridicăm baraca universală a înfrăţirei generale fără să vedem că n'avem pentru noi nici o strașină de adăpostit. Am făcut ca şi nobilul calic, care ş'a pornit un castel enorm şi el n'a găsit bani nici să-şi sape temeliile... Intâi trebuiesc întărite naţiunile şi pe urmă cosmopolismul va veni ca un fel de armonizare echilibrată a totului. Lumea va fi o rodie sănătoasă de înţelegere şi împăcare. Nu poţi omorî colţul instinctului de întrecere din sufletul noroadelor. Ar fi un corp prea fără nervi marele cosmos topit într'o apă, conturul ş'ar pierde în imensitate, graţia formelor. Spun toate acestea închipuindu-mi visul acesta cu putinţă. Dar e curată nebunie ca să crezi într'o apropiere cu desăvârşită înţelegere şi lepădaré de apucături. Urmându-se înjghebarea acestei dihănii monstruoase, cine ştie ce forme ciudate vor lua înclinările nestatornice ale omului. Se vorbeşte de pe-acum de-o tiranie a demoţraţilor conducători... Uită-te numai la fructul în mic a liberalismului care ne stăpâneşte şi care s'arată ca o mântuire...

Umanitarismul cosmopolit trebuie să rămâie numai ca o întindere a milei de aproalele tău, sentimentul facerei de bine. Dar ca să poţi ajuta pe altul, trebue să ai tu. Cum suntem însă calici şi prea încrezători, cei interesaţi poate să-şi facă o armă şireată din răspândirea unei mode dăunătoare, ca să ne asvârle din ale noastre, pentru marele triumf al iubirei de oameni... Când te cuprinde focul, alergi să-ţi mântui copiii tăi deodată...

— E dureros că unii expoatează pentru ei, un sentiment care ar trebui să fie scăparea patriei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Trebue să ne pregătim la renunțări și sacrificiu. Cârmuitorii noștri de sus sunt mai toți din neamul apostolilor... Cei care vin după dânșii însă sunt înrăutățiți. Ei ne-au stricat mult. Avem nevoie de-un tribunal de control înjghebat dintre noi. Să ne formăm un fel de stâlp al infamiei... Arta cinstită și răspândită în straturile de jos, poate curăți mult moravurile. Ehei, ce ideal măreț ne-am putea face, din dorul unei îndreptări!

— Povățuește-ne, doamne, la bine!

Pe drum se întâlnesc c'un țăran mărunțel la trup. slab, dar cu niște ochi jucăuși și inteligenți.

— De ce nu te faci mai sdravăn, măi?

— Nu-mi prieste aerul, cucoane...

— Tâlharule, râzi de mine...

Românul măgulit dezarmează rușinat:

— Poi, ai făcut și mata ca vorba ceia din bătrâni: — De ce-ai lăsat satul, țigane? — Nu-mi plăcea apa, măi românico... — D'apoi țăranii cum rămân acolo! — Hei, vezi că ei întâi mănâncă ș'apoi se pun de beau dintr'însa...

— Măi, tu ești ticălos...

— Așa a fost și tata, cucoane, sărut mâna...

Ș'a dat pălăria groasă mai pe ceafă ș'a plecat înainte râzând șiret.

Simina îmbujorată, l-a petrecut din ochi. Mușat se'ntoarce voios:

— Ți-a plăcut vioiciune de minte?

— Un spirit tare sprinten.

— Ferească D-zeu să cazi între vr'o câți-va de aceștia. Scapi dintre ei ca dintr'un bâzâit de albine. Am cunoscut țăranii multor popoare, dar nicăieri n'am găsit atâta risipă de deș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

teptăciune, e un neam ales, deosebit, omul nostru dela țară...

Soarele căzuse jos, mai să s'oprească pe muchea orizontului întunecat de munții îndepărtați.

In drum s'opresc pe dreptul unui tufar de răsură. La umbra frunzarului, între două poloace de grâu, stă rezemat un copilaș de țigan c'o lulea stinsă în gură. Sugea neștiutor din ciubucul înegrit, purtându-și ochii afumați când la Mușat când la fată.

— Ce-o mai fi și asta?

— Altă minune...

— Ba e băiatul meu, mânca-v'aș urâtul...

Faraonul slut și murdar, își albia dinții într'un râs lingușitor, de după spatele celor opriți în loc.

— De pe-acum îi dai pipa?

— Poi asta-i țâța țiganului...

— Ești, nebun, măi? — vrai să-l omori?

— Haoleo, d'apoi eu am murit?

— Nu vezi că nici de-un an nu-i?

— Dar fără tutun plânge ca unul mare...

— Stricați copiii.

— Sărut mâna, ce să fac, n'are mamă și eu trebuie să muncesc pe lan, cum să-l astâmpăr, ca să-mi pot căuta de treabă, că eu n'am d'alea cum le ziceți, nemțoaice de copii...

— Ptiu... bată-v'ar norocul...

— Să te audă cel de sus... da pune un gologan în lulea danciului, că-ți dă D-zeu o sută în loc... Să-i cumpăr tutun, că-ți-a zice și el bodaproste pe limba lui...

Se luase morțiș după ei întinzând într'una pălăria lui ruptă s'acoperindu-le urma cu vorbe măgulitoare și ploconiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Numai un franc de doi, să vă trăiască copilaşii...

— Dela un gologan ai ajuns aici?

— Dă, cer şi eu după obraz, că mi-ar fi ruşine să ieau mai puţin... Vă cunosc eu, trebuie să fiţi boeri de cei mari, poate chiar vodă, mai ştiu eu şi s'ajungeţi şi mai şi...

— Ajunge cu descântecul, baragladină.

Şi Muşat a trebuit să-l miluiască, c'altfel nu s'ar fi scăpat nici la capătul pământului.

— Să vă trăiască copilaşii, să-i vedeţi căpitani şi chiar caprari...

Au râs amândoi tot drumul de întorsătura ţiganului. Muşat spunea Siminei păcăleli şi pătanii ţigăneşti.

— E o întreagă literatură de glume pe seama lor...

— Sunt multe adunate.

— Au mai rămas încă de strâns destule.

— Dar tare-s săraci ţiganii!

— Nici n'ar putea trăi altfel.

— Ai văzut ce hal?

— Cu dânşii s'adevereşte zicătoarea noastră: —Fereascâ D-zeu să pui în spatele omului cât poate duce el...

Culmea cârmea acum împrejurul satului. De sus te uitai în văgăuna lărgită ca'ntr'un fund de castron. Căldura slăbise şi lumina se lăsa mai grea. Boarea în zare sufla tărişor în spre seară. Pe porţile satului se întorceau cârdurile slabe de vite. S'aud tălănci şi mugete plângătoare. Pe cărările dintre ogoare se cobor ţăranii pela case. De prin ogrăzile din vale, se ridică fum şi aripe fâlfâitoare de foc. Gospodinele aduc apă şi se'nvârtesc pe lângă ceaone.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1907-1932

Dela otacul boeresc răsună buciumul.

— Pe cine chiamă, nevastă hăi?

Femeea s'opreşte căutând într'una în spre sunet.

— Poi, chiamă muncitorii la mâncare.

Muşat se'ndreaptă către Simina.

— Coborâm într'acolo? — tot trebue să ne întoarcem în sat.

— Să mergem.

Lanul de grâu, încolţit de secere, se lăsa pe costişa din spre sat, într'o revărsare petecită. Ţăranii se adunau din toate părţile la chemarea buciumului. De pe alocurea se ridicau frânturi tânguitoare de doine.

Turla din vale îşi scânteia ultimile clipiri ocrotitoare; cu întoarcerea mulţimii risipite, se părea că şi'a mântuit vegherea. Răspântiile de drumuri s'arătau colbăite, din verdeaţa pomilor părăduiţi în preajma caselor mici şi albe.

Miriştea trosnia foşnitor sub paşii lor grăbiţi. Clinul era cam în loc şi cu făgaşuri mâncate de ploaie.

— Dela conac ne ducem de-a dreptul acasă.

— In seara asta vine mătuşa.

— Şi ne-aduce o surpriză după cum mi-a telegrafiat.

— A întârziat cam mult în Bucureşti.

— Veşnic din vina croitoreselor...

Muşat se posomorîse. Siminei îi-a părut rău c'a deschis vorba.

La conac se frământa mămăliga. Doi haidăi încrucişaseră parii în cazanul încăpător şi învârteau cu putere. Aburul cald se ridica parfumat şi poftitor. Câţiva câni stăteau lacomi prin prejur. Muncitorii sgomotoşi şi obosiţi se trântiseră mai pela o parte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Stai măi, că i-am zărit coada.

— Scoate-l pe tipsie, că-i mâncare scumpă.

Un haldău se pleacă şi trage, dintre grunzii asudaţi de mămăligă frământată, un guzgan murat.

— Asta-i pentru vătaf.

Şi-i face vânt la grămada cânilor aţintiţi cu gurile în sus.

— Eu nu mai mănânc aici, că mă spurc.

— Las că te-i împărtăşi la Paşti, ori pune pe popa să-ţi facă o aghiazmă în pântice.

Muşat s'apropiase mânios.

— De ce nu cerneţi făina?

— Boerul nostru zice că rămâne prea puţină, după ce o trecem prin sită...

— Se poate să mâncaţi hoaspa asta, numai tărâţe mucigăite şi murdării?

— Ingroşată şi cu măturătură de pe duşumeaua hambarului...

— E curată osândă.

— Ferească D-zeu de mai rău...

— In vremea asta s'aude un duduit de cal.

— Vine stăpânul, băieţi!

Cu toţii se ridicară umiliţi în picioare, luându-şi pălăriile din cap.

— Bună seara, flăcăi.

— Sărutăm dreapta.

Şi când a zărit pe Muşat, arendaşul a sărit umilit depe cal şi s'a dus să-i sărute mâna. Ţăranii au rămas uluiţi de atâta respect, ei nici nu-i dase luare aminte, crezuse că-i vr'un prăpădit de cărturar rătăcit pe dealuri.

— Imi pare bine că te întâlnesc, domnule Papinopol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

— Alerg și eu câtu-i ziua, ce să facem, trebuesc multe și dacă nu-i ochiul celui cu durerea, sluga te duce de râpă.

Intr'un jghiab lung și îngust, câți-va vătăjei sfărmau ardei mici și roși. Peste ardei s'a turnat oțet. Semințele albe pluteau deasupra otrăvitor.

— Veniți la porții, flămânzilor...

Mămăliga uriașă se desfăcuse în câte-va drumuri râpoase, fumegând aburi groși și înecători, depe un fund rotat de scânduri.

Cu toții se'ndeasă pe delături cu câte o poală a cămășei. Unul tăia c'o lopățică felii înguste și le trântea moi și fierbinți în trențele negre. Scândurica le oprea în câte un ciocălău de popușoi sau capăt de vreasc.

Ingenunchiau românii în lungul ulucului cu udătură și întingeau gogoloși stânși, în zeama cătrănită. Suflau în vânt de iuțeală și tușiau înecați.

Simina înmărmurită, se pleacă mult asupra mesei întinse și nu se poate opri să nu întrebe pe arendaș:

— Asta-i toată hrana lor?

— E zi de post, domnișoară.

— Ba mai bem și apă, duducă.

Vorba o spusese un bătrân șugubăț, care flutura din cap batjocoritor.

Mușat era îngrozitor.

— Omorâm poporul c'o astfel de hrană.

— Ce puteam face, e o mulțime de lume.

— E chip să înjghebi o mâncare mai ca lumea.

— Nu dă mâna, cucoane, vremuri grele...

— E vorba de viitorul națiunei noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe faţa lui Papinopol fulgeră o uşoară lumină de ironie.

— Ţăranul e deprins cu hrana asta, ş'apoi nicăiri nu-i mai bine. ici peste deal s'a găsit un prusian, picat aici nu ştiu depe unde, să ne strice muncitorii. Are bucătar anume şi tae porci pentru hargaţi, — da să nu credeţi că face treabă mai bună... Râde norodul de el. Muncitorul nostru aşa a apucat, aşa trăieşte...

— Se poate să gândeşti astfel?

— Gândesc şi eu cum crede bine o lume întreagă...

— Dar nu-i creştineşte, înjosim omul, semenul nostru, dăm cu piciorul în temelia propiei noastre case...

— Avem şi noi copii şi trebuesc atâtea până să-i scoţi la cinste...

Muşat a ridicat din umere desgustat ş'a plecat fără să mai zică o vorbă. Simina abătută mergea sprinten lângă bătrânul îndurerat.

— Vezi cum se recrutează nobleţa noastră? Mâne copiii lui au să-ţi vorbiască de spiţe şi de demnitate...

— Un ciudat fel de-a înţelege aristocratismul.

— Râea aceasta e o ruşine.

— N'ar fi cu putinţă s'o spălăm cu vr'o leşie tare?

— La boală grea trebuie doctor îndrăsnet.

— Şi păcatul nostru e tocmai păsuiala.

— Toate au însă un capăt. Suntem naţiune tânără şi eu cred într'o curăţire a sângelui de aceste parazite, printr'o reacţiune aşteptată a organismului nostru. Dacă va trebui să trăim în viitor, va veni şi această autopurificare. Ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vom scutura ca leul trezit în primăvară depe boală...

— Pe drum ajung pe ţăranul plecat mânios dela conac, când s'a scos guzganul din cazanul cu mămăligă. Simina îl întreabă dulce.

— Ce vă dă de mâncat în zilele de frupt.

— Brânză înroşită cu peşte sărat vermânos.

— Dar carne?

— Când cade vr'o vită de boală şi trebuie să moară, atunci o taie pentru noi...

— Şi nu vă plângeţi?

— Cui? — nu vedeţi că D-zeu ne-a părăsit cu totul...

Românul oftează şi rămâne în urmă.

Când să intre pe poarta satului, aud sgomot şi sudalmă la un pârleaz. Cei doi popi ai satului se înjurau de cele sfinte, ameninţându-se cu patrafirile făcute paturi în jurul evangheliei. Câte-va babe adunate de întâmplare îşi făceau cruce îngrozite.

— Ce-i mătuşă acolo?

Bătrâna duce mâna dreaptă tainic la bărbie şi clătinând din cap zice tânguitor:

— Au venit zilele d'apoi... Pasările cu cloanţ de fer ne ciupesc dela primărie, ploaie n'avem, slujitorii altarului feştelesc casa domnului, — a mai rămas să s'arate antihârţ, ca să ne-amăgească cu apa de argint...

— De ce se sfădesc preoţii?

— A fost un mort acolo şi l-a îngropat popa Gavril. Acum celălalt sare şi cere el paralele prohodului, zice că mortul ar fi în parohia lui...

Mergeau cu inimile strânse ca goniţi de o urgie. Satul mişuna de lumea venită pe acasă. S'auziau copii plângând şi femei necăjite văi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tându-se şi ocărând. Câinii lătrau şi viţeii răgeau, întinzându-se din legătoare în spre vacile în funie. La răstimpuri trecea în fugă câte o căruţă încărcată, ridicând praful din urmă.

Porţile dela curte erau date în lături. Casele bătrâne plângeau în îmbrăţişarea ederei agăţate. Se părea că-i singura lor ocrotire într'un timp de profanare. Gana întinsese bobii pe-un fund de sită, la o măsuţă din cerdac. Muşat ostenit trecuse grăbit şi trist în casă. Simina s'opreşte lângă bătrâna ei servitoare şi i se lasă uşor pe umăr.

— Pentru cine cauţi?

— Pentru matale...

— Şi ce-ţi spun?

— Că n'are să fie bine...

Ţiganca, legată la cap c'un tulpan vechi, sta plecată atent asupra bobilor, înşirându-i în grămezi pe fundul sitei. Simina o privea cu dragoste şi neîncredere.

Seara se răcorea cu'ncetul. Lumina pătrunsă de umbrele amurgului, cădea pleoştită pe văi. Viaţa întărită străbătea în diferite sbucniri prin apăsarea adormită a înoptărei.

Din depărtare s'aud zurgălăii unei trăsuri.

— S'apropie de casă...

Curtea se ridică în zarvă. Simina tresare şi Muşat s'arată'n prag stăpânit. Numai Gana, plecată pe sită, cârduia atent grămăgioarele de bobi, îngânând mult pentru dânsa:

— O scârbă din dragoste, pe drum de seară...

— Iat'o...

Trăsura s'opreşte la poartă. Aspasia sare mlădioasă şi strălucitoare. De lângă dânsa se ridică cam încurcat şi Pralea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

Un moment par'că-ar fi roşit, dar învingându-se, surâde mărgărintat, îmbujorându-se de voioşie.

Simina aleargă înainte ca prinsă de friguri. L-a întâmpinat c'o privire caldă şi'nblânzită de dragoste.

Aspasia o întâmpină răutăcios.

— Îţi place cadoul adus?

Muşat înviorat de bucurie înaintează şi el.

— A, domnul Pralea la noi, ce tovărăşie frumoasă şi neaşteptată!...

Aspasia se'ntoarce triumfătoare şi ironică:

— Vă vestesc că-i numit şef de cabinet la un minister, — a cucerit cu spiritul său distins pe toţi marii noştri stăpânitori...

Muşat era în culmea sărbătoarei.

— Foarte bine, valorile trebue să-şi ia locul cuvenit, pentru întărirea bunei rânduieli...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XI.

In liniştea adâncă din codru nu se auzia de cât şuşetul împrăştiat al Bistriţei. Umerii munţilor din poale, se ridicau plesniţi de crăpături şi sprijiniţi în prăbuşirea lor, de strângerea încleştată a rădăcinilor încolăcite. Brazii înalţi, trufaşi, rămăseseră solemni în astâmpărul cald din cuprinsul de vară. Trunchiurile împlântate îndărătnic în risipiturile curse, păreau cângile oţelite a unor vulturi uriaşi, coborîţi pentru razimul munţilor în ruină.

— Ţiu...

— Să nu-i dai drumul domniţă...

Simina desface mânile în strecurarea apei din pumni.

— N'am prins nimic...

— Caută bine printre degete...

Râdeau cu toţi de ghiduşiile călăuzei lor mucalite.

Veniseră la prins peşte şi la hoinărit. Aspasia şi Simina erau legate la cap cu broboade de mătasă. Pralea purta o pălărie mare'n boruri. Sumeşi până la glesne, păşiau măsurat pe prundul înecat de scurgere întinsă a unui braţ de al Bistriţei. Se plecau din mers şi căutau ţintă prin valul împrăştiat şi limpede.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

Apa rece îi tăiase la picioare, înroşindu-le ca la nişte berze întârziate după hrană.

Călăuza era un pădurar al arendaşului, iscusit într'ale pescuitului şi'nbătrânit în rele.— Drumul până la subsoara munţilor îl făcuseră în căruţe mocăneşti umplute cu fân. Muşat rămăsese la stâni să caute pe-un baciu bolnav de pelagră.

Intraseră în vadul mai scăzut al cracului de râu, ca să poată fiecare prinde ceva. Năvala joasă şi lăţită îşi spinteca cristalul pătrunzător, de picioarele lor curate şi amorţite de'ngheţ. Călcau ca pe nuci, clătinându-se în toate părţile.

Pralea s'apropie din treacăt de Simina.

— Să fim cumînţi. Trebue multă stăpânire. Eu n'am să mai pot sfătui îndelung cu dumneata. Doamna Muşat ne-ar putea înţelege. O înconjur mai mult pe ea, ca să ne-o apropiem, e nevoe şi de dânsa ca să putem fi fericiţi...

— Înţeleg, fă cum ştii că e bine...

Ş'apoi se ridică schimbată, îngânând tare ca să înlăture bănuielile.

— Numai eu n'am găsit nimica!

— Până la bătrâneţe mai e vreme, nu pierde nădejdia, domniţă...

Aspasia pipăind pietrele cumpănitor, s'apropie râzând.

— N'are fata noroc la pescuit...

Moşneagul par'c-ar fi înţeles răutatea.

— Las' că se'nvaţă cu timpul...

Simina întrerupse nevinovat.

— Tocmai când să pun mâna pe el, ţuşti că-mi săgeată privirea prin oglindirea apei.

— Vino tot după mine, că'nveţi meşteşugul pe lângă bătrân.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aspasia în tremurarea mersului se razimă de umărul lui Pralea, rămas mai în urmă.

— Ce-ți șoptea *inocenta* noastră?

— Mofturi.

— Spune drept, tot ții la dânsa?

— N'am iubit-o niciodată.

— Totuși i-ai zăpăcit capul.

— Acum mai ales, când mi-i plin sufletul de dragostea ta covârșitoare, mi se pare c'a fost o tristă ironie tot trecutul meu.

Aspasia se'ndreaptă falnică, strălucind de triumf sub broboada slobodă de mătase. Luase pe Pralea de mână și calcă mai grăbit în spre călăuză.

Simina urmăria atent mișcările moșneagului, care-i da într'una povețe.

— Ridică încet lespezile culcate și adă mâna gavan, că-l prinzi ca'n plasă.

— Vezi că fuge.

— Fă-i din ochi să stee...

Aspasia se ținea de moșneag și râdea mai mult de năsbâtiile lui.

— Iacă, uitați-vă cum îl găbjesc eu...

S'apropie cu toții pela spate și se pleacă spre unda clară.

— Numai să nu strănutați...

Intorsese ușor ochiul lat de prund și'n cul-cușul nisipului se vedeau doi peștișori bot în bot, cuibăriți cu frică la un loc.

— Săracii...

— Na...

Apa s'a împroșcat și moșneagul scoate pumnul strâns.

— Să-i vedem și noi.

Pralea se întinsese peste umărul plecat al Aspasiei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— O moină ș'un boiștian.

— Avem până acum o sută de chitici.

Și Simina desface săculețul trecut pe după gâtul călăuzei, ca să mai privească odată svârcolirea prăzei.

— Numai bine de-o mâncare.

— Dacă noi nu prindem nici unul!

Aspasia s'a uitat cu înțeles la Pralea. Simina vine și ea între ei.

— Cât de cuminți și neștiutori, își așteptau sfârșitul!

Pralea face c'o înduioșare prefăcută:

— Așa are să ne vie rândul și nouă!

— Noi însă suferim, așteptăm, ne urâm, dar ei trăiesc și mor într'o sfântă inconștiență!

— Ce bine să fii pește — nu-i așa domnule Pralea?

Aspasia a sfârșit sbucnind într'un hohot copleșitor și răutăcios. Se părea că-și dă seama de toate păcatele și râdea c'un fel de mulțumire, că nu se minte cu nimic. Lovia crud în oricare din jurul ei și nu se cruța pe dânsa niciodată. Un spirit drăcesc încătușat de patimi, o amestecătură de inteligență naturală, c'o înrăutățire a împrejurărilor.

— Incă unul.

— Ce-i?

Simina apucă iute înaintea noastră.

— Un pui de păstrăv.

— Norocul e de partea noastră.

— Aici în cotul ista, trebue să fie cotloane.

Bătrânul se lasă în băltoaga stătută dela întorsătură. Pralea rămăsese mai în urmă cu Aspasia. Simina se pusese intrigată să prindă și ea măcar o svârlugă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un timp nu s'aude nimic de cât împrăştierea cursă a apei întinsă pe prund. Codrul înmărmurise de atâta potop aprins. Sub straja ridicată a straşinei de crengi săgetate'n lături, era răcoare şi miros de răşină. Pocniturile oprite ale munţilor năruiţi la vale, se deschideau ca nişte urme de răni tămăduite.

— Am pus mâna pe tine...

Moşneagul scutură în sus un rac ruginit. Simina desperată de nenoroc, s'apropie clătinându-se prin apa prundită. Pralea desface o batistă mare şi îmbrobodeşte vânatul.

— Ia, tot de-aceştia să prinzi.

— Bine c'am dat eu de mişina lor...

Simina face şi ea un pas în cotul stătut de apă.

— Mata să nu te vâri aici...

Moşneagul se silea să pară tainic.

— Dar de ce?

— Nţ... nu-i bine..

— Cum?

— Racii îs răi...

— Poi nu pun mâna pe dânşii.

— Ori cum...

— Dar ce fac?

— Se'ndeasă în unghere...

Aspasia şi Pralea râdeau cu lacrămi. Simina înroşită se uita încurcată în toate părţile şi nu înţelegea nimic...

— Ce vă este?

Ţăranul flutura din cap şiret şi obrasnic.

— Incă unul.

Racul bătea lipăitor din coadă, bălăbănind picioarele lui frânte şi'nforfecate.

— Aista-i mai tânăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Se strânseseră cu toţii lângă bătlog. Un timp nu s'aude nimic. Urmăriau cu luare aminte bâjbâitul călăuzei. Aspasia se sprijinise de umărul lui Pralea. Atârna greu şi nervos, apăsându-l cu sânul pe braţ. Dânsul îi desmerda şoldul în ascuns.

— Veniţi la tata, puilor...

— Aşa le stă bine.

Pe când moşneagul cotrobăia înainte prin cotloane, iştialalţi se uitau la munca racilor adunaţi în deschiderea batistei.

— Tiii... d'apoi de aceştia-mi eşti fârtate?..

Un alt rac ruginit prinsese pe bătrân de deget cu cârligul unui picior strâns. A trebuit să-i sfarme foarfeca încleştată, ca să-l poată desprinde.

— Uite, îţi curge sânge.

— Nu-i nimic, mânile mele-s desprinse cu crestături de astea.

Şi el se pleacă înainte după căutat. Aspasia închide din ochi şiret şi caută să prostiască pe Simina.

- Vezi c'a vrut dreptate moşneagul, când ţi-a spus să te fereşti?

— Altul...

Mai cu glume, mai cu neluatul în seamă, timpul se ducea şi batista lui Pralea era doldura de raci foşnitori.

Şuetul împrăştiat al apei sfăşiate de prund, se'ntindea năvalnic, undind prin valul limpede, tot fundul semănat al vadului. Codrul de brazi înfruntă trufaş văpaia soarelui în vâltătae. Părea că sub straja ocrotitoare a singurătăţei, s'a pus la odihnă liniştea, alungată aici de ura oamenilor învrăşmăşiţi. Bistriţa sprintenă, s'asvârlea ţiştuitoare ca o paznică neobişnuită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Numai sunt?

— Am vânzolit în toate părțile știolbura asta, — aiurea de-acum dacă-om mai găsi...

Se înșiră din nou de-alungul prundișului. Plecați spre unda clară, pășiau mărunt și atent, stropșind curgerea cu loviturile mânilor făcute lingură, când credeau c'au dat peste vr'un peștișor.

— Țiu...

— Să nu-i dai drumul Simino.

— Acum drept am prins.

Și strângând alăturea mânile amândouă așa înainte, se întorcea voioasă și clătinătoare pe lunecașul vadului.

— Numai dacă nu s'o topi în apa căzută printre degete.

— Poți să râzi moșule, dar eu îi simt sbaterea.

— Să-l scuipi de deochi atunci, dacă n'o fi chior.

Cu toții erau roată în jurul minunei. Fata desface cu'ncetul de sus scoica mânilor închise. Capetele tuturor se îmbinaseră deasupra. Pe fundul pumnului își tremura coada un mormoloc amețit. A sbucnit o hohotire asurzitoare din grămadă. Simina leapădă sluțenia moleșită, lăsându-și rușinată brațele'n jos. Moșneagul șiret și obrasnic, dă din cap, căind-o prefăcut.

— Când ai crezut că ți-ai prins norocul, atunci te-ai ales c'un pui de broască în mână!...

Aspasia răutăcioasă se pleacă din sbucnire la urechea lui Pralea.

— Sărmanul Darie!

— Trebue să sughițe acasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DarPralea cu toată întoarcerea vorbei, s'a simţit rănit de cuvintele inconştiente ale călăuzei. Aspasia veselă şi copleşitoare în bucuria ei sănătoasă şi înveninată, caută mincinos în ochii Siminei.

— Câte amăgiri de-acestea întâlnim noi în lume!

— Mai iaca un cot stătut.

— Să cercetăm ş'aici.

Pralea s'a înviorat că poate ieşi dintr'o strâmtoare care îl stingheria mult. De toate încurcăturile se bucura numai Aspasia, care n'avea pe nimeni de înconjurat. Ţinea mai ales să-şi învingă nepoata pe orice cale. Era singura piedică necălcată de dânsa. Ş'acum când simţea că apasă greu cu talpa şi pe acest prag nepăşit de nimeni încă, simţea un clocot de nestăpânită fericire în sufletul ei pornit.

— Tu nu te cobori Simino?

— M'am săturat de neisbândă.

— Atâta descurajare timpurie!

Pralea se muncea veşnic să'nlăture orice încăerare.

— Aerul se răceşte şi apa taie glesnele tot mai pătrunzător. Aspasia visătoare, face un gest artistic în spre vale.

— Se coboară seara.

— Sună talanca la stână.

Simina rămăsese dusă pe gânduri.

— Ei moşule, nu mai găseşti nimic în cotloane?

— Aici îs părăsite toate.

— De ce?

— Staţi... am găsit... ori ţipar, ori...

Scoate mânile împreunate ş'asvârle pe mal cogemite şarpe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Au țipat cu toții străbătător, alergând speriați la celalalt mal. Numai moșneagul a rămas pe loc râzând.

— Nu vă temeți, că-i de apă... dar bala asta mi-a gonit vânatul...

Și apucând o bocnă mare de cremene sare înaintea șarpelui și-i dă în cap tocmai când era să se lase covrigat în băltoagă.

— Na spurcăciune...

— Haidem că-i târziu.

— Să judec întâi ispita asta păcătoasă.

— Dar încălțămintele noastre?

— Apucați pe mal în urmă, că eu v'ajung.

Sub strașina brazilor mișcați oleacă de adierea înserării, se făcea tot mai umbră și răcoare înghețată. Porniturile munților sprijiniți în rădăcini, răsună de-un chiuit străbătător.

— Pe-aista știu că nu l'a încolțit atacul.

— Nici nu-l bat multe griji.

Simina îngână cu mândrie:

— Sănătos și nepăsător ca și codrul.

Se coborau în josul vadului pe-o cărărușă pietruită. Mersul li era tot dibuit și'n cumpăneli.

— Picioarele noastre au să ție minte.

Aspasia mergea înainte și după dânsa se ținea Pralea.

— Era bine dacă trimeteam călăuza să ne-aducă lucrurile.

Simina s'amestecă și ea râzând din urmă.

— Lasă c'are să ne fie amintirea mai întipărită.

— Pe tălpi, — mulțumesc...

Muțenia singurătății se'nfioră de-un cântec trăgănat:

„Lelița cu părul dres"...

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

— Un vers din îndepărtare!
— Tăcere...
Seara mi-o cunosc pe mers.
Pe mersul picioarelor,
Pe foşnitul poalelor...
Lelea cu poale spălate,
Mulţi flăcăi bagă'n păcate...
— Bravo, auziţi artă?

Se munciau mult să-şi tragă colţunii în picioarele jilăvite. Aspasia avea mişcări provocătoare, lovindu-se nepotrivit cu sila ascunsă şi ruşinea nevinovată a Siminei.

— Sunteţi gata de drum?
— Te-aşteptăm pe dumneata.
— Să ne lăsăm la stâni, că v'o fi foame.
— Acolo ne-aşteaptă şi Muşat.
— Boerul o fi sfătuit cu baciul în timpul ista.
— El găseşte de vorbă cu oricine.
— Aveţi să vă'nnoarceţi pe răcoare. Noaptea e frumos de tot pe drum. De-a drept dragul să mergi în căruţele celea mocăneşti.
— Dar vai de şalele noastre.
— Aveţi să dormiţi mai neîntorşi.
— O reţetă bună pentru cei cu somnul speriat.

Dăduse într'un ochiu de poiană, pe un tăpşan stâncos.

— Soarele licăreşte înroşit deasupra munţilor.
— Plânge lumina, întristată că ne lasă.
— Sau este scârbit de păcatele pământului...

Simina îngânase vorbele, rămânând cu ochii pierduţi în purpura secetoasă a amurgului. Căutau cu toţii în spre apusul rănit. Soarele deschis într'o scurgere întinsă de sânge, părea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că-i o spintecătură ruptă în coapsa bolnavă a orizontului. Codrul trufaș de brazi, se lăsa de sub piscurile pleșuve, ca o haină căzută în neorânduială. Valea se boltea într'o deslănțuire prăpăstioasă de umere înălțate. Cuprinsul era greu de lumină răcită și mutenie. Rar fâșâia singurătatea, de fâlfâitul foșnitor al vr'unui vultur falnic.

— Nu-i bun semnul de pe cer...

Moșneagul sta smerit cu ochii la soarele în sânge, se cumințise de întristarea amurgului rănit.

— S'a mâniat D-zeu pe noi.

— De ce?

Bătrînul se posomorîse:

Se vede că nu-l ascultăm. E multă vrajbă între oameni. Creștinii noștri au greșit calea dreaptă. Avem să murim sărăciți, ca niște muște închise într'o garafă. El nu ne mai plouă și noi rătăcim într'una pe drumuri stricate.

— Uf, taci, c'aud eu destule acasă de astea...

Aspasia apucă de braț pe Pralea și dă fuga pe cărare, înainte.

— Prinde-ne, Simino...

Fata rămâne în urmă cu moșneagul spăsit.

— Nu-i bun semnul 'depe cer...

Și bătrânul da din cap cuvios și'ntristat

— Trebuie o dreptate, moșule...

— Altfel ne pierde cel de sus. Rândurile noastre au început să se spargă și se ridică în locul lor buruiană străină.

Simina asculta tot mai cu interes.

— E drept că murim zi cu zi.

— Urlă lupii în stâna părăsită de păstori. Pe noi ne ceartă D-zeu prin păgâni. Străinii se bucură de risipa noastră sufletească și ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom/1901-1932

rărese tot mai mult înfrățirea. Păstorii noștri benchetuesc prostiți la masa lor, iar lupii urlă în turma părăsită. S'a sfârșit cu stăpânirea noastră, trebuie să ne dăm în lături ca niște betegi și să facem loc dușmanilor pripășiți aici. Dumnezeu ne arată semne și noi nu vrem să-l înțelegem...

— A început să se facă lumină înaintea ochilor noștri desbuimăciți, avem să ne oprim din prăbușire, vei vedea ș'atunci altarul capiștei păgâne are să crape cutremurător și dușmanii noștri vor cădea îngroziți cu fața la pământ.

— De ne-ar ajuta sfânta cruce.

— Trebuie să ne'ntărim numai credința în noi.

— Tocmai aici e păcatul. Ne înjosim copiii și ridicăm pe cei veniți.

— Ne rușinăm de lipsurile noastre și socotim că ne-am spălat, dacă deschidem ochii mari, în fața strâmbăturilor făcute de străini.

— In loc să ne întocmim viața ca oamenii minți.

— Deșertăciune, moșule...

— Am auzit că la București, acolo la d-v., a ajuns la mare cinste un pârlit de jidan plecat de pe vaile astea. Prăpădit, de să nu-ți dai nici mucii pe dânsul. Ținea crâșma din cela sat. Se scărpina de hornul sobei și vindea rachiu stricat. A vârît oamenii în datorii și-i amăgea cu șmichirii de a lui. Da băutură de iarna și lua pânea omului pe nimica. Pe cei dela primărie îi cumpăra cu bacșișuri. Cât a fost sărac, era plecat și intra în vorbă cu toții. Știa copiii oamenilor pe nume și cunoștea toate slăbiciunile românilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când se ducea să ceară vr'o datorie, lua covrigi în buzunar ș'un șip cu rachiu. Umbla într'o căruță largă și hodorogită, trasă de-un cal numai coastele. Dela poartă sărea cu măguleli spurcate și cu minciuni. — „Că ce mai face bade Ion, cum merge nevasta cu sănătatea, copiii voinici? Ptiu!..., să nu fie de deochi, cum seamănă cu dumneata și cu lelea mama lor... Na moi un covrig..., și să fii harnic și bun ca tată-tu... Da fetiță... ai... ce boboc, curat mă-sa și dumneata... Ține și tu, vezi că eu m'am gândit la voi... Și mata bade, ce sdravăn te-ai făcut și frumos și... Da nu iei un rachiu?... Și atunci își strângea șiret creții de pe fața lui mototolită, de-ai fi crezut că-i o piele luată de păr și sbârcită după ploae. Scotia sticla ș'o'ntindea. Cela ca românul. Da ce umbli jupâne, lasă că mi-i de ajuns omenia dumneatale... Jidanul se uita strâmb și ticălos. — Că iu... pentru mata, pun mâna sub foc... vai-vai... Nu sunt însurat, dar nu știu dacă-aș face ceva mai puțin pentru balabustă, ca pentru dumneata"... Țăranul prost mai să plângă, că, dă, nouă cine să ne spue o vorbă mai de mers la inimă?....—Îți mulțumesc jupâne și să dee D-zeu... Jidanul își îngropa râsul în batjocura gurei lui adusă ca o pungă închisă. — Da nevasta unde-i? Ei, lele... Femeia ca dela treabă, se scutura, lăsa lucrul și venia rușinată. — Am adus o drojdioară, da tare, ca pentru o față ca d-v... După ce cinstiau românii și se sbenguiau copiii bucuroși, jidanul punea mânile și sticla în buzunar, strângea din ochi, se da puțin pe spate și se uita prin livadă, pe lângă casă, sbârcindu-și chinuit creții tăbăciți de pe fața lui spânatecă. —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce mai gospodărie, ai... să dea D-zeu și la copiii mei... Românul tresăria ca de-o amintire și atunci s'apropia încurcat. — Să mă ierți jupâne, da n'am putut încă închipui datoria ceia... Jidanul par'că-ar fi vrut să se supere, așa da înapoi și ridica mânile cu cele două degete dintâi strânse, ferindu-se prefăcut. — Cine te'ntreabă de datorie? — iu... să am de luat dela unul ca dumneata... Am trecut pe-aici ș'atunci am zis, haĭ să-i cinstesc c'un *rachiu* bun... Da pentru datorie? — ai, ai... unde se face mai mare... Iaca am lele punză bunăă și bumbaaac... și... spelci care tremură în cap... și parfum de culonie care mirosăăă... și... da ce n'am iu? — Eftin, de să n'ai ce plăti... Țăranul ținea tot vorba cu durere: — Mai după cules, am să fac chip ș'am să-ți plătesc curat... Jidanul obrasnic își astupă gura șiret. — Taci, că nu mai vin pe-aici... Ceia râdeau de cinste și'ngăimau. — Bine jupâne, lasă, obraz avem noi... Atunci jidanul se oprea gânditor și se scărpina după ceafă. — Știi ce? — ai făcut cartofe bune... — Cum nu, bodaproste, — sai nevastă, umple-o baniță și vars-o în căruța jupânului, că-i om de treabă, măcar că nu-i creștin... Jidanul rămânea tot scărpinându-se după ceafă. — Ș'ai făcut și fasole? — Avem de toate, slavă domnului, — femee hăi, dă-i ș'un căuș de celea grase... — Da nuci ai? și perjă? și poamă? — Sunt berechet, inima cea bună să fie, las'că te îndulcesc eu cu toate, că doar cunoaștem și noi la omenie... Și bărbatul se întrecea cu femeea ca să-i umple coșul hodoroagei lui cu toate bunătățile... Pleca Iuda încărcat dela casa românului și strângea scârbos, sbârciturile tăbăcite din jurul gurii vinete,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şaşa trecea dela gospodar la gospodar, de se umplea ca un stup. Potrivea pe om tot când n'avea parale, ca să treacă aşa toamna şi'n iarnă s'arăta aspru şi nevoiaş, ameninţând datornicii să-i bată la darabană. Românii se plecau, îl rugau, până când ajungeau să-i dee hârtie prin primărie pentru câte-o sumă de trei ori mai mare... Ai fi crezut că-i dracu venit între noi, să ne cumpere sufletele. Sărăcia pe om de-l aducea la sapă de lemn şi la urmă cu mincîuni şi nineriri jidoveşti, îl făcea petecă de şters la nas, aşa îl îmblânzia...

— Cum îl chema?

— Pincu Pinat...

— Da?

— Îl cunoşti?

— E în rând cu cei mai mari oameni...

— Nu ţi-am spus eu?

— Ţine Bucureştii în buzunarul lui.

— Auzi tu frate! — S'a însurat târziu de tot. Da veşnic a rămas acelaş. De copil şi până a plecat dela noi, tot sbârcit şi de-o vrâstă a trecut. Ca tânăr, l'ai fi crezut de bătrân şi'n urmă când s'a mai copt de ani, putea-i să-l treci între copii...

— Pe cine-a luat?

— Cum să-ţi spun, s'o nimeresc. Numele nu-l ştiu, dar era un rateş la drumul mare, îi zicea la Iţic Suher Bărbosul. Jidanul acela avea un băct, dus în lume şi numai o fată. Făcea ea pe duduca da nu i se şedea. Îi jilăvea faţa un fel de sudoare grasă şi se ungea pe cap cu petrol. Întindea vorba cu marghiolie şi da ochii peste cap ca să-i şadă frumos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ş'o chema Sally.

— Tocmai aşa, nu i-aş fi putut zice...

— E cuconeasă mare...

— Ptiu păcatule!...

— In rând cu miniştrii şi prietenă cu mătuşa mea.

— Nespălata ceea?

— Ii sărută boerii mâna şi are trăsurile cele mai scumpe.

— Apoi drept că se'ntoarce lumea pe dos. Aici era întinsoarea tuturor întârziaţilor. O juca suprefectul pe genunchi la beţie ş'o sărutau toţi notarii, când treceau dela târg, Pinat a stat logodit cu dânsa vr'o câţi-va ani. Când se nimerea şi el pe acolo la vr'un chef, ai noştri îmbătaţi râdeau de el ca de-un prost şi-i pişcau mireasa în faţă. Jidanca îl făcea puchinos înaintea boerilor şi spunea că l'ar lăsa dracului, dacă n'ar fi de o lege amândoi. El strângea păcătos din ochi şi râdea batjocoritor. Da vezi, dă, să nu vă supăraţi cu am' să vă spun o vorbă proastă, — ea petrecea cu toţi, îi buzunăria până la lescae, strica mintea multora, dar, nu s'a lăsat la nimeni...

— Aşa se prostesc ai noştri...

— Intr'o toamnă auzim că-i de vânzare un codru nestrăbătut, de dincolo de dealul nostru, era moşia unui ministru mare. prenţ bogat, îi zice Vranda, mi se pare, sau aşa ceva. Murise o mătuşă a lui şi-i lăsase clironomie un ţinut întreg de păduri numai. — Pinat al nostru aleargă la socru, pun jidanii mână dela mână,— că ei s'ajută în de ei, — şi iea pădurea. Prenţul din străinătate cum să ştie el ce vinde! A luat jidanul tot codru pe nimica... In primăvară face nunta cu Sallamura lui. — cum i-ai zis, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ş'acum îmi spui că stă cu vodă la masă... Ţinutul cela de codrii, o mândrie de locuri, a rămas sterp şi prăbuşit, de par'că i-ar fi dat foc Tătarii!...

— Cum s'a pierdut averea ţării!...

— Ş'apoi când mai auzi astăzi de boerie nouă şi de cinste, să nu stucheşti?

— Neorânduială, moşule...

— Am spus eu minciuni, când am zis că urlă lupii în turma părăsită de păstori?

Simina tresare ca la ivirea unei lumini.

— Se ridică acum paznici mai treji, care n'au să se îmbete la masa duşmanului...

— Când? — Unde-s?

Moşneagul deschisese ochii cu după o minune ce trebue să-l uimiască.

In vremea asta, Pralea, sare din stufiş în cărare.

— Vă aşteptăm de mult...

Simina numai nu i-a întins braţele sbucnitor, aşa s'a'nviorat de drag şi speranţe la vederea lui.

— O, am învăţat atâtea, dela bătrânul acesta, pe care l-aţi cunoscut numai ca ghiduş!...

Moşneagul lasă capul desgustat şi'ngână obidit!

— Câte aveţi să mai aflaţi încă în viaţă!

Aspasia răsare şi ea ameţită şi râzătoare scuturându-şi rochia de frunze uscate şi'ndreptându-i boţiturile.

— E atât de frumos codrul!

— Şi câtă sfinţenie în liniştea lui măreaţă!

Simina era nevinovată şi plină de hotărâre.

— A propos...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1900-1932

Şi Aspasia se razimă obosită de umărul nepoată-sa.

— Ştii că trebue să plec săptămâna asta din ţară, ca s'aduc pe Suzana, — m'am gândit să iau şi pe domnul Pralea la Paris...

— Profesorul îşi va primi atunci eleva din mânile călugăriţelor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

XII.

Bucureștii se desteptau în pâclă groasă de toamnă jilavă. Era rece și timp închis. Din strade venea înăduşit scăpărarea înecată a trăsurilor în goană.

Simina se sculase de timpuriu, dar nu se îmbrăcase încă. O durea capul şi-i era moale în tot trupul. Umbla obosită prin odaia ei mohorâtă, orânduind câte ceva. Nu putea să-şi oprească mintea asupra unui şir de idei, se simţea dezorientată, nu mai înţelegea nimic din amestecul întâmplător ş'al gândurilor încurcate:

Pralea plecase cu Aspasia întru întâmpinarea Suzanei şi de-atunci trecuse mai bine de două luni şi dânşii nu se mai întorceau, rătăciau prin lume şi ea nu mai ştia ce să creadă. In vremea asta nici o vorbă caldă dela alesul ei trimis, câte-va cărţi poştale cu vederi de pe la nişte staţiuni balneare şi îngăimări seci, scrise din pripă şi cu silă.

Să fie oare pentru a nu da de bănuit mătuşi-sa?

Oftează răpusă şi cade pe-un scaun de lângă masă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdm1901-1932

— La ce-mi folosesc de-acuma toate: visuri, muncă și viață...

Își razimă fruntea îngreuiată de mâinile ei reci întinse pe marginea mesei. Triumful din ajun, când s'a susținut doctoratul în mijlocul sărbătorirea profesorilor s'al studenților îmblânziți, îi revine în minte. Dar o înviora așa de puțin osanalele lumei celeilalte și-i părea atât de seacă bucuria fără Pralea, c'o îndoioșa mai dureros de cât lipsa oricărei tresăriri. In mijlocul acelei sbuciumări tumultoase de aplauze și fericire, ea s'a ridicat mândră și întunecată, sprintenă în înfrângerea sufletului rănit de îndoeli, și nu s'a luminat din stăpânirea întristărei falnice, de cât la apropierea lui Mușat. Se'ntoarce cu gândul iar la Pralea, o înspăimântă amintirea Aspasiei și nu știa ce să mai socoată de Suzana.

— Totuși... el nu poate fi necinstit...

Rămâne toropită, cu fruntea grea sprijinită pe mâinile ei reci întinse pe marginea mesei. Părul ei desfăcut și mult îi înegrise spatele și se revărsase și pe de lături într'o împrăștiare involtă de întuneric. Era numai într'o bluză albă de casă și'n fustă neagră. Trupul corect și mlădios se contura în îndoiri fragede prin hainele ușoare.

Capul îi vuica de amestec și înghesuială de gânduri. Se sbătea cu mintea în desfășurarea întregului timp de când s'a prins rostul vieței de dragostea lui Pralea. Se strecura prin toate întâmplările, revenea asupra unora, se'ntorcea prin deslănțuirea lor, ca o pasăre călătoare ce s'a pierdut drumul...

— Of! doamne... ce să mai cred?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Ridicase capul amețit și căuta buimac în jur. Se oprește cu ochii la o cutie îmbrăcată în mătasă. Intinse mâna, o trage la ea ș'o deschide cu osteneală. Din lăuntru se ridică în răspândirea adormitoare miros închis de flori uscate. Crenguța cu cei doi trandafiri dați de mult, se uscase într'un colț. Simina privește lung și'ndrurerat, întinzându-și buzele albite pe tremurarea tristă a unui zâmbet venit din îndepărtare.

— Atâta bine, să sfârșiască într'așa abatere!...

Pleacă fața în spre cutia deschisă ș'absoarbe în respirarea ei prelungă, parfumul veștejit al primului vis de dragoste. Ziua aceea de voluptate și nesocotită uitare, o năpădește ca o învăluire de pară. Îi era cald ș'o înădușa dulce amintirea acelor strângeri înfierbântate. Un moment i-a înecat respirarea, ca și când buzele i-ar fi fost prinse înecător în sărutare mușcată a lui Pralea.

— Ah!

S'a smucit ca dintr'o îmbrățișare, ferind din ochi și din întunecimea închipuirilor, năvală îndrăsneață a dragului ei dorit.

Nu știa cum să se mai regăsească. Ori unde se întorcea nu da de cât de surâsul lui mărgărintat. Pretutindeni brațe întinse și amăgirea îndemnurilor lui moleșitoare. Inspăimântată, închidea ochii, ascunzându-se rușinată în umbra neagră a orbitelor. Dar Pralea se'nbrăca atunci în mai multă lumină, înaintă trufaș în noaptea hobotului ei lăsat, îi pătrundea obrasnic și frumos în globii ochilor acoperiți, svârcolindu-se aprins în sângele ei speriat, hohotind diabolic prin toți porii deschiși.

— Incotro s'apuc?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii/1901-1932

Cădea învinsă câte pe-un scaun, frângându-şi mânile cu desnădejde.

— Dacă sufletul meu este pătruns de tovărăşia lui ca de-o otravă bună şi topită în el... când nu simt nici o moleculă din mine care nu s'ar desface dulce, la tremurarea îndepărtată a gândului lui, — atunci... atunci...

Intinzând mânile înainte ca pe-o pavăză, închide ochii într'un spazm înfrigurat şi curmându-şi trupul crud peste spătarul scaunului, se'ndoae în sbucnirea unui plâns, muncit, de par'că-ar fi fost un val frânt de-o învăluire silită.

— O, Pralea, aşteptătul meu mire...

Se cutremură îndelung de bocetul ei neoprit, înecându-se în sila de a-şi sugruma vaetele ţipate şi sbuciumul sbătut...

— Nu ţi-e bine, mamă?

Gana auzise gemetele de plâns tocmai din camera ei retrasă. Se pleacă asupra domniţei în lacrămi şi-i netezeşte obrajii umezi cu mânile ei aspre şi cojoase.

— Nu mi-i bine, Gano...

— Cum?

— Nu ştiu, dar nu mi-i îndemână, mă doare şi-mi pare rău că mi-a fost aşa de bine odată...

Bătrâna slugă rămâne împetrită şi mută. Presimţise ea de mult că Pralea îi va fi nenorocul bucuriei, cum i-a văzut ochii mincinoşi şi înfăţişarea lui de vânzător. Ş'apoi bobii ei n'au prea minţit în viaţă. Ţinea strânse mânile Siminei în cuprinderea uscată şi osoasă a palmelor ei apropiate şi căuta încruntat în propriile ei gânduri. Fata rezemată mult de spătar, continua cutremurul muncit al plânsului ei de copil uitat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Gano, tare mă doare și nu știu cum, dar nu pot gândi rău de dânsul, m'a împresurat de atâtea vedenii mărețe, s'a lăsat asupra nopții mele o mulțime de lumină proaspătă...

— Dar n'ai făcut bine...

— Ce?

— Nu trebuea să-i primești vorbele.

— N'aș fi putut...

— Păcatul tău... Fetele trebuie s'aștepte îndemnul celor mai mari... Știi tu cine e el? A venit părinții lui să te ceară?... Ce-a zis Mușat?

— Nimeni nu știe nimic...

— Și te-ai legat tu singură cu vorba?

— În templul mare al naturei. Era aerul după ploaie și teii înfloriți...

— Vai!...

— Nu era el Făt-Frumos, mântuitorul meu, flăcăul voinic și cinstit din poveștile tale?

— Ai fost nebună...

— Dar cât de fericită!...

— In ce timpuri trăim!

— Am greșit?

— Fericire era atunci când îți aduceau bătrânii mirele și fecioarele-i primeau cu ochii în pământ... Atunci femeile respectau cununia și copii înfloriau în cinste și ascultare...

— Și eu vrau să-l cinstesc până la robire și...

— Trebuia să-l trimiți la Mușat, cum au făcut și strămoșii tăi...

— Când el îmi vorbea așa de frumos?

— Frumusețea e darul diavolului și oamenii se mint în de ei frumos, numai cumințenia ne vine dela Dumnezeu și cumințenia nu înșală, pentru că-i sfântă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1901-1932

— Ce am făcut!...
— N'ai fost cuminte...
— Dar cu-atâta sfinţenie'n gânduri!
— Şi diavolul a biruit...
— Când îmi era aşa de bine!
— Binele e necurat ca şi frumuseţea...
— Cum?
— Amândouă te împing la păcat...
— Doamne!...

Ganna caută împrejur cu taină ş'apoi s'apropie tremurător:

— Ai uitat pe Aspasia?
— Ce-i cu dânsa?
— E fiica diavolului...
— Şi?
— A uneltit spurcat în contra ta.
— Cum?
— Alesul tău nu e cu dânsa?
— Dar e profesorul Suzanei...
— Şi de ce rătăcesc ei singuri prin oraşele străine?
— Ştiu eu...
— Aspasia se necinsteşte cu Pralea...
— Crezi?
— Numai Muşat şi cu tine n'ar putea să se gândiască la asta...
— Vai!...
— Pentru că voi veniţi din alte vremuri...
— S'ar putea, doamne!...

Simina se frângea în strângeri chinuite şi strigăte dureroase.

— Numai ca să-ţi facă ţie rău şi cu tine să sufere neamul bun al Muşatinilor.
— Şi tu crezi aşa?

Gana s'a speriat de privirea răsvrătită a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domniței pornite ș'a dat înapoi ca din fața unor săgeți de foc:

— Ce?

— Că.... o tristă fatalitate apasă asupra noastră, că trebuie să murim și că...

— Nu'nțeleg...

— Moșul zicea că Aspasia care a ofilit în el germenii de viață, s'ar gândi să mă piardă și pe mine....

— Aspasia e fiica diavolului...

Din sală vin pași rari și apăsați, o tuse slabă și pe urmă lovituri ușoare în ușă. Simina sare speriată.

— Trebue să fie Duduia...

Stăpânindu-și durerea, se șterge repede la ochi și înhobotându-se în aerul ei mândru și întunecat, pare refugiată după o metereză de nebănuit.

— Intră..."

— Duduia ajunsă de ani și de păreri de rău. s'arată abătută din strălucirea argintata a părului ei alb.

— Bine că te-am găsit.

— Ai venit ca o mântuitoare.

— De ce?

— Singura făptură omenească lângă care mă mai pot adumbri ca sub o clătinare de frunzar.

— Nu ți-i bine?

— Sunt obosită.

— Ai dreptate... Atâta muncă!... Dar ce mângăere pentru Irimia... Eri părea întinerit...

— Erai acolo?

— S'ar fi putut să lipsesc dela sărbătoarea ta? M'am dosit în fund, știi, o figură cunoscută te-ar fi putut stingheri ș'apoi vroiam să-ți sorb lumina din ascuns, acolo ca o privitoare ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

cunoscută... Ce admirabilă erai în înfățișarea ta închisă și falnică... Vorbiai ca o trimisă... M'am gândit la primele propovăduitoare ale creștinismului....

— Ce ironie!

— De ce? Modestia la tine ar fi un... cum să-i spun... aș zice chiar un păcat... Nu poți avea nici îndoeli îndepărtate despre valoarea ta... Ș'atunci ca să te dai înapoi, ar fi să nu te prețuești tu însu-ți, sau, dacă nu te-aș cunoaște, aș crede într'o prefacere...

— Nu, dar de-ai ști...

— Am alergat din zori ca să-ți strâng mâna, acolo erai înconjurată de toți savanții aceia ș'apoi mulțimea studenților cu bucuria lor sgomotoasă... Am plâns numai de fericire și de împrospătarea gândurilor tale de înălțare...

— Sărmanele mele gânduri!...

— Teza ta aţâţase lumea întreagă, gazetele se întreabă chiar răutăcios dacă subiectul ar fi la locul lui... *Medicina sufletească*...

— La început chiar o parte din profesori...

— Am auzit, dar Mușat s'a pus cu tărie pentru tine...

— Ș'a făcut rău...

— De ce?

— Mai bine era dacă nu treceam...

— Să poate să zici o așa vorbă?

— Sărmanele suflete!

— O, întărirea noastră prin purificarea sufletelor... Vindicarea tuturor relelor prin înălțarea noastră morală... Regenerarea rasei prin iubire, deslănțuirea oamenilor din cătușele vrăjite ale urei ș'ale egoismului, pentru triumful dragostei de bine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— Crede şi vindecă-te....

— Formarea acelor personalităţi alese, care trăiesc senin şi tari, pentrucă au sufletele curate!...

— Sărmanele suflete!...

Gana care rămăsese încurcată mai la o parte, s'apropie şovăitor, luminându-şi ochii de uimire şi bucurie:

— Cine a vorbit aşa?

Apăsase mâna ei neagră şi cojită pe umărul Duduei ca pe un sprijin.

— Simina noastră...

— Acolo în cartea ei...

— Da.

— Am văzut-o, e frumoasă şi dac'a vorbit aşa, a spus bine ce-a spus. Doctoria tuturor suferinţilor, e împăcarea sufletului,.. Şi pentru ca să-l avem curat şi sănătos, trebue să-l ferim de atingerile oprite, să ni-l ţinem la noi, întocmai cum ferim lucrurile gingaşe de trezirea aerului... Pentrucă sufletul este un abur uşor şi aburii fug dacă nu-i ţinem închişi şi când nu mai stăpânim sufletul, am pierdut şi doctoria trupului şi nici nu mai putem face bine altora, dacă n'avem sufletul în noi... Atunci suferim, ne răsbunăm şi tirâm...

Simina se pleacă mult în spre bătrâna ei roabă;

— Dar amorul ce-i?

— Râncezimea sufletului neînchis bine, răsuflarea lui la atingerile oprite... E un fel, de iz înprumutat deafară... Pe vremea oamenilor sănătoşi, nu era atâta amor şi lumea trăia mult, era fericită şi curată... Dar de când diavolul a împrăştiat tăria aceasta otrăvitoare, de-atunci se necinstesc paturile căsătoriei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

— Sărmanele noastre sufletel

— Închideţi sufletul în cutia de cristal a voinţei... întocmai ca pe-o podoabă rară... ridică-te trufaşă şi stăpână... lasă ochii tuturor să priviască prin străvezirea bunătăţei tale... împrăştie pretutindeni farmec şi minune... dar nu lăsa pe nimeni să-şi amestece mânile murdare în aburul curat, c'atunci doctoria nu mai are leac...

— Ai auzit Duduie?

— Şi nu ştiu, dacă n'are dreptate...

Gana se'ndepărtează şovăitor. Din prag se întoarce dojenitor în spre Simina:

— Cumineţenia te fereşte de păcat şi ascultarea părinţilor, întăreşte casa copiilor...

— Sărmanele noastre sufletel...

Rămase singure, Duduea s'apropie cu căldură de tânăra ei prietenă:

— Tu mi-ai pus multă aşezare în gândurile mele. De când te cunosc, sunt mai stăpână pe mine. O, de-aş fi avut un învăţător aşa de al lui şi înţelept ca tine...

— Crezi în asta?

— Ca'ntr'o icoană care face minuni... Aş putea avea nepoţi ca tine, dar m'am adaptat eu la înţelepciunea ta, ca la un isvor de viaţă.

— Şi eu care mă simt atât de slabă!

— Eşti mândră şi trăeşti pentru nişte gânduri.

— Care sunt? — căci eu m'am pierdut în împresurarea lor...

— Tu şi cu Muşat sunteţi apostolii noştri.

— Vai de noi amândoi!

— Nu ştiţi ce mari vă arătaţi şi cât de sus plutiţi deasupra durerilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu sub îndemnul ideilor voastre, m'am hotărît la o altă viaţă.

— Care?

— Mă duc la ţară, la Fastana, moşia mea. Acolo am să fac şcoală, atrag şi pe preot în partea mea, şi vom munci cu toţii la întocmirea vieţei celor de jos... Zilele mele din urmă am să le întrebuinţez pentru potolirea unor suferinţi, că destul le-am cheltuit aşa de prost pe cele d'întâi... Voiu face şcoală cu tot norodul, eu nu sunt cultă, nu mă pricep la multe, dar am învăţat să respect viaţa... Le voiu spune numai să fie cinstiţi, că din cinste isvorăsc toate virtuţile.... E cinstit să munceşti, să nu minţi şi să iubeşti pe ceilalţi, omul cinstit e drept şi cu sufletul împăcat... In cinste e mântuirea sufletelor noastre şi-o chezăşie de bună înţelegere între semeni...

— Toţi oamenii trebuie să facă-aşa.

— Să ne ridicăm deasupra patimilor...

— Ş'atunci ne-apropiem de Dumnezeu... Omul în toate timpurile ş'a înzeit idealul propriilor lui năzuinţi... S'a închinat la nişte făpturi, pe care şi le-a închipuit desăvârşite, complectându-se cu tot ce a văzut că-i lipseşte lui... Dumnezeul nostru iartă, e bun, etern şi atotputernic...

— Vezi, nu-i aşa că te-am înţeles?

— Invârteşte-te numai cu stăpânirea...

— Aşa cum eşti tu....

— Eu?

Simina ş'a lăsat ochii cu milă în jos.

— Cum te-am văzut în totdeauna.

— Odată...

— Şi vei rămânea.

— Sărmanele noastre suflete!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Să le ţinem cuminte în cutii închise de cristal.

Simina se scutură ca şi cum ar vrea să se scape din îngreuirea unei poveri:

— Când pleci la Fastana?

— Cel mult peste o săptămână.

— Pentru totdeauna?

— De-odată mă duc cu văzutul, n'am să vestesc pe nimeni şi-am să trec necunoscută... Pe urmă am să mă mut cu totul... Voiu ruga pe Muşat să vorbiască ministrului de culte, să-mi trimită un învăţător pregătit...

— Ce fericită eşti!

— Nu-i aşa?

— Acolo în linişte şi'n moravuri mai simple...

Duduia se luminează de un gând:

— De ce nu mergi şi tu cu mine, pentru vr'o câte-va zile?

— Vrai?

— Mi-ar prinde bine, sunt ostenită şi mă dor multe...

— Tu-mi mai poţi da sfaturi ş'apoi, nu ştii, c'ar mai fi de mare sprijin... mai ales deocamdată...

— Merg... merg...

— Drumul e frumos şi vânt de toamnă târzie...

— Pustiu şi ofilire, ca şi'n visele unora din noi...

— Au reînceput să-mi placă toate, odată de mult, găsiam frumosul pretutindeni...

— Atunci era frumos şi'n suflet...

— Da, linişte şi cald...

— Ce bine e aşa!

— Şi cât de frumoasă s'arată lumea!

— Eşti fericită...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pentrucă mă gândesc la bucuria altora.

— Triumful sufletului, nu-i aşa?

Duduia se ridică strălucitoare în lumina de argint a părului ei albit.

— Te las, am să mai trec pe-aici, găteşte-te de drum, ne va fi bine, ai să vezi.

— Nu mă'ndoesc.

Simina înviorată puţin din sbuciumul durerilor, însoţeşte pe Duduea până la scară, afară.

— Te voiu vesti la timp.

— Multumesc.

Pe când Simina sta dusă pe urmele Duduei, s'apropie lacheul c'o carte poştală ilustrată.

— O scrisoare pentru d-v.

— Da?

A smuncit-o setos şi s'a suit cu grabă la dânsa în odae. Infrigurarea amintirilor aprinse, o'nferbântă din nou cu învăluirele lor moleşitoare. A cunoscut din fugă trăsăturile lui Pralea

De data asta pe lângă vorbele sarbede obişnuite, a ghicit ş'oleacă de răutate voită.

Se'ncearcă să descifreze stampila de pe marcă:

Scheveningen — Nederland.

Rânduri venite din cuprinsurile cu ceaţă, pentru ca să-i cadă ei în suflet ca o promoroacă veştejitoare.

Ş'apoi într'un colţ:

Noi vorbim adesea de d-ta. nu te uităm.

Pentru iscălitură un singur *P.*

Totuşi, într'un tremur de voluptate şi iertare, ea duce hârtia la gură ş'o sărută îndelung.

— Pralea, pierdutul meu vis...

Ideea că el nu-i spune o vorbă mai dragă, numai ca să'nlăture bănuelile mătuşi-sa, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

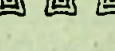
mângâie din nou, înfiripându-i speranțele ostenite.

Se pleacă iarăș peste cutia deschisă. Din lăuntru se ridică în răspândire adormitoare miros închis de flori uscate. Simina privește lung și trist la crenguța cu cei doi trandafiri...

Ș'atunci s'avântă cu gândul în alcătuiri mângâetoare, îl vedea pe el dornic și bun, zâmbindu-i luminat și blând, cerându-i iertare pentru toată durerea.

— Adă-mi-l, doamne, voinic și cinstit...

Dar amintirea celor vr'o două luni petrecute la țară cu toții, timp de neîntreruptă silă față de dânsa când îi spunea câte-o vorbă mai mult din fugă și veșnic pândind, să nu-i vadă Aspasia, o neliniștește din nou. Atunci nu înțelegea nimic și ierta totul, acum însă când îndoiala a prins cuibar în inima ei, s'agață bănuelnic de toate întâmplările. Drumuri lungi prin pădure făcute numai în de ei, surâsul batjocoritor al Aspasiei când se întorcea cu Pralea la braț, vorbele răutăcioase ale lui și pentru măgulirea mătușii-sa... Ș'apoi nerușinarea spuselor lor neînțelese, privirile necurate, apropierile provocătoare... Toate, toate o goniau prin întortochiare încurcată a feldefel de gânduri. Și dânsa obosită și'ndurerată se strecura fricoasă prin toate întâmplările, revenia asupra unora, se'ntorcea șovăitor, prin deslănțuirea lor ca o pasăre călătoare ce și-a pierdut drumul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

XIII.

Pentru Duduia a fost o retrezire dureroasă tot drumul dela Bucureşti la Vaslui ş'apoi la Fastana. Ajunsese la gară în zori. Vederea de departe a oraşului trezit din somn, o aruncase într'o tristă neorânduială sufletească. Copilăria îndepărtată cu amintirea neamului ei stins, îi răsare în minte ca o părere de rău. Anul de dulce rătăcire cu duiosul ei Bujor, povestea nevinovată a dragostei lor curate cu amăgirea aceea blândă de visuri şi uitare, tresare în sufletul ei obosit, ca o licărire frumoasă într'o noapte posomorîtă şi rece.

Simina era abătută şi neadormită. Duduia se sprijinea de umărul ei la coborîrea din tren. Toţi slujbaşii dela gară păreau plictisiţi şi ca după somn. Au tocmit trăsură din câte-va vorbe, au dat cât a cerut, era singurul birjar român din mulţimea obrasnică şi gălăgioasă a celorlalţi vizitii evrei.

— Cunoşti drumul la mânăstirea Fastana?...
— Am fost şi mai deunăzi până pe-aproape.
— Ajungem târziu?
— In trei ceasuri vă pun la masă acolo.
— Tocmai la sfârşitul leturghiei...
— Dacă vreţi şi mai de grabă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr-1901-1932

— Mână atunci repede.

Drumul prin oraș a fost un salt hurducat prin mulțimea hopurilor depe stradele stricate. În revărsat albiau murdar casele dărăpănate. Aburia un vânt tomnatic umed și pătrunzător. Pe ici și colea se învârtiau jidani somnoroși cu ochii grei și întinși la vorbă. În centru au început a se arăta clădiri mai mari și curate.

Amândouă erau îmbrăcate gros și cu broboade din care li se vedeau numai ochii.

Pe-aproape de casa bătrânilor ei, acolo unde au stăpânit pe vremuri spătarii Milești, Duduia s'apucă c'o mână de capra trăsurii și sprijinindu-se cealaltă în colțul poclitului lăsat, se ridică tremurând de emoțiune. A văzut de departe cerdacul de piatră și stâlpii sculptați în marmoră.

Trecutul o copleșește. Pe drept casa lor abia a putut să-și urniască vorba:

— Ce-i aici?

— O sinagogă...

A căzut mototol în colțul trăsurii sfâșiindu-și pieptul de incuiriile plânsului înăbușit. Simina mută și mișcată, abătută și ea de durerile ei, n'a avut putere de cât să-i prindă fruntea aprinsă și brobonită într'o strângere mai răcorită.

Nu s'a liniștit din chinul înfrângerei de cât în colo departe de Vaslui, sub lunca rece a Băltenilor. Duduia s'a întors fața muiată de lacrămi înapoi s'a privit lung în spre orașul împrăștiat pe umărul rănit al colinei. Șesul era sfârticat de fâșiile argintii ale Bârladului revărsat. — In auzul ei năucit se trezesc vorbele îndepărtate a nefericitului Bujor. Plecându-se spre Simina, îi șoptește tremurător ca și cum ar asculta un îndemn de inspirare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Rândurile noastre au fost desfăcute de străini. Avem nevoie de o reculegere națională. Mai mult de cât ori când trebuie să ne punem la încercare puterea de reparare. Oastea frântă de dușmani, împrăștiată mișelește în pâcla nopții pline de morți și gemete, nu trebuie să se dee răpusă. Voinicii se caută prin întuneric, se chiamă pe nume, își strâng rândurile rupte, și'n zori s'aruncă în luptă cu mai multă furie, pășind înainte spre biruință.

— Acum ori niciodată...

— Irimia Bogdan-Mușat are dreptate, el e un apostol.

— Și ce lume în jurul lui!

Amândouă au prins a răscoli frânturile prinse din discuția bătrânului președinte al camerei, cu privire la proectul *Micei proprietăți*. Vorba le mai desmorțise, iar căldura gândurilor și nădejdea unei îndreptări, le încolțise în suflet, avântul unor doruri înălțătoare.

Duduia părea transfigurată.

— Trebuie ridicat țăranul, marele nostru popor...

— Temeinicia unui traiu mai rânduit îl va deștepta la o viață națională luminată.

— Atunci patriotismul va fi o credință.

— Și se vor împlini și statornici niște straturi sociale.

— Nu dezordine și contrabandă aristocratică ca acum...

Drumul jilăvit de negurile toamnei și de timpul moleșit, se întindea bătut și umed tăiat de urmele șinuite ale roatelor. Câmpul veștejit se lărgea în delături pustiu și trist. Frunza copacilor răslețiți roșia ca mâncată de rugină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vântul de toamnă era pătrunzător şi muiat de ceaţă.

Din alergarea trăsurii, vizitiul care furase din neînţelesul vorbelor din trăsură, se'ntoarce şi intră în vorbă pe neaşteptate:

— Iacă şi la noi la Vaslui, unde te'ntorci numai străini, rar mai auzi limbă de-a noastră. Şi nu de mult, acum douăzeci de ani, numărai jidanii din târg pe degetele dela o mână. Ce fac nu ştiu, se înmulţesc, vin de prin alte părţi, că acum a pus mâna pe toate. S'au îndesat în mijlocul oraşului, ca o buruiană rea crescută într'un strat sămănat, ne-a dat în lături dela orice, a repezit sfărmăturile creştinilor prin mahalalile glodoroase, iar dânşii cu balabustele şi pretenţiile lor insultătoare, se răsfaţă pe uliţele mari, ca nişte rânduri de sfeclă crăpată, crescută afară de pământ...

Duduia intră cu el în vorbă:

— O vedeţi şi voi asta?

— Păi 'dacă'ţi sare'n ochi.

— Şi nu-i chip să vă recuceriţi locul?

— Aş... aleluia de acum... ei au să fie stăpâni aici...

— Ce vorbă-i asta?

— Au pus mâna pe paralele ţării şi cu parale cumperi şi mila lui Dumnezeu... Ai noştri n'aşteaptă de cât să se vândă... Poliţia e a lor, stăpânirea o au legată de bot, oriunde te'ntorci te înpiedici de ei şi de strigătul lor mincinos că sunt persecutaţi... Vorba moldovanului: — Jidanul loveşte şi tot el ţipă...

— O naţiune tânără ca a noastră, are destulă vlagă încă...

Vizitiul ridică din cap desgustat:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Săraca tinerețea noastră!... Suntem stricați, doamnă, ca și copiii ceia de boier conrupți de propriile lor dădace. Eu sunt birjar și știu multe... Unde nu e curățenie în căsătorie și'n familie, nu-i nădejde de înaintare... Cucoanele noastre și după dânsele și cele de jos, au uitat de rușine și de cruce... Bărbații creștini nu știu bine drumul casei lor... Fecioarele noastre spășite se gândesc din ajunul logodnei cum or să-și înșele mirii lor...

— Atunci pretutindeni...

— Minciună, vânzare și ruină.

— Totuși...

— Să v'audă cel de sus.

Simina îngână din sdrobirea în care căzuse:

— Doamne, doamne!...

Vizitiul taie vorba, râzând cu oarecare batjocură:

— Să v'audă prin târgul nostru vorbind de națiune, de țăran, de patriotism... zău, că ș'ar face lumea cruce ș'ar spune că nu sunteți în toate minților...

Simina lovită de inteligența omului acestuia ciudat, în întreabă cu interes:

— Dar dumneata cine ești?

— Eu sunt acum birjar,.. dar mai înainte am fost învățător...

— Și?

— M'au dat afară...

— Pentru ce?

— Învățam pe oameni să nu bea rachiu și să nu se îndatorioască de pe iarnă la boer, că le plătește munca cu te miri ce...

— Foarte bine.

— Vezi că cei mari au spus că sunt socialist...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Se poate?

— Şi-aşa m'au lăsat pe drumuri... Am început să le spun că nu-i nevoie să fii socialist, ca să doreşti întărirea neamului tău şi îndreptarea moravurilor noastre...

— Şi?

— Nici nu m'au ascultat. Vedeţi..., e o lume întreagă din cei care ne stăpânesc, care înfloreşte tocmai din murdăria păcatelor care ne pierd, întocmai ca şi paraziţii care nu pot trăi de cât pe vietăţile bolnave şi părăsite...

— Câtă neorânduială!

Vizitiul mâna bidivii înfierbântaţi, de pe cari se ridicau rotocoale fumurii de aburi. Duduia şi Simina căzuseră în abatere îndurerată. Nu s'auzia de cât strănutatul cailor şi trosniturile metalice ale trăsurii hurducată la hopuri.

Vântul de toamnă era umed şi pătrunzător.

Trecuseră prin satele din drum şi printre mulţimea cărăuşilor fără să iee nimic în seamă. Gândurile din urmă, cu părândarea prin minte a şovăirilor noastre morale, smulsese pe Duduia din ofilirea primilor momente de retrezirea sufletească. Dacă n'ar fi fost mântuirea aceasta ogoitoare, calea ei pe urma visurilor de demult, ar fi fost un ucigător calvar.

De-odată s'aud clopote trăgând din depărtare. Duduia să trezeşte brusc ca de-un cutremur:

Vizitiul arată cu biciul în spre înfundătura îmbrăţişată de păduri vechi. Duduia se lasă ca ameţită:

— A... Fastanal...

Povestea înduioşitoarei ei rătăciri, cu amintirea duiosului şi întristatului Bujor, o învăluie ca o răspândire îmbătătoare de parfum şi amorţire ostenită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fastana!... Fastana!...

— Ce-ai?

Simina să pleacă asupra Duduei şi-i răcoreşte obrajii aprinşi.

— Al... Fastana!...

— Ţi-a rechemat vreo durere trecută?

— O de-ai şti tu toate, Simina mea cuminte şi înţeleaptă!...

— Întăvârtoşeşte-te, că intrăm în lume...

Duduia se sprijină cu cotul în poclitul lăsat şi ridicându-se încet şi tremurător, caută în jur cu teamă.

Jitarul deschisese poarta în larg.

— Câtă schimbare!... Uite colo la clădirea ceia cu tablă, e o crâşmă, înainte vreme era mai ruinată şi învălită cu stuf, dar câtă bucurie şi ce dulce amăgire am gustat eu acolo de mult....

— Când?

— Odinioară...

Duduia se lăsase iar sdrobită în fundul trăsurei şi rezemând ceafa aşa întins, închisese ochii dusă, luminându-şi faţa de-o amintire dragă.

— Fastana!... Fastana!...

De sub broboada neagră îi albesc pela tâmple, buclele argintii ale părului ei păstrat încă întreg.

Gândurile ei se umplu de noaptea aceia rămasă în trecut, când ş'a jucat nunta ei frumoasă cu Bujor şi cu satul întreg. Atunci când a părăsit lumea de strălucire şi moarte, ca să-şi împrospăteze trupul şi neamul istovit, c'o dragoste sănătoasă şi tânără... Copilul lor, Făt-Frumos, ce s'o fi făcut?...

— Al... Fastana!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/nr/1901-1932

Duduia se pătrunde de toată sărbătoarea din cuprins şi de amintirea dulcelui Bujor. Nuanţele vorbelor lui îi cad din trecut:

Clopotele sunau a îmbărbătare şi dragoste pământească. Dangătul amestecat se revărsă înviorător în largul golului rece şi bătut de vânt jilav, de toamnă neguroasă. Turlele înegrite dela mănăstire păreau capetele unei pajure măiastre, ridicate dintr'un cuibar sfânt cu ziduri mucigăite. Acolo se cloceşte împăcarea neroadelor şi curăţirea sufletelor păcătoase.

Duduia-şi aminteşte de zisele lui Bujor, că o mână învrăjbită a schimbat ouăle pajurei şi'n locul dreptei rânduieli, creşte erezie şi ură între credincioşi...

Trăsura s'a oprit sub clopotniţa mănăstirii. Clopotele dăngăneau asurzitor, cădeau valurile de armonie în jos, ca o ploaie de metal bătut. Fumul de tămâie aşa numai ca o mirodenie irosită, ajunsese până'n ogradă. Unii din credincioşi părăsiau cuvioşi biserica, privind miraţi la cucoanele străine. Simina sprintenă şi mândră, rămasă numai într'o haină lungă neagră, cu pălăria ei moale şi'nchisă, ce-abea putea cuprinde tot întunericul împelşugat al cosiţelor aduse pe la tâmple, grăbia harnic şi tăcută, ca să descurce pe bătrâna Duduia din înbodolirea multă a îmbrăcămintelor groase.

— Plângi?

— Mă doare...

Duduia slăbită de ani, cu faţa strânsă în sbârcituri moi, tremurând de vrâstă şi de amintiri îndepărtate, mergea poticnind la braţul Siminei mlădioase. Inainte de-a sui scările înalte de piatră, şa potrivit şuviţele albe şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încreţite dela tâmple. Simina-i netezeşte părul sub marama involtă şi neagră.

— Ce păr moale şi alb, parc'ar curge dintr'un bulgăre de argint topit...

— Odată, de mult, era galben şi mătăsos, *dânsul* mi-l asemăna c'un val de aur suflat...

— Cine?

— A fost odată...

Trec prin pridvor, păşesc pragul şi Duduia sprijinindu-se într'una de braţul Siminei, se'ntoarce înapoi să mai vadă portretele ctitorilor Mihail Racoviţă cu doamna...

Privirile mulţimei le călăuzia mersul.

Cântările sfinte se resfrângeau în bolţile înalte, tremurând aerul încărcat de tămâie. Acelaş cuprins, cu aceleaşi feţe înviorate, de evlavie, dar trecutul cu călugării lui rămăsese în urmă departe. Preotul mirean, cu dascălii ţărani, se'ncadrau cuvioşi şi simplu, în urmarea slujbei, nu mai era desfăşurarea aceia mincinoasă de podoabe încărcate, cu pompă obrasnică şi orbiri amăgitoare.

Duduia îşi rechema în minte timpurile duse. Vremile acelea o învăluiseră ca o năvală de lumină şi imputare. Un moment a tresărit ca de înfăţişarea îndurerată a părăsitului Bujor. Privirea lui iertătoare şi plânsă, îi înfruntase ochii ei stinşi, ca o certare venită din trecut.

— Doamne, doamne...

Simina s'apropie tare ş'o sprijină mai mult de subsuori.

— Nu ţi-i bine?

— Mi-i ruşine...

— De ce?

— De mine şi de tot ce-am făcut în urmă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti901-1932

Preotul s'apropie cadelniţând. Zuruitul le întrerupe vorba. Lumea spăsită se pleacă şi murmură cuvinte din rugăciuni.

— Acum, nu mai ştiu câţi ani în urmă, era tot toamnă târzie, dar cald şi strălucire de soare şi eu eram tânără şi-mi era bine...

— Tot pe-aici?

— Tot...

— Măritată?

— Hai să ieşim, mă înăduş, de aerul greu şi de înecul părerilor de rău...

— Nu ne-nchinăm?

— Du-te singură, uite punga, dă daruri, eu mă razim de strană, mi-i..., înţelegi... icoanele şi toate de-aici, m'arată cu degetul, nu'ndrăsnesc...

Când s'au văzut iarăş afară, Duduia respira lacom şi uşor. Coborând scarile arată Siminei şirul de chilii dărâmate şi pustii.

— Pe-aici au trăit oameni ş'au înflorit visuri... aici a fost odată...

— Casa mare din fund trăeşte încă.

— Acolo sta stareţul.

— Ai apucat călugării?

— In spre sfârşitul lor, m'am arătat şi eu.

— Ci-că erau oameni fără lege.

— Dar au crescut pe cel mai bun suflet...

— Pe cine?

— Pe-un băiat din flori, frumos şi blând ca o fecioară.

— L'ai cunoscut.

— Mi s'a povestit... şi povestea aceia mi se pare o adormire dulce...

Duduia întărită ducea pe Simina în spre spărturile zidului din fund.

— Mergi cu mine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unde?
— Prin livada călugărilor.
— Am fost şi eu odată...
S'au strecurat repede prin crăpăturile largi din piatră şi mai încolo, în mijlocul ierbei trecute, s'au oprit dinaintea povârnişului sămănat cu pomi desgoliţi.
— Pe aici era frumos şi îngrijire, acum e paragină şi uitare. A... rămnicul, hai la el...
Apucă amândouă la dreapta.
Apa verde şi scăzută, era încurcată de papură şi de crengi aruncate. Broaştele mari şi negre, săriau greoiu prin nămolul putrezit.
— S'au mântuit toate...
— Trebuia...
— Şi cu mă duc şi mă risipesc...
— Ce puteam face!
— Să nu facem rău...
— Te căeşti de ceva?
— Eu am greşit multe...
Duduia trage pe Simina după ea tot înainte. Ridciase costişa mult printre rândurile pomilor culeşi şi desgoliţi de frunze. Cu toată vârsta şi sdruncinul sufletesc, mergea cu stăpânire ca întinerită.
Intrase în vie. Frunzile ruginite se răriau mult, lăsând slobozi curpenii uşuraţi de rodul cules. Aerul tare de toamnă târzie, tot mai păstra în el îndulcirea parfumată a fructelor strânse.
Sus pe colină poposesc. Duduia-şi razimă capul de umărul Siminei cea sprintenă şi mândră. Priviau fundătura deschisă a văii. Pădurea veche se încolăcea de ceia parte, întorcându-şi valul negru de după mănăstire până'n marginea livezii. Copacii solemni şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

liniştiţi, îşi ridicau rugător frunţile în sus. La mănăstire trăgiau clopotele de mântuirea slujbei. Valea tăcea cuminţită. Cuprinsul tot păria înfiorat de rugăciune. Prin gol trecea vântul umed şi pătrunzător de toamnă, prelungă. Norii înşiraţi în destrămături fumurii, se desfăceau în târâtea lor întinsă.

Simina îngână.

— Trebuie să fie tristă iarna în muţenia codrilor aceştia...

Duduia tresare de amintirea vorbelor lui Bujor:

— Nimic nu-i trist, nici vesel, totul se potriveşte după sufletul nostru... Frumosul şi fericirea sunt ascunse în noi...

— E drept, să ştim numai să preţuim zilele, să le dăm un rost şi traiul omului se schimbă în isvor de bucurie...

— Cât îs de frumoase iernile în muţenia înoptată a codrilor...

— De unde ştii?

— Am cetit o poveste frumoasă, cu doi îndrăgostiţi fugiţi de uriciunea lumei...

— Ei, poveştile...

Turlele înegrite se ridicau din cuibarul zidurilor acoperite de mucegaiu şi iarbă uscată, ca şi capetele unei pajure măiastre, care ar cloci acolo iertare şi împăcare pentru noroade.

Rămăseseră amândouă mute şi duse, în faţa sfinţeniei din rotirea văii încinse de păduri vechi.

După un timp Duduia ridică obosită capul depe umărul Siminei.

— Să ne coborîm.

— Unde mergem de-aici?

— Colo în pădurea din ceia costişă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Cunoşti drumurile?

— Mi le amintesc bine.

Se lăsau grăbit printre tufele discordate depe haraci, ţinându-se într'una de mână.

— Cine-ţi îngrijeşte de moşie?

— N'am dat-o nimănui până acum, ţin numai un vichil, dar voiu vedea eu mai încolo, ce-i de făcut.

— Câtă linişte şi ce bine-i în cumînţenia de-aici...

— Nu-i aşa?

— Departe de sgomotul celor învrăjbiţi.

— Să trăieşti aici, să munceşti la înălţarea celor de jos, să-i ajuţi să se scape din întunericl...

—. Ce operă de întocmire naţională.

— N'ar fi nevoie de cât de bunăvoinţă şi de prisosul acela care ne distruge pe noi într'o viaţă moleşită...

— Câtă împrospătare pentru sufletele noastre sterpe şi ce înălţare pentru ei, céi mulţi şi părăsiţi...

— Târzie trezire, mă simt slăbită şi'n pragul morţei şi ce bine de tine că-'nţelegi lucrurile aceastea aşa de timpuriu...

Când au trecut prin spărtura zidului năruit, ograda mănăstirii era goală şi tăcută, biserica închisă, numai prin aerul rece tot mai plutea o uşoară irosire de tămâie împrăştiată.

Trăsura aştepta sub clopotniţă. Câţiva oameni se strânseră în jurul vizitiului şi-l iscodeau asupra celor două străine.

— Ştiu eu cine-s, le-am luat din gură dela Vaslui...

Duduia s'apropie şovăind la braţul Siminei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ansilvania.ro/mgrr.1901-1932

— Intoarce trăsura şi să ne ducî sub poala pădurii depe coasta din faţă.

Pe Duduia o cuprinde din nou înfrigurarea acea muncită a mustrărilor îndepărtate. In apropierea desişului străvechiu, părea că i se desfac muşchii în făşii calde şi desprinse. Nu mai simţea nici o legătură în mădularele ei topite. S'ar fi părut că o putere nevăzută îi scosese sprijinul oaselor, şi'acum rămânea moale, grămadă, slăbită şi fără razim.

Trăsura opreşte la începutul unei potecuţe.

— A... Fastana...

— Intrăm în codru?

— Simina apucă pe Duduia de-un braţ şi punând un picior în scară, o ridică din lăsarea ruinată a moleşirei.

— Ce ai?

— Multe...

— Nu mai înţeleg nimic.

— Lasă, ai să ştii cu timpul, şi dacă mă vei ierta tu, am să închid ochii împăcată oleacă...

Duduia se înalţă odată într'o tremurare de înbărbătare şi păşeşte stăpânită la braţul Siminei căzută pe gânduri. Lăsaseră trăsura în marginea pădurii şi luaseră cu ele numai un coşuleţ cu merinde.

Duduia întorcea potecile ca pe nişte cărări cunoscute, răsuflând greu în aplecarea drumului priporos şi ferirea crengilor ce-i dădeau în ochi. Simina mlădioasă şi tăcută, o urma la braţ sprinten, ajutând-o la surpături şi lunecuşuri.

Copacii îşi strângeau îndesirea lor încurcată, ridicându-se răriţi de frunze şi umeziţi de bura toamnei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Crenguţile uscate depe potecă, trosniau călcate din mers, răsunând pocnitor în resfrângerea înecată a muţeniei din codru.

— In cotro ne ducem?

— Undeva...

— Umbli ca printr'o casă ce-ai fi locuit-o...

— Mi-aduc aminte de toate coturile.

— De când?

— De demult...

— Ai fost adesea pe-aici, pesemne...

— Ce dulce rătăcire!...

— Şi'acum?

— O retrezire dureroasă.

— Iţi pare rău după timpurile acelea?

— Mult...

Printre copacii înalţi luminează deschiderea unei poiene încăpătoare. Duduia se stinge mai mult la braţul Siminei.

— Ce-i?

— Ajungem.

— Da?

Şi Simina se'nalţă mai mult ca să poată vedea locul.

— Aici şi'au trăit povestea lor cei doi îndrăgostiţi, fugiţi de uriciunea lumei.

— Şi povestea sfârşeşte bine?

— Nu.

— Ca toate amăgirile...

Poiana se lărgea deschis în îmbrăţişarea rugînită a pădurii bătută de brumă. Din cuprinsul stins nu se vedea de cât în susul cerului. Mai în mijloc un singur carpen scorburos şi bătrân, cu crăcile împrăştiate înlături şi cu frunzişul sărăcit de toamnă, ocrotea un morman îngrămădit, ce aducea a acoperiş de bordei. Prinprejur bălării uscate şi pustiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/index1901-1932

Duduia se oprise sfăşiată dinaintea vechiului ei cuibar de visuri. Buzele-i tremurau de greul unor cuvinte pe care-ar fi vrut să le spuie. Trecuse o mână pe după gâtul Siminei, cutremurându-şi tot trupul de spazmul stăpânit al unui plâns ce-o cerca.

— Aici au trăit pribegii ceia?

Duduia n'a putut de cât să dec trist din cap.

Bordeiul apăsat de ploi şi de timp, mai să se ascundă cu totul în pământ. Deasupra, mijlocul era puţin mai lăsat, într'o afundătură care roşia în jur urma unui ogeac. Deasupra, sfărmături de cărămidă. Pe dreptul uşei vârîte mai cu totul în pragul putrezit, îşi goliau rotirea două gemurele sparte. Sfărmături de sticlă oglindiau din prinderea lutului.

— Pe-aici a fost odinioară bucurie, dragoste şi viaţă...

— Toate trec...

Ici şi colea rămăşiţile unor cercuri de verdeaţă, se'ndărătniceau în a strânge încă, ca'ntr'o străjuire credincioasă, tufe sălbătăcite de vâsdoage şi stânjinei. Bucăţi de tablă ruginită, sburături de scaun, cârpe spălăcite — atâtea semne de gospodărie strânsă, încurcau rădăcinile dudăului năvălitor...

— Paragină dureroasă!

— Haidem la şipot.

— I s'aude parcă susurul

— Colo mai la deal de bordeiu.

Apucă amândouă prin bălării, ţinându-se de braţ. Ţeava înlăcrămată, ieşia dintr'un dâmbuşor pietros. Sfoara curgătoare îşi sfărma cristalul de faţa unei lespezi puse anume, clăbucind apoi de vale într'un tremurat alintător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vântul de toamnă se'năsprinse mai mult, trecea într'un freamăt umed de deasupra pădurii jilave. Cerul era tot numai o fumegare de nouri scămoşiţi şi întinşi în destramare nesfârşită.

— Ţie trebue să-ţi fie foame.

— E ceasul două.

— Şi eu am uitat de mâncare.

— Nici eu nu mi-am adus aminte.

— Vom ospăta colo lângă isvor.

Când aproape, văd un moşneag bătrân de tot, stând întins cu puşca lângă el.

— Bun găsit, moşule.

— Sărut mâna.

— Ce faci aici?

— Poi, eu sunt pădurar.

Bătrânul se răzimase într'o mână şi privea nedumerit. Duduei îi părea bine c'a găsit pe-aici o umbră de om, ca să mai întrebe din vremile de demult.

— Şi de când slujeşti?

— He hei!...

Pe faţa lui sbârcită şi arsă ca o piele tăbăcită, trece o lumină de mirare. Ridicându-se mai mult în mână, clatină desmorţitor pletele lui albe.

— Apoi... eu am început slujba sub călugări, am trecut apoi cu codrul la stat, pe urmă ne-a dat boerului şi'acum suntem a unei cucoane dela Bucureşti...

Simina intră în vorbă:

— Şi ce făceai aici?

— Mă gândiam.

— La ce?

— Mh... la câte nu se gândeşte românul când n'are ce face...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

Duduia se lasă și ea jos obosită, așternându-și faldurul întins al rochiei.

— Să mănânci cu noi moșule.

— Mănânc...

Simina întinse masa pe genunchi.

— De-odată, soarbe din șipușorul acesta.

— Da ce-i acolo?

— O băutură boerească.

— Să fie într'un ceas bun.

— Cu bucurie.

Moșneagul strânse urât din sbârciturile lui tăbăcite, clătinând capul oțărit.

— Ii tare...

— Dar bun.

— Nu mai are'n cotro.

Ș'au împrăștiat bucatele ca'ntre tovarăși. Duduia învinsă, numai frunzărea din mâncare, îndemnând pe bătrân cu vorbe bune și cu băutură aleasă. După un timp ea'ntrebă cu teamă:

— Da cu bordeiul ista, ce-a fost?

Bătrânul pădurar dă abătut din cap.

— Tocmai la asta mă gândiam și eu mai adinioarea...

Mișcată, Duduia se'ndreptă atent, sbătându-și pieptul în răscola sângelui ș'a amintirei. Moșneagul vorbia greu printre îmbucăturile pofticioase.

— A fost... vezi, da demult... o pereche de oameni fericiți... Pe el îl chema Bujor...

Duduia se'ndreaptă într'un oftat sfâșiat.

— Își adusese nevasta aici în pădure, că el era pristavul nostru... Femeia crudă și bună, ia o mână de romîncă... Se zice că ar fi fost o fata de boier mare și c'a fugit cu dânsul din dragoste, că el era fecior în casa lor... Se înțelegeau băeții de-a drept dragul, ședeau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

colea ca doi porumbaşi prigoniţi... Ea venise numai o jumară şi'n scurtă vreme s'a făcut voinică cât una de-a noastră... Au trăit amândoi un an şi la anu nevasta face lui Bujor ş'un băiat....

— Pe Făt-Frumos...

— Cum îi zici... da de unde ştii?...

Duduia-şi apăsa cu mânile clocotul pieptului ridicat în respirări pripite. Abia a putut şopti prin răsuflarea înecată:

— Am auzit şi eu din lume...

— Ce să vezi... când li era lumea mai dragă, s'amestecă pesemne un făcut... Femeia dracului, c'aşa-i muierea, dă cu ochii de boerul de peste deal şi lasă pe Bujor al nostru...

Duduia-şi duce pumnii strânşi la ochi:

— Doamne!

— Aşa-i c'a făcut rău?

Simina atinsă dureros, îngână trist:

— Bietul părăsit!

Moşneagul se mai îndreaptă în mână:

— El s'a stricat la minte atunci şi după ce-a umblat un timp aşa nebun, s'a spânzurat într'un teiu dela fereastra curţilor, unde îi şedea acum nevasta cu boerul... Şi iaca aşa se mântuie bucuria, când s'amestecă făcutul la mijloc...

Duduia-şi acoperise faţa şi plângea cutremurător şi mocnit, plânsul acela uşurat al căinţei. Simina nu'nţelegea nimic din chinurile ascunse ale Duduei şi lua totul ca o atingere înduioşătoare a altor suferinţi.

Moşneagul după ce soarbe lung rămăşiţa dintr'o sticlă, îşi şterge gura şi sugându-şi buzele, clătină iarăş îndoielnic din cap:

— Cine ştie ce ne-aşteaptă şi pe noi!

Duduia se pleacă în spre el îndurerată:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mori1901-1932

— Dar Făt-Frumos?
— Copilul lor?
— El.
— Altă poveste şi cu-acela. Ajunsese mare cât oamenii. Era bălan, cu părul lins şi moale căzut peste umere...
— Ca un val revărsat de aur...
— Cum zici...
— Ş'apoi?
— Pe faţa lui trasă şi palidă, amăgeau fire reslețe de barbă galbenă. Sta toată ziua neclintit pe marginea patului şi nu cunoştea de cât pe mătuşi-sa care-l crescuse:
— Săftica?
— Ea...
— Pe urmă?
— Băetanul era voinic de altfel la trup, ca şi tată-su, că ochii erau leit ai lui Bujor, atâta că ieşise nătâng la minte ş'avea ducă-se pe pustii...
— Epileptic?
— Tocmai...
Şi Duduia tresare la amintirea primului ei atac, atunci când cu jocul cel nebun din poiană luminată de noapte.
— Ce nenorocire!
— Ii plăcea să fie îmbrăcat curat şi se uita toată ziua în oglindă... Vezi nu degeaba era viţă de boier...
— Unde e el acum?
— După tată-su.
— Mort! — Un neam care se stinge!...
Duduia căzuse pe spate în proptirea mânilor întinse şi se uita desnădăjduită în cuprins.
— Nu, a lăsat şi el un copil...
— Cum?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Așa bolnav și prost cum era, dar n'avea pereche de frumos, părea un sfânt de ceia din cărți, așa avea el înfățișarea de tristă și mândră... Fetele din sat îi aduceau jucării și-l gătiau în toate sărbătorile... Acu, una din ele, Tina dascălului Mardare, fire deschisă și duioasă, se'ndrăgostește de odrasla asta nătângă și curată... Trebuia s'o bată tată-su, ca s'o scoată de lângă bolnavul prostit... Făt-Frumos a prins s'o iubească și el... Se înviora când o vedea arătându-se abătută în prag și gemea ca un bolnav când trebuia să se despartă de dânsa... O ținea strâns de mână și frământa vorbe frânte în gemătul lui tânguit...

Simina se minuna tot mai mult:

— Auzi?

Duduia aștepta sfârșitul cu neastâmpăr:

— Și?

— Au greșit amândoi într'o zi de vară, pe când toți erau la muncă... Fata a purces grea și a murit după ce-a născut un băiat...

Duduia sare luminată:

— Unde-i?

Simina era mișcată mult:

— Ce s'a făcut?

— S'a perdut în lume împreună cu Safta, sora lui Bujor...

— Cum?

— Pe când duceau la groapă pe nenorocita de Tina, Făt-Frumos care simțise toată pierderea așa din senin, se frământa nătâng și gemând în casă. Mătușa-sa nu-l putea ogoi din sbuciumul lui neînțeles. S'a'ntâmplat să treacă pe-acolo cosciugul cu mulțimea celor care bo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ciau. Făt-Frumos s'a dus la geam și apucându-se sgârcit de zebrele, plângea și gemea. Când să prohodiască moarta în dreptul ferestrei, bolnavul Făt-Frumos, care nu știa să zică o vorbă, s'a făcut cruce cuminţit, s'a îngânat prin lacrimi: — Tino, vin și eu... S'a lăsat numai pe pat într'un tremur muncit s'a murit în spazmul sbătut al lui ducăsepe pustii...

Duduia plecată mult, deschisese ochii înspăimântător de mari:

— Ş'apoi?

— Safta a cerut părinţilor fetei, odrasla lipsită de mamă și nu se știe nici azi unde-or fi amândoi...

Simina lăcrăma abătută:

— Pierduţi în lume!

Duduia abia a putut închega vorbele:

— Morţi poate!

Moșneagul oftează și el covârșit:

— S'a dus femeia cu Bujoraşul ei părăsit.

— Aşa îl chema?

— Numele lui bunică-su, cel bun și nenoroçit...

Duduia părea că se mai împacă din cutremurul răsvrătirilor, mângâindu-se c'un gând măgulitor:

— S'ar putea să trăiască încă!...

Bătrânul pădurar ridică capul încredinţător:

— Nu strânge Dumnezeu pe păcătoșii aceștia, îi lasă să încurce lumea și să'ntindă nevoia, mor ei băieţi cu părinţi, care pot să facă bucuria cuiva, dar lepădurile aeste trăesc, ehei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar unde-i?
— In lume...
— Şi lumea-i aşa de'ntinsă!

Simina plângea înăduşit, copleşită de amintirea încercărilor prin care a trecut.

— Inserează...

Duduia se spriijna în mâni şi dă să se ridice. Simina sare ş'o ajută.

— Moşule, dar unde-am putea găzdui noi?
— Dă, ştiu eu... la părintele...
— Ne-o primi?
— Mai încape vorbă? — E om milostiv şi cuprins...
— Mergi cu noi?
— Dacă vreţi.
— Am să te mulţumesc eu, lasă.
— Bodaproste de ce mi-aţi dat până acum.

Poiana rămâne în urmă pustie şi rece, închisă în strângerea ruginită a pădurei răritâ de frunze. Carpenul singuratec din mijloc, bătrân, şi scorburos, îşi fuge în lături crăcile, ca o întindere de braţe ocrotitoare, adumbrind trist bordeiul părăginit...

Mergeau cu toţii la vale îngânduraţi şi cu osteneală. Simina ducea de braţ pe Duduia. Era învinsă de amestecul îndoielilor ei înveninate şi sdrobită de tot ce-a auzit dela bătrân. Când să iasă din pădure, Duduia se'ntoarce către pădurar:

— Cum ţi-i numele moşule?
— Gurău...
— Da?

Şi ea se trezeşte de amintirea nopţilor de iarnă, când Gurău era încă în putere şi când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

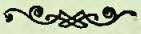
ea și cu Bujor îl puneau să le spuie povești.

— Cât ai îmbătrânit!...

— Ehei, eu sunt om vechiu, d-ta n'ai de unde mă știi!...

— Dau eu așa cu mintea, după cât te-arată chipul.

— Ce-a mai rămas din mine!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV.

Orașul posomorît era muiat în ploaie măruntă de toamnă. Trist și răceală umedă pretutindeni. Bucureștii se sgribulise tăcut și închis în abaterea unei piroteli moleșite.

La Mușat era lume multă. Aspasia se întorsese împreună cu Suzana din străinătate. Cunoscuții alergaseră s'o întâmpine în urale și lingușiri.

In salon cald și miros de plante streine. Cucoanele se strânseseră mai toate în jurul sperioasei Suzana. Fata se simția stingherită într'atâta luare aminte și se mișca stângăci în hainele ei încărcate, de domnișoară ieșită în lume... Se înroșia nevinovat de orice întrebare și căuta timid împrejur. Fața ei mai mult rotundă, luminată în părul adus peste tâmple, se înfiora de umbrele unor tresăriri de frică și supunere, arătând mai mult silă și dorul de a scăpa din încurcătura cercetărilor.

— Ce vrați, floare crescută în umbra mănăstirii.

— Câtă gingășie însă în apucăturile ei dibuite.

Aspasia privia printre toți neluătoare'n seamă. Ochii ei pipăiau urma lui Pralea. Părea obosită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901_1932

şi blândă. Ii perise strălucirea aceea de batjocură şi triumf din ochi, şi faţa ei pălită, ofilea învinsă, sub încoronarea de argint a părului ei ridicat în creştet.

Pralea dintr'o întorsătură ajunge la spatele fotoliului ei.

— Ce-aţi vorbit amândoi?

— Cu cine?

— Nu te mai face..., cu ipocrita ceia de Simina.

— Nimîcuri.

— Ea te spionează.

— Treaba ei.

— Şi eu vreau să fii numai al meu.

— Cine-ar putea să-mi mai deslănţuie sufletul din dragostea ta?

— De-ar fi drept.

— Cum e drept că e ziuă.

— Vai, la câte nu mă gândesc!

— Anume?

— Intâi că m'am trecut, ş'apoi... că de ce-ai fi tu aşa de frumos...

— Ce idee!

— Mi-i frică şi mă cutremur.

Doamna Semiranoff vine iute în spre Aspasia.

— Să vezi ce inteligenţă naturală şi vorbeşte-o franţuzească... Ce nevinovăţie sfântă, doamne!

Aspasia privia şi nu înţelegea nimic. Doamna Semiranoff se pleacă mai atent:

— Tu nu te simţi bine

— Sunt ostenită...

— Atâta drum!...

— Da... da...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De ce-ai întârziat până acum în streinătate?

— Ştiu eu...

— Cum aşa?

— Aş fi vrut să nu mă mai întorc niciodată.

— Ai dreptate, aici nu e de trăit.

Simina îmbrăcată în negru, se afundase în îmbrăţişarea unui fotoliu ma îretras şi privea trist la toate, ţinându-se mândră în ruina stăpânită a durerei ei ascunse.

Puiu s'apropie de ea curtenitor şi ridicol.

— Am citit teza d-v.

— Mulţumesc.

— Ce frumuseţi!

— Da?

— Incântătoare... de altfel ca şi autoarea...

— Găseşti?

— O de-aţi şti domnişoară!

— Ce?

— Cât sunteţi de...

— Domnule...

— Pardon...

Simina se sprijinise în mânerile fotoliului, fulgerătoare.

— Ertaţi-mă, să nu credeţi...

— Nu cred nimica, dar dă-mi pace...

Se, lasă din nou în abaterea mândră a tristeţii ei stânjenite. Doamna Démètre vine în spre dânsa cu gingăşie prefăcută.

— Vai Simino, ce copil curat la suflet...

— O nenorocită.

— De ce vorbeşti aşa?

— Pentru c'are să fie veşnic streină între oameni.

— Mai bine te-ai duce s'o desmerzi şi tu..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

— Lasă că rămâne ea cu mine, după ce vă veţi duce toate.

— Să vezi câtă gingăşie nevinovată.

Şi doamna Démètre silindu-şi bucuria trece înainte.

Savin părăsit de Aspasia se ţinea de paşii Cocuţei, frângându-şi mersul în înmlădierea picioarelor lui subţiri şi lungi:

— Sunteţi neîntrecută, parol d'honneur...

— Ce idee!

— Mai ales când râdeţi, e o grădină de graţii...

— Ha ha ha...

— Aşa, vedeţi, are să se facă frumos ş'afară, de bucuria râsului d-v primăvăratec.

— Ştii că eşti nostim!

— Aşa sunt eu, dar d-v...

Cu mâna stângă'şi potrivea monoclul, iar pe dreapta o tremura uşor ca că-şi aşeze brăţara lui de aur. Talia complectată cu vată se contura unduios în strângerea îngustă a tunicei lui de roşior.

Vranda vorbia tainic cu Pinat mai într'un colţ:

— La Constanţa se pot face afaceri bune.

— Da, ca prefect... atârnă de om...

— A, eu mă pricep.

— Nu mă'ndoesc.

— Aşa că să nu porţi grijă, de ce mi-i da, îţi plătesc eu la timp.

— Nici nu mă gândesc.

— Când pot să iau banii?

— Şi mâne.

— Mulţumesc.

Sally obosită şi pătată la faţă, îşi purta începutul sarcinei cu oarecare greutate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Altul?

Şi Aspasia priveşte la ea cu acelaş aer de nehotărâre şi înstreinare. Intrase în vorbă numai ca să nu'şi neglijeze oaspeţii. Sally răspundea anevoios prin răsuflările ei prelungi.

— Dacă vine, las să vie, să nu fie numai de deochi...

La scară s'opreşte o trăsură.

— Mușat se'ntoarce dela cameră.

Aspasia strânge din spinare cu desgust.

Din sală s'aude vocea tare a bătrânului doctor:

— Aşa, bine că te mai prindem şi pela noi...

Şi deschizând uşa în larg, împinge mai mult cu sila pe Darie, profesorul modest şi ponosit, îmbătrânit înainte de vreme şi cu stângăcii în apucături.

— Domnul Darie...

— A!

Şi doamna Semiranoff s'apropie cu admiraţie.

— Inchipuiţi-vă câtă sforţare mi-a trebuit ca să-l aduc...

— Domnul Darie tot sălbatec.

Aspasia vorbia cu obosială din fotoliul ei. Simina se'nvioreză de amintirea trecutului şi de părerea de rău că ş'a înfruntat odată daspălul ei bătrân. Tocmai atunci se apropie de ea Pralea, care încerca să-şi înfloriască surâsul lui mărgărintat.

— De ce rămâneţi aşa singură deoparte?

Simina se uită la el cu milă şi durere, dar se stăpâneşte repede şi-i răspunde frumos din abaterea ei tristă şi mândră.

— Mie-mi place singurătatea.

— Aşa de timpuriu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1901_1932

— De ce vi s'ar părea?

— Cât e omul tânăr, s'avântă'n sgomot, iubeşte viaţa, sunt aşa de puţine zilele...

— Şi singurătatea e o lume pentru unele firi.

Muşat care'şi sărutase nepoata, se'ndreaptă strălucind de bucurie:

— Dar Simina unde-i?

Lumea se dă în lături ca s'o lase în lumina din retragerea ei dosită. Darie o caută din ochi cu înfrigurare, dar când a zărit pe Pralea lângă dânsa, s'a ferit ca din faţa unei ameninţări.

— Ei, ce zici?

— E bună, dulce la cuvânt şi nevinovată....

Simina vorbia din nemişcarea fotoliului ei, rămânând abătută în ruina mândră a durerii.

— Un miez de pâine caldă.

— Aşa de străină timpurilor noastre!

— Nădejdea toată e în paza celui de sus.

— Doamne auzi-ne...

Simina spusese rugăciunea asta cu căldură şi credinţă.

De-afară pătrundea o lumină jilavă şi posomorîtă. Bucureştii pirotia sub apăsarea grea a ploaei mărunte şi reci. La răstimpuri s'auzia goana răsleaţă a vr'unei trăsuri. Scăpărarea alergării se înăduşia mult de înecul închis al timpului muiat.

Aspasia se'ntoarce trufaşă şi obosită în jiltul ei măreţ:

— Ce zici Suzano de lumea noastră?

— Imi place şi mi-s dragi toţi, nu ştii dacă fetele cu fraţi şi surori, s'ar găsi mai fericite în mijlocul lor, de cum sunt eu aici între voi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mușat sfătuia c'un grup de deputați și oameni cu trecere:

— Proectul va trebui să treacă numai de cât, din el îmi fac opera mea politică.

— Miniștrii ce zic?

— Eu mă adresez poporului, vouă și voi sunteți datori să vă gândiți la mântuirea noastră...

— Sunt oameni care nu judecă tot așa.

— Pentrucă se gândesc numai la dânșii.

— Ce ar fi, dacă...

— Odată cu proectul, mă prăbușesc și eu din visurile mele îndrăsnețe. Mă retrag din luptă, ca să mă zăgăzuesc în durerea singurătății mele. Voi plânge viața mea de frământare și nenorocul neamului meu. Atunci voiu desnădăjdui cu totul de viitorul țării mele dragi. E foarte trist să te vezi izolat, când muncești atâta pentru alții. Mă voiu imobiliza și eu în marea nepăsare națională, ca și alții cari au căzut în ea ca'ntr'o mreajă blestemată. Ce vreți, cu niște bătrâni nărăviți, c'un tineret care sau se tocmește slugă, sau băcește înfrânt fără să fi luptat, nu poți hotărî curentul trainic al unei idei... Pesemne că suntem oamenii disciplinei. Ne orânduim supuși împrejurărilor. Nicăieri ca la noi n'ar putea să rămâie mai singur, un om care n'ar gândi ca ocârmuirea... Te sbați ca'n vid, vorbești în pustiu... Politica noastră de până acum n'a fost decât o întreprindere, cu patroni și cu tocmiți anume. Deaici schimbarea ușoară a stăpânului, cartelarea naturală între marii impresari... Principii, ideal, program — mofturi... Ce s'ar fi putut întâmpla, dacă acești îndrăsneți întreprinzători, ar fi fost și mari canalii? Dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

bărbaţii noştri conducători n'ar fi fost pătrunşi de patriotismul acela instructiv, de cumineţenia aceia cinstită, cari tocmai face mândria noastră naţională...

Pralea mlădios şi triumfător, vorbia încet cu Aspăsia, potrivindu-şi într'una bucla neagră de păr, ce-i cădea în colţul din stânga a frunţii lui netede.

— Niciodată nu m'am simţit atât de nestăpână pe mine.

— Să cred oare?

— De-ai şti ce-ai făcut din sufletul meu! Mi-i frică şi ruşine de slăbirea asta. Tresar de câteori te văd îndepărtându-te. Şi urăsc pe Simina, ca pe un duşman ce mă pândeşte...

Doamna Semiranoff încinsese vorbă aprinsă cu Darie; de când cu poetul ei decadent, prinsese gust de literatura românească:

— E egoism aceia ce susţii dumneata...

— Vă înşelaţi, doamnă.

— O stare bolnăvicioasă...

— Atârnă de cum priveşti sănătatea.

— Ai însă un stil ales şi eşti de-o sensibilitate fără seamăn. Eu îţi urmăresc foiletonul c'o adevărată patimă...

Muşat se'ntoarce curios la vorbele astea:

— Ce foileton?

— Nu citeşti *Vremea nouă?*

— Nu mă uit însă niciodată la foiţă.

— Sunteţi în urmă atunci cu altimul nostru eveniment literar.

Un moment lumea toată se'ndreptă cu luare aminte. Muşat s'apropie mai mult de doamna Semiranoff.

— E scris de domnul Darie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Adevărat capo-d'operă de simţire şi cuviinţenie...

— Amicul nostru munceşte atunci.

— Nu mai este o lucrare de muncă, ci de adevărat talent.

Darie stingherit se înroşeşte încurcat:

— Doamnă...

— Să lăsăm modestia... E bizară însă concepţiunea operei..., sau cum să-i spun..., a jurnalului — căci sunt notiţile zilnice ale unei fiinţe neînţelese, date sub formă de manuscris găsit...

Şimina asculta atent.

— Necunoscutul acela se 'ndrăgosteşte de sora lui. E o dragoste curioasă însă, îi iubeşte sufletul ei deosebit, o inamorare morală, până la adevărată necesitate de viaţă. E un bătrân, urât, simplu şi bun. Ea e mândră, inteligentă, şi de un idealism atingător. Primii lor ani de înţelegere sunt o poveste frumoasă, el o respectă până la închinare şi ea trece din lume rece şi frumoasă, fără să-şi oprească visele asupra nimănui...

Darie galben şi'nfrigurat se da tot înapoi.

— Mai târziu încep însă pagini de chinuitoare durere pentru el. Fecioara lui mândră şi aleasă, iubeşte... Pe dânsul îl sdrobeşte lunecarea asta, sufere de mila sufletului ei amăgit... Il doare până la moarte gândul desamăgirilor ei din viitor...

Savin îşi strânge monoclul în încreţitura silită a luării aminte:

— Dar e un adevărat incest.

— Apoi el nu îşi iubeşte sora pentru ca s'o aibă...

— Ce vrea să se facă dânsa atunci?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir1901-1932

— Să trăiască cu sufletul curat de dragostea păcătoasă... Lumea se sbate în murdăria căderii... Şi el susţine că cei buni să-şi stingă rasa prin înfrânare voită, căci e mai uşoară durerea asta, de cât sdruncinul otrăvitor al desamăgirei firilor alese...

Muşat îl caută pe Darie din ochi:

— Şi cum sfârşeşte eroul dumitale?

Profesorul ruşinat şi ponosit, priveşte nedumerit împrejur şi ridică trist din umere:

— Nici eu nu ştiu încă...

Lumea se'nprăştie din nou în grupe, vânturând banalităţile obişnuite.

Cocuţa opreşte pe Pralea care trecea cu Puiu la braţ:

— Ce ziceţi de scrierea asta ciudată?

Muşat era cu Darie mai într'un colţ;

— Nu te-am mai întrebat... Ce era să-mi ceri la cameră de mă aşteptai?

— Nu ştiu dacă nu vă...

— Nu umbla cu înconjururi, spune...

— Vorbiţi d-lui ministru al instrucţiei... dacă s'o ivi vr'o vacanţă la vr'un gimnaziu din provincie, ori unde o fi, departe...

Simina s'apropiase mişcată şi tristă:

— Ce, părăseşti Bucureştii?

Darie tremura şi se făcuse palid de tot:

— M'aş duce de-aici, domnişoară...

Muşat apucă pe Darie de umăr.

— Iţi făgăduesc, îl voiu întâlni chiar mâine la cameră...

Afară ploua mărunt şi lumina ceţoasă cădea de greul umezelii din cuprins.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lumea din salon continua vorba în grupuri împrăştiate, care se formau şi se desfăceau într'una.

Savin, care se pierduse în intimităţi cu Cocuţa sfâşie un moment lâncezeală convorbirilor, cu străbaterea piţigăiată a glasului său ascuţit:

— Parol d'honneur, c o plăcere...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XV.

— Vine... vine...

Vorba aceasta trecea prin mulțimea grăbită ca o veste mântuitoare. Pe fețele tuturor strălucia bucuria și-o nestăpânită așteptare. După o săptămână de ploaie mărunță și de urât covârșitor, se părea că și cuprinsul da să-și mai limpeziască înecul neguros, desfăcându-se de dibuirea înviorată a unor raze trezite.

— Vine...

O dimineață târzie de toamnă.

Craiova era împodobită cu steaguri. Orașul posomorît își schimbase fața.

Imprejurimile jilăviau în lumina umedă.

Cu tot greul care mai atârna în aerul muiat, trecătorii se înviorau în încrucișarea drumurilor, se chemau pe nume, își strângeau mâna o clipă, apoi se îndepărtau întineriți.

— Ai să fii la gară...

— Negreșit.

— Crezi că sosește azi?

— A telegrafiat.

— Bravo nouă.

Și prin mulțimea grăbiților flutură vorba mântuitoare:

— Vine... vine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1901-1932

Floareș obosit și bolnav, se coborîse încă din zori, jos la cafeneaua de sub otel. Sta la o măsuță de pe trotuarul lat și cerca să se fure din furtuna gândurilor lui înfrânte, amăgindu-și ochii prin încurcala jucăușe a literilor unui jurnal deschis dinainte-i. Nu putea însă să prindă nimic din amestecul cuvintelor. Vedea numai frânturi de titluri, cu litere mari de reclamă și apoi înșirarea cursivă vrăstată cu rânduri întregi mai mascați. Înțelegea atât că în lipsa lui s'au petrecut întâmplări sgomotoase.

Îi ardea capul și-l tresăriau înfiorări de friguri. Era buimăcit de neorînduiala atâtor sdruncinări prin care trecuse. Și nicăieri poate nu l-ar fi copleșit atâta durere, ca'n orașul visurilor lui îndepărtate. Aici s'a rușinat de amintirea atâtor nevinovății amăgitoare. Trecea prin anii lui de învățătură, ca printr'o galerie de portrete ironice. Văzuse lumea și viitorul într'o lumină străină, gândise la îndreptarea norodului, se crezuse un trimis inspirat pentru statornicirea bunei rânduieli printre oameni — Și din toată înșelăciunea acelor așteptări, se trezește el, cel de azi, obosit și bolnav, desgustat de căderea lui sufletească, scârbit de oamenii care-l târîseră atât de batjocoritor din strălucirea tânără a iluziilor lui...

Ridică tare gulerul paltonului, trage nervos pălăria pe ochi și afundându-se mai mult în întunecarea abaterii ce-l copleșise, își amestecă din nou privirea în încurcala tremurată a cuvintelor din gazeta desfăcută.

Auzul îi vuiește de bocetele din ajun și de plânsul fraților rămași singuri. Moartea mâni-sa îl smucise din destrăbălarea vieței lui lui ticăloase, ca dintr'o înoroire puturoasă..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Ş'acum se sbătea încă în învăluirea părerilor de rău, după toţi anii lui stricaţi aşa de ordinar. Îi era milă de ruina atâtor alcătuiri care-l alintaseră în ceasurile fugite ale copilării curate şi nu putea de cât să suspine, când se vedea neînstare de-a mai drege ceva din toată risipa.

— Vine... vine...

Pe la mesele din jur se vorbea tare şi mulţimea se aduna tot mai gălăgioasă.

Infăţişarea moartă a mâni-sa îi înduioşază privirea. O vede cum se topia uscată şi mică în strângerea îngustă a cosciugului. Atâta îndărătnică energie ş'o viaţă de muncă şi neodihnă, închisă pentru totdeauna în amorţirea rece a mormântului!...

Pentru el mamă-sa încarna toată vigoarea de rezistenţă a rasei noastre. Instinctul acela admirabil de conservare, care ne-a călăuzit prin vremuri...

In închipuirea lui se ridica trufaşă, urmând cu tărie calea unui gând, robind pentru copii şi pentru cinstea neamului. — Ş'apoi, ca la o dureroasă ironie, se întoarce cu mintea la el şi la toţi din lumea în care se învârteşte. Atâta timp ş'o mulţime de bucurie stricată de geaba. Vieţi trecute fără nici o ţintă. Zilele care se înşiră fără rost, aşteptate numai doară pentrucă se rostogolesc în spre leafă. Incolo nimic deosebit, nici o ridicare mai mândră. Sufletul înăduşă sub stăpânirea cărnii, fără nici o ferestruie pe unde să-i vie lumină...

Să trăeşti numai pentru plăcerile trecătoare: Egoism, ură şi minciună pretutindeni... Şi toate aşa în zadar, neajutate de nici un îndemn, numai pentru a grăbi mai iute un sfârşit fatal...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

O lume unde instinctele se ofilesc sub arşiţa intelectualizării şi'n care cultura nu le poate împrospăta cu idealuri conştiente... O lume care se va mântui din pricina stârpirii sufleteşti...

Floareş scoate scrisoarea boţită trimisă de maică-sa înainte de a închide ochii. In rândurile acelea spuse de bătrână în cele mai solemne clipe şi migălite cu greu de un frate care nu făcuse decât două clase primare, nu vedea de cât părerea ei de rău că nu ş'a terminat întreprinderea de mamă închinată datoriei.

Nici o lectură nu-l sguduise mai sdrunciător.

Floricica mamei

Eu am să mă duc şi după mine rămân multe treburi nepuse încă la cale. Mă chinuesc aici pe pat şi de boală şi de cele ce văd împrejur, şi nu pot închide ochii pentrucă nu te-am văzut pe tine de mult şi numai ţie poate mama să-ţi lase rânduirea celor neisprăvite. Să nu-ţi fie ruşine să vii la noi, că suntem săraci şi proşti, să-ţi fie milă numai că eu am să mor şi n'am avut putere să mi-i ridic şi pe ceilalţi acolo unde mintea ta şi sdrădania mea te-au aşezat. Că dacă eşti boier acum, cinstit şi cu câştig bun şi ceştialalţi ţi-s fraţi şi eu te-am făcut şi te-am spălat şi te-am avut în pază... Eu am să mă duc, c'am ajuns în gura morţii şi chinuesc aici pe pat şi nu pot închide ochii, pentrucă mama nu ş'a văzut de mult Floricica ei mândră şi cu noroc şi mama are s'o roage să-i mai rânduiască din cele lăsate, nepuse încă la cale...

Prin trupul ostenit şi'nfrigurat i-a străbă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tut tremurul acela înfiorător de plâns. Strânge însă pleoapele tare şi se înfundă mai mult în gulerul ridicat al paltonului.

Primise scrisoarea aceasta la redacţie. Acolo se spuneau glume, răsunau râsete şi prin uşile deschise la răstimpuri s'auzea vuetul deslănţuitor al maşinelor cu fâşiitul mătăsos al hârtiei desfăcute.

Dela primele vorbe citite a sbucnit într'un plâns hohotit, lacrămile nu se prelungeau în în lungul obrazului, ci ţâşniau împroşcător de parcă în locul ochilor ar fi fost două lămâi tescuite puternic. A ieşit din redacţie ca un luat, rătăcind mult, aşa zănatic prin încurcătura uliţilor lăturalnice.

Vorbele mâni-sa îi veniseră ca o crudă mustrare, de tot ce a visat să fie ş'o brutală trezire din căderea dureroasă în care îngenunchiase. Copilul blând şi doritor de împăcare de altădată, s'a trezit în stingerea cojoasă a omului înăsprit şi stricat de azi şi n'a putut să-şi mai înăduşe întâia lui închegare şi s'a lăsat plânsului, ş'amarei căinţi.

A plecat cu primul tren, s'a dus cu jale ş'o covârşitoare părere de rău în sufletul sdrobit, se credea un păcătos gonit de furii, care aleargă pocăit să se cureţe la altarul întristător al durerii.

Satul, casa lor, ceilalţi copii, trecutul tot înfiripat, maică-sa în pragul morţii şi mai la-o-parte tată-su beat, cu capul plecat în piept şi tremurând pe picioarele lui slăbite.

Un moment dat i s'a părut că se curmă înecat, de apăsarea rotogolitoare a atâtor prăbuşiri.

Cu câtă cumineţenia s'au retras cu toţii. Casa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

a rămas mută şi rece, el stă înmărmurit ca pe cruce. Bolnava a mişcat în caldul aşternutului. El nu s'a trezit din ameţeală, de cât când i-a văzut mâna uscată şi înegrită, făcându-i semn să se apropie. S'a prăvălit în spre pat ca un buimac împins dela spate.

Glasul mâni-sa era duios şi stins, iar vorba mai mult şoptită:

— Tu eşti flocicica mamei cea de odinioară?...

— Eu...

— Cum te-ai făcut de urât şi eşti slab!...

— Da, mamă...

— Şi bătrân şi veştejit, floricica mea înstrăinată...

El n'a avut putere de cât să-i sărute mâna şi'apoi plecându-şi fruntea aprinsă pe marginea patului, n'a mai fost în stare să-şi ţie cursul lacrămilor. Bolnava i-a netezit creştetul tremurat în bocet:

— N'ai mai venit pela noi de cum ai apucat într'acolo. Bucureştii nu ţi-au dat drumul, să-şi mai poată vedea mama Floricica ei dealtădată... Dar tot e milostiv Dumnezeu, că te poate vedea mama acum când se duce de aici...

Floareş a îngânat prin înecul plânsului:

— Nu, să trăieşti, rămâi, mă doare şi-mi pare rău... Bătrâna îşi strânge ochii ca pentru stoarcerea unei lacrămi, dar tresărind, se'nvârtoşia par'că dinaintea suferinţei şi scuturând încet capul, rămâne împetrită şi bună:

— Floricica mamei, eu am să mă duc şi în urma mea rămân multe treburi nepuse încă la cale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

După fiecare vorbă şoptită duios şi stins, bolnava respira prelung, ofta uşor şi trist, închidea o clipă pleoapele şi apoi urma iar cu sfârşire. Floareş ridicase ochii înroşiţi şi asculta sdrobit.

— Tu eşti feciorul cel mai mare, ţie ar trebui să-ţi rămâie grija casei, dar tu eşti acum boier şi nu poţi sta să vezi de treburi... Deacolo însă, din prisosul tău, ajută pe cei cari vin după tine... Că şi câinii se hrănesc din sfărmăturile stăpânilor, d'apoi fraţii...

— Iţi făgăduesc mamă...

— Fetele or rămânea la soru-mea, am vorbit eu cu dânsa, au fărâma ceia de pământ şi casa, dar pe Sandu şi Grigoriţă să-i dai la învăţătură...

— O, asta nu...

Bolnava rănită, mai să se sprijine sperioasă într'un cot:

— Pentruce, nu?...

— Mă mai întrebi?...

Şi Floareş s'a măsurat îndurerat cu ochii, ca şi cum ar fi privit la o ruină. Bolnava respira obosită din îngroparea pernei.

— N'are de-a face asta, trupul tot se pierde odată, sufletul însă trăieşte şi sufletul e mintea omului şi cel cu mintea luminată, cinsteşte altfel viaţa...

— Vai, mamă...

— S'asculţi ce-ţi spun. Eu am făcut ce-am putut pentru tine, să nu laşi nici tu pe alţii... Până acum nu ţi-am cerut nici un sprijin, eram eu în deajuns pentru işti deacasă, nici nu m'am scârbit că nu-mi trimeţi ştire măcar depe acolo, că am avut nădejde în vrednicia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ta, dar acum când eu mă duc, să-ţi fie milă de Grigoriţă şi Sandu...

— Iţi făgăduesc, mamă...

Bolnava i-a ferit uşor mâna şi ferind capul mai pe spate într'o strângere tremurată de pleoapele, a îngânat printre buzele albite:

— Floricica mamei înstrăinată...

El nu s'a desmeticit decât când a simţit cum se răcesc degetele mâni-sa, în îmbrăţişarea acea desmerdătoare a mânei lui fierbinţi. Când a pipăit-o, ea murisc, strălucindu-şi faţa înghetată de lumina eternă a liniştei ş'a împăcării.

— Iart'o, Doamne...

A făcut semnul crucii cu toată credinţa anilor îndepărtaţi ce-l năvăliseră ca o revărsare.

A urmat pe urmă pregătirile, rugăciuni, priveghiuri şi îngroparea cu bocetul satului şi plânsul sfâşiat al celorlalţi copii. In urechi îi ţiuie ş'acum toată tânguirea din ajun. S'a întors sdruncinat în casa rămasă singură. Tată-su i-a cerut bani ca să bee. După ce a rânduit toate cele cuvenite, a plecat în spre seară la Craiova cu cei doi fraţi. N'a putut închide ochii de loc noaptea în otel. Fraţii lui dormiau acuma sus. El lasă trecutul şi şovăie cu mintea în viitor, socotindu-se ce-ar fi bine să facă cu copiii. Să gândia la statornicia lor, dacă pentru dânsul e pierdut totul...

— Vine, domnule... vine...

Floareş ridică capul speriat.

— Debunăseamă că nu mă mai cunoşti.

Străinul era înalt şi bine făcut. Pumnii enormi şi plini de sânge îi siliau mânica prea lungă. Imbrăcat ca de sărbătoare, cu cordica tricoloră trecută peste umăr şi înodată la cea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/901-1937

laltă subsoară iar pe pieptul lat, înfloria *serviciul credincios.*

— Ia gândeşte-te bine...

Pe Floareş îl scotea din sărite îndărătnicia cu care îl tortura necunoscutul. Intărâtat de răutate:

— Şi ce-mi pasă mie cine eşti dumneata...

— Vezi că nu-ţi aminteşti? Eram încredinţat..., şi doar am petrecut o noapte împreună... Cum mai combăteai de frumos şi ce chef al dracului...

Floareş se înroşeşte de amintirea ridicolă a primarului decorat şatunci îngână trăgănat:

— Dumneata erai?

— Ei, dar o vezi?

Şi provincialul greoiu şi fericit arată mândru pieptul.

— Douăzeci de ani neîntrerupt pentru patrie.

— Sub toate guvernele.

— Şi n'am fost suspendat măcar.

— Eşti un om mare, domnule... predestinat...

Primarul s'apropie apoi cu interes, căutând tainic în lături:

— S'a'ntors?

— Cine?

— Nirvana.

Floareş nu-şi poate opri râsul. Celălalt o ia prietenește:

— Sau ţi-ai găsit alta... Schimbă domnule muierea, dac'o vezi cu năravuri, că din soiu rău nu mai faci gospodină, bărbatul numai să nu se ticăloşească, da de femei, te'npedici la tot pasul...

Floareş se'ntoarce batjocoritor.

— Ca aceia nu mai găsesc eu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Frumos nume are bat-o pustia...

— Şi cum ştie ea să sărute şi cătă linişte în desmerdarea ei, te adoarme c'o strângere în braţe şi deacolo nu mai ştii nimica, uitare şi veşnicie...

— Văd cu că tot ţi-i dragă, n'o poţi uita.

— *Nirvana!...*

— Eu mi-am făcut datoria, am dat o publicaţie, dar n'a răspuns nimeni...

— Mulţumesc...

Primarul face un gest de grabă şi apoi schimbă vorba:

— Eşti din partea gazetei?

— La ce?

— Apoi doară vine...

— Cine, domnule?

— *Prezidentul.*

— Care?

— ...Studenţilor universitari...

— Cine?

— Domnul Pralea...

— Auleo, domnule...

— Ptiu!...

— Auleo, domnule...

Şi cela se uită fricos în lături!

— Pentru el mă chinueşte toată lumea asta cu nesfârşitul... *vine... vine...*

— Apoi are să vie...

— Şi dumneata ţi-ai părăsit comuna...

Toţi primarii, domnule... Ştii cine-i acela?

— Ştiu.

— Apoi dacă vine la noi, asta e o onoare; el e întruparea viitorului nostru, el e tinerimea mântuitoare...

— Oho...

— Auleo, domnule...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi primarul se uită din nou în lături cu frică. Floareş caută să-i dee drumul şi-i zice aspru:

— Să ne vedem cu bine...

— Să ne...

Cela i-a întins mâna cu grabă şi s'a pierdut prin lumea ca urmărit de poliţie.

Floareş indignat îşi lasă ochii în gazeta deschisă. Primul titlu la care s'a oprit era: *Comemorarea lui Mihai-Viteazul la Craiova.* Prin mulţimea rândurilor înşirate cu scriere mare, numele lui Pralea se repeta foarte des.

— Ah ce timpure şi ce lume!...

A sărit la o informaţie ochioasă:—*Azi domnul Vranda, noul prefect de Constanţa, a depus jurământul în faţa...*

— Mh...

Ş'apoi trecând mai departe la noutăţi: — *Înaltul consiliu sanitar, din motive de garanţie, printr'un raport motivat, încredinţează fără licitaţie d-lui Puiu Suher, furnizarea serului vaccinal pentru întreaga ţară...*

— Ha-ha ha... motive de garanţie sanitară!... Fii liniştită ţara mea şi tu popor coborîtor de neam mare... se veghiază mult pentru buna stare a sănătăţii tale...

Rândurile se frâng din nou, literele joacă în tremurări sucite şi faţa deschisă a jurnalului s'amestecă într'o încăierare murdară. Floareş rămăsese cu ochii buimaci şi deschişi în înghesuiala tiparului răsvrătit. Târziu, din jocul încâlcit şi macabru, s'alege în capul ultimei coloane, titlul mascat şi negru. —

Ultima oră. — Îndoita sinucidere de la şosea — Scrisoarea emoţionată...

Floareş lunecă peste descrieri ş'ajunge jos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la ultimele rândure a celor morți. — *Mămiliță dragă, eu și cu verișorul Leonardo, ne-am iubit de mult și ne-avem scumpi s'acum. Petrescu nu știu de ce m'a luat de nevastă, pentrucă nu ținea la mine și umbla peaiurea ziua și noaptea. In singurătatea mea, Leonardo m'a mângâiat mult și ne-am apropiat atâta, că sufletele noastre s'au întovărășit până la înfrățire... Unde-am fi putut găsi noi loc, dragostei noastre sfinte de cât în mormânt?...*

Floareș și'a amintit de-un Petrescu, pe care l'a cunoscut într'o zi de sărbătoare pe trotuarul din colțul otelului „Continental". Tot atunci se vorbea de-un verișor și de combinațiuni afară... Totul îi ajungea așa nelămurit, ca dintr'o îndepărtare...

— Vine... vine...

Din lungul stradei s'aude sgomotul unei muzici și se vede mulțime multă cu steaguri și fâlfâiri de batiste.

— *Societatea...*

Floareș se cerca să descifreze numele pe désfășurarea fâlfâitoare a flamurei. Mai încolo altă muzică cu societăți noi și gros năvalnic de lume.

— Vine... vine...

Floareș plătește chelnerului și se amestecă ametit în talazul învăluit al norodului. După un timp, se pleacă către un muncitor gătit și voios:

— Unde vă duceți?
— Să-l primim la gară...
— Pe domnul Pralea?
— Da ce dumneata nu știi că vine?...
— Ba da, dar...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Marşul *Deşteaptă-te Române* întinerea cuprinsul şi mulţimea cu împrospătare. Floareş era dus în învârtiri ghiontite, mergea pentrucă nu s'ar fi mai putut întoarce.

— Uraaa...

Strigătul acesta neterminat, era un salut de departe trimis gării, care se arată pestriţată de tricoloruri.

— Vine... vine...

Comisarii şi gardiştii desperau rânduind grămada care înegrise peronul. Societăţile şi şcolile se înşirau până încolo la o parte însemnându-se prin steagurile desfăcute în uşoara bătaie a vântului dela loc deschis.

Cuprinsul muiat de jilăvială, după o săptămână de ploaie mărunţică şi de urât covârşitor, se limpezea tot mai mult de înecul neguros. Greul umed se deschidea de dibuirea soarelui trezit. La locul acela din larg, adiea o boare rece de toamnă prelungită. Hainele cucoanelor, îmbrăcate involt, mărginele pălăriilor moi, fluturau în desmerdarea vântului.

— Trenul e în întârziere.
— Vai!...
— Cu mult?
— Cinci minute...
— Mţţţ!...
— Nenorocul nostru.
— Atâta nerăbdare!
— Ce vrai! — dar bine că vine..
— Il vom vedea.
— Şi auzi.
— Vorbeşte ca un orator.
— Şi-i frumos...
— Voinic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Floareș mușcă vorba înăduşit, de n'o'nțelege de cât el:

— Şi dobitoc...

O cucoană grasă face loc vorbei prin îndreptarea gâtului ei umplut:

— Ce om fericit!...

O altă intră în sfat pe neaşteptate.

— Oare să se'nsoare?

— Halal de nevastă!

Un fluerat străbătător s'aude din zarea şinelor.

— Vine... vine...

— Uraaa...

— Vine... vine...

Vorba aceasta trecea prin mulțimea îngrămădită ca o vestire mântuitoare. Pe feţele tuturor strălucia bucuria ş'o nestăpânită aşteptare.

Floareș îşi face loc în primul rând. Mulțimea şi vântul îl împingeau dela spate. Vârîse mânile în buzunare şi se sprijinia în ridicarea plictisită a umerilor ş'a gulerului dela palton.

— Vine... vine...

Muzicile sbucnesc la un loc *Deşteaptă-te române,* atunci când trenul gâfâind îşi da coate greoiu şi asudat printre rândurile celor strânşi.

— Uraaa.

Uşa vagonului se deschide şi'n cadrul golit s'arată Pralea înfăşurat cu aripa desfăcută a unui steag lat. Făcuse un pas înainte şi'n aplecarea lui pornită, părea un vultur gata de sbor. A înspăimântat cuprinsul cu tunetul vocei lui ameninţătoare:

— Trăiască România...

Vorbele lui vibrante au căzut în mulțime ca'ntr'o fierbere de talaz:

— Uraaa...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rămâne un timp aşa teatral, învăluit în aripa lată a tricolorului şi surâzându-şi râsul lui mărgărintat şi ocrotitor, îşi ridică c'un gest drăguţ pălăria:

— Bine v'am găsit cetăţeni Craioveni...

— Uraaa...

— Trăiască Pralea... Uraaa... trăiască tinerimea... Pralea coboară triumfător scările vagonului. Mulţimea şi vântul năvălesc în spre el. Floareş se sprijină mai mult în ridicarea plictisită a umerilor şa pumnilor strânşi în buzunar. Un buchet svârlit în spre oaspete, păleşte pe Floareş în fundul pălăriei, pe care o saltă mai mult vântul şo aruncă sub picioarele lui Pralea împreună cu florile.

— Uraaa...

— Trăiască Pralea...

Tocmai târziu, când şirurile duse de îndemnul înălţător al muzicilor, ajunsese departe, s'a recules Floareş din neorânduiala gândurilor şi s'a trezit în mâni cu pălăria călcată şi feştelită.

— Mh... şi totuşi am văzut-o şi pe asta...

A plecat îndurerându-şi buzele c'un zâmbet amar şi ştergându-şi din mers pălăria cu mâneca paltonului.

— Uraaa...

— Trăiască Pralea...

Clocotul strigătelor se revărsa din grămada învăluită, ca o rupere aprinsă de vulcan sbucnit.

Restul întâmplărilor trecuseră ca un vis muncit: Alcătuiri de planuri şi prefinări de ale trecutului. Huruitul monoton al trenului cu drumul cela nesfârşit şi întrerupt, îl aruncase într'o supărătoare neorânduială nervoasă. Floa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reș a suspinat ușurat, când după atâtea ceasuri de înfrânare și sdruncin, a auzit flueratul prelung al mașinei.

— In sfârșit!

— Am ajuns?

Cei doi frățiori se ridica pe sub subsuorile lui și se ițesc și dânșii pe geam. Floareș care se uita prin întunericul înoptării afară, îi ajută să se înalțe mai mult la fereastra vagonului.

— Vedeți?

— Acolo unde-s lumini multe?

— Aceia's Bucureștii...

— Ce mai strălucire!

Floareș strânge copiii la el c'un fior de teamă: Orașul îngenunchiat în negura apăsătoare și umedă, părea monstrul pânditor din povești, balaurul c'o sută de capete și cu ochi nenumărați de flăcări otrăvite, iar el nenorocitul osândit, energie nouă și visuri încolțite în răcoarea ascunsă a satului...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

XVI.

Bucureștii adormeau sub iarnă.

Afară întuneric greu și vifor mânios. Fanarele înăduşiau în învălirea deasă și rotită a fulgilor purtați de vânt. Nu auziau de cât resleţe ţingănituri de zurgălăi. Incolo muţeni e și vuet gonit de vânturi sfâșiate. Făurar stăpânia cuprinsurile...

Palatul lui Mușat era tăcut. Ceasornicele depe la turnuri bat IX...

...Viforul smulge fiecare sunet, ca să-l destrame pe urmă într'un oftat plâns, cu care învăluiau noaptea.

Iatacul Suzanei se umplea de o lumină albastră și de căldură moleșitoare. Pralea încurca o franţuzească stricată, dar fermecătoare tocmai prin greșalele ei. Făceau lecția numai amândoi:

— Nu-i fila asta...

Și Pralea ispititor și gingaș, apucă fierbinte mâna copilei aprinse și dând să i-o fereasc㠀, i se pleacă mult în răsuflare, strângând-o ușor de degete.

Suzana tremura de neliniștea apropierei lui tulburătoare.

— Vezi acum?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da...

Îi luase îndrăsneț mâna înfrigurată și ținându-i-o mult într'o cuprindere provocătoare, o lasă pe urmă nervos pe fila deschisă bine.

— Ah...

Pralea oftase mincinos, închizând ochii într'o prefăcută înfiorare de dragoste.

— Ce bine-i aici!...

Suzana aprinsă și fără putere, ținea ochii pe carte, fără să prindă un rând, tresărind des de neînțelesul simțirilor ei aruncate în neorânduială. Pralea turburător și cald, s'apropia tot mai ispititor spionând c'o batjocoritoare ironie, toate mișcările fetei nevinovate.

— Ei, acum ai putea să-mi citești?

Și el i se pleacă peste umăr. Suzana cearcă cu groază să descurce rândurile amestecate. Pralea întinde degetul în spre carte, apăsând dulce podul palmei peste mâna mică și aprinsă a fetei.

— Cu glas mai tare, respicat...

Suzana copleșită de neliniște, se silește să înțeleagă măcar o vorbă, își mișcă desperat buzele în căutarea unui sunet, dar toate erau o dureroasă sbatere.

— Să mai repet eu înc'odată...

Ș'atunci îi trece brațul blând și protector pe după talie și înbinându-și cu minte capul pe lângă tâmpla svâcnită a Suzanei, îngână cuvintele cu aprindere.

Fata învinsă, încearcă să se scape din înlănțuirea moleșitoare.

— Puțină atenție, numai și...

Pralea s'o apropie mai strâns, mai îndrăsneț, ameținând-o cu sfaturile și cu ațâțările vinovate.

— Să vezi cum ai să înțelegi pe urmă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Eu nu mai știu nimic acum, domnule...

Și'n pornirea unui plâns neoprit, ea-și duce mâinile la ochi și se lasă moale pe spătarul scaunului.

— Ce fricoasă ești!

Îi cuprinde fruntea brobonită cu mâna stângă, iar cu dreapta o strânge tot mai aprins la piept.

— Mă crezi atât de rău!

— Eu nu mai pot crede nimic.

Plângea înăduşit şi'n tremur cutremurător. El îi şterge lacrămile, respirând tot mai din aproape răsuflarea ei speriată.

— S'ar putea să nu mă port bine, când eşti aşa de frumoasă şi tânără, când vezi că mă pierd de drag şi bucurie că sunt aici...

— Vai, taci...

— Te iubesc atâta, că m'aşi înăbuşi dacă n'aşi vorbi...

— Dar eu, doamne, eu nu ştiu nimic ce-i cu mine...

— Nu vezi că sufletele noastre s'au înţeles?

Pralea se pleacă brutal peste sânul crud şi sbătut al fetei şi-i cuprinde gura în înrourarea unui sărut prelung şi fierbinte.

— Ah!...

Suzana părea că ş'a destrămat pieptul în uşurarea gemătului.

Pralea o coprinsese şi cu mâna stângă pe după subsoară ş'o ţinea tulburător şi strâns, fulgerând-o cu privirea ş'amestecându-şi răsuflarea bărbătească în respirarea ei feciorelnică.

— Cât îmi eşti de dragă!

— Dă-mi pace.

— Ce-am să mă fac departe de *tine*...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar pe mine de ce m'au adus aici!

— Pentru fericirea noastră a amândorora...

— Vai, mi-i frică, fugi, lasă-mă...

— Ne vom duce amândoi, vom trăi bine, ne vom iubi şi tu nu vei mai fi singură, iar eu...

Se pleacă voinic şi-i birue c'o apropiere strânsă, sforţările ei de sbatere.

— Eu voiu fi fericit...

— Eu nu mai ştiu nimîca, acum...

— Atunci vei înţelege şi vei premări viaţa, atunci se va face lumină şi bine în jurul nostru...

— Lasă-mă...

Suzana în sila de a-şi îneca plânsul, încuia muncit, scăpând gemete sfâşietoare. Pralea-i soarbe lacrămile tot mai aprins:

— Fără tine eu mor, tu eşti razimul visurilor mele, fără tine viaţa mea se'ntunecă...

— Ce mă fac eu!

— Să nu mă laşi singur, în noaptea grea a durerii...

— Doamne!...

— Nu ştiu cum aşi mai trăi fără tovărăşia ta.

— Dar eu, domnule, sunt nenorocită!

— Pentrucă nu mă poţi iubi, o ştiu, pentrucă te gândeşti aiurea, pentrucă eu nu sunt îndeajuns de frumos.

— Vai!

— Am înţeles-o de mult... Am ghicit totul, nu-i aşa? — Tu nu mă poţi iubi...

Suzana slăbită se lasă doborîtă în braţele lui, sbucnind din stăpânirea înăduşită a bocetului ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1931-1932

— Taci.... îmi eşti drag... şi te vreau... dar mi-i frică de toţi...

— Ce fericit sunt!...

— Eu de mult te-am împodobit în sufletul meu...

— E adevărat?

Suzana închisese ochii în legănarea braţelor lui, plângând, într'una încet şi tremurător.

— Dece m'au adus aici?... La mănăstire eram împăcată şi lumea de-acolo era cuminte şi blândă....

— Aici însă sunt bucurii mai cutremurătoare...

— Ce vor zice bunicii?

— Ne vor binecuvânta.

— Pot eu s'aştept atâta milă dela ei!

— Numai dacă ţii mult să fim amândoi...

— Dar nu'nţelegi că eu fac ori ce-i zice...

— Atunci mă iubeşti!

— Da... da... da...

Suzana înflorise sub revărsarea lacrămilor. Pralea o strânge mult la piept, o sărută prelung pe obraji, pe ochi, îi soarbe gura şi o alintă cu vorbe dulci şi ameţitoare...

— Ce mă voiu face, doamne!

— Să te duci drăguţ la Muşat, să-i spui că mă iubeşti şi că vrai să mi te dee mie...

— Nu.pot, mi-i ruşine şi frică... hai să murim mai bine...

— Ce copilă eşti!...

— Spune-le tu, eu asi intra în pământ, sub mustrarea privirilor lor...

— E peste putinţă...

— Vorbeşte mătuşei, ea-ţi primeşte toate... în străinătate stăteaţi numai amândoi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu-i frumos să ştie că noi ne-am înţeles, — mai ales Aspasici să nu-i spui nimic, te rog, altfel suntem pierduţi...

— Doamne!

— Spune-le numai că tu mă vrai ş'atunci eu ta iau...

— Ce mă fac!

S'aud nişte paşi apropiindu-se de uşă.

— Ssss... Aspasia...

Suzana sare speriată şi se şterge iute la ochi. Pralea îşi îndreaptă pala de păr negru, pieptănată în colţul stâng al frunţii, prefăcându-se solemn:

— Cum v'am spus, domnişoară, faceţi progrese uimitoare...

Aspasia crăpase uşa tainic, îngânând alintător:

— Ajunge pentru seara asta...

Pralea se ridică prefăcându-se surprins:

— Pândiţi să vedeţi dacă muncesc în deajuns?

— Ce idee!

— Sunteţi de mult aici?

— Din chiar momentul acesta.

— Ne-aţi găsit la sfârşitul lecţiei.

— Atunci îţi poţi părăsi eleva.

— La asta mă gândeam chiar...

Suzana plecată mult pe carte, se dase în dosul lampei şi mişca buzele, în semn de citire sârguitoare. Pralea se pleacă la ea, stăpânindu-şi pe faţa lumina unei ironii batjocoritoare:

— Domnişoară, rămânem înţeleşi asupra lecţiunii date...

Suzana n'are putere să ridice nici ochii depe carte.

— Bună seara domnişoară...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trecuți singuri în sala luminată slab, Aspasia prinde în căldura mânilor obrajii lui Pralea și-l sărută nervos și pornit.

— Cât de lungi mi se par ceasurile departe de tine...

— Și ce durere pentru mine să dau lecțiuni, când tu ești atât de aproape...

— Iubitul meu voinic!

— Dorita mea aleasă!

Pralea o strângea strivitor de după subsuori, sărutându-i gâtul moale și parfumat.

— Și te duci?

— Ce să fac alta!

— Să rămân eu părăsită, c'un moșneag maniac și cu amenințarea sinistră a viforului deafară...

— Dacă n'am avut noroc...

— Și eu sufăr până la sfâșiare.

— Eu simt că voiu muri de dor.

Aspasia îl prinde de după grumaz și s'atârnă lenes într'o îmbrățișare de nesfârșită uitare.

In vremea asta s'aude un tușit răsunător din cabinetul de lucru a lui Mușat. Aspasia se desprinde întristată ca dintr'o trezire urâtă.

— Ursul mormăie din vizuina lui...

Pralea n'a avut curajul să zică nimic. Pe drept ușa salonului Aspasia se'ntoarce duios către Pralea:

— Mai rămâi, stai puțin cu mine, mi-i frică să rămân singură, hai intrăm aici, e întuneric, să ne aducem aminte de când eram ai noștri, știi colo în străinătate...

— Ei, ce timpuri!

Aspasia a deschis ușa încet și ținând de mână pe Pralea, dibuie un fotoliu prin noapte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu mă mai recunosc, sunt doborîtă de dragostea ta, nu mai înțeleg bucuria departe de tine...

— Eu sunt nenorocit...

— De ce?

— Mă omoară gândul că tu m'ai putea uita odată.

— O, nu...

Aspasia se'ntoarce depe genunchii lui Pralea și-l desmeardă înfierbântat, sărutându-i fruntea netedă. El o strânge aprins ș'o apropie mult, spunându-i șoapte dulci și alintări aţâţătoare.

— Ah!...

— Ne vedem așa de rar...

— Când eu nu scap o clipă din învăluirea amintirei tale...

— Soartă tristă!

— Și el se'ndărătnicește să trăiască, stă închis acolo în bibliotecă, tușește numai la răstimpuri, — când fără dânsul noi am fi atât de mulțumiți.

— Răbdare.

— Până când însă? — Mă surprind gândindu-mă la moartea lui...

— Ce nebunie!

— Mai știu ce-i cu mintea mea?

— Suntem pesemne făcuți să îndurăm.

— Numai de-ar avea un capăt bun...

— Să nădăjduim...

Aspasia rămâne un moment tăcută. Afară sufla vântul mânios.

— La ce te gândești?

Ea tace.

— Spune-mi și mie, ce ai?...

— *Floarea de edelvais*, moare...

— Floarea de edelvais e veșnic frumoasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Auzi iarna afară?

— Pentru ea nu-i iarnă niciodată.

— Pralea... dragul meu Pralea... mi-i groază de nestatornicia împrejurărilor...

— Cum?

— Tu nu mă mai poți iubi mult.

— De ce?

— Pentrucă eu sunt bătrână.

— Nu știi că florile de toamnă au parfumul mai îmbătător?

— Dar n'auzi iarna afară?

— Pentru oricine poate fi iarnă, nu însă pentru Aspasia...

— Mă simt atât de nesigură pe mine... vezi, am părăsit viața sgomotoasă, mi-i scârbă de tot ce-am făcut, nu mă mai stăpânește nimic în afară de tine..., cruț totul pentru bucuria noastră numai... dar mi-a rămas așa de puțin de trăit deacum și tocmai zilele cele mai grele...

— Eu te iubesc așa cum ești, pentru tine mă'nchin și diavolului...

— Îți mulțumesc.

Aspasia i se atârnă obosit de gât. Pralea nu-și mai poate înfrâna desgustul:

— Eu mă duc.

— Așa de curând?

— Trebuie.

— Vai...

— Și despărțirea asta mă doare.

— Mai rămâi oleacă...

— De ce?

Aspasia tace un timp.

— Unde-ți sboară mintea?

— Ție tot trebue să-ți mai fie dragă Simina...

— Ești copilă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Viespea ceia mă neliniştește mult.
— Tocmai cine să-ţi iee locul!
— Mai ştiu eu gusturile tale!
— Oricum, dar dela tine, să cad la dânsa, înţelegi...
— Totuşi ea-i tânără...
— Vorbă să fie... e plin oraşul de tinere... Aspasia însă e una singură...
— Simina mă urăşte... Nu se uită la mine niciodată. E veşnic tăcută şi fuge chiar de Irimia. Stă toată ziua în odaia ei, se'nţepeneşte palidă în fotoliu şi se uită aşa înainte... Se culcă târziu de tot şi nu mai citeşte nimic... Ş'apoi haina ei neagră, doliul acesta neînţeles de nimeni, înourarea în care s'a scufundat, — toate cred că le face ca să trezească mai mult interes...
— Şi?
— Cum sunteţi voi bărbaţii, fără voinţă, bicisnici la suflet, ai putea crede că suferă după tine şi mai ştii, înduioşarea...
— Înduioşarea şi dragostea!
— Cea dintâi e puntea celei de-a doua...
— Crezi?
— Eu am văzut multe...
— Pentrucă niciodată n'ai bănuit cât de mult mi-i legat sufletul de dragostea ta...
— Doamne!
— Ţi-o mărturisesc...
— Iţi mulţumesc.

Aspasia îl săruta cu pornire nebună, strângându-l aprins la sân.

— Mă duc.
— Gândeşte-te la mine...

Tuşitul răsunător a lui Muşat trezeşte muţenia palatului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Când să iasă în noaptea viforoasă, vântul vijelios mai să-i smuciască uşa grea din mâni. Fulgii se'ndesau în rotiri înecătoare. Prin lumina înăduşită a fanarelor, ninsoarea juca deşi încâlcit. Pralea face câţiva paşi, dar se opreşte de navala unui vârtej de zăpadă. Răceala îl mai desmeticise din amestecul simţirilor. Amintirea nevinovată a Suzanei îl face să surâdă singur. Aspasia însă îi murdărise cu dragostea ei păcătoasă, senzaţiunile curate cu care pleca dela lecţie. Inainta prin noapte mohotărît. Simina, i-a revenit în minte îndurerată şi mândră. L'a cuprins un moment ruşinea şi părerea de rău de tot ce-a făcut din ea.

— Dar dac'aş vedea-o acum...

Gândul acesta îl opreşte în loc. Trebuia să se mai dumeriască cu ea, s'o facă să înţeleagă că trebuie să se despartă cuminţi şi fără ură.

S'a pomenit pe urma paşilor lui. Intră din nou în grădiniţa din faţă, trece pe sub ferestrile cabinetului lui Muşat şi se îndreaptă înspre colţul stâng al palatului, unde era scara tainică care ridică sus la Simina.

— Numai dacă nu s'o fi culcat...

Uşa îngheţată de ger s'a deschis sgomotos, iar scările i se păreau că trosnesc detunător.

A stat mult nehotărît în faţa uşei...

— In sfârşit, fie ce-o fi!...

A deschis încet fără să mai bată. Simina abătută şi mândră, şa întors capul nemişcată din fotoliu. Pe Pralea l'a uimit stăpânirea ei trufaşă.

— Nu te superi c'am venit?

— Nu.

— Te mai gândeşti la mine?

— Da.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1901-1932

— Mă urăşti...
— Nu te mai respect...
— Dece?
— Pentrucă nu eşti cinstit...
— Dar m'ai iubit vr'o dată?
— Te iubesc şi acum...
— Nu cred.
— Treaba dumitale...
— Ce trebue să fac?
— Să te duci din casa asta...
— Să nu te mai văd!
— Să nu mai batjocoreşti pe un om sfânt, pe moşu...
— Cum?
— Mă mai întrebi?
— Eu nu'nţeleg nimic. Ce vorbă e asta? M'am trezit deodată părăsit, nu mi-ai mai vorbit şi te-ai uitat la mine cu ură...
— Te înşeli, nu te-am mai privit defel...
— De ce?
— Mh...

Simina vorbia încet, stăpânindu-se mândră în înfăişarea ei tristă. Sta neclintită în fotoliu, topindu-şi paloarea feţei ei slăbite, în lumina adormită din odaia mohorîtă.

Pralea îngenunchiase alături, rezemându-se de mânerul fotoliului.

— Şi eu care te-am iubit...
— O, taci...
— Vezi cum eşti?
— Eu nu mai sunt nimica acum...
— Am putea vorbi inteligent...
— A, da...
— Suntem două firi opuse... Pasiunea dela început ne-a orbit, dar d-ta, de bunăseamă, ai observat că nu ne potrivim... Şi acum când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

ne-am trezit amândoi din ameţeala primei amăgiri...

Simina deschisese ochii mari şi se înălţase puţin urmărindu-l neliniştit. Pralea plecase genele în jos stingherit.

— Înţelegi... e bine că nu s'a vestit în lume...

— A, lumea...

— Ea ar putea spune multe...

— Am auzit şoptindu-se în deajuns mi-i scârbă...

— Pentru aceia care ştiu ceva, le vei spune... că nu suntem făcuţi unul pentru altul...

Simina cutremurată de durere, se sprijinia în mâni ţinând ochii deschişi înainte, înfiorându-şi buzele de plâns oprit.

— Şi lumea va uita mai peurmă.

Simina se desface în sbucnirea lacrămilor ca un nour prăbuşit.

— Lumea... lumea creadă orice... dar mie... mie, domnule, ce-mi spun?

Se curmase peste spătar în spasmul frânt al bocetului, sbătându-şi pieptul în clocotul suspinelor.

Pralea rămăsese trăsnit.

In vremea asta se dischide uşa şi s'arată Gana speriată şi bătrână. Când a dat cu ochii de Pralea, s'a înfuriat ca o leoaică înfrântă:

— Ce cauţi, domnule aici?

Simina se reculege pripit şi se îndreaptă îngrozită în spre Pralea:

— Du-te, domnule, eu sunt fecioară şi Muşat nu ştie că vii...

Pralea s'a strecurat ca un duh spurcat. Gana şterge ochii Siminei:

— Nu ţi-i bine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu...

— Ridică-te falnică din cădere, scutură-te ca de un strop necurat căzut pe haină.

— N'am putere.

— Nu eşti tu Simina?

— Ştiu eu cine mai sunt?

Gana se întoarce întărîtată, amenințând golul cu pumnul strâns:

— Să nu mi-o pierdeți, că vă prăpădesc şi eu pe voi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVII.

Trecuse de miezul nopții. In berărie era fum de tutun, aer stricat și gălăgie asurzitoare. Deafară venia vâjâitul jalnic al viforului întărîtat. Vârtejurile loveau în geamurile mari, cu învăluiri amestecate de ninsoare.

Intr'un colț afundat al berăriei, se pusese câteva mese cap în cap și'n jur s'adunase tinerime sgomotoasă și stricată. Erau reporteri, studenți, funcționari mici și poeți. Șerban trecea ca cel mai în vârstă de cât toți. Privea tăcut și ironic la sbaterea *băeților* cheflii. Rândurile se împlineau cu câte o *pasăre de noapte*, înfrigurată și flămândă, aruncată de vântul înzăpezit în streașina asta săracă.

— Nici o regală măcar?

— Ești nebună?

— Tot sgârcit ș'al dracului...

— N'am fată hăi, nici o lescae.

— Halal de student...

Un tânăr înbufnat, c'o barbă neagră bine cultivată, se răsturnase cu îngâmfare peste spătarul scaunului și silea o voce disprețuitoare, cu răsunări falșificate:

— Ce-mi umblă mie cu poporul... s'a răsuflat și clișeul acesta... Poporul!... mh... ce să facă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

poporul cu pământul!... Aveți să vedeți pe Mușat primit într'un hohot batjocoritor...

— Nu cunoaște, mon cher, timpul în care trăiește... crede că-i tot la *pașopt*...

— Să zicem că poporul ar câștiga cu chipul acesta o sută de franci mai mult... Ce-mi știe el să facă cu banii? — bea tot la crâșmă... Ș'apoi?...

— Atunci când poporul nu cere nimic...

— Pentrucă n'are nevoe de nimic...

— Vedeți? — suntem înțeleși atunci... Noi suntem făcuți pentru a trăi bine, fiecare din noi e un aristocrat... Gest, gusturi, înfățișare, totul...

— Numai parale n'avem...

— Vor veni... trebuie să vină. Poporul să fie fericit că poate să ne procure măcar atâta. Pentr'un slăbănog e destulă cinste că poate lucra pentru cei puternici... Forța a fost în totdeauna hrănită de gloată... Cei tari vor stăpâni veșnic... Noi suntem capul, ei brațele... Noi gândim, închegăm state, întreținem ambițiuni, facem artă, ne ridicăm la o viață superioară, — ei, mulțimea proastă și nevolnică, să tremure de bucurie când noi aleșii vom fi mulțumiți...

— Bravo, tu vei fi mândria noastră...

— Poporul!... Singurul bărbat politic care i-a înțeles valoarea, e...

— La dânsul să ne'nscriem, băeți.

Șerban mormăie batjocoritor:

— Măi, acela vă bate, când vă prinde-acolo... Așa-i înțelegeți voi purtarea? — mh...

Unul mai isteț sare înțepat:

— El înfruntă norodul, trece mândru în faetonul lui de nobil... iar majestății sale popo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ucrr1901-1932

rului, îi trimite o tiflă, când nu-i vorba să-l cheme la muncă...

— Şi ce inteligenţă!

— Un spirit rar.

— Aristocrat de rasă.

— La el atunci... la clubul lor...

— Ho că sunteţi prea mulţi...

— Mai împărţiţi-vă şi prin alte părţi, măi.

— Hai la...

— Acolo a năvălit tot tineretul nostru necăpătuit...

— In orice caz la clubul guevrnului nu...

— Ar avea aerul că prea tragem la masă întinsă...

— Ş'apoi nici n'ai valoare în partid, dacă n'ai muşcat din pânea amară a opoziţiei...

— Aşa-i bre...

— Pe când după un an, doi, de *luptă*, a-, tunci *camera*, te'aşteaptă... Rămâne să faci o *lovitură frumoasă*, cu însurătoarea, ca să nu mai fie nici un loc prea înalt pentru tine...

— Eu n'aş ţinea să fiu deputat,..

— Dece?

— O mizerie de diurnă, şi asta pe timpul seziunei numai!

— Câte mai vin însă pe delături: comisiuni, stăruinţe, indigenate, etc...

— Oricum, dar...

— Numai ca deputat e prea'n sec... dar nu uitaţi că-n oraşele noastre sunt primării, apoi faci avocatură oficială, ca să zic aşa, — judecătorii sunt cu părul în mâna ta...

— O atunci, se schimbă...

— Ia uitaţi-vă numai la junele Georgescu...

— Acela a avut noroc!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ca acela suntem cu toţii, cu deosebirea că el e mai puţin inteligent ca noi...

— Pe *licenţe* băeţi...

— Şi la asalt!...

Fetele înfrigurate şi sărace, rămăseseră cu privirea uimită în faţa acestor vlăstari minunaţi. Una se pleacă umilit în spre cel cu barba mare şi îngrijită bine.

— Rămâi noaptea asta la mine?

— De, ştiu eu!...

— Am făcut un foc în sobă, de-mi râde odaia de cald...

Cela se ridică până la urechea ei cam încurcat:

— Vezi... n'am parale acum...

Fata surâde într'o lumină de bucurie:

— Nu-i vorba de bani, când te chem eu.

— Ei, atunci bravo.

— Mă-i ajuta când îi ajunge ministru.

— O, atunci, îţi făgăduiesc...

Un tânăr 'nalt şi slab, cu ochii cercuiţi şi faţa obosită, tresare din îngândurarea lui dusă şi se'ndreaptă către cel cu barba neagră, care-şi ţinea acum norocul pe braţe:

— Crezi tu că... va veni vr'o dată la putere?

— Are cuvântul regelui...

— Se poate?

— Cum!... nu uitaţi că regele nostru e un nobil de viţă veche şi înţelegi că el nu poate fi de cât cu noi...

— Ar fi bine...

Un funcţionar inferior, *c'un an la drept*, răsare în vorbă cam timid:

— Ori cum tot... e mai de ales celălalt cu grămadă...

— Dece?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr 1901-1932

— Acela când pune mâna în creştetul cuiva. îl vede Dumnezeu...

— Şi nu uită pe cel care-l înconjoară la greu...

Sfatul s'amestecă peste mese, vorbiau tot doi câte doi:

— Eu nu mă gândesc la *portofoliu* ca tine... Mie dacă-mă dă prefectura de... sunt mulţumit pentru toate jertfele ce-aş face patriei...

— E bună şi aceia...

— Tu zici de primărie... cum o împărţim, că suntem dintr'un oraş...

— Eu cer *ajutoria* şi procesele creditului...

— O, noi avem să ne înţelegem uşor atunci...

Un gogoman care căzuse de patru ori la examenul întâi, face cu nepăsare mai dela o parte:

— Voi sunteţi cu gânduri mari... dar eu am să mă mulţumesc c'un loc la o ambasadă şi tocmai târziu, mai la bătrâneţe, dac'oi ajunge... *plenipotenţiar*... voiu fi destul de împăcat...

— Tu eşti modest ca'n totdeauna...

Şerban posomorît şi batjocoritor, îngână din gulerul ridicat:

— Măi să nu mă uitaţi şi pe mine, când veţi fi mari...

Uşa mare se deschide viguros şi s'arată Pralea cu blana lui de castor, triumfător şi voinic, râzându-şi râsul mărgărintat şi ocrotitor.

— Uraaa... trăiască Pralea...

Tineretul sgomotos se 'nviorase ca o tabără la vederea unui general iubit.

— Aici Pralea, cu noi... tu eşti gloria noastră... pune mâna pe putere şi fă din noi ce vrai...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pralea zâmbia nesfârşit, lăsându-se leneş să fie desbrăcât de doi chelneri. Scena cu Simina îl cam sdruncinase.

— Băete... un rând de *băutură* pentru toată masa.

— Uraa...

Pralea 'şi îndreptă pala neagră a părului pieptănat în colţul stâng al frunţii.

— V'aduc o veste!

— Care?

— Mâine mă 'nscriu pentru licenţă...

— Uraaa... trăiască Pralea...

Reporterii îşi scot notiţele repede:

— Avem ştirea de senzaţie pentru mâine...

— Eu scriu un articol de-o coloană, dacă Pralea 'mi dă ş'o pereche de crenvişi...

— Şi eu îi fac o odă...

Pralea frumos şi triumfător, îşi îndreaptă pieptul lat într'un gest de dărnicie.

— Băiete, adă aici tot ce-or vrea domnii...

— Aaa...

— Se schimbă socoteala...

Cel cu barba neagră îşi falşifică vocea dispreţuitor:

— Avem doar între noi pe-un *şef de cabinet*...

— Ori cum, dar atâta risipă...

Pralea adăogă şiret:

— Ziceţi mai bine consideraţie pentru voi...

— Uraaa... trăiască *prezidentul*...

Pralea scoate un carnet şi-l desface ca s'arate un mănunchiu de bilete de bancă.

— Aaaa!...

— Sunt şi câte de-o mie...

— Încă multe.

— De unde norocul acesta?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— O moştenire...

— Pentru sufletul răposatului atunci...

Halbele se ciocneau între ele şi mâncările se rânduiau ca prin farmec.

— Apropos Pralea... te-am văzut eri intrând la Pinat...

— A, da, cu moştenirea...

Pralea s'a înroşit, ca ş'un vinovat arătat cu degetul...

Şerban s'apropie mai mult cu scaunul...

— Te vezi cam rar de-un timp...

— Ce vrai, licenţa mi-a dat mult de muncă...

— Unde te duce pe urmă?

Pralea 'şi ascunde tresărirea lui de bucurie şi dă pe drumul altor gânduri:

— Ce s'a făcut cu Floareş?

— E invizibil pe-aici.

— Auzi?

— S'a petrecut cu el o adevărată minune. Dela moartea mâni-sa, e cu totul altul. A renăscut. Ş'a adus doi fraţiori aici în Bucureşti, a luat o casă la mahala şi stă tot timpul închis acolo. Pune pe băieţi să se trântească, îi învaţă la treabă şi le citeşte numai biblia... Mai încolo are să-i dee la meşteşug: pe unul îl face fierar şi pe altul dulgher... E o comedie întreagă cu el... Fanny s'a lăsat de lungit trotuarele, îi îngrijeşte cu de-ale mâncării, spală rufele şi târguieşte în piaţă ca o gospodină spăsită şi harnică... Floareş o lasă în voia ei, îi dă parale numai şi dânsa ţine casa...

— Ce nebunie...

— Nu mai intră nici într'o crâşmă... nu cheltuieşte un ban de geaba şi scrie totul la el sau la redacţie... E palid şi solemn, umblă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îmbrăcat curat şi trece pe străzi ca o fantomă gonită.

— Ridicol...

— Nu vorbeşte în articolele lui de cât de îndreptarea noastră morală, de-o reculegere sufletească...

— Auzi? — cotoiul călugărit...

— Mi se pare că de mâine trece înapoi la gazeta lui Muşat, ca să-i sprijine proectul *Micei proprietăţi*...

Pralea plecă ochii stânjenit de noutatea asta.

— Ce zici de o aşa tovărăşie?

— Ştiu eu!

— Oricum Floareş face bine, altfel s'ar fi pierdut în viaţa ceia destrăbălată.

— Abuza prea mult cu beţia.

Pralea nervos şi întunecat de vestea din urmă chiamă chelnerul şi mai plăteşte încă un rând de halbe.

— Ce, ne laşi?

— Sunt obosit.

— Te 'ntorci pe jos?

— Da.

— Tocmai acasă?

— A... nu mai stau acolo... am un apartament la otel...

— Auzi schimbare!

— Dacă-i dă mâna...

— Ce vreţi, şef de cabinet...

— Şi moştenitor!

— Uraaa... să trăiască Pralea...

Şerban încurcă o vorbă străină:

— Era bun omul cela care te-a ţinut în anii de sărăcie... muncitor şi cu inimă...

— Da... am făcut să fie înaintat şef de birou.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Frumoasă recunoştinţă!

— Uraaa...

Pralea s'a trezit singur în noaptea vijelioasă, dus de vânt şi de spectrul chinuitor al gazdei lui părăsite. O lăsase pe patul de facere, bolnavă şi îndurerată de moarte. Trece apoi în gând întâmplarea cu Simina, îl amăgeşte măgulitor amintirea Aspasiei învinse, ca să-l orbiască în urmă dragostea Suzanei nevinovate. Aici s'opreşte înviorat, înăbuşind cu greu un strigăt nestăpânit de bucurie.

— Am scăpat... înainte de-acum...

Un vârtej de ninsoare amestecată, îl învăluie de puzderie albă, mânându-l triumfător în aureolizarea ninbului viforos...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII.

Muşat îşi avea cabinetul de lucru în bibliotecă. Sala era încăpătoare şi'ntinsă mult. Inaltul pereţilor din toate părţile era căptuşit cu rafturi late de cărţi. Prin colţuri albeau busturi din diferite timpuri: Heliade Rădulescu, Alexandri, Eminescu, Cogălniceanu, Creangă... Atârna pe alocurea *pitacii domneşti* dela hrisoave. Ici şi colea câte-o pictură veche, icoane şi portrete. Lângă biroul larg erau două măsuţe pline de monede antice şi frânturi valoroase de artă.

Floareş încinsese vorba de mult cu Muşat:

Fără să trec drept un măgulitor cu gânduri rele, dar eu am admirat întotdeauna pe blânzii Moldoveni, oameni deschişi la vorbă şi la suflet, spirituali dar neveninoşi, inteligenţi şi şireţi, fără să caute folos din calitatea aceasta... Mânuiesc totul cu dibăcie, numai aşa pentru gustul de-a face artă din-orice... In momentele mari, solemni şi desinteresaţi, jertfind totul pentru binele şi înălţarea ţării... Buni ca nişte copii miloşi... Fără îndărătnicie de castă, instinctul acela de părtinire, care fac pe transilvăneni să nu fie în deajuns de iubiţi, după cum vă spuneam...

— A tinere... nu vă atingeţi de fraţii de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dincolo, că ei ne sunt mântuirea... Dânşii aduc în mijlocul nostru tocmai ceia ce n'avem noi: Cu ei vine vigoarea, perzistenţa la muncă şi conştiinţa naţională. Ei sunt bărbaţii noştri regeneratori... Şi e bine că ne împrospătăm prin noi înşine, căci altfel, fatal, ar trebui să cădem învinşi de străinii dintre noi. Blândeţea Moldovenilor buni e agonia unui neam ales, covârşit de alte seminţenii.

Ei se sting, pentrucă sunt nişte întârziaţi în lumea luptelor necinstite de azi... Obrăsnicia nerușinată şi năvala fără scrupule a altor legi, i-a dezorientat,.. Cu lumea nouă nu se mai face artă din toate... Ş'atunci s'a auzit chiotul de îmbărbătare a mocanilor de peste Carpaţi. Ei s'au opus cât au putut înstrăinării noastre naţionale, s'au coalizat, au minţit şi intrigat, ne-au svârlit chiar şi pe noi din multe, pentruca să întinerească lucrurile cu munca neobişnuită şi îndărătnicia raselor tari... Dar ei, suntem noi şi dacă nu erau dânşii, nu ştiu dacă nu ne-am fi înăbuşit sub revărsarea înecătoare a străinilor conştienţi de bicisnicia noastră... Ei ne aduc vigoarea, îndârjirea, patriotică, ne înăspresc apucăturile şi noi le dăm sprintenia gândurilor ş'a mişcărilor... E hei, dacă cu banii cheltuiţi prin Macedonia, ş'ar fi adus şi depe acolo colonii de negustori cuţovlahi, s'ar auzi vorbindu-se mai des limba românească prin oraşele dela nord... Şi cuvintele patrie şi naţionalism ar fi mai în căutare.

— Din punctul acesta de vedere, aveţi multă dreptate... dar...

Soneria sbârnâe obrasnic. Floareş şi Muşat rămân un moment în aşteptare.

Lacheul vesteşte respicat:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnul Pralea.

— Să vie... bucuroşi... e voinicul nostru agitator...

Floareş se posomorîse într'un colţ. Pralea intră îndrăsneţ şi strălucind de bucurie, ţinând în mână o broşurică legată frumos în mătase.

— Nu te-ai arătat de câteva zile, domnule Pralea.

— Pentruca să vă pot acum vesti c'am trecut licenţa...

— Da?

Floareş tresare de-o amintire trecută.

— Iată şi teza mea... Mă veţi ierta dac'am îndrăsnit să v'o închin d-v... e cel mai sincer semn de respectul ce vi-l port...

— Umilit, domnule, de atâta atenţie... mulţumesc mult...

Muşat răsfoeşte cartea cu luare aminte.

— E fructul muncei mele şi'a dragostei de bine...

— A, eu pun multă nădejde în d-ta...

Muşat se'ntoarce surprins, aducându-şi aminte de Floareş.

— Vino aici, domnule, ce te-ai dat în umbră.

Când a zărit Pralea pe Floareş, s'a încurcat în mişcări ca'ntr'o plasă.

— Nu vă cunoaşteţi?

Floareş înaintează nepăsător:

— Cum nu, încă de mult...

— Domnul Pralea e o valoare rară.

— O ştie toată ţara.

— El trebuie îmbărbătat, tineretul ar face bine să-l înconjoare, e falnic ca un drapel fâlfâind în vânt.

— Şi va birui.

— Cu el învinge dreptatea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii/1901-1932

Pralea amuţise sub privirile batjocoritoare ale lui Floareş. In vremea asta se deschide uşa sgomotos şi intră Aspasia înbujorată şi dornică.

— In sfârşit, te vedem.

Muşat întregeşte repede vorba:

— Gata de păşit în lume... uite teza sa de licenţă...

— A!... şi toate astea le pregătiai în tăcere... câtă modestie...

O femee de casă intră temătoare.

— Ce-i?

Aspasia se'ntorsese aspră.

— Domnişoară Suzana vrea să vadă pe domnul Pralea...

Muşat apucă înainte îngrijat:

— Nu ştii... e bolnavă de câteva zile... nu mănâncă nimic, plânge şi are insomnie...

— Vai!

Aspasia căzuse în abatere.

— Micuţa... ce vreţi... dorul vieţii înalte dela Paris.

Muşat confirmă întristat:

— Vorbeşte de mănăstire... pomeneşte pe maicile blânde şi împăcate... Simina numai o mai ogoae din înfrigurarea asta bolnavă...

La numele Siminei, Pralea tresărise ca de-un sdruncin.

Aspasia s'amestecă grăbit:

— Stăm amândoi lângă bolnava drăguţă şi neştiutoare...

Rămân însă cu toţii surprinşi... In cadrul uşei deschise, s'arată obosită şi blândă Suzana. Se sprijinia de braţul Siminei celei palide şi mândră.

— A!

Muşat îi iese înainte voios.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ţi-e mai bine?
— Şi ce vrai să spui domnului Pralea?
— Că n'am făcut tema...
— Sărmana copilă!
— La ce se gândeşte ea!

Floareş rămăsese ca trăsnit, el care cunoştea gândurile lui Pralea, a înţeles totul, se dăduse înapoi, îngrozit, ca din faţa unui complot mârşav.

Suzana îşi umpluse ochii de lacrămi:

— Bunicuţule!
— Ce-i?
— Vreau să-ţi spun ceva, dar mi-i ruşine...
— Haide, auzi? — ruşine!
— Să rămânem numai noi amândoi...
— Dacă vrai.
— Singuri aici.
— Bine.

Incep a se retrage cu toţii. Pralea mişcat şi înroşit, îşi pierduse tot cumpătul. Suzana se uită în jur cu teamă, tremurând de neînţeles şi teamă.

— Ori...

Şi fata se întăreşte într'o hotărîre:

Simina tăcută şi mândră, palidă sub întunericul părului ei lăsat în pale pe la tâmple, o sprijinea veşnic de subsuoară.

— Ei, hai, spune...
— ...Mi-i drag domnul Pralea...
— Ce-ai spus?

Aspasia nebună şi nestăpânită, se'ndreptase către dânsa cu pumnii încleştaţi. Suzana plângea cutremurător. Simina înmărmurise ameţită, în trufia stăpânirii ei mândre.

Muşat era luminat de bucurie.

— Bine... bine... dar nu ştiu dacă te iubeşte şi el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Suzana răsare înflorită:

— Da, bunicule dragă, ne iubim amândoi...

Simina se trezește din buimăceala ei:

— De unde știi tu?

Suzana blândă și nevinovată, se'ntoarce rugătoare către ea:

— Mi-a spus el și mi-a spus frumos și cu vorbe cinstite și domnul Pralea nu poate minți...

Aspasia țipă cu sfâșiare:

— Ți-a spus dânsul? — ah! doamne...

Simina lovită sguduitor, s'a rezemat ca trăsnită de ușorul ușei.

Mușat îi înlătură pe toți, strălucind de mulțumire:

— Atunci, binecuvântarea mea cu voi...

— Iți mulțumesc, unchiule...

Suzana îi sărută mâna, pe când Pralea își mușca buza neliniștit.

— Căsătoria aceasta nu se va face...

Aspasia ne'năbușia în continuarea vorbelor:

— E o nelegiuire...

Mușat încurcat o ferește brutal, lovind cu piciorul pe dușumea:

— De data aceasta poruncesc eu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIX.

La Mușat era lume și mișcare multă. Veniseră prietenii casei, neliniștiți cu toții de votul camerei. Proectul „*Micei proprietăți*", intrase în desbatere de câteva zile. Presa și țara întreagă erau în fierbere.

Salonul abia putea să încapă mulțimea musafirilor și sgomotul cucoanelor gălăgioase.

Aspasia tristă și palidă, se stingea îndurerată sub strălucirea bogată a părului ei alb. Se purta cu oboseală printre grupele agitate, surâzând abătută la toate întâmpinările curtenitoare.

— Ce zici de reușita bărbatului tău?

— Mă gândesc așa de puțin la asta...

— Și noi care...

— Voi nu știți nimic de marile griji...

— Ai dreptate... nunta Suzanei e un moment mare...

— Poate...

— Auzi? — dar ești de nerecunoscut.

— Nu-i așa? — am îmbătrînit, și slabă și urâtă...

— Tu, urâtă! — cine-o poate spune...

— A... bate iarnă cumplită peste toate...

Simina se pierdea aproape într'un fotoliu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1901-1932

retras, topindu-se mândră și doborîtă, sub noaptea căzută a palelor ei de păr negru adus pela tâmple. Suzana se muncea nevinovată s'o învioreze din întunecarea grea:

— Ești tristă.

Simina o strânge cald de mână:

— Nu, sunt bolnavă...

— Cât sufăr de durerea ta.

— Cu toții trebuie să ne dăm partea acestei stăpâne neîndurate...

— Și eu care vă vreau fericite, acum când intru în lume...

— Nu putem fi cu toții fericiți deodată.

— Și mătușa pare ca după boală.

— Crezi tu că sufere?

— O... plânge singură și toată noaptea se frământă în patul ei, o aud din odaia mea ș'atunci mă înduioșez și nu mai pot dormi...

— De ce sufere dânsa?

— Știu eu... poate pentru că nu m'a dat după nobilul francez.

— Crezi?

— Altfel ce-ar fi făcut-o să se opună cu atâta tărie la căsătoria noastră... Dar eu iubesc mult pe domnul Pralea și fără el aș muri, cum mor florile fără lumină...

Simina se cutremură de o tresărire sguduitoare.

— Ce fericită ești!

— Bucurați-vă și voi, eu sunt singură, nu mă lăsați să sufăr atâta de îndurerarea voastră, mie mi-i bine...

— Și Pralea te are tot atât de dragă?

— O, Simino... dac'ai ști... mă adoră, îmi vorbește așa de dulce și mă'nvălue într'atâta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lumină şi înălţare, în cât i-aş săruta mâna de recunoştinţă şi fericire...

— Suzano... eu am auzit că sunt bărbaţi cari mint...

— Da?

— Tu crezi?

— Ştiu atât că Pralea e curat la vorbă ca un arhanghel trimis...

— Ce bine!

— Ş'apoi e-aşa de frumos şi blând, — şi eu ştiu că numai oamenii urâţi sunt răutăcioşi...

— Da?

— Şi mi-i atât de drag!

Simina se'ntoarce stăpânită către Suzana.

— Dar dacă împrejurările s'ar împotrivi vouă...

— Murim amândoi.

— Şi dacă el n'ar vrea să moară?

— A... el mi-a spus că moare...

— Dar dacă s'ar răsgândi?

— Aş muri eu singură...

Suzana sbucnise în plâns nepotolit şi căzuse în braţele Siminei. Aspasia tristă şi palidă spiona cu ură pe cele două împrietenite.

Cocuţa s'opreşte lângă fotoliul Siminei:

— Şi eu plângeam toată ziua, înaintea nunţei mele...

— Aşa-s fetele nevinovate.

Cucoanele cearcă să înbune cu vorbe mângâetoare pe Suzana cea neştiutoare şi tânără. Simina rămăsese abătută şi mândră, topindu-se trist sub încoronarea neagră a părului bogat.

Soneria zornăe răsunător. Tresar cu toţii, s'aşteptau din moment în moment veştile dela cameră.

— Doamna Semiranoff...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

S'apropie cu toţii nerăbdători:

— Tu n'ai auzit nimic?

— Dece?

— Cu proectul lui Muşat...

— Ştiu atâta că parlamentul e în furie.

Aspasia nu poate ascunde o înfiorare de bucurie.

— Bietul moşneag...

Doamna Semiranoff era mişcată şi plânsă:

— E alta însă mai sdrobitoare.

Şi ea desface numărul ultim dintr'un jurnal boţit şi muiat de lacrimi:

— A murit...

— Cine?

— Şi tocmai când să scrie ultimul capitol din roman...

— Care?

— Ştiţi... domnul Darie... pe care l'am cunoscut aici...

Simina sare îngrozită:

— Darie?

— Da, profesorul tău...

Simina se stăpâneşte în strângerea pumnilor, înodându-şi între sprincene încruntătura ei hotărîtă.

Doamna Semiranoff continuă mulţimei adunate:

— Inchipuiţi-vă nenorocire, tocmai când îşi încununa viaţa lui chinuită, c'un adevărat capo-d'operă... Şi'ncă o aşa moarte... uf, doamne...

— Cum?

— Il numise profesor la...

— Şi?

— A plecat aseară din Bucureşti cu trenul... După o staţie, nu ştiu care... a dat să treacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dintr'un vagon în altul şi cum ningea, a lunecat şi a căzut între roate...

— Vai...

— Unele ziare spun că s'ar fi sinucis...

— Auzi?

— Se poate...

Simina apucă gazeta nervos:

— Te rog, doamnă...

Şi pleacă din salon în sbuciumul unui plâns nepotolit. Câteva din *inimele* casei ş'au dat ghionturi într'ascuns, şoptindu-şi tainic:

— Ai văzut-o?

— Ce vrei, oricum ar fi fost el de slut, dar se chiamă că s'au avut atâta timp...

— E tristă ultima pagină a cărţii lui...

— Aşa sfârşesc romanele...

Un duruit de trăsură s'opreşte la scară.

— Vine...

Cocuţa se uită pe geam:

— Muşat ridicat de subsuori de domnul Pralea ş'un alt tânăr.

Aspasia răsare din abaterea ei:

— Şi nici un deputat?

— E singur...

Uşile din faţă se dau sgomotos în lături şi s'aude înecul sbucnitor al unui plâns dureros.

— Ce-i?

Doamna Semiranoff deschide intrarea salonului. Muşat ajutat de Floareş şi de Pralea, intră singur prăpăstios în bibliotecă şi trânteşte în urmă zăvorul, înăbuşindu-şi acolo bocetul lui desnădăjduit.

Cucoanele iau pe Pralea de mâni,

— A căzut proectul?

— S'a respins aproape cu unaniminate...

— Aaaa...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aspasia nu-şi poate opri plânsul unui râs nervos şi diavolesc:

— A căzut... aha...

Lumea nu i-a înţeles bucuria ascunsă:

— Sărmana Aspasia e nemângâiată...

Floareş sdrobit şi trist, domeria un cerc de bărbaţi şi bătrâne:

— Un moment dat s'ar fi părut că-i un dresator, în mijlocul fiarelor lui întărîtate... S'auziau ameninţări, vorbe şi icnituri înjurioase... Bătrânul Muşat era răsvrătitor în pornirea înflăcărată a vorbelor... A făcut parlamentul răspunzător de viitorul ţării. Le-a amintit că nobilii noştri nu lasă după ei vlăstare vrednice de cârmuit destinele patriei, iar ţăranii hrăniţi prost şi munciţi peste măsură, nu mai au cum împrospăta straturile noastre sociale... Generaţiile viitoare vor fi nişte copii rachitici, ai căror umeri bicisnici, se vor îndoi sub apăsarea grea şi complicată a aşezămintelor statului ş'atunci ne vom da înlături striviţi, ca să ne iee locul valurile de energie străină... Deputaţii l'au făcut nepatriot, socialist, nebun... şi câte altele... Atunci s'a ridicat tremurând pe bancă ş'a ameninţat camera cu cârja: — Să votaţi legea, haită necinstită şi flămândă, că pământul îi al meu tot, i-al strămoşilor mei Muşatini... S'au auzit hohote şi şuerături clocotitoare...

— Oricum era prea îndrăsneţ...

— Proectul tot e o nebunie!...

Uşa salonului rămăsese deschisă. Din bibliotecă, veniau sfâşietor şi înăduşit, sbucnirile bocetului desnădăjduit.

Floareş era abătut şi ruinat:.

— Când am văzut că se lasă ameţit în bra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țele lacheilor, veniți să-l scoată afară, am avut părerea că se desprinde ultima piatră din temelia unei clădiri gata să se risipiască... Era singura autoritate morală, care-ar fi mai înfricoșat grămada nesățioasă și inconștientă a generației mijlocii... Avea numele și rămăsese nepătat din alte vremuri... Și *autoritatea* în politică face mai mult de cât talentul chiar... Mulțimea simte nevoie de-un stăpân... Noi am avut grija, înaintea altor întreprinderi de îndreptare, să aruncăm cu murdărie în toate figurile noastre mai luminate... Am dat la pământ, ca niște barbari porniți, tot ce-am avut mai deosebit între noi... Ș'acum templul a rămas fără de zei... Către cine să ne mai îndreptăm la o încercare grea?... La fetișii crescuți în umbra altarelor golite? La ciupercile acele ale puterii, care s'au hrănit din păcatul lingușirii ș'al nerușinării?... Când l'am văzut căzând din măreția profeților lui batjocorite, m'am gândit la prăbușirea singurateculuí stejar, care mai sprijinia cu dârzenie, un povârniș gata să se rupă la vale în năruire neoprită... Cine să ne mai stăpânească rostogolirea dărâmată a prăvălirei noastre sociale?... — Tufari moderni, sau puii de ștejar păscuți încă de cruzi de măgarii neghiobi?...

Templul rămâne fără zei!...

Intr'un colț mai dosit al salonului, Aspasia își frângea mânile în fața lui Pralea:

— Nu te gândești că e o nelegiuire...

— Ce pot face eu acum?

— Doamne... și eu care-mi simt șoldurile desfăcându-se, în germinarea neașteptată a rodului dragostei noastre...

— Ce nenorocire!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Şi îngrozitoare pedeapsă a cerului... acum şi la vârsta mea!..

— Adevărată urgie!

— Las însă toate... dar ce mă fac cu sufletul meu împovărat de iubirea ta?... Incotro să-mi găsesc eu odihna?

— Mai târziu, înţelegi, vei veni să stai cu noi şi...

— A... ce mârşav!...

— Oricum, dar trebuie să ofileşti în floare, ruşinea ameninţătoare a dragostei noastre nesocotite...

— Vai!

Zăvorul dela bibliotecă zdrăngăni şi uşa se deschise larg ca să încadreze pe Muşat plâns.

— Domnule Pralea...

Bătrânul înaintează cu două medalioane în mână. Pralea lăsă pe Aspasia frângându-se în colţul retras şi vine repede înaintea lui Muşat.

— Ţine-le domnule Pralea..., sunt părinţii mei şi străbunii Suzanei... D-ta ne vei duce pe noi toţi în viitor... Fii cum gândeşti şi cum s'a arătat neamul nostru al Muşatinilor: cinstit şi cu dragoste pentru ţară...

Afară era un soare călduţ şi sclipiri de zăpadă muiată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XX

Bucureştii adormiseră.

Grădina lui Muşat, cu toate întorsăturile aleelor încheiate, era transformată în salon încăpător de nuntă.

Noaptea de Mai boltea cuprinsul cu întuneric bătut în flori de lumină tremurătoare. Aerul se împrospătase de înfiorare primăvăratecă, cu miros de flori şi frunze abia desfăcute.

Păsările neodihnite îngânau cântecul muzicelor de prin poenelor rari.

Perechile dansau, sau rătăceau în amăgitoare şoptiri.

Vremea era astâmpărată.

De departe, ajungeau scăpărările resleţe a câte-o trăsură, alungată nebuneşte de câte vr'un întârziat.

Luminile electrice se stinseseră, iar muţenia şi noaptea se lăsau tot mai covârşitor peste oraşul culcat pe coline.

In adormirea întinsă nu trăia de cât bucuria şi cântecul sărbătorilor dela Muşat. Orchestrele desmiedau singurătatea cu melodii înviorătoare.

Doamnele din lumea mare erau orbitoare în podoaba aleasă a costumelor strălucite.

Aspasia, palidă şi frumoasă în abaterea covâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şitoare a întristării, şovăe dusă de subsuori de doamna Semiranoff şi Cocuţa. Mersul îi era poticnit şi mişcările obosite. Părul ei alb şi bogat, o încorona ca într'un cadru învolt de ninsoare proaspătă.

— Să nu te mişte atâta prisos de bucurie!

— Un eveniment aşa de înălţător!

— Ce vreţi, mai sunt şi dureri în lume...

— Totuşi, e o partidă frumoasă...

— Un viitor om de stat...

— Da?

— Frumos şi voinic...

— Şi ce inteligenţă!..

— Sărmana Suzana!...

— Ce idee!...

— Adevărată încăpăţânare... ce-ar fi putut fi pentru dânsa aristocratul tău francez!

— Un om îndatorat şi bolnav!

— Oricare, din cuprinderea pământului, ar fi fost mai bun...

— Cu toate astea, odată îl vorbiau de bine...

— Şi 'ncă ce laude...

— Odată!...

— Haide-hai... pune mai multă tărie în mişcări, ridică-te şi iartă, căci oricum, tot e pierdută nădejdea de îndreptare.

— E prea târziu...

— Credeţi voi?

In vorbele din urmă ale Aspasiei, era spaimă şi tremur.

Pralea şi Suzana trec strălucitori:

— Nu e aşa că lumea o voioasă?

— Ştiu numai atâta, că eu sunt fericită...

— Mă iubeşti atunci?

— Intrebi de asta!...

Pralea 'i duce mâna la gură:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Câtă lumină îmi împrăştii tu în îndrumarea viitorului!

— Şi câtă mulţumire îmi reverşi tu peste zilele mele atât de sarbăde până la tine!...

— A vrut soarta să ne 'ntâlnim...

— N'aş fi putut s'aştept mai multă bucurie...

— Vom trăi unul pentru altul...

— Pentru împăcarea noastră şi liniştea moşului...

— O... când ne vom vedea singuri!

— Mă 'nfior de-atâta noroc...

— Departe... noi amândoi, cu visele noastre de fericire...

— Cât îmi eşti de drag...

— Va rămânea toată lumea asta în urmă, iar noi ne vom pierde paşii în apus, vom uita totul, ca să nu ne gândim de cât la fericirea noastră...

— Eu să te respect...

— Şi eu pe tine să te ador...

La o întorsătură tăcută, Pralea se uită mai întâi în jur ş'apoi plecându-se sărută grumazul alb şi deschis al Suzanei tinere.

Din îndepărtarea aleei îi zăreşte Simina. S'apropia singură şi îndurerată, stăpânindu-se mândră şi abătută, întunecată mult de haina ei neagră şi închisă până sub bărbie. Faţa îi albea şters, topindu-se sub întunericul părului lăsat în pale pe la tâmple. Deasupra inimei avea prins un mac roşu bătut, care-şi curgea petale ofilite, într'o însângerare boţită şi împrăştiată.

— Vai, atâta de tristă!

Şi Suzana blândă şi nevinovată, îi iese înainte, de-i prinde mânile într'o strângere caldă.

— Bucură-te, tu, Suzano...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

— Aşi vrea ca toţi să fie părtaşi la fericirea mea!

— Mie mi-eşti dragă şi-ţi doresc tot ce-ai putut visa în ceasurile tale singure...

— Niciodată nu m'am gândit la atâta bine...

— Şi totuşi a venit.

— Pentru c'a vrut...

Şi Suzana se întoarce dulce la Pralea, rămas stingherit mai la o parte. In privirea ei blajină şi copilăroasă era recunoştinţă şi extaz.

Simina înfrântă şi trecută, închide ochii într'un tremur de stăpânire, sprijinindu-se în strângerea pumnilor ei slăbiţi:

— Voi sunteţi fericiţi...

— Şi tu?

— Şi eu sunt fericită...

— Iţi mulţumesc Simino... Vino ici lângă noi, mirele meu frumos şi drag... Să iubim pe Simina, ea e sora noastră... Mi-a fost de atâta îndemn şi îmbărbătare!...

Pralea frângea cuvintele cu silă:

— Domnişoara Simina e o natură superioară şi bună... eu o stimez mult...

Simina deschide ochii mari şi aprinşi:

— Da?

— O, vă încredinţez...

Pe faţa Siminei trecu o lumină de atingătoare îndurerare:

— Cât mă cinstesc vorbele astea!...

Pralea, nervos, îşi muşcă buza de jos cu nelinişte.

Suzana strălucia de fericire:

— Mărită-te şi tu Simino, e aşa de dulce dragostea... e atâta uitare în vorba şi desmierdarea alesului tău... Să te ştii iubită şi... Pralea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă iubeşte mult... Eu nu mai trăiesc de acum de cât pentru el, căci şi dânsul mi-a spus că nu s'a înfiorat de gândul nimănui până la mine..

— Da?

— Ş'auzi ce cald mi-o spune... Nu-i aşa?

Şi Simina se ridică nevinovat, în privirea lăsată şi ruşinată a lui Pralea.

— Dece nu spui s'audă Simina... să se bucure de fericirea noastră...

— Înţelegi...

Pralea era încurcat.

Simina clătina trist din cap:

— Ce copilă eşti Suzano... Dacă ţi-e bine ţie, ce-ţi mai pasă de cealaltă lume...

— Să te împărtăşeşti şi tu, din mulţumirea noastră...

— Vezi... sunt bucurii cari nu se prea pot împărţi...

— Ce tristă eşti tu Simino!

— Pentrucă mă gândesc la multe...

— Şi doliul acesta falnic, cu macul roş desfăcut în însângerarea petalelor împrăştiate...

Simina închide ochii într'o tremurare plânsă:

— O rană deschisă, nu-i aşa?

Suzana înduioşată:

— Şi ce te doare?

Simina, sprijină mâna dreaptă deasupra pieptului cutremurat de-un oftat:

— Duceţi-vă... bucuraţi-vă...

Şi ea trece înainte singură ş'abătută, şovăind în stăpânirea mândră a mersului ei obosit.

Vremea era astâmpărată. Părea tot mai mult a ziuă. Orchestrele de prin poeni, desmierdau pacea adeormită a nopţei, cu întonări de săr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bătoare. Luminile de pe cer, tremurau tot mai stins, în întunecarea bolței pătrunse de revărsat.

La o încrucișare de alee, Savin întâlnește pe Simina:

— Ce idee frumoasă de a vă îmbrăca în doliu.

— Da?

Savin înalt, conturat în vată și'n strângerea tunicei de roșior, se împiedeca în înmlădiarea picioarelor lui subțiri.

— Știți că vă prinde de minune...

— Crezi?

— O, sunteți steaua serei...

— Găsești?

— Capul d-v... încântător... luminează din îmbrățișarea negrului, ca un luceafăr...

Simina, n'auzise nimic din vorbele din urmă. Zărind sub umbrarul unui teiu o bancă, s'apropie învinsă și se lasă încet la un capăt.

— Mă doare capul.

— S'ar puteal... capul d-v. care...

Simina se întoarce iute, ca și cum ar vrea să se scape mai iute de el:

— Dar nu dansezi?

— Ba da... dacă mi-ați acorda...

— O, eu nu știu nici să mă învârtesc.

Nu-i nimic.. aşi fi fericit să vă pot fi profesor măcar...

— Du-te, domnule Savin, e atâta lume care te așteaptă acolo...

— S'ar putea să mă depărtez, acum...

— Ce-i acum?

— Când am avut fericirea să vă întâlnesc...

— Și?

— Domnișoară... de ce sunteți așa aspră?... Nu simțiți nimic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce?

Simina îşi sprijină tâmpla, în mâna oprită de spătarul băncei.

— Eu nu mai pot dormi... nu mănânc ca altădată, alerg ca un desmetic în toate părţile, dar nu găsesc linişte .

— A... ceri un consult?...

— Vai, domnişoară, dar eu am să înebunesc de suferinţă... şi d-v. rămâneţi veşnic răutăcioasă...

— Ce vrai domnule?

— Să m'ascultaţi numai...

Şi el se pleacă mult în spre Simina, înmlădiindu-şi mijlocul subţire şi strâns în tunica lui împlinită cu vată.

— Spune...

— Să nu mă urăşti... pentruncă... eu, domnişoară, te ador...

Şi Savin da să prindă mâna Siminei...

— Eu te iubesc...

Simina se fereşte trist şi-şi razimă mâna dreaptă peste macul însângerat, îngânând ca prin plâns:

— Domnule... dar nu vezi că mă doare?... de ce mă batjocoreşti?..

In vremea asta s'apropie Muşat, bătrân şi-n culmea mulţumirei. Când a văzut pe Simina, a început de departe:

— A sălbatica noastră...

Dar zărind pe Savin la spatele ei, surâde cu înţeles şi se întoarce înapoi.

— Pardon...

Simina lovită şi'ndurerată, nu'şi poate stăpâni frângerea mânilor, într'o pornire neoprită de plâns şi desnădejde:

— Doamne... doamne...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdrr1901-1932

A plecat de-a dreptul prin stufişul grădinei, bocindu-se sbucnitor:

Savin a rămas prost în urmă:

— Ce zăpăcită şi asta...

Simina s'a oprit din alergarea ei neorînduită la întrarea unui boschet mai retras.

— Doamne... doamne...

A trecut pragul şi-a căzut sdrobită într'un scaun împletit şi vechiu.

Plânsul îi era potolit şi obositor.

Zorile înroşiseră cerul şi lumina îneca întunericul de înviorare.

Simina se prinse în nemişcarea gândurilor învăluitoare, se sbătea slabă în încăerarea durerilor ca o pasăre nedumerită scăpată dintr'o colivie.

Tresare de auzul altui plâns sfâşiat. Neliniştită, se iţeşte printre spetezele încrucişate şi vede pe Aspasia sdrobită şi poticnind în mers, adusă de subsuori de Pralea.

Se reculege din frământarea ei sufletească şi se doseşte mai într'un colţ. A rămas încurcată când i-au văzut că vin în spre boschet.

Pralea era necăjit şi cu siliri de dragoste:

— Ce puteam face.. era vorba de viaţa Suzanei... dacă n'o luam, ar fi murit această floare ciudată şi simplă...

— Ce nelegiuire!

— Ş'apoi a vrut atâta Muşat...

— Tu însă trebuia să fugi...

— Să nu te mai văd?

— Al...

Aspasia în mânia strigătului, scapă din mâni evantaiul şi batista.

Pralea se plecă şi vede între foile deschise ale evantaiului un revolver mic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce-i acesta?

— Intâi m'am gândit să te omor, acolo în mijlocul strălucirei şi a bucuriei... dar n'am avut destulă putere...

— Ce idee!...

Şi Pralea galben şi silit, o apucă desmierdător de bărbie:

— Şi eu care te iubesc atât de mult!...

— Taci, ruşinează-te măcar acum...

— Ce pot face însă împotriva inimei?

— Tu şi inimă!

Aspasia era sdrobită şi fără putere.

— Vai, Pazo, nu înţelegi cât sunt eu legat de tine...

— Şi totuşi vei pleca acuş cu dânsa... trăsurile aşteaptă pregătite afară... Trenul se va duce departe... şi eu, nenorocita...

Simina se ridicase înspăimântată, din întunericul ungherului ascuns.

Pralea sprijinea plânsul sbucnit al Aspasiei:

— Mă voiu gândi însă veşnic la tine....

— Dar el?

Şi Aspasia într'o sforţare desperată, îşi cuprinde şoldurile într'o strângere pornită.

— Copilul nostru!... El se cere la lumină şi dânsul suntem noi amândoi...

— Ce nenorocire!

— Ce voiu spune eu lumei de venirea lui?— ce vor zice toţi când taina nu se va mai putea ascunde...

— Totuşi, ai fi putut...

— Să-l omor?... A ce mârşav... Eu care trăesc prin el, căci dânsul e singura mea dragoste... Eu abia acum am înţeles legăturile mari ale vieţei... Şi'a trebuit un suflet necurat ca al tău ca să...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pralea o prinde de mijloc, îi înăduşă vorba cu sărutarea lui mincinoasă şi înclinând-o dulce în lungul unei bănci, îi şopteşte aproape:

— Pazo, te iubesc mult, până la tine, eu nu m'am înfiorat de dragul nici unei apropieri...

Simina strângând pumnii într'o ridicare ameninţătoare, nu poate face de cât un pas inainte şi sbucneşte de-un răcnet îngrozitor. Işi smulge macul însângerat dela piept şi călcându-l spasmodic cu picioarele, însângerează duşumeaua cu petalele strivite:

— Să moară amorul...

Vorbele-i hohotiau de pornirea plânsului ei bocitor...

— Amorul e'n agonie...

I se oprise răsuflarea de înecul revoltei şi'al durerei:

— S'a necinstit amorul...

Plecase nebuneşte prin amestecul copacilor, plângând şi sbătându-se cu nesocotinţă, alerga şovăelnic, ca să'şi închidă sbuciumul în odăiţa ei mohorită şi singură.

Muşat îi striga de departe:

— Simino... găteşte-te să plecăm la gară...

Dar ea n'a putut să-i răspundă prin lacrămi, de cât vorbe înecate şi neînţelese:

— A murit amorul!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXI.

Palatul rămăsese tăcut. Plecaseră cu toţii să petreacă până la gară tânăra pereche. Ici şi colea servitorii somnoroşi şi ameţiţi, mai deritiçau din cele neorânduite.

Simina îmbolnăvită şi plânsă, se închisese cu Gana în odăiţa ei posomorîtă şi săracă. N'a vrut să dee drumul nimănui, din cei veniţi s'o poftească cu nunta; le răspundea brusc, din fundul fotoliului în care căzuse sdrobită. Lui Muşat i-a spus rece, că nu se simte bine şi că salută de departe pe fericiţii tovarăşi...

Nun.ai Gana slabă şi îngrijită, îi schimbă compresele dela cap, şoptindu-i vorbe de îmbărbătare:

— Fii tare domniţă, stăpâneşte-ţi, sufletul, aşa cum ai spus în cartea ceia frumoasă, că pe urmă trec toate celelalte dureri...

S'aud bătăi încete în uşă.

— Cine-i?

Lacheul îngână cu teamă:

— Intreabă un ţăran bătrân de d-v...

— De unde-i?

— Vine tocmai din Moldova.

Simina se sprijină în mânerile fotoliului, ridicându-se înviorată:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poate mi-aduce veşti dela Duduia...

Şi apoi întorcându-se către Gana:

— Chiamă-l la mine...

Uşa se deschide şi s'arată Gurău rezemat în bățul lui cu roată.

— Dumneata?

Simina se uită la el trist şi'şi încearcă faţa într'o scăldare de lumină.

— Sărut mâna...

— Ce-i?

Moşneagul era abătut şi obosit. In loc de răspuns scoate din sân un plic mare sigilat, pe adresa Siminei.

— Dela Duduia?

— Dela ea, sărmana...

Şi Gurău nu-şi poate înfrânge podidirul plânsului.

— Ce s'a'ntâmplat?

Simina tresărise din ruina îndurerărei ei, îndreptându-se speriată în răzimarea fotoliului încăpător. Moşneagul însă nu poate încheia o vorbă de chinul obidei. Simina sfâşie plicul repede şi desface colile mari de hârtie. Abia a prins înşirarea primelor râuduri:

Dragă Simină,

Eu sunt rătăcirea dulcelui Bujor, l'am părăsit pentru Vanghelie...

Ochii uimiţi îi cad pe ultimile cuvinte:

Când vei primi rândurile acestea, eu voiu fi dusă lângă cea mai curată iluzie a mea, lângă părăsitul Bujor... Iţi las toată averea ţie, fă tu aceia ce n'am ştiut să prefuesc eu...

Simina scapă hârtia din mâni:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Doamne!...

Gurău se mai stăpânește din lacrămi:

— A murit pe mormântul singurateculuí uitat...

— Duduia mea pierdută!...

In vremea asta lumea se'ntorcea sgomotoasă și mișcată. S'aud trăsuri, strigăte și plânsuri sfâșiate.

Simina nu mai știe la ce să se gândească:

— Ce-i?

Mușat răsună sala mohorîtă cu trosnirea mersului lui apăsat. Intrarea i-a fost o adevărată prăbușire.

— Simino, cerul e mai răsbunător de cât cred oamenii...

— Ce s'a'ntâmplat?

Mușat dibuia rânduirea frântă a vorbelor:

— Aspasia leșinase în trăsură, când s'a văzut uneltirile încurcate... Ei se urcaseră în tren, fericiți și tineri... Pralea voinicul care ne împrospăta neamul și cu Suzana cea nevinovată și frumoasă, se cuprinseseră cu drag de mijloc și ne surâdeau din golul ferestrei vagonului...

Cu toții eram bucuroși și gălăgioși... Poporul bucureștean alergase să ne salute... Erau fluturări de batistă și urale... Numele meu și cu al lui Pralea umpleau cuprinsul, împreună cu strigătele mulțimei entuziaste...

Trenul a fluerat de plecare, când Aspasia desbuimăcită din năucială, se ridică cu sprijinul cucoanelor, caută speriată și zărind pe Pralea cu Suzana, se repede la vagonul pus în mișcare, se prinde puternic de zebrelele ferestrei lăsate și strigă înfricoșetor — Opriți, se face o nelegiuire...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Auzi tu? — nelegiuire!... când neamul nostru mântuit şi întinerit, era gata să sboare în spre viitor...

Trenul brutal şi neoprit porneşte... a târît-o puţin aşa în atârnarea sgârcită ş'apoi făcând-o vălătuc, a dat-o sub roate...

— Vai!...

— Monstrul răsbunător a plecat înainte nepăsător, purtând în sborul lui trufaş pe Pralea şi Suzana noastră dragă... S'ar fi părut că se pierde în zare triumful cinstei ş'al dragostei curate, în potriva minciunei ş'a nerușinarei...

Simina dusese pumnii strânşi la tâmple şi deschizând ochii mari şi înspăimântători, strigă desperată:

— Unchiule... dacă ai încă putere, scoate-ţi ochii singur, spargeţi şi timpanele... ca să nu mai poţi şti care e crima cea mai îngrozitoare de sub lumina bună a soarelui...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

4077 75

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Lei 5.